

لَا عُذْرَ بِالْجَهْلِ فِي الشَّرْكِ الْأَكْبَرِ

BÜYÜK ŞİRKTE CEHALET MAZERET DEĞİLDİR

Yazar

Şeyh Prof. Dr. Ziyaeddin el-Kudsi

Tercüme

Abdullah Kavakçı

HAK
YAYINLARI

HAK YAYINLARI: 34

لَا عُذْرَ بِالْجَهْلِ فِي الشِّرْكِ الْأَكْبَرِ
Lâ Uzra bi'l-Cehli fi's-Şirki'l-Ekber

Yazan:

Şeyh Prof. Dr. Ziyaeddin el-Kudsi

Tercüme Eden:

Abdullah Kavakçı

Kapak Tasarım ve Mizanpaj:

Hak Yayınları

ISBN: 978-605-80357-9-9

Yayınevi Sertifika No:46432

Adres:

*Hürriyet Mah. 287. Sok. No:1/A
Gaziosmanpaşa/ İstanbul*

Tel:

0 (212) 514 93 19

Web:

www.hakyayinlari.com

4. Baskı

Nisan 2021 / Ramazan 1442

Baskı-Cilt:

Oğul Matbaa.

*Maltepe Mah. Davutpaşa Cad. No:83/301-302
Zeytinburnu / İstanbul Telefon: 02125672077
Matbaa Sertifika No: 27591*

ÖN SÖZ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ ، نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ
شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا ، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ
، وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا
شَرِيكَ لَهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ .

﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ

مُسْلِمُونَ ﴿١٣٧﴾ سُورَةُ ءَالِ عِمْرَانَ

﴿يَتَأْتِيهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ
وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ
الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ ءُالَ الرَّحَامِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴿١﴾﴾

سُورَةُ النِّسَاءِ

أَمَّا بَعْدُ

فَإِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ ، وَخَيْرَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا ، وَكُلُّ مُحَدَّثَةٍ بَدْعَةٌ ، وَكُلُّ
بَدْعَةٍ ضَلَالَةٌ ، وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ .

El-Raḥmân ve el-Raḥîm olan Allah'ın adıyla başlarım.

Muhakkak ki ḥamd (mahlukata benzemekten ve noksan sıfatlardan tenzih edilerek her şeyden çok sevmek ve yüceltmek), âlemlerin rabbi olan Allah'a mahsustur! O'na şükreder, O'ndan yardım ister, O'nun bağışlamasını dile-
riz. Nefislerimizin şerrinden ve kötü amellerimizden O'na sığınırız. Allahu Teâlâ kime hidayet ederse onu saptıracak, kimi de saptırırsa ona hidayet edecek yoktur. Şehadet ederim ki Allahu Teâlâ'dan başka ibadete layık hiçbir hak ilah yoktur. Yine şehadet ederim ki Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem O'nun kulu ve rasulüdür.

«**Ey iman edenler** (Allah'ın birliğine tam manasıyla iman edip şeriatini hayatın bütün alanlarında uygulamaya azmedenler)! **Allah'tan korkulması gerektiği gibi korkun** (O'nun nimetlerine şükredin, emirlerine itaat edip yasaklarından uzak durun) **ve** (cenneti kazanmak istiyorsanız) **ancak Müslümanlar olarak ölün** (ölüm size gelinceye kadar şirkten uzak durup tevhid dini İslam'a sınımsız sarılın)! »
(Âli İmrân: 102)

«**Ey insanlar! Rabbinizden korkun** (O'nun emirlerini yerine getirip yasaklarından uzak durun)! **O, sizi bir tek nefisten** (Âdem'den) **yaratan, ondan eşini** (Havva'yı) **yaratan ve bu ikisinden birçok erkek ve kadın meydana getirip dünyanın her yerine yayandır. Adını zikrederek birbirinizden istekte bulunduğunuz Allah'tan korkun ve akrabalık bağlarına riayet etmemekten sakının! Muhakkak ki Allah üzerinize gözetleyicidir** (yaptığınız her şeyi bilir ve ona göre hesap soracaktır). »
(En-Nisâ: 1)

«**Ey iman edenler** (Allah'ın birliğine tam manasıyla iman edip şeriatini hayatın bütün alanlarında uygulamaya azmedenler)! **Allah'tan korkun** (emirlerini yerine getirip yasaklarından uzak durun) **ve her zaman** (şeriate uygun) **doğru ve dürüst söz söyleyin! Eğer böyle yaparsanız** (Allah'tan korkar, doğru ve dürüst söz söyler-

seniz) **Allah amellerinizi düzeltir** (ve kabul eder), **günahlarımızı da bağışlar. Kim de Allah'a ve rasulüne itaat ederse muhakkak ki büyük bir başarı elde etmiş** (cenneti kazanmış) **olur.** » (El-Ahzâb: 70-71)

Bundan sonra derim ki: En doğru söz, Allahu Teâlâ'nın kitabıdır ve en hayırlı yolu gösteren, Rasulü *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünnetidir. En şerli şey, dinden olmayıp din adına sonradan ortaya atılan şeydir. Dinden olmayıp din adına sonradan ortaya atılan her şey bidattir. Her bidat, sapıklıktır. Her sapıklık ise ateştedir.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«İnsanların kendi elleriyle işledikleri günahlar sebebiyle karada ve denizde (bereketin azalması, hastalıkların çoğalması ve bozgunculuğun yayılması gibi) **fe-sat yayıldı.** » (er-Rûm: 41)

Bizler İslam'ın garipliğinin ve fitnelerin karanlığının şiddetlendiği, iyiliğin kötülük, kötülüğün iyilik olarak ortaya konduğu, tağutların mu'min kişinin elbisesini giydiği, zındıkların takvalı salih kimselerin elbisesine büründüğü, bidat ehlinin sünnet ehli elbisesiyle ortaya çıktığı, fasıkların ve suçluların adalet ve takva elbisesine büründüğü, kendilerine İslam davetçisi diyenlerden bile şirkin her çeşidini işittiğimiz bir zamanda yaşamaktayız.

Öyle ki İslam, “La ilahe illallah Muhammed'un Rasulullah'ın” manasını, onu bozan amelleri, şirkten kaçınmayı, tağutları tekfir etmeyi ve böylece Allahu Teâlâ'yı birleyip O'na hiçbir şeyi ortak koşmamayı bilmeksizin sadece dille telaffuz etmekten ibaret basit bir kavram haline gelmiştir.

Bu sapık fikir sebebiyle yeryüzü şirkle ve müşrikle dolmuş, cehalet yayılmıştır. Hatta bundan dolayı asılların aslı olan tevhid yok olacak hale gelmiştir.

Üstelik tağut âlimlerinin gerek mescidlerde, gerek şeriat fakültelerinde, gerekse her yerde tağutların da desteğini alarak insanlar arasında yaymak istedikleri yaygın olan fikir; manasını bilmeden sadece şehadeti söyleyen kimse, onunla amel etmese, şirkten temizlenip ondan beri

olmasa bile sırf bu sözü söylüyor diye Müslüman olacağı fikridir.

İşte bu sebeple, ta ki güvenilir bir âlimin hücceti ikame edip bütün özürlerini ve şüphelerini ortadan kaldırıncaya kadar cehaleti sebebiyle büyük şirk işleyen kimsenin özür sahibi olup kendisine müşrik hükmü verilemeyeceği anlayışının ortaya çıktığı bir duruma gelinmiştir.

Böyle bir inanç ve düşünce ise; **“Cehalet ilimden daha hayırlıdır”** sonucunu meydana getirir. Çünkü bir kimse şehadeti telaffuz etmekle birlikte, bu şehadetinden itibaren onu ameliyle yalanlar, Allahu Teâlâ'nın şeriatı dışında hüküm verenleri destekler, onlara dost olup kendilerini destekleme sözü verir, onlara karşı ihlâs göstereceğine, onların anayasalarına bağlı kalıp onu koruyacağına dair Allahu Teâlâ adına yemin eder, fakat buna rağmen hala Müslüman kalır. Zira böyle bir kimse her ne kadar küfür ve şirk işlese işlesin, her ne kadar küfür ve şirk işleyenleri desteklerse desteklesin ya da her ne kadar Allahu Teâlâ'nın şeriatı dışındaki şeriatlara muhakeme olursa olsun cehaleti sebebiyle mazeretli olup bu hal üzere ölmesi halinde cehaleti sebebiyle yine de Müslüman hükmünü hakeder ve cennete girer.

İşte böyle bir inancın getirdiği sonuç budur. Böyle bir kimse ancak hüccetin kendisine ikame edilmesi, ilmin ona gelmesi ve cehaletin ortadan kalkması sonucunda ona uymaması halinde müşrik sıfatını alıp bu hal üzere ölmesi durumunda cennet kendisine haram olur.

Bilinen şudur ki; insanların çoğu zaten cahildir ve kendilerine hüccet ikame edildiğinde uymayacaklardır. Bu durumda cehalet ilimden daha çok tercih edilir olacaktır. Çünkü insan, kendisine hüccet ikame edildikten sonra cehenneme, hüccet ikame edilmeden önce her ne kadar şirk işlese bile cennete girmeyi hakediyorsa, bu durumda gelen ilmi kabul etmediği müddetçe cehenneme gireceği için cahil kalması daha iyi olacaktır. Zira ilim onu cehenneme sokacaktır.

İşte bu nedenle tevhidi öğrenmemesi, kendisine ikame-i hüccet yapılmaması onun için daha hayırlıdır. Zira böyle bir durumda cahil kalmak insanlar için daha hayırlıdır.

Böyle bir anlayış sebebiyledir ki kendisini tevhid davetçisi zanneden kimseler tevhidi tebliğ etmeme, insanlara hücceti ikame etmeme durumuna gelmişlerdir. Çünkü hüccet ikame edildiği zaman, insanların birçoğu kabul etmeyecek ve bu durum onları cehenneme sokma sebebi olacaktır.

İşte bu sapık fikrin ve akidenin sonucu sadece bu olmuş olsaydı yine de bu inancın ne büyük bir sapıklık olduğunu ve sıratı mustakimden ne kadar uzak olduğunu ispat etmeye yeterdi.

Bu kitabı Allahu Teâlâ'nın yardımı ve fazlıyla işte bu maksatla ve bu mesele hakkında yazdım. O halde bu kitap; **“müşrik cehaletinden dolayı mazeretli midir”** meselesi hakkındadır.

Bu kitapta Allahu Teâlâ'nın yardımıyla bu meseleyi baştan sona kadar sadece Kur'ân ve sünnetten ve selefi salihinin anlayışıyla ispat etmeye çalıştım ve bu konudaki şüphelerin yanlışlığını yine bu yolla ispat ettim.

Elbette ki ben hatadan masum olduğumu iddia etmiyorum. Ancak Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* masumdur. Bu sebeple bu kitabın içerisindeki hak ve doğrular tamamen Allahu Teâlâ'nın yardımıyla meydana gelmiştir. Şayet kitabın içerisinde bir hata söz konusuysa bu benden ve şeytandan olup Allahu Teâlâ ve rasulü ondan beridir.

Allahu Teâlâ'dan bu kitabı benim hasenat defterime yazılmış bir hasene kılmasını, ancak ve ancak kendi rızasını kazanmak için yazmış olduğumu kabul etmesini temenni ederim.

Allahu Teâlâ'nın rasulüne, onun sahabelerine salât ve selam olsun.

Son duamız Âlemlerin rabbi olan Allah'a hamd olsun.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ŞİRK VE ÇEŞİTLERİ

Büyük şirkte cehaletin hükmü konusuna girmeden önce meselenin daha kolay anlaşılması için şirk ve çeşitlerini açıklamak istiyorum.

Şirk üç türlü olup başlıca şunlardır:

1 - Büyük Şirk 2 - Küçük Şirk 3 - Gizli Şirk.⁽¹⁾

1 - Büyük Şirk:

Allahu Teâlâ'yı ibadette (nusukta), hükümde, teşride, velayette ve sevgide birmeyip O'na ortak koşmaktır.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«Ey rasulüm! O müşriklere de ki: “Namazım, kestğim kurban, hayatım ve ölümüm sadece, âlemlerin rabbi (yaratıcısı, sahibi ve idare edip düzenleyicisi) olan Allah içindir. “O'nun hiçbir ortağı yoktur (ibadeti hak eden yalnız O'dur). Ben de bu halis tevhidi yerine getirmekle emrolundum. Ve ben, (bu ümmetten) Müslümanların (Rabbine tevhidle bağlananların) ilkiyim. » (el-En'âm: 162 –163)

«Yahudiler hahamlarını (bilginlerini), Hristiyanlar ise rahiplerini (Allah'ın helalini haram, haramını helal kıldıklarında onlara itaat ederek) Allah'tan başka rabler edindiler. Hristiyanlar, Meryem oğlu Mesih'i (İsa'yı) de ilah edindiler. Oysa onlar, Allah (ve gönderdiği İsa dâhil bütün rasuller) tarafından sadece tek olan Allah'a ibadet etmekle ve O'ndan başka hiçbir şeye ibadet etmemekle emrolunmuşlardı. O'ndan başka ibadete layık ilah yoktur. O, onların ortak koştuklarından münezzehtir (her türlü noksan sıfattan beridir, hiçbir konuda benzeri yoktur; zatında, sıfatlarında, fiillerinde tektir ve ibadeti hak eden sadece O'dur). » (et-Tevbe: 31)

«Bilin ki (bütün yaratılanlar hakkında) mutlak hüküm verme yetkisi,⁽²⁾ sadece Allah'a aittir (başkası-

⁽¹⁾ (Bazı alimler gizli şirk küçük şirkten saydılar.)

na ait değildir). **Çünkü O; kendisinden başkasına değil, yalnız O'na ibadet etmenizi emretmiştir. İşte,** (kendisinde hiçbir eğrilik bulunmayan) **doğru din budur! Fakat insanların çoğu bu gerçeği** (yalnız Allah'a ait olan mutlak hüküm verme yetkisini başkasına vermenin, yetki verilen kişiye ibadet etmek ve onu Allah'tan başka ilah edinmek olduğunu) **bilmez** (böylece bu yetkiyi başkalarına vererek Allah'a şirk koşar). »

(Yûsuf: 40)

Büyük Şirkin Türleri:

1) Dua Yapmada Şirk:

Dua yalnız Allahu Teâlâ'ya yapılır. Başkasına yapıldığı zaman şirktir. Ölüden yardım istemek gibi...

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Müşrikler** (putlarıyla) **gemiye bindiklerinde** (boğulmaktan korktukları zaman) **şirk koşmadan sadece Allah'a dua edip yalvarırlar. Allah onları** (boğulmaktan) **kurtarıp** (sağ salim) **karaya çıkarınca da** (duada) **Allah'a şirk koşarlar.** » (el-Ankebut: 65)

2) Niyet ve İstemede Şirk:

Yani; hayırlı bir iş yaparken Allahu Teâlâ'nın rızasından başka birşey için yapmaktır.

(2) Mutlak hüküm verme hakkı: Her konuda, hiç kimseye ve hiçbir şeye bağlı olmaksızın dilediği gibi hüküm vermek demektir. Bu hak sadece Allahu Teâlâ'ya aittir. Ancak Allahu Teâlâ dilediği konuda dilediği gibi hüküm koyma hakkına sahiptir. Hiç kimse O'nun hükmünü sorgulayamaz. Kim bu hakkı sadece, her şeyin yaratıcısı ve sahibi olan Allahu Teâlâ'ya verirse O'nu tevhid etmiş olur. Kim, herhangi bir konuda, Allahu Teâlâ'ya rağmen dilediği gibi hüküm koyma; iyi kötü, güzel çirkin, doğru yanlış ve buna benzer sınırları tayin etme hakkını kendisinde görürse Allahu Teâlâ'ya ait olan mutlak hüküm koyma hakkını kendisinde görmüş, ilahlık taslamış ve kâfir olmuş olur; kim de böyle birine bu hakkı verirse veya ona itaat ederse ya da bu hakkı ona verenleri Müslüman görürse Allahu Teâlâ'nın hakkını kendisinde görenleri ilah tayin etmiş ve böyle birini ilah edinenlerin hak üzere olduklarını tasdik etmiş olur.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Kim yaptığı iyi amellere karşılık** (ahireti değil de) **sadece dünya hayatının nimet ve süslerini elde etmeyi isterse onlara iyi amellerin karşılığını dünyada eksiksiz olarak veririz. Ve onlar, dünyada verilmesini istedikleri iyi amellerin karşılığını hiç eksiltilmeden ve zulmedilmeden dünyada tam olarak alırlar. İyi amellerinin karşılığını dünyada isteyenlerin ahirette ateş azabından başka hiçbir şeyleri olmayacaktır. Onların (dünyada) yaptıkları bütün iyi amelleri ahirette boşa gitmiştir** (sevapları yok olmuştur), **zaten yapmakta oldukları şeyler de bâtlı** (geçersiz) **idi** (çünkü amellerini sadece Allah'ın rızasını kazanmak için yapıyorlardı). » (Hûd: 15–16)

“**İsterse**” sözü; salih ameliyle istiyor demektir. Dolayısıyla salih olmayan ameller, dünya için yapılan ameller, bunun dışındadır.

Örneğin; bir insan güzel bir ev yapar, onu dünya için güzel yapar ve bu yaptığı amel salih amelden sayılmaz ve bunda bir beis yoktur. Salih amele örnek olarak; namaz, cihad, hac gibi amelleri verebiliriz.

3) İtaatte Şirk:

Allahu Teâlâ'nın itaat etmeyi yasakladığı bir konuda birisine itaat etmek veya kendisine itaat edilmeyi yasakladığı birisine itaat etmek demektir.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Yahudiler hahamlarını** (bilginlerini), **Hristiyanlar ise rahiplerini** (Allah'ın helalini haram, haramını helal kıldıklarında onlara itaat ederek) **Allah'tan başka rabler edindiler. Hristiyanlar, Meryem oğlu Mesih'i** (İsa'yı) **de ilah edindiler. Oysa onlar, Allah** (ve gönderdiği İsa dâhil bütün rasuller) **tarafından sadece tek olan Allah'a ibadet etmekle ve O'ndan başka hiçbir şeye ibadet etmemekle emrolunmuşlardı. O'ndan başka ibadete layık ilah yoktur. O, onların**

ortak koştuklarından münezzehtir (her türlü noksan sıfattan beridir, hiçbir konuda benzeri yoktur; zatında, sıfatlarında, fiillerinde tektir ve ibadeti hak eden sadece O'dur). » **(et-Tevbe: 31)**

Ayetteki **“hahamlar”**dan kasıt; âlimler” manasındadır.

“Rahipler”den kasıt; ibadetkârlar manasındadır.

“Allah’tan başka rabler”den kasıt; Allahu Teâlâ’nın haram kıldığını helalleştiren, Allahu Teâlâ’nın helal kıldığını haramlaştıranlara itaat ettiler. Böylece onları, onların rububiyetlerine itikat etmedikleri halde, rabler edindiler. Bilakis derler ki: “Rabbimiz ve onların rabbi Allahu Teâlâ’dır.”

O halde âlim olsun, ibadetkâr olsun veya başkası olsun, her kim Allahu Teâlâ’nın haram kıldığını helal, helal kıldığını haram kılması konusunda bir kimseye itaat ederse işte o kimse onu rab edinmiştir. Tıpkı “hahamlarını ve rahiplerini Allahu Teâlâ’dan başka rabler edinenler gibi.”

Birgün Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bu ayeti kerimeyi okuduğu sırada içeriye daha evvel Hıristiyan iken İslam’la şereflenen Adıyy b. Hatem *radıyallahu anh* girdi ve bu ayeti kerimeyi duyunca Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem’e*:

“Onlara ibadet etmiyorlar ki” dedi. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*:

“Onlar Allahu Teâlâ’nın helal kıldığı bir şeyi haram, haram kıldığı bir şeyi helal kıldıkları zaman onlara itaat etmiyorlar mı?” diye sorunca Adıyy b. Hatem:

“Evet” diye cevap verdi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de: **“İşte böylece onlara ibadet ediyorlar”** buyurdu. **(Tirmizi, Ahmed b. Hanbel, İbni Hazm)**

İbni Teymiyye şöyle dedi:

“Ebu’l Bahteri bu ayet hakkında şöyle dedi:

“Onlar din adamlarına, rahiplerine namaz kılmadılar. Şayet din adamları ve rahipleri, kendileri için rükû ve secde yapılmasını onlara emretseydiler elbette bu konuda onlara itaat etmezlerdi. Fakat Allahu Teâlâ’nın haramını

helal, helalini haram yapmalarını onlara emrettiklerinde bu emre itaat ettiler. İşte onların, din adamlarını ve rahiplerini Allahu Teâlâ'dan başka rabler edinmeleri böyle olmuştur.”

Rebi b. Enes dedi ki:

“Ebi Ali’ye’ye dedim ki: “İsrail oğullarında şu rab edinme meselesi nasıldı?” Dedi ki: “Rab edinme şöyledir: “Onlar Allahu Teâlâ'nın kendilerine kitaplarında neyi emredip neyi yasakladığını buldular ve dediler ki: “Biz hahamlarımızın hiçbir zaman önüne geçmeyeceğiz. Bize neyi emrederlerse uyarız, neyi de yasaklarsa onların sözlerine karşı çıkmaz, vazgeçmeyiz. Böylece adamlara tabi olup Allahu Teâlâ'nın kitabını arkalarına attılar. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onların, onlara ibadetlerinin; haramı helalleştirmeleri, helali haramlaştırılmaları konusunda olduğunu açıklamıştır. Yoksa onlar onlara namaz kılmadılar, onlar için oruç tutmadılar, Allahu Teâlâ'dan başka onlara dua etmediler. Bu sebeple onların ibadetleri bu meselelerde olmayıp haramı helalleştirme, helali haramlaştırma konusunda idi.”

(İbni Teymiyye, Fetvalar c: 7 s: 76)

4) Sevgide ve muvalatta şirk:

Her kim, sadece Allahu Teâlâ için sever ve buğzeder, dost ve düşman olursa; Allahu Teâlâ'nın sevdiğini sever, sevmediğini sevmezse; Allahu Teâlâ ve rasulüne dost olana dost, düşman olana düşman olursa; Allahu Teâlâ'nın razı olduğu şeylerden razı olur, buğzettiği şeylere buğzederse, işte o kimse sadece Allahu Teâlâ'ya kul olmuş ve imanı tamamlanmıştır. Her kim de şekli ve resmi ne olursa olsun Allahu Teâlâ'dan başkası için sever ve buğzederse veya dostluk ve düşmanlık gösterirse, işte o kimse de ister kabul etsin veya kabul etmesin, bunlara kul olmuş ve ibadet etmiştir.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle demiştir:

“Allah için seven, Allah için buğzeden, Allah için veren, Allah için vermeyen kimsenin imanı tamamlanmıştır.” (Ebu Davud, sahih senetle)

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle demiştir:

“İmanın en sağlam kulpu; Allah için dost olmak, Allah için düşman olmak, Allah için sevmek, Allah için buğzettir.” (Ahmed, sahih senetle)

Allahu Teâlâ için dost ve düşman olmanın, sevmek ve buğzetlenmenin imanın en sağlam kulpu olmasının sebebi; Allahu Teâlâ'ya kulluğun en yüksek mertebesini gösterdiği içindir. Bu sebeple kim, Allahu Teâlâ'dan başkası için dost veya düşman olursa, o kişiye en yüksek seviyede kulluk ve ibadet etmiş olur.

Zatı için sevilen sadece Allahu Teâlâ'dır. O'ndan başkaları ise ancak O'nun için sevilirler, O'nunla beraber sevilmezler. Allahu Teâlâ'dan başkası, şekli ve mertebesi ne olursa olsun, doğruya ister isabet etsin ister isabet etmesin, ister hak ister bâtil üzere olsun zatı için veya Allahu Teâlâ ile beraber sevilirse, onun zatı için dostluk veya düşmanlık gösterilirse Allahu Teâlâ'dan başka rab ve ilah edinilmiş olur.⁽³⁾

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«Ve (zikredilen apaçık delillere rağmen) insanlardan bazıları Allah'tan başkalarını (Allah'a) denk tutarlar. Onları, Allah'ı sevdikleri gibi severler. İman edenler ise (gizli olsun açıktan olsun asla Allah'a şirik koşmazlar, sıkıntıda olsun ferahlıkta olsun her zaman) en çok Allah'ı severler. » (el-Bakara: 165)

5) Korku şirki:

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«İşte bu, şeytanın sizi kendi dostlarıyla korkutmasıdır. Eğer gerçekten (bana ve rasulüme) iman etmişseniz sakın onlardan korkmayın (emirlerimi terk etmeyin), yalnız benden korkun (emir ve yasaklarımaya uyun)! » (Âli İmrân: 175)

Yalnız Allahu Teâlâ'nın elinde olan şeyler hakkında Allahu Teâlâ'dan başkasından korkmak büyük şirklerdendir.

(3) Toprak ve vatan gibi maddi bir durum ve bir beşer olması ya da sahip olunan bir yol, kanun, her çeşidiyle grup ya da partiler gibi manevi durumların olması arasında bir fark yoktur.

Örneğin; neslini kesebileceği endişesiyle insan veya cinden korkmak gibi... Çünkü bu, sadece Allahu Teâlâ'nın elindedir.

Hastalık, fakirlik veya sakatlık verebileceği zannıyla insanlardan veya cinlerden korkmak da böyledir.

Ölüden veya cansız bir varlıktan zarar geleceği zannıyla korkmak büyük şirktir. Velew ki bu, ölünün hayatta iken yapabileceği şeylerden olsun.

Örneğin; bir ölünün kendisini dövebileceğinden korkması gibi... Bu, büyük şirktir. Çünkü ölünün bunu yapmaya kudreti yoktur.

Bir mahlûkattan korktuğundan dolayı ona ibadet etmek büyük şirktir. **Örneğin;** korktuğundan dolayı bir kişi için kurban kesmek gibi...

Oturacağı yeni bir evde cinler kendisine zarar vermeyecek diye, onların şerrinden korunmak amacıyla cinler için kurban kesmek de büyük şirktendir.

6) Tevekkül şirki:

Tevekkülün şer'i manası; hayrı elde etmek veya şerri defetmek için Allahu Teâlâ'ya güvenmektir.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Eğer gerçekten mu'minler iseniz yalnız Allah'a tevekkül edin** (O'na güvenip dayanın)! »

(el-Mâide: 23)

«**Kim de sadece Allah'a tevekkül ederse** (her durumda O'na güvenip O'ndan yardım ister, O'nun kaza ve kaderine rıza gösterip hükmüne teslim olursa) **O, kuluna her konuda yeter.** »

(et-Talâk: 3)

Yalnız Allahu Teâlâ'ya güvenmek, O'na gönülden bağlanmak, tevhididir.

Tevekkül Aşağıdaki

Durumlarda Büyük Şirk Olur:

Sadece Allahu Teâlâ'nın yapabildiği konularda yaratılanlara güvenmek.

Örneğin; yağmur yağması, rızık elde etmek, çocuk sahibi olmak, hastalıktan korunmak ve hastalıktan kurtulmak gibi sadece Allahu Teâlâ'nın elinde olan meselelerde Allahu Teâlâ'dan başkasına güvenmek gibi...

Ölümlere ve cansız varlıklara herhangi bir konuda tevek-kül etmek, güvenmek.

7) Teşri koyma şirki:

Teşri koymak, helal veya haram, iyilik veya kötülük ölçülerini tayin etmek sadece Allahu Teâlâ'ya ait olan uluhiyyetin en önemli özelliklerindedir.

Bu nedenle kim, bu özelliklerden herhangi birisinin kendisinde olduğunu iddia ederse, yani; Allahu Teâlâ'ya muhalefet ederek teşri koyma, helal (serbest) ve haram (yasak) ölçülerini tayin etme, bir şeye iyi veya kötü deme yetkisinin kendisinde bulunduğunu iddia ederse kendisini ilah ilan etmiş ve Allahu Teâlâ'ya denk kılmış olur. Her kim de onun bu iddiasını kabul ederek bu yetkiyi ona verir ve ona bağlanırsa onu kendisine ilah edinmiş olur.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Bilin ki** (bütün yaratılanlar hakkında) **mutlak hüküm verme yetkisi,**⁽⁴⁾ **sadece Allah'a aittir** (başkasına ait değildir). **Çünkü O; kendisinden başkasına değil, yalnız O'na ibadet etmenizi emretmiştir. İşte,** (kendisinde hiçbir eğrilik bulunmayan) **doğru din budur! Fakat insanların çoğu bu gerçeği** (yalnız Allah'a ait olan mutlak hüküm verme yetkisini başkasına vermenin, yetki verilen kişiye ibadet etmek ve onu Allah'tan başka ilah edinmek olduğunu) **bilmez** (böylece bu yetkiyi başkalarına vererek Allah'a şirk koşar). »

(Yûsuf: 40)

«**Yoksa o müşriklerin, Allah'ın izin vermediği şeyleri kendilerine dinde hüküm koyma yetkisine sahip Allah'a ortak kıldıkları varlıklar mı var?!**

(4) Mutlak Hüküm Verme Hakkı ile ilgili açıklama için sayfa 10'a bkz.

(Bilsinler ki her konuda mutlak hüküm⁽⁵⁾ koyucu sadece Allah'tır çünkü hak ilah O'dur; sadece O'na ibadet edilir.)»
(eş-Şûrâ: 21)

«Ey rasulüm! O müşriklere de ki: “Allah'ın size rızık olarak indirdiği şeyler hakkında ne yaptığınıza bir bakalım; (heva ve hevesinize göre hareket edip) onlardan bazılarını haram, bazılarını da helal kıldınız.” Ey rasulüm! Onlara de ki: “Bunu haram, şunu da helal kılmanız için Allah mı size izin verdi yoksa Allah hakkında yalan söyleyerek mi bunu uydurdunuz?! »
(Yûnus: 59)

2 - Küçük şirk: İbadet seviyesine çıkmamış amellerin Allahu Teâlâ'dan başkasına veya Allahu Teâlâ ile birlikte bir başkasına yapılmasıdır.

Riyanın azlığı, Allahu Teâlâ'dan başkasına yemin etmek gibi...

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“**Kim Allahu Teâlâ'dan başkasına yemin ederse şirk işlemiştir.**”
(Tirmizi)

“Allah ve sen dilersen”, “bu, senden ve Allah'tandır”, “sadece Allah ve sen benim için varsın”, “ben Allah'a ve sana tevekkül ettim”, “sen olmasa idin bu olmazdı” gibi sözler küçük şirktir.

Bir adam Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e şöyle dedi:

“Allah ve sen dilersen.” Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona:

“**Beni Allah'a denk mi tutuyorsun? Sadece “Allah dilerse” de!**” dedi.
(Nesei, İbn Mace)

Her söz veya amel veya inanç büyük şirke ulaşmadığı halde büyük şirke vesile oluyorsa küçük şirk olur.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle demiştir:

⁽⁵⁾ Mutlak Hükümle ilgili açıklama için sayfa 10'a bkz.

“Sizin için en çok korktuğum şey küçük şirkir.”
Bunun üzerine sahabeler şöyle sordular:

“Küçük şirk nedir? Ya Rasulallah!”

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de şöyle cevap verdi:

“Riyadır. Cenabı Hak insanları amellerine karşılık cezalandıracağı zaman riyakârlara: “Dünyada gösteriş yaptığınız kimselerin yanına gidin. Onların yanında bir mükâfat bulabilecek misiniz?” diyecektir.” (Ahmed b. Hanbel)

Sahabeler:

«**Kim de Rabbine kavuşmayı umuyorsa salih amel** (Allah için ve istediği şekilde amel) **işlesin ve Rabbine ibadette hiçbir şeyi şirk koşmasın.** » (el-Kehf: 110) ayetini küçük şirk için delil gösterdiler. Hâlbuki bu ayet zahirine göre büyük şirk hakkındadır. Çünkü Allahu Teâlâ ayette; **“Rabbine ibadette hiçbir şeyi şirk koşmasın.”** buyuruyor. Yani; ibadette şirk yapmasın, demek istemektedir.

İbadet şirki hiçbir zaman küçük şirk olmaz. Her zaman büyük şirkir.

Ayet her ne kadar büyük şirk hakkında ise de sahabeler bu gibi ayetleri küçük şirk hakkında delil getiriyorlardı. Bu ise küçük şirkin büyük şirk olduğunu belirtmek için değil, insanları küçük şirkten de çok sakındırmak içindir.

3 - Gizli şirk: Bilinmeyen şirk, demektir.

Bazı âlimler gizli şirki; gizli şehvet şirki olarak isimlendirdiler.

Şehvet ise; nefsin bir şeyi arzulaması, bir şeye meyletmesidir.

Bazı âlimlere göre şehvet; nefsin hoşuna giden ve onu sevindiren şeye meyletmesidir. Yani; insan, nefsin arzuladığı şeyi yapar ve bunu Allahu Teâlâ'ya itaat etmek için yaptığını söyler. Hâlbuki bunu nefsi istediği için yapmaktadır. Nefsi istemeseydi yapmazdı. İşte bu gizli şirkir.

Heva ile şehvet arasında fark vardır. Heva, aynen şehvet gibi bir şeye meyletmektir. Aralarındaki benzerlik sa-

dece budur. Fakat heva, caiz olmayan bir şeye meyletmektir. Onun için insan bunu hissedebilir. Şehvet ise yapılması gereken şeylere meyletmektir. Fakat bunu yaparken Allahu Teâlâ istediği için değil, nefis istediği için yapar, sonra üzerine şeriat elbisesini giydirir.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyuruyor:

“Bu ümmetin şirki karanlık bir gecede dümdüz bir kayanın üzerinde yürüyen siyah bir karıncanın ayak sesinden daha gizlidir.” Bunun üzerine Ebu Bekir *radıyallahu anh* Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e:

“Bundan nasıl kurtulabiliriz?” dedi.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*:

“Şu duayı okursan ondan kurtulursun: “Allah'ım! Bildiğim şeylerde şirk koştuktan sana sığınırım. Bilmediğim şirkten de senin affını dileirim” de.” buyurdu.

(Hakim, Ebi Hatim sahih senetle rivayet etti.)

Büyük şirk insanı İslam dininden çıkarır, kâfir yapar. Küçük şirk ise İslam dininden çıkartmayıp büyük günahlardan daha günahlıdır.

Şirkin küçüğü ve büyüğü ancak ölmeden önce ondan tevbe etmekle affolunur. Küçük şirki ahiret gününde ancak çokça haseneler siler. Küçük şirk sadece karıştığı ameli bozar. Büyük şirk ise bütün amelleri bozar.

Büyük Şirk İşleyen Kimse, İster Cahil, İster Taklitçi, İster Tevilci, İsterse Hatalı Olsun İşlediği Fiil Sebebiyle Müşrik Olarak İsimlendirilir:

Allahu Teâlâ'nın dininde insanlar ya mu'min ya da kâfir olmak üzere iki kısımdır. Bu durumda insanlar için iki din söz konusu olup bir üçüncüsü söz konusu değildir. Bu sebeple her kim birinden çıkarsa mutlaka diğerine girer. Bu iki din ise; İslam dini ile şirk ve küfür dinidir. Bu sebeple İslam dininden çıkan küfür ve şirk dinine girer, küfür ve şirk dininden çıkan İslam dinine girer. Kısaca hiç kimse-

nin “dinsiz” olması söz konusu olamaz. Zira hiçbir dine inanmayanların bile dini “küfür ve şirk dinidir.”

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ey insanlar! Biliniz ki sizi yoktan yaratan Allah'tır. İçinizden** (kendi iradesi ile küfrü seçip) **kâfir olanlar da vardır** (ki onların sonu cehennem olacaktır), **yine** (kendi iradesiyle imanı seçip Allah'ın muvaffakiyeti ile) **mu'min olanlar da vardır** (ki onların sonu cennet olacaktır). » **(et-Teğâbun: 2)**

«**Ve kim** (Allah'ın razı olduğu) **İslam dininden başka bir dine yönelirse bilsin ki Allah ondan bu dini kabul etmeyecek ve o, ahirette** (cehenneme girerek) **hüsrana uğrayanlardan olacaktır.** » **(Âli İmrân: 85)**

İslam; Allahu Teâlâ'yı, ibadetinde ve birliğinde birlektir. Bu gerçek Kur'an-ı Kerim'de ve sahih sünnette defalarca tekrarlanan sözlerle apaçık bir şekilde belirtilmiştir.

Küfür dini ise; Allahu Teâlâ'ya şirk koşmak ve Allahu Teâlâ'nın tevhidini her çeşit ve şekliyle bozan her şeydir.

O halde her kim Allahu Teâlâ'yı tevhid etmeyi bir din edinirse işte o kimsenin Müslümanlardan olduğunu biliriz. Her kim de Allahu Teâlâ'yı tevhid etmeyi bozar ve ibadetlerine şirk karıştırırsa, o kimsenin de Müslüman olmadığını ve İslam dinini bozan yani; Yüce Allahu Teâlâ'ya şirk koşan bir müşrik olduğunu biliriz. İşte bu, inatçı ve büyüklenen hariç kimsenin inkâr edemeyeceği birinci derecede kesin bir delildir. Sadece Allahu Teâlâ'yı birleyen kişi Müslümandır. Her kim Allahu Teâlâ'yı birlemezse işte o kimse de müşriktir. Bu kimse ister inat eden bir âlim, ister sapık bir cahil, ister müşrik bir kimseye tabi olan bir mukallit olsun, ister bu amellerini rasul gelmeden önce isterse sonra yapmış olsun, ister kendisine davet ulaşmış, isterse ulaşmamış olsun bir şey değişmeyip genel hüküm olarak, zahirindeki hale göre şirk işlediğine ve müşrik olduğuna, tevhidi sağlamadığı için muvahhid olmadığına

hüküm verilir. İşte insanları İslam dininine göre bu şekilde ayırt edebiliriz.

Şirki sebebiyle kıyamet gününde azap görecektir veya cehaleti sebebiyle affedilecek kimseyle ilgili meseleye gelince... İşte bu başka bir meseledir. Azap meselesi ayrı bir meseledir. Bu mesele Allahu Teâlâ'nın izniyle ileride gelecektir.

Ehlisünnet ve'l-cemaatin üzerinde ittifak edilen inancına göre, her kim büyük şirk işlerse, apaçık olan fiili sebebiyle anında müşrik olarak isimlendirilir. Bu sebeple ister cahil, ister taklitçi, ister hatalı tevîl yapan, ister hata eden, ister kendisine tebliğ ulaşan, ister kendisine tebliğ ulaşmayan kimse olsun şirk işlediğinde hüküm aynıdır, değişmez. İşte bu, Selefî Salihinin inancıdır ve bu konuda birçok delil vardır.

Bu delillerden bazıları şöyledir:

BİRİNCİ DELİL:

«**Ve ey rasulüm!** (Kur'ân'ı dinleyip İslam'ı öğrenmek için) **Müşriklerden biri senden eman** (korunma) **istirse Allah'ın kelamını** (Kur'ân'ı) **dinleyinceye kadar ona eman ver** (onu koruma altına al)! **Sonra** (İslam'ı kabul etmezse) **onu güven içinde olacağı yere ulaştır!** İşte bu, onların (İslam'ı) **bilmeyen bir topluluk olmalarındandır.** » (et-Tevbe: 6)

Bu muhkem olan ayet; Şeriatlerin unutulduğu, hakka giden yolların karanlıklar içinde kaldığı bir dönemde bile, şiddetli cehalete rağmen şirk koşanlara müşrik hükmü verildiğini ispat etmektedir. Bu ayete baktığımızda, söz konusu şahısta aynı anda iki sıfat bulunduğunu görüyoruz. Bunlar ise; şirk ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in risaletini bilmemektir. Görülüyor ki Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in risaletini bilmemek, şirk işleyen kişiye “**müşrik**” sıfatının verilmesine engel olmamıştır.

İmam Taberi dedi ki:

“Allahu Teâlâ ayeti kerimede nebisine şöyle buyuruyor:

“Ey Muhammed! Haram aylar geçtikten sonra sana öldürülmelerini emrettiğim müşriklerden biri Allahu Teâlâ'nın kelamı olan, Allahu Teâlâ'nın sana indirdiği Kur'an'ı dinlemek için senden eman isterse **“fe'ecirhu (فَأَجْرُهُ)”** yani; Allahu Teâlâ'nın kelamını dinleyinceye ve sen ona Kur'an'ı okuyuncaya kadar ona eman ver. **“Sonra (İslam'ı kabul etmezse) onu güven içinde olacağı yere ulaştır!”**

Yani; O, Allahu Teâlâ'nın kelamını dinledikten sonra şayet kabul etmekten kaçınır ve ona okuduğundan öğüt almaz ise güvenlik içinde olacağı bir yere ulaştır.

“İşte bu, onların (İslam'ı) bilmeyen bir topluluk olmalarındandır.”

Yani; onlara istedikleri emanı vermen, Kur'an'ı dinlemeleri içindir. Onlar İslam'ı kabul etmedikleri takdirde onları güvenlik içinde olacakları bir yere ulaştırman da; onların cahil bir topluluk olmalarından ve Allahu Teâlâ katından gelen delillere iman ettiklerinde Allahu Teâlâ katında ne mükâfatlar bulacaklarını, Allahu Teâlâ'ya imanı terk ettiklerinde ne kadar sorumluluk ve günah altında kalacaklarını bilmemelerinden dolayıdır.”

(Taberi Tefsiri)

İmam Begavi şöyle demiştir:

“Allah'ın kelamını (Kur'an'ı) dinleyinceye kadar...”

İslam'ı kabul ettiklerinde Allahu Teâlâ katında nasıl mükâfatlar kazanacaklarını, İslam'ı kabul etmediklerinde de Allahu Teâlâ katında onları nasıl bir azabın beklediğini öğreninceye kadar...

“İşte bu, onların (İslam'ı) bilmeyen bir topluluk olmalarındandır.”

Yani; onlar Allahu Teâlâ'nın dinini ve tevhidini bilmezler. Bundan dolayı Allahu Teâlâ'nın kelamını dinlemeye muhtaçtırlar.

Hasan şöyle demiştir:

**“Bu ayet kıyamet kopuncaya kadar muhkemdir.”
(Begavi Tefsiri)**

Ben şöyle diyorum:

Bu kişiye müşrik ismi verilmiştir ve müşriklerden sayılmıştır. Hâlbuki ayetin bildirdiği gibi henüz Allahu Teâlâ'nın kelamını dinlemiş değildir ve yine ayetin bildirdiği gibi cahil bir kimse idi.

İşte bu apaçık olan bir delildir.

Bu delil apaçık bir şekilde gösteriyor ki; bilerek ya da bilmeyerek; inat ederek ya da inat etmeyerek; taklit ederek ya da taklit etmeyerek şirk işleyen kişiye şirk işlediği anda müşrik sıfatı verilir.

Böylece bu delil bize; Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem* gönderilmeden önceki Mekke ehlinin; kendilerine nebi rasuller gönderilmeden önce geçmiş kavimlerin; “**Allah için üçüncüsüdür**”, “**Allah, Mesih'tir**” veya “**Uzeyr' Allah'ın oğludur**”, “**bizler Allah'ın sevgilileri ve çocuklarıyız**”, “**Allah'ın eli sımsıktır**”, “**Allah fakir biz ise zenginiz**” diyenlerin; Allahu Teâlâ'dan başkasına ibadet edenlerin; Allahu Teâlâ'nın şeriatinden başka şeriat koyanların da müşrik olduklarını çok açık bir şekilde öğretti.

Bunların hepsi müşriktir. İster yaptıkları şeyleri bilmeden yapsınlar, ister bilerek yapsınlar, ister taklit ederek yapsınlar, ister taklit etmeden yapsınlar farketmez, bu ve benzeri şirkleri işlediklerinde müşrik sıfatını alırlar.

İKİNCİ DELİL:

«Ve ey rasulüm! Rabbin, Âdem'in oğullarının sulblerinden zürriyetlerini çıkarıp onları kendi nefislerine şahid tutarak, “Ben sizin Rabbiniz (yaratıcınız ve tek ilahınız) değil miyim?” demişti. Onlar da “Evet! Sen bizim Rabbimizsin (bizi yaratan ve kendisine ibadet edeceğimiz tek ilah sensin).” demişlerdi. Ey insanlar! Kıyamet gününde, “Muhakkak ki bizim bundan haberimiz yoktu.” dememeniz için sizden böyle kesin söz almıştık. Ya da (babalarınızı

mazeret olarak öne sürüp) **“Muhakkak ki ilk olarak babalarımız şirk koşmuştu. Biz ise onlardan sonra gelen zürriyetleriz** (babalarımızı şirk üzere bulduk ve biz de onları taklit ettik). **Şirk işleyerek hayır amellerini boşa çıkararak müşrik babalarımızdan dolayı bizi helak mi edeceksin?!” dememeniz için sizden böyle kesin söz almıştık. İşte** (nebilerini yalanlayan ümmetlerin akıbetini bildiren) **ayetleri böyle açıklıyoruz. Olur ki insanlar** (şirk koşanların durumundan ibret alıp şirk terk eder ve Rablerinin tevhidinde sarılıp O’na) **verdikleri söze dönerler. » (el-Arâf: 172 -174)**

Bu ayet bu meselede Kur’ân’ın en büyük delillerindedir. Zira bu ayet meseleyle ilgili hükmü belirlemekte, onu ayrıntılı olarak açıklamakta, tevhid üzere misak alınmasını ve şahitlikle hüccetin ikame edilmesini anlatmakta, cehalet ve taklit özrünün kesildiğini bildirmektedir.

Allahu Teâlâ şöyle buyurdu:

“Kıyamet gününde, “Muhakkak ki bizim bundan haberimiz yoktu.” dememeniz için...” Yani; cahillerden olduğunuzu söylersiniz diye...

“Ya da (babalarımızı mazeret olarak öne sürüp) **“Muhakkak ki ilk olarak babalarımız şirk koşmuştu. Biz ise onlardan sonra gelen zürriyetleriz** (babalarımızı şirk üzere bulduk ve biz de onları taklit ettik).”

Yani; taklitçilerden olduklarınızı söylersiniz diye.

Bu durumda her iki halde de cehalet ve ilmin yokluğu söz konusudur. İşte böylece bu ayet, Âdemoğluna “bu şahitlik ile” ikame-i hüccetin yapıldığını, böylece özrün kesildiğini ispat etmektedir.

Bundan sonra öğrenmiş olduk ki her Âdemoğlu bu fitrat, bu misak ve bu din üzere doğmaktadır. Onu değiştirdikleri ve bozdukları zaman ise gerek cehalete, gerek taklide, gerek inada ve gerekse bunlardan başkalarına yönelmeleri sebebiyle şirklerini yakinen öğrenmiş olduk.

Bu açıklama ve genişçe izahatla ilgili olarak gönderilen rasullerin seyidi olan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

“Her doğan fitrat üzere doğar.” (Başka bir rivayette: *(Bu millet üzere doğar.)* **Sonra anne ve babası onu Yahudileştirir veya Hristiyanlaştırır veya Mecusileştirir. İşte bu, hayvanın yavrusunu, uzuvları eksiksiz olarak doğurması gibidir. Hiç uzuvları eksik olarak doğan bir hayvan gördünüz mü?”**

(Buhari, Müslim)

İşte böylece onlara, taklitçi veya ince düşünmeyen veya ölçüp biçemeyen veya bilmeyen olmalarına rağmen şirk işledikleri için müşrik hükmü verilmiştir.

İbni Kesir şöyle demiştir:

“Allahu Teâlâ, âdemoğullarının bellerinden zürriyetlerini çıkararak onları; “Allahu Teâlâ'nın onların Rabbi ve Meliki olduğuna, O'ndan başka ibadete layık ilah olmadığına şahit tuttuğunu haber vermektedir. İşte Allahu Teâlâ, onları bu fitrat üzerine yaratmıştır.

Bazı sahabe ve âlimler:

“Ayette geçen **“şahit tutarak”**tan kasıt; Allahu Teâlâ'nın onları tevhid fitratı üzerine yaratmasıdır, demişlerdir.” (Bu görüşün daha kuvvetli olduğunu ispat etmek için delillendirmeye başladı.)

Allahu Teâlâ'nın, âdemoğluna şahitlik ettirme olayını, şirk koşanların aleyhine delil kılması, Âdemoğlunun tevhid fitratı üzere yaratıldığına delalet eder. Eğer bu olay, bazılarının dediği gibi gerçekten meydana gelmiş olsaydı (yani Âdemoğlunun sulbünden zürriyetinin çıkarılıp kendilerine şahit tutulması ve Allahu Teâlâ'nın onlardan ahid ve misak alması), o takdirde her insanın kendi aleyhine delil olabilecek bu olayı hatırlaması gerekirdi.

Denilebilir ki:

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bunu haber vermesi, bunun gerçek olduğunu ispat etmek için yeterlidir.

Bu itiraza şöyle cevap verilir:

Müşriklerden inkâr edip yalanlayanlar, ister bu olay olsun, ister başka bir olay olsun rasullerden gelen her şeyi yalanlarlar. O halde ahid ve misak olayı başlı başına onların aleyhine nasıl bir delil olabilir?

Bu gösteriyor ki, bu ahid ve şahitlikten kastedilen; âdemoğlunun tevhid fitratı üzerine yaratılmış olmasıdır. Bunun için Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

“...dememeniz için sizden böyle kesin söz almıştık.” Yani; “kıyamet gününde demeyesiniz diye”, **“bizim bundan...”** yani; tevhidden... **“haberimiz yoktu.”**

“Ya da (babalarınızı mazeret olarak öne sürüp) **“Muhakkak ki ilk olarak babalarımız şirk koşmuştu. Biz ise onlardan sonra gelen zürriyetleriz** (babalarımızı şirk üzere bulduk ve biz de onları taklit ettik). **Şirk işleyerek hayır amellerini boşa çıkaran müşrik babalarımızdan dolayı bizi helak mi edeceksin?!” dememeniz için ...”** (İbni Kesir Tefsiri)

İmam Taberi dedi ki:

“Allahu Teâlâ, kitabında buyuruyor ki:

“Şahit tutarak” yani; “Allahu Teâlâ'nın Rabbiniz olduğunu ikrar edenler üzerine kıyamet gününde **“bizim bundan haberimiz yoktu.”**, böyle bir şey bilmiyorduk ve biz bundan habersizdik demeyesiniz diye...”

“Ya da (babalarınızı mazeret olarak öne sürüp) **“Muhakkak ki ilk olarak babalarımız şirk koşmuştu. Biz ise onlardan sonra gelen zürriyetleriz** (babalarımızı şirk üzere bulduk ve biz de onları taklit ettik). **Şirk işleyerek hayır amellerini boşa çıkaran müşrik babalarımızdan dolayı bizi helak mi edeceksin?!” dememeniz için sizden böyle kesin söz almıştık.”** Yani; “biz hakkı bilmediğimiz için onların yoluna uyduk.” (Taberi Tefsiri)

İmam Kurtubi şöyle demiştir:

“Tartuşi dedi ki: “İnsanoğlu dünya hayatında bu olayı hatırlamasa bile onları bağlar ve verdiği sözü yerine getirmesi gereklidir. Tıpkı hanımını boşayıp da boşadığını unutan kişiye, bu hatırlatıldığı halde hatırlamasa bile hanımının boş sayılması gibi...”

“...Şirk işleyerek hayır amellerini boşa çıkaran müşrik babalarımızdan dolayı bizi helak mi ede-

ceksin?!” Yani; sen böyle yapmazsın demektir. Fakat tevhidde taklitçinin özü yoktur.” **(Kurtubi Tefsiri)**

Şevkani bu ayetin tefsirinde şöyle dedi:

“Böyle yapmamızın sebebi; bilmediğinizi bahane etmememiz ve işlediğiniz şirklerden dolayı babalarımızı suçlamamamız içindir.”

Onlar iki şeyi mazeret olarak öne sürerler:

“**Muhakkak ki ilk olarak**” yani; bizim zamanımızdan önce babalarımız Allahu Teâlâ'ya ortak koştu. “**Biz ise onlardan sonra gelen zürriyetleriz.**” Yani; bu sebeple biz, doğruyu bilemediğimiz için hak yolu bulamadık.

“**...Şirk işleyerek hayır amellerini boşa çıkaran müşrik babalarımızdan dolayı bizi helak mi edeceksin?!”** Bâtil işleyen babalarımız yüzünden bizi helak mı edeceksin? Hâlbuki cahilliğimizden, hakkı bulamamakta ki acizliğimizden ve bizden öncekilere uymamızdan dolayı suç bizde değildir.

Bu ayette Allahu Teâlâ, âdemoğlunun belinden zürriyetini çıkarıp, Allahu Teâlâ'nın onların Rableri olduğuna kendilerini şahit tutmasının hikmetini açıklamaktadır. Allahu Teâlâ'nın böyle yapmasının sebebi; onların kıyamet gününde bu sözleri söylememeleri, böyle geçersiz ve boş şeyleri bahane olarak öne sürmemeleri içindir.”

(Şevkani, Fethu'l Kadir Tefsiri)

İmam Begavi dedi ki:

“Eğer kişi verdiği sözü hatırlamıyorsa, nasıl bundan dolayı sorumlu tutulabilir” denilirse, buna şöyle cevap verilir:

Allahu Teâlâ vahdaniyyetine ait delilleri açıklamış, rasullerinin haber verdiği şeylerin doğru olduğuna dair deliller vermiştir. Bundan sonra kim bu gerçekleri, Allahu Teâlâ'ya verdiği sözü bozarak, bile bile, inadından dolayı inkâr ederse bu yaptığından sorumlu tutulur. İnsanların Allahu Teâlâ'ya verdikleri sözü unutup hatırlamamaları, mucize sahibi olan güvenilir rasulden (onun gelip hatır-

latmasından) sonra artık onları sorumluluktan kurtarmaz. Allahu Teâlâ'nın: **“Ya da (babalarınızı mazeret olarak öne sürüp) “Muhakkak ki ilk olarak babalarımız şirk koşmuştu. Biz ise onlardan sonra gelen zürriyetleriz (babalarımızı şirk üzere bulduk ve biz de onları taklit ettik). Şirk işleyerek hayır amellerini boşa çıkaran müşrik babalarımızdan dolayı bizi helak mi edeceksin?!” dememeniz için sizden böyle kesin söz almıştık.”** sözünden kasıt şudur:

Ey müşrikler! Sizin; “daha önce babalarımız ortak koşarak Allahu Teâlâ'ya verdikleri sözü bozdu. Biz de onlardan sonra gelen nesildik.” Yani; onlara uyup tabi olduk deyip bunu kendinize bahane ederek; **“Şirk işleyerek hayır amellerini boşa çıkaran müşrik babalarımızdan dolayı bizi helak mi edeceksin?!”** yani; sapık babalarımızın işledikleri günahlar yüzünden bize azap mı edeceksin? Dememeniz için Allahu Teâlâ sizden bu sözü almıştır.

Allahu Teâlâ'nın, Âdemoğlundan tevhid üzere söz aldığı hatırlatmasından sonra müşrikler artık böyle sözleri bahane edemezler. **“İşte (nebilerini yalanlayan ümmetlerin akıbetini bildiren) ayetleri böyle açıklıyoruz.”** Yani; biz kulların ibret alması için ayetleri açıklarız. **“Olur ki insanlar (şirk koşanların durumundan ibret alıp şirki terk eder ve Rablerinin tevhidinde sarılıp O'na) verdikleri söze dönerler.”** yani; küfürden tevhide dönerler.”

(Begavi Tefsiri)

İbni Kayyım şöyle demiştir:

“Rabbin, Âdem'in oğullarının sulblerinden zürriyetlerini çıkarıp onları kendi nefislerine şahid tutarak, “Ben sizin Rabbiniz (yaratıcınız ve tek ilahınız) değil miyim?” dedi. Onlar da: Evet (buna şahit olduk) dediler. İşte! Onların bu şekilde Allahu Teâlâ'nın rububiyetini ikrar etmeleriyle, kendilerine hüccet ikame edilmiş oldu. Allahu Teâlâ'nın rasulleri vasıtasıyla bu ayetinde buyurduğu ikrar, onlar aleyhine bir delildir. Aşağıdaki ayetler gibi...

«**Rasulleri de onlara şöyle cevap vermişti: “Gökleri ve yeri örneksiz yaratan Allah hakkında (O’nun birliği ve ibadetleri yalnız O’na yapmak gerektiği konusunda) şüphe mi var?! »** (İbrâhîm: 10)

«**Ey rasulüm! Muhakkak ki o müşriklere, “Gökleri ve yeri yaratan kimdir?” diye sorsan sana, “Allah!” derler. »** (Lokman: 25)

«**Ey rasulüm! (Dirilişi inkâr eden) O kâfirlere sor: “Bu yeryüzü ve içindekiler kime aittir? Biliyorsanız söyleyin bakalım!” “Yeryüzü ve içindekiler Allah’ındır.” diyecekler. »** (el-Mu’minun: 84-85)

Kur’ân’ı kerimde, insanların Rablerini ikrar fitratı üzere yaratıldıklarını hatırlatıp onları sadece Allahu Teâlâ’ya ibadete ve O’na hiçbir şeyi ortak koşmamaya davet eden bunlara benzer birçok ayet vardır. Bu, Kur’ân’ın metodudur. Bu yüzden A’raf suresindeki ayette Allahu Teâlâ: “**Ve ey rasulüm! Rabbin, Âdem’in oğullarının sulbelerinden zürriyetlerini çıkarıp onları kendi nefislerine şahid tutarak...**” diyerek ayete başlamış ve sonunda da “**Kıyamet gününde, “muhakkak ki bizim bundan haberimiz yoktu.” dememeniz için...**” buyurmuştur. Allahu Teâlâ, bu ayette onlara, şirklerinden ve kendisinden başkalarına ibadetten vazgeçmeleri gerektiğine delil olarak, kendisinin Rububiyetini ikrar etmelerini hatırlatıyor ve kıyamet gününde, hakkı bilmemeyi veya bâtili taklit etmeyi mazeret olarak ileri sürmemelerini bildiriyor. Çünkü hak yoldan sapmanın, yani dalaletin iki sebebi vardır:

Birincisi; gaflet sebebiyle hakkı bilmemek, **ikincisi ise;** sapıkları taklit etmektir.”

(Ahkamu Ehli’z-Zimme c:2 s: 553-557)

Allahu Teâlâ ayette şöyle buyurdu:

“Hani Âdem’in sulbünden söz alındığımı, sonra Rable-rinin Allah olduğuna kendilerini şahit tutarak, kendilerini yaratanı itiraf eden bir fitrat üzere yaratıldıklarını hatırla! İşte bu ikrar kıyamet gününde onların aleyhlerine bir deldir.”

“**dememeniz için...**” Yani; dememeniz için veya demeyesiniz diye...

“**Bizim bundan haberimiz yoktu.**” yani; Allahu Teâlâ'nın rububiyetini ikrar etmemiz gerektiğinden ve ibadeti sadece Allahu Teâlâ'ya has kılıp ona hiçbir şeyi eş koşmamamız gerektiğinden habersizdik.

“**Ya da** (babalarımızı mazeret olarak öne sürüp) “**Muhakkak ki ilk olarak babalarımız şirk koşmuştu. Biz ise onlardan sonra gelen zürriyetleriz** (babalarımızı şirk üzere bulduk ve biz de onları taklit ettik).”

Allahu Teâlâ, bu şahitliğe karşı onların öne süreceği iki bahaneyi zikrediyor.

İlk olarak şöyle diyecekler:

“**Bizim bundan haberimiz yoktu.**”

Allahu Teâlâ ise bundan habersizliğin mazeret olmadığını, çünkü her insanın bunu bilmesi gereken bir fitrat üzere yaratıldığını bildirmektedir. İnsanların, kâinatın yaratıcısının varlığına iman fitratı üzere yaratılması, aynı zamanda Allahu Teâlâ'nın varlığını inkâr edenlerin aleyhinde bir delildir.

Onlar ikinci olarak şöyle diyecekler:

“**Ya da** (babalarımızı mazeret olarak öne sürüp) “**Muhakkak ki ilk olarak babalarımız şirk koşmuştu. Biz ise onlardan sonra gelen zürriyetleriz** (babalarımızı şirk üzere bulduk ve biz de onları taklit ettik). **Şirk işleyerek hayır amellerini boşa çıkararak müşrik babalarımızdan dolayı bizi helak mi edeceksin?!**”

Bizim babalarımız müşrikti, yani; bize başkalarının günahları yüzünden azap mı edeceksin?

Müşriklerin düşüncesine göre; eğer Allahu Teâlâ onların hidayet üzere olmalarını dileyseydi babalarını müşrik olarak bulmazlardı. Çünkü onlar babalarından sonra gelen nesildi ve onlara uymaları gayet tabi idi.

Normalde kişi, babası tarafından yetiştirilmişse işinde, evinde, giyim ve yemek tarzında babasının alışkanlıklarını

taklit eder. Bunun için eğer ana babası Yahudi, Hristiyan veya Mecusi ise o da onlar gibi olur. İnsan adet ve tabiatı gereği, fitratı ve akıyla çelişmedikçe ana, babasını taklit eder.

Onlar derler ki: “Biz ve müşrik babalarımız mazeretliyiz. Çünkü biz müşrik bir soydan türemiş bir nesildik ve bizim onların hatalı olduğunu anlayabileceğimiz bir delilimiz de yoktu.”

Oysa, tek olan Allahu Teâlâ'nın, kendilerinin Rabbi olduğuna şahadet ederek yaratıldıkları fitratı bozmazlarsa içinde buldukları şirkin bâtıllığını açıkça görebilirler.

Onlar babalarına tabi olmalarının normal ve kaçınılmaz bir davranış olduğunu iddia edecek olurlarsa, aslında kendi aleyhlerine bir delil sunmuş olurlar. Çünkü asıl ve kaçınılmaz olan fitratlarının gereğine göre hareket etmeleridir. Çünkü, İslam'ı kabul etmelerini gerektiren fitrat üzere yaratılmaları, onların uymak zorunda olduklarını iddia ettikleri terbiyeden çok daha önce olmuş bir olaydır.

Allahu Teâlâ'nın, bu kâinatın tek yaratıcısı olduğunu bildikleri akılla, aynı zamanda şirkin bâtıllığını da görmeleri gerekir. Bunun için rasule ihtiyaç yoktur. Çünkü Allahu Teâlâ önceden bunu onlara bildirirken, rasul yoktu. Bu, Allahu Teâlâ'nın şu ayetine ters değildir:

«Ve biz, rasul göndermedikçe (hiçbir kavme) azap edecek değiliz.» (el-İsrâ: 15)

Rasul insanları tevhide davet eder. Fakat fitratları gereği akıllarıyla kâinatın tek bir yaratıcısı olduğunu bilirler. Kâinatın tek bir yaratıcısı olduğunu bilmede fitrat akli bir delildir. Bu sebeble risalet, onlar için tek hüccet değildir. Rablerinin Allahu Teâlâ olduğunu kabul edip Allahu Teâlâ'yı bilmeleri, bütün Âdemoğullarının rasulleri de tasdik etmelerini gerekli kılar.

Hiç kimsenin kıyamet gününde:

“Suçlu olan müşrik babamdır. Çünkü o, Allahu Teâlâ'nın, Rabbi olduğunu ve O'nun hiçbir şeriki bulunmadığını bilirdi” demesi, Allahu Teâlâ'yı inkâr etmede ve şirk koşmada kendisine mazeret sayılmayacaktır. Bilakis, hakettiği azaba uğratılacaktır. “Ben bundan habersizdim, benim suçum yok” diyemez.

Sonra Allahu Teâlâ, rahmet ve ihsanının kemali gereği, kişi her ne kadar azabı haketsen de rasul göndermeden azap etmez. Allahu Teâlâ iki delil gerçekleşmedikçe kuluna azap etmeyeceğini bildirmiştir:

Birincisi: Kulunu; Rabbi, meliki ve yaratıcısının Allahu Teâlâ olduğunu ve O'nun hakkını yerine getirmesinin gerekli olduğunu ikrar eden bir fitrat üzere yaratması.

İkincisi: Kuluna, fitratı üzere yaratıldığı tevhidî tafsilatlı bir şekilde açıklayan, ikrar eden ve tamamlayan rasuller göndermesi.

Kıyamet gününde fitrat ve risalet, insan aleyhinde delil olur ve kişi daha önce kâfir olduğunu kendisi de kabul eder. Tıpkı Allahu Teâlâ'nın şu ayetinde buyurduğu gibi:

«**Böylece (dünyada iken) kâfir olduklarına (bile bile Allah'ın tevhidini, rasullerini ve ayetlerini reddettiklerine) dair kendi aleyhlerine şahidlik ettiler.** »

(el-En'âm: 130)

Allahu Teâlâ, kâfirin cezasını ancak, kul kendisinin kâfir olduğunu kabul ettikten ve kuluna iki hücceti; fitrat ve risalet hüccetlerini ikame ettikten sonra verir. İşte bu, adaletin en üstün seviyesidir.”

(Ahkamu Ehli'z Zimme c: 2 s: 523–557)

İbni Teymiyye dedi ki:

“Allahu Teâlâ'ya hamd olsun! Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: “**Her doğan çocuk İslam fitratı üzerine doğar, sonra anne ve babası onu Yahudileştirir, Hristiyanlaştırır veya Mecusileştirir.**” buyurmuştur.

Doğru olan; Allahu Teâlâ'nın, insanların fitratını üzerinde yarattığı şeydir. Bu ise İslam fitratıdır. Bu fitrat; Allahu Teâlâ'nın Âdemoğluna:

“**Ben sizin Rabbiniz değil miyim?**” sorusuna karşılık onların da:

“**Evet**” dediği gün yaratıldıkları fitrattır.

Bu fitrat bâtil itikatlardan uzak olan ve doğru inançları kabul eden bir fitrattır. **Zaten İslam; teslimiyeti Allahu Teâlâ'dan başkalarına değil, sadece Allahu**

Teâlâ'ya yapmaktır. Bu, la ilahe illallah'ın manasıdır.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* buna bir örnek vererek şöyle buyurmuştur:

“İşte bu, hayvanın yavrusunu, uzuvları eksiksiz olarak doğurması gibidir. Hiç uzuvları eksik olarak doğan bir hayvan gördünüz mü?”

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, kalbin hatalardan uzak olmasının, bedenin ayıplardan uzak olması gibi olduğunu açıklamıştır. Çünkü bozulma doğuştan değil, sonradan olan bir şeydir.

Müslim'in sahihinde **İyad b Hamar**, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bir hadisi kudsiyi şöyle rivayet ettiğini haber vermiştir:

“Ben, kullarımı hanifler olarak yarattım. (Sonra) Şeytan onlara hâkim oldu. Onlara helal kıldığım şeyleri haram kıldı ve hakkında hiçbir delil indirmedığım halde bana şirk koşmalarını emretti.”

Şöyle devam ediyor:

“Âdemoğlunun İslam fitratı üzerine yaratılması demek; doğduğu andan itibaren gerçekten İslam'a inanan kişiler olarak yaratılması demek değildir. Çünkü Allahu Teâlâ, annemizin karnından hiçbirşey bilmez halde doğduğumuza bildirmiştir.

Fakat İslam fitratından kasıt; kalbin şirk ve küfürden uzak olması, hakkı kabul etmeye ve hakkı, yani İslam'ı istemeye meyilli yaratılması demektir. Öyle ki, eğer onu değiştiren hiçbir etken olmasaydı, mutlaka Müslüman olurdu.

İşte! Bu pratik ilmi kuvvetin, onu engelleyen birşey olmadıkça insanı İslam'a sevketmesi gerekir. Bu da Allahu Teâlâ'nın fitratıdır ki, insanları bu fitrat üzerine yaratmıştır.”

(Fetvalar c: 4 s: 245)

Ben şöyle diyorum:

Biz yakinen biliyoruz ki Yahudilerin, Hıristiyanların ve Mecusilerin çoğunluğunun şirki, cehalet ve taklit şirkidir ve bunda asla mazeretli değildirler. Böylece şirk hükmü

onlar için sabit olmuştur. Çünkü bunun aksi bir hüküm vermek İslam ve tevhid hükmü vermektir ki bu tamamıyla ve asıl itibariyle bâtıldır.

Zira her kim tevhidden çıkar ve şirkte bulaşırsa işte o kimse hak olan dinden şirk dinine çıkmıştır. İster cehaletle, ister bilerek; ister inat ederek ister inat etmeyerek; ister taklit ederek, ister durup düşündükten sonra olsun fark etmez...

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

“Kıyamet gününde cehennem ehlinden bir adama şöyle denir: “Şayet senin yeryüzünü dolduracak kadar altının olsaydı şu azaptan kurtulmak için feda eder miydin?” O da: ”Evet!” der. Bunun üzerine Allahu Teâlâ: “Fakat Adem’in sulbünde iken senden, daha kolay olan birşeyi istemiştin de sen bundan çekinip bana şirk koştun.” diyecek.” (Müslim)

ÜÇÜNCÜ DELİL:

«Ey iman edenler (Allah’ın birliğine tam manasıyla iman edip şeriatini hayatın bütün alanlarında uygulamaya azmedenler)! Allah’ın nebisiyle konuştuğunuzda sakın seslerinizi yükseltmeyin (ona karşı edepli olun, sadece onun şeriatine uyun ve onun kanunlarına zıt kanunları uygulamayın)! Ve birbirinize hitap ettiğiniz gibi onu da ismiyle çağırmayın! Aksi hâlde hiç farkında olmadan bütün iyi amellerinizin sevabı boşa gider. » (el-Hucurat: 2)

Bu ayet apaçık bir şekilde gösteriyor ki amelleri tam olarak yok eden şirkte, insan bilmeden de düşebilir. Çünkü ayette Allahu Teâlâ: **“hiç farkında olmadan”** demektedir. Yani insan hissetmeden büyük şirkte girebilir. Ve amelleri boşa gidebilir. Bu sebeple **“farkında olmadan”** demek **“bilmeden”** demektir.

Bu ayet apaçık gösteriyor ki şirk işleyen kişi ister bilecek, ister bilmeyerek, ister taklit ederek, ister taklit etmeyerek işlesin farketmez, müşrik ismini ve sıfatını alır.

İbni Kayyım şöyle diyor:

“Sahabeler seslerini Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in sesinin üzerine çıkarttıkları zaman, onların amelleri boşa gider de görüşlerini, akıllarını, arzularını, siyasi görüşlerini ve bilgilerini Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in getirdiği şeylerin üzerine çıkaranağın amelleri boşa gitmez mi? Şüphesiz bunların durumu, seslerini Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in sesinin üzerine çıkaranağın lardan daha kötüdür. Böyle yapanların amellerinin boşa gitmesi muhakkak daha önceliklidir.”

(İ’lam’ul Muvaki’in c: 1, s: 51)

Bazıları bu delile şöyle itiraz ettiler:

“Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in yanında sesi- ni O’nun sesinden yüksek tutmak şirk değıldir. Çünkü bu ayet Ebu Bekir *radiyallahu anh* ve Ömer *radiyallahu anh* hakkında inmiştir. Böyle bir itiraz geçerli değıldir. Çünkü ayette **“amellerinizin sevabı boşa gider”** deniyor. Burada apaçık olarak amellerin boşa gideceğı bildiriliyor. Bütün amelleri yok olan, ancak büyük şirk ve büyük küfür işleyen kişidir. Ayette **“hiç farkında olmadan”** deniyor. Bu da gösteriyor ki kişi amellerinin tamamını boşa çıkara- cak bir şirk içerisine girebilir. Yine buradan anlaşılıyor ki bir amelin bilmeden işlenmesi, o amelin şirk olmaması için mazeret değıldir.

Ebu Muhammed b. Hazm bu ayeti delil olarak zikrettik- lerimizin aynısını söylemiştir. Fakat **“cehalet şirk ko- nusunda mazerettir”** diyenler, İbn Hazm’ın söyledikle- rini tahrif ettiler. Zaten hep böyle yapıyorlar. Onların gö- rüşlerini destekleyen bir imamın sözünü gördüklerinde o sözleri yüceltebildikleri kadar yüceltirler. Ancak kendi inançlarına aykırı bir âlim sözüne rastladıklarında da onu sapık teviller ile tevil ederler. Aynı İbn Hazm’ın bu mesele ile ilgili sözüne yaptıkları gibi. Bazen kendi görüşlerine aykırı âlim görüşlerini tevil edecek bir kapı bulamadıklarında da şöyle derler: “Bu bir âlimin zellesidir.” Tıpkı imam San’ani hakkında söyledikleri gibi.

İmam İbn Hazm bu ayeti zikrettikten sonra şöyle dedi:

“Bu apaçık bir nastır ve mu’minlere çok net bir hitaptır. Seslerini Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in sesinin üstüne yükseltenlerin bütün amelleri Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’i inkâr etmeseler bile boşa gidebilir. Bunlar Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’i inkâr etmediler. İnkâr etmiş olsalardı, amellerinin boşa gittiğini mutlaka hissederlerdi. Hâlbuki Allahu Teâlâ ayette bize onların hissetmiyor olduklarını haber veriyor. Bu ise bazı amellerin küfür olduğunu ve imanı yok ettiğini, bazı amel-lerin ise küfür olmadığını göstermektedir.”

(El-Fasl c: 3 s: 220)

Ben tekrar meseleye dönüyor ve bu mesele üzerinde te-
kid ile duruyorum: Bu ayet apaçık bir şekilde gösteriyor ki
büyük şirkte cehalet mazeret değildir. Şer’î hüküm olarak
cehalet büyük şirkte mazeret değildir. Ve kişinin bütün
amellerini boşa çıkarır.

DÖRDÜNCÜ DELİL:

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ey iman edenler! Hepiniz Allah’ın ipine** (Kur’ân, sünnet ve Müslümanların cemaatine) **sımsıkı sarılın, sakın** (birliğinizin bozulmasına sebep olacak küfür, şirk ve haram ameller işleyerek) **ayrılığa düşmeyin ve Allah’ın size olan** (doğru yola muvaffak kılma) **nimetini de hatırlayın. Siz kâfir iken** (dünyevi basit sebeplerden dolayı birbiriyle savaşan) **birbirine düşman kişiler idiniz fakat Allah kalplerinizi İslam ile birleştirmiş ve böylece O’nun nimetiyle** (birbirine destek olan, yardım ve merhamet eden, birbirini hakka çağırın) **din kardeşleri olmuştunuz. Ve** (Allah sizi İslam nimetine muvaffak kılmadan önce) **bir ateş çukurunun tam kenarında idiniz** (cehennem ile aranızda tek engel ölüm idi) **fakat Allah sizi** (İslam’a hidayet ederek) **o çukura düşmekten kurtarmıştı. İşte Allah,** (rızasına ve cennete götüren) **doğru yolu bulup o yolda gidesiniz diye ayetlerini size böyle açıklamaktadır.»**

(Âli İmrân: 103)

Bu ayet apaçık bir şekilde gösteriyor ki Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* gelmeden önce yani hüccet onlara ulaşmamasına rağmen Arap müşrikleri azabı hak etmişlerdir. Azabı hak etmeyenler ise Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in biseiti ile Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in getirdiği hakka tabi olarak kurtulan kimselerdir. Ancak bunlar cehennem azabından kurtulacaklardır.

Ben şöyle diyorum:

“Bu delil sadece bu konuda bir nas değildir. Bu aynı zamanda genel, şer’i bir kaidedir. Allahu Teâlâ'nın nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*'i göndermesiyle ilgili rahmetini bildiren bütün naslar bu kaidenin altında değerlendirilir. İşte bu rahmetiyle onları apaçık bir helaktan kurtarmış, böylece onları ateşten ve bu gibi hallerden kurtarmıştır. İşte bu, hem teorik, hem akli, hem şer’i olan apaçık bir delildir.

Öyleyse rasul gönderilmeden önceki Araplar mademki müşrik değil idiler, cehaletleri sebebiyle affedilecek özür sahibi ve böylece Allahu Teâlâ'nın azabından kurtulacak kimseler idiler bu durumda acaba onlara hangi rahmet gelmiştir, hangi kurtuluş onları kurtarmıştır ve hangi yardım onlara yardım etmiştir?

Oysa onlar Allahu Teâlâ'nın azabını ve yakalamasını hak eden müşrik kimselerdi. İşte Allahu Teâlâ, onlara nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*'i gönderek rahmet etti. O rasul onlara Allahu Teâlâ'yı, O'nun hidayetini ve O'nun azap ve mükâfatını bildirdi. O halde her kim o rasule tabi olursa hidayet bulur ve kurtulur. Her kim de şirkini ve sapıklığını sürdürürse hüsrana uğrar ve zelil olur. İşte bu, her sahih fitratın idrak edebileceği apaçık bir gerçektir.”

BEŞİNCİ DELİL:

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«Şeytan, adaletsiz hükümler vermeyi müşriklerle nasıl süslü gösterdiyse aynı şekilde şeytanlardan olan ortakları, müşriklerin çoğuna hem (haram olan şeyleri yaptırarak) onları helak etmek hem

de dinlerini bozmak (dinden olmayan şeyleri dinden göstermek) **için çocuklarını** (fakirlik korkusuyla ya da kız bebeklerini ileride cariye edinilmesi korkusuyla) **öldürmeyi süslü gösterdi.** » (el-En'âm: 137)

Bu ayet basiret sahibi kimsenin kendisinden ilgisini kesmeyeceği apaçık bir delildir. Bu ayette kıymetli kati iki delil vardır.

Birincisi: Allahu Teâlâ ayette söz konusu olan kişileri, kendilerine risalet hücceti ulaşmaması ve fetret ehli olmalarına rağmen müşrikler olarak isimlendirmiştir. İşte bu, en açık delildir.

İkincisi: Allahu Teâlâ'nın "**süslü gösterdi**" ve **dinlerini** (dinden olmayan şeyleri dinden göstermek suretiyle) **bozmak için** sözleri; söz konusu kavmin işlemiş oldukları amelleri hak olarak gördüklerini ve şirk olmadığını zannettiklerini, ileri gelenlerinin ise onları saptırmak için şirki hak olarak gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Buna rağmen Allahu Teâlâ onların bu cehaletlerini mazeret olarak değerlendirmede ve ortaya koydukları amellere göre onlara hükmetti. Yani; onları müşrik olarak vasıflandırdı.

Bu ayete benzer şöyle bir ayet daha vardır:

«Kıt akıllı olmaları ve cehaletleri sebebiyle çocuklarını öldürenler ve Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği helal şeyleri, yalan söyleyerek Allah'a isnat edip nefislerine haram kılanlar kaybetmiş ve helak olmuşlardır. Muhakkak ki onlar (hak kendilerine apaçık geldiği hâlde heva ve hevesine uyarak Allah hakkında yalan söyleyenler) doğru yoldan sapmışlardır ve hidayet üzere de değillerdir. »

(el-En'âm: 140)

Bu bizatihi apaçık olan bir delildir. Ona ek olarak Allahu Teâlâ'nın; "**bigayri ilm**" yani; ilimsiz, sözünün gelmesi bu meseleyi daha ziyadesiyle izah etmektedir.

Bu gösteriyor ki; bir ferdin bizatihi o meseleyi bilmesi ve bütün şüpheleri ortadan kaldırması söz konusu değildir. Yani kişiye hüccet ikame edilebilmesi için hüccetin

bizzat ona ulaşması, ilim sahibi olması, öğrenmesi ve kafasındaki bütün şüphelerin kalkması şart değildir. Bu mesele zaten baştan beri böyle açıktı. Fakat ayet sapıklığı isteyen kişi, artık sesini çıkartmasın diye kesin bir tekid ortaya koymuştur. Böylece hiç kimse ses çıkarmasın, sapıklık ve yamukluk isteyen kimse susturulsun diye “**Kıt akıllı olmaları**” sözü tekid olarak gelmiştir

Bu durumda ayetteki söz konusu kimselerin bunu sefihlikle ve ilimsiz olarak yaptıkları açıktır.

Allahu Teâlâ'nın şu sözü de bu delile eklenebilir:

«**Onlar kendilerinden istenen şeye icabet etmediler. Bilakis Kur'ân'ı anlamadan, düşünmeden ve korkutuldukları azap daha başlarına gelmeden önce hemen Allah'ın indirdiği ayetleri yalanladılar. Onlardan önceki müşrik kavimler de bu müşrikler gibi** (kendilerine bildirilen tevhidi, dirilmeyi, hesabı, cenneti ve cehennemi) **yalanlamışlardı** (ve Allah da onları indirdiği azap ile helak etmişti). **Ey rasulüm! Zalimlerin** (hakka bile bile karşı gelip yalanlayan ve şirk üzere yaşamaya devam edenlerin) **sonunun nasıl olduğuna ibretle bak!** » (Yûnus: 39)

Allahu Teâlâ'nın şu ayeti de bu şekildedir:

«**Azabı hak eden kâfirler topluca sürüklenerek hesap yerine geldiklerinde Allah onlara şöyle der: “Elinizde (aleyhine) hiçbir delil olmadığı hâlde bilip anlamadan** (tevhidimi ve mükemmel şariatimi ihtiva eden) **ayetlerimi yalanlıyordunuz, öyle mi?! Böyle değilse** (dünyada) **yaptığınız ne idi?!** »

(en-Neml: 84)

ALTINCI DELİL:

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Gerçek tevhidi inkâr eden kitap ehli** (Yahudiler ile Hristiyanlar) **ve müşrikler, kendilerine apaçık delil ve net hüccet gelinceye kadar sapık dinlerinden ve üzerinde buldukları küfür ve şirkten vazgeçecek değillerdi. Bu apaçık delil ve net olan**

hüccet, Allah tarafından gönderilmiş olan ve (doğru hükümleri ihtiva eden; içinde hiçbir şirk, küfür ve bâtil bulunmayan) tertemiz sayfaları okuyan rasuldür. »

(el-Beyyine: 1-2)

İşte bu ayeti kerime, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in gönderilip Kur'ân'ı insanlara açıklamasından önce, insanların küfür ve şirkle vasıflandırıldığını açık bir şekilde ispat etmektedir.

Ayette geçen “**münfekkiin** (مُنْفَكِّينَ)” kelimesini **Kurtubi** şöyle açıklamıştır:

“Yani küfürlerini bırakacak değillerdir.”

(Kurtubi Tefsiri)

İbn Kesir şöyle dedi:

“**Mücahid** dedi ki:

“**Munfekkiine** (مُنْفَكِّينَ)” yani hak kendilerine açıklanmaya kadar küfürlerini bırakacak değillerdir.”

Katade de böyle demiştir. Onlara “**beyyine** (بَيِّنَ)” yani Kur' an gelinceye kadar küfürlerini bırakacak değillerdir.”

(İbn Kesir Tefsiri)

İbn Teymiyye dedi ki:

“**Ebi'l Ferec el-Cevzi** şöyle demiştir:

“**Gerçek tevhidi inkâr eden kitap ehli**”

Bunlar, Yahudi ve Hristiyanlardır.

“**Müşrikler**” ise; putlara tapanlardır.

“**Münfekkiin**” yani bırakanlar, ayrılanlar demektir.

Ayetin manası ise şöyledir:

“Onlara apaçık bir delil gelinceye kadar küfürlerini ve şirklerini bırakacak değillerdir.”

Burada; “**Te'tiyehum** (تَأْتِيَهُمْ)” lafzı müstakbel kalıbındadır. Fakat mana olarak geçmişî ifade eder.

“**Beyyine** (بَيِّنَ)” ise rasuldür. O rasul ise Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*' dir ve onlara sapıklıklarını ve cehaletlerini açıklamıştır.

İmam Begavi'nin tefsirinde de böyle geçmektedir.

İmam Begavi şöyle dedi:

“Kendilerine apaçık delil ve net hüccet gelinceye kadar sapık dinlerinden ve üzerinde buldukları küfür ve şirkten vazgeçecek değillerdi.” sözü gelecek kalıbındadır, manası ise geçmiş ifade etmektedir. Yani; ta ki onlara beyyine (apaçık deliller) gelinceye kadar...

“Beyyine” yani **“apaçık deliller”**, Muhammed *salallahu aleyhi ve sellem* dir. Onlara Kur'an'la gelmiş ve içinde buldukları sapıklığı ve cehaleti açıklayıp onları imana davet etmiştir. Böylece Allahu Teâlâ, rasulü vasıtasıyla onları cehalet ve sapıklıktan kurtarmıştır.”

(Mecmu'ul Fetava c: 16, s: 483-486)

Şevkani şöyle demiştir:

“Vahidi dedi ki:

“Ayetin manası; Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem* Kur'an'la gelerek, içinde buldukları sapıklık ve cehaleti açıklayıp onları imana davet edinceye kadar kâfir ve müşriklerin küfürlerini ve şirklerini bırakmayacaklarını Allahu Teâlâ'nın haber vermesidir.

Bu; Allahu Teâlâ'nın, rasulü vasıtasıyla kâfir ve müşrikleri, içinde buldukları cehalet ve sapıklıktan kurtarma nimetinin açıklanmasıdır.” **(Fethu'l-Kadir Tefsiri)**

Bu delil bizim doğru söylediğimizi apaçık bir şekilde ortaya koymaktadır. Allahu Teâlâ bu ayette risalet hücceti gelmeden önce şirk işleyen araplara ve ehli kitaba müşrik hükmü vermiştir. Bu ise bizim söylediğimizin doğru olduğunu gösterir. Yani bir kişi şirk işlerse müşrik olduğuna hüküm verilir. Bu hüküm zahire göre verilen bir hükümdür ve insanlar bu zahiri durumlarına göre dünyadan ayrılırlar. Tabi ki bu hüküm verilirken; kişinin ilmine, kendisine ilmin ulaşip ulaşmadığına, inat edip etmediğine, cehaletine, taklidine, kendisine hüccet ikame edilip edilmediğine bakılmaksızın verilen bir hükümdür. Zira ister hüccet kendisine ikame edilsin ister edilmesin, ister cahil olsun ister olmasın, ister inat ederek yapsın, ister inat etmeyerek yapsın, kim şirk işlerse dünyada zahire göre müşrik

hükümünü alır. Fakat bu durumu sebebiyle kıyamet gününde azap görecektir mi görmeyecek mi, Allahu Teâlâ onu affedecek mi affetmeyecek mi, cehaletini mazeret görecektir mi görmeyecek mi meselesini ise ilerde açıklayacağız.

YEDİNCİ DELİL:

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ve bu müşrikler ellerinin işlediği küfür, şirk ve günahlar sebebiyle başlarına bir azap geldiğinde, “Ey Rabbimiz! Bize bir rasul gönderseydin, biz de ayetlerine uyup emirleriyle amel eden mu'minlerden olsaydık!” diyecek olmasalardı seni rasul olarak göndermezdik** (fakat mazeretleri olmasın diye seni göndermeden azap indirmedik). »

(el-Kasas: 47)

İmam Taberi dedi ki:

“Allahu Teâlâ ayeti kerimesinde şöyle buyuruyor:

“Ey Muhammed! Eğer seni kendilerine rasul olarak gönderdiğim o kimselere, seni onlara rasul olarak göndermeden önce Rablerini inkâr etmeleri, aşırı günah kazanmaları ve isyanda ileri gitmeleri yüzünden ceza verseydik ya da azaba uğratsaydık:

“Rabbimiz! Bize gazab edip azabınla zelil etmeden önce bir rasul gönderseydin; şüphesiz biz de senin rasulüne indirdiğin delillerine yani kitabına uyar, senin uluhiyyetine iman edip emrettiğin ve yasakladığın şeylerde rasulünü tasdik edenlerden olurduk” diyecek olmasalardı, seni onlara rasul olarak göndermeden önce işledikleri şirkler yüzünden onları azaba uğrattırdık. Fakat biz seni onlara rasul olarak gönderdik ki küfürlerine karşı onları uyarasın ve böylece rasullerden sonra insanların Allahu Teâlâ'ya karşı öne sürebilecekleri bir delili olmasın.” **(Taberi Tefsiri)**

İbn Kesir dedi ki:

“Biz seni onlara rasul olarak gönderdik ki onlara hücceti ikame edesin. Böylece işledikleri küfürler sebebiyle baş-

larına bir azap geldiğinde kendilerine bir rasul ve uyarıcı gelmediğini bahane edemesinler.” **(İbn Kesir Tefsiri)**

İmam Begavi dedi ki:

“**Başlarına bir azap geldiğinde...**” yani; bir ceza veya kötülük geldiğinde; “**Ellerinin işlediği küfür, şirk ve günahlar sebebiyle...**” yani; işledikleri küfür ve günahlar yüzünden; “**Ey Rabbimiz! Bize bir rasul gönderseydin, biz de ayetlerine uyup emirleriyle amel eden mu'minlerden olsaydık!**” diyecek olmasalardı...” Yani; eğer onlar kendilerine rasul gönderilmemesini mazeret olarak öne sürecek olmasalardı, onlara azap etmede acele ederdik.

Denildi ki:

“Ayetin manası şudur:

“Eğer onlar kendilerine rasul gönderilmemesini mazeret olarak öne sürecek olmasalardı onlara seni rasul olarak göndermezdik. Fakat biz seni onlara rasul olarak gönderdik ki rasullerden sonra insanların Allahu Teâlâ'ya karşı öne sürebilecekleri mazeretleri kalmassın.”

(Begavi Tefsiri)

Ben şöyle diyorum:

“Bu ayeti kerime açıkça gösteriyor ki; Muhammed *salallahu aleyhi ve sellem* rasul olarak gönderilmeden önce de Allahu Teâlâ'ya şirk koşanlar müşrik sıfatıyla vasfedilmiştir. Fakat onların işledikleri şirk yüzünden azap görmeleri meselesine gelince; bunun için onlara rasul gönderilip Kur'ân-ı kerim vasıtasıyla hüccetin ikame edilmesine ihtiyaç vardır ki, ancak o zaman onların Allahu Teâlâ'ya karşı sunacak mazeretleri kalmaz. Bununla birlikte selef, kendilerine hüccet ikame edilmeden önce de onların müşrik ve kâfir olduklarında, Müslüman olmadıklarında ittifak etmiştir. Fakat kendilerine hüccet ikame edilinceye ve rasul gönderilinceye kadar işlemiş oldukları küfür ve şirk sebebiyle azaba uğratılıp uğratılmayacakları konusunda selef âlimleri ihtilaf etmiştir.

SEKİZİNCİ DELİL:

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«Ey rasulüm! Her kavme hakkı tebliğ eden rasuller göndermemizin sebebi, Rabbinin (rasul göndermedikçe) **ğafil** (hakka ulaşma imkânı olmayan) **kavimleri zulümlerinden** (şirklerinden) **dolayı** (dünyada) **helak edici bir azaba uğratmamasıdır.**»

(el-En'âm: 131)

İmam Kurtubi dedi ki:

“Yani; bizim onlara böyle davranmamızın sebebi şudur: Ben ülkeleri, işledikleri zulümlere karşılık helak edici değilim. Yani; kendilerine rasul ve uyarıcı gelmemesini bahane etmesinler diye, rasul gönderilmeden önce işlemiş oldukları şirkler sebebiyle azaba uğratılmazlar.”

Yine denildi ki:

“Onlardan şirk koşanların işledikleri şirkler yüzünden ülkeleri helak edici değilim. Bu, şu ayete benzer:

“**Ve bilin ki her nefis sadece kendi günahını yüklenir, başkasının günahını yüklenmez.**”

(el-Fâtır: 18)

Eğer Allahu Teâlâ, rasul göndermeden önce de şirk ve küfürleri sebebiyle onları helak etseydi yine bunda haklı olur ve onlara zulmetmiş olmazdı.” (Kurtubi Tefsiri)

İmam Begavi dedi ki:

“Yani; bizim sana kıssalarını anlattığımız rasuller ve onları yalanlayanların başına gelen azap, Rabbinin ülkele-re haksız yere zulümlerinden dolayı azap edici olmamasındandır (yani; onlar uyarıldılar ve azabı hak ettiler).

“**Zulümlerinden**” kasıt; işledikleri şirktir.

“**Ğafil** (hakka ulaşma imkânı olmayan) **kavimleri...**” yani; onlara rasul gönderilip uyarılıncaya kadar uyarılmadılar.”

(Begavi Tefsiri)

İmam Taberi dedi ki:

“Allahu Teâlâ'nın “**zulümlerinden**” sözünün iki manası olabilir:

Birincisi: Bu, ülkelerin halkı habersizken, şirk ve benzeri şeyleri sebebiyle Rabbinin haksız yere onları helak edici olmaması sebebiyledir. Yani; Allahu Teâlâ onlara, Allahu Teâlâ'nın ayetlerini bildirip onları uyaran ve kıyamet gününde Allahu Teâlâ'nın azabıyla korkutan bir rasul göndermeden önce azap etmede acele etmez. Onlar; **“Bize müjdeleyici ve uyarıcı bir rasul gelmedi.”** demesinler diye, habersizken onlara azap etmez.

İkinci ise: “Her kavme hakkı tebliğ eden rasuller göndermemizin sebebi, Rabbinin (rasul göndermedikçe) gafil (hakka ulaşma imkânı olmayan) kavimleri zulümlerinden (şirklerinden) dolayı (dünyada) helak edici bir azaba uğratmamasıdır.” Yani; onları rasulü vasıtasıyla uyarıp, hatırlatmadan, ibretler ve ayetleri göstermeden önce helak edecek ve böylece onlara zulmedecek değildir. Allahu Teâlâ kullarına asla zulmetmez.”

(Sonra meselenin birinci yönünün daha kuvvetli olduğunu söyleyerek açıklamalarına devam etti.)

(Taberi Tefsiri)

Bu naslar ve selefin anlayışı da ispat ediyor ki; rasul gönderilmeden önce de cehalete rağmen şirk işleyene müşrik sıfatı verilir. Fakat azap, ancak rasul gönderildikten sonra söz konusu olur.

DOKUZUNCU DELİL:

Yeryüzünde ilk şirk, Nuh *aleyhisselam*'ın kavminde ortaya çıkmıştır. Çok iyi bildiği üzere Adem *aleyhisselam* zürriyetini halis tevhid üzere bırakmıştı. Daha sonra, ümmetin büyük âlimi **İbn Abbas radiyallahu anh**'ın hadisinde bildirildiği gibi, şirk yavaş yavaş şeytani metodlarla Nuh *aleyhisselam*'ın kavmine girmeye başladı. Sonra da müşrik oldular. Bunun üzerine Allahu Teâlâ, şefaahat hadisinde geçtiği gibi, Nuh *aleyhisselam*'ı yeryüzü halkına ilk rasul olarak gönderdi.

Yine bildiği üzere, Nuh *aleyhisselam* kavmiyle konuşup onları uyarırken onların müşrik olduklarını, Müslüman olmadıklarını söylüyordu.

Acaba Nuh *aleyhisselam*'dan önce onlara hücceti ikame edip şirkin vasfını ve hükmünü bildiren bir rasul gelmiş midir?

Bakınız Allahu Teâlâ aşağıdaki ayeti kerimesinde ne buyuruyor:

« (Âdem ile Nuh arasında geçen zamanda) **İnsanlar tek bir ümmetti** (tek bir din ve şariat üzerinde idiler). (Aralarında şirk yayılınca) **Allah nebilere müjdeleyici** (itaat edip tevhid seçenleri cennetle müjdeleyici) **ve uyarıcı** (karşı gelip şirkte kalanları cehennemle uyarıcı) **olarak gönderdi. Nebilerle birlikte; her konuda hakkı bildiren, içinde haktan başka bir şey olmayan ve hakkı elde etmek için başvurulacak tek kaynak olan kitabı, ihtilaf edilen her konuda insanlar arasında (adaletli) hükümler verilmesi için indirdi. »**
(el-Bakara: 213)

İbn Kesir şöyle dedi:

İbn Cerir dedi ki:

İbn Abbas *radiyallahu anh* şöyle dedi:

“Nuh *aleyhisselam* ve Adem *aleyhisselam* arasında on asır vardır. Bu süre içinde bütün insanlar hak olan bir şariat üzere idi. Sonra ihtilafa düştüler. Allahu Teâlâ da müjdeleyici ve uyarıcı nebilere gönderdi.”

İbn Kesir dedi ki:

“İnsanlar, putlara tapmaya başlayınca kadar Adem *aleyhisselam*'in milleti üzere idiler. Sonra Allahu Teâlâ yeryüzü halkına ilk rasul olarak Nuh *aleyhisselam*'ı gönderdi.”
(**İbn Kesir Tefsiri**)

İbn Teymiyye dedi ki:

“İnsanlar, Adem *aleyhisselam*'dan Nuh *aleyhisselam*'a kadar, tüm insanların babası olan, babaları Adem *aleyhisselam* gibi tevhid ve ihlas üzere idiler. Ta ki kendi kendilerine bidatler uydurarak şirk koşmaya başlayıp putlara tapıncaya kadar... Hâlbuki onların bu konuda hiçbir delilleri yoktu. Allahu Teâlâ böyle yapmaları için ne bir kitap in-

dirmiş ne de bir rasul göndermişti. Şeytan bozuk kıyaslar yaptırarak onlara şüpheleri süslü gösterdi.

Bazıları putlarda, tılsımlarda, gökyüzündeki yıldızlarda, felek derecelerinde, yüce ruhlarda(!) birtakım güçler olduğunu iddia ediyorlardı. Onlardan bazıları ise kendilerini Allahu Teâlâ'ya daha çok yaklaştıracacağı inancıyla daha önceki nebi ve salih kimselerin resimlerini edindi. Bazıları da cinlere ve şeytanlara taptı. Toplumun kalan kısmı ise değişik inançlara sahipti. Halkın çoğunluğu ise haktan yüz çevirerek liderlerine uymuştu. Nihayet Allahu Teâlâ nebisi Nuh *aleyhisselam*'ı, insanları tek olan ve ortağı olmayan Allahu Teâlâ'ya ibadete davet etmesi ve O'ndan başkasına ibadet etmekten sakındırması için gönderdi. Çünkü onlar, Allahu Teâlâ'dan başka şeyleri şefaathçi edinip onlara tapıyor ve bu yaptıklarının kendilerini Allahu Teâlâ'ya yaklaştıracığına inanıyorlardı.”

(Mecmuatu't-Tevhid c: 28 s: 603–604)

Sahihi Buhari'de **İbn Abbas** *radıyallahu anh*'dan rivayet edildiğine göre;

“Nuh *aleyhisselam*'ın kavminin putlara tapma sebebi, salih kişiler hakkında aşırı gitmeleridir. Heykeller yapıp daha önce ölmüş salih kimselerin isimlerini onlara verdiler. Şeytan bu salih kimselerin heykellerini, onların daha önce oturdukları meclislere koyup onlara isimler vermelerini fısıldadı. Onlar da bunu yaptılar. (İlk başlangıçta bu putları salih kişileri hatırlamak için yapmışlardı ve) onlara tapmıyorlardı. Fakat zamanla ilim unutuldu ve onlara tapmaya başladılar.”

(Fethu'l-bari c: 8 s: 535)

Allahu Teâlâ sana ve bize merhamet etsin.

İbn Abbas'ın sözüne dikkatle bak!

Onlar başlangıçta hiçbir puta tapmıyorlardı. Tabii ki asıl önemli olan onlara tapmaktır. Fakat zamanla ilim zayıflamış ve cehalet yaygınlaşmıştır. Zaten müşrikler nerede olurlarsa olsunlar üzerinde buldukları dinin kendilerini Allahu Teâlâ'ya yaklaştıracığına inanırlar. Zaten kul, boş ve geçersiz olduğuna inandığı bir şeyle nasıl Allahu Teâlâ'ya yaklaşmaya çalışabilir?

Görülüyor ki şirkin kaynağı ve meydana geliş sebebi inançtır. Günahın kaynağı ve meydana geliş sebebi ise şehvetlerin insana galip gelmesidir.

Zina eden, hırsızlık yapan, içki içen kimseler bunun çirkinliğini ve haramlığını bilirler. Fakat şehvetleri galeyana gelince onları bu haramları işlemeye sevkeder.

Bunun tersine, Allahu Teâlâ'dan başkasına kurban kesen, adak adayan, dua eden, yardımına çağıran kimseleri buna iten şey ise şehvetleri değil, inançlarıdır.

İşte bu yüzdendir ki şirkin çirkinliğini, haramlığını ve şirk işleyenin ebedi olarak cehennemde kalıp bütün amel­lerinin boşa çıkacağını bilen hiçbir kul, bu amelin kendisini Allahu Teâlâ'ya yaklaştıracığını umarak şirk olan bir ameli asla işlemez.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Muhakkak ki biz, Nuh'u da kavmine rasul olarak gönderdik. Nuh onlara şöyle dedi: "Ey kav­mim! Şüphesiz ki ben, (bana iman etmeyip tâbi olmadığınızda) Allah'ın azabıyla korkutmak için apaçık uyarılarla gönderilmiş bir uyarıcıyım. (Ey kavmim!) Allah'tan başka hiçbir şeye ibadet etmeyin (sadece Allah'a ibadet edin)! Eğer böyle yapmazsanız (şirki terk etmez, tevbe etmez ve ibadeti yalnız Allah'a has kılmazsanız) ahiret gününün çok can yakıcı azabına uğramanızdan korkarım."** » (Hûd: 25–26)

İbn Kesir dedi ki:

"Allahu Teâlâ bu ayeti kerimede Nuh *aleyhisselam*'ın kavminden haber veriyor. O, Allahu Teâlâ'nın yeryüzü halkına ve müşriklerle puta tapanlara göndermiş olduğu ilk rasulüdür. O kavmine şöyle dedi:

"Ey kavmim! Şüphesiz ki ben, (bana iman etmeyip tâbi olmadığınızda) Allah'ın azabıyla korkutmak için apaçık uyarılarla gönderilmiş bir uyarıcıyım."

Yani; ben sizi Allahu Teâlâ'nın azabına karşı uyarın apaçık bir uyarıcıyım.

Yine kavmine dedi ki:

“Eğer böyle yapmazsanız (şirki terk etmez, tevbe etmez ve ibadeti yalnız Allah’a has kılmazsanız) ahiret gününün çok can yakıcı azabına uğramanızdan korkarım.”

Yani; eğer bulunduğunuz halde kalmaya devam ederseniz Allahu Teâlâ size ahiret gününde acıklı, can yakıcı ve yürek parçalayıcı bir şekilde azap eder.”

İbn Abbas’ın, Nuh *aleyhisselam*’ın kavminde şirkin ortaya çıkmasına sebep olarak ilmin ortadan kalkmasını göstermesi onun ne kadar büyük bir âlim olduğunu gösterir.

İbn Abbas şöyle dedi:

“Başlangıçta onlar bu putlara tapmıyorlardı. Fakat putların gerçek yapılış sebebini bilen kimselerin ölmesi ve ilmin ortadan kalkması sonucu putlara tapılmaya başlandı. Bu insanlar başlangıçta tevhid üzere olan, muvahhid kimselerdi. Daha sonra cahillikleri sebebiyle, Allahu Teâlâ katından hiçbir delilleri olmamasına rağmen kendilerini Allahu Teâlâ’ya daha çok yaklaştıracaklarını umarak birtakım bâtil teviller sonucu şirke düşüp, müşrik oldular. İşte o zaman Allahu Teâlâ, karşı gelen kişiye dünya ve ahiret azabını gerekli kılan hücceti ikame etmesi için müjdeleyici ve uyarıcı olarak Nuh *aleyhisselam*’ı gönderdi.”

(İbn Kesir Tefsiri)

Nuh *aleyhisselam*’ın kavmi hakkında söylenenler, iki rasul arasında geçen zaman diliminde yaşamış her kavim hakkında söylenilebilir. Çünkü rasuller, müşrik ve cahil olan toplumlara İslam’la gönderilmiştir. Toplumun çoğunluğu onları inkâr eder, Allahu Teâlâ’nın hidayete muvaffak kıldığı kimseler ise onlara inanır. Sonra da Allahu Teâlâ onlarla inkârcı kavimlerinin arasını ayırır. Risaleti inkâr eden kâfirlerin helak olmasından sonra ise muvahhidler Allahu Teâlâ’nın dilediği bir zaman tevhid üzere kalırlar. İlmin unutulup cehaletin yayılmasıyla da yavaş yavaş şirke düşerler ve cahillikleri sebebiyle Allahu Teâlâ’ya, zatına yakışmayan şeyler isnad ederler, Allahu Teâlâ hakkında delilsiz konuşurlar. İşte o zaman Allahu Teâlâ onları karanlıklardan aydınlığa, şirkten tevhide, cehaletten

ilme çıkarması için rasuller gönderir. Rasuller de onlara, risalet kendilerine ulaştıktan sonra hala şirk ve küfürlerinde devam edecek olurlarsa, dünya ve ahiret azabına uğrayacaklarını bildirirler.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

« (İsmi Kur’ân’da zikredilsin veya zikredilmesin) **Gönderdiğimiz rasullerin hepsini** (kendilerine itaat edip hayatlarını Allah’ın emirlerine göre düzenleyenleri cennetle) **müjdeleyici ve** (kendilerine itaat etmeyip hayatlarını beşerî arzu ve heveslere göre düzenleyenleri cehennemle) **korkutucu olarak gönderdik ki böylece rasullerden sonra** (azabı hak eden) **insanların,** (“Ey Rabbimiz! Eğer bize doğru yolu gösteren bir rasul gönderseydin emirlerine tâbi olup yalnız sana ibadet ederdik.” diyerek) **Allah’a sunacakları bir mazeretleri olmasın. Biliniz ki Allah** (عَزِيز) **‘Azîz’dir** (kendisine asla galip gelinemeyen, her meselede dilediği gibi izzetle hüküm veren, kendisinden hesap sorulmayan ve emrine muhalefet edenleri hak ettikleri şekilde cezalandırandır), (حَكِيم) **Hakîm’dir** (verdiği her hükümde hikmet sahibi olan, hikmetiyle her şeyi yerli yerine koyan, sadece hakkı söyleyen, her fiili doğru ve mükemmel olan, emirlerine bile bile karşı gelenleri hikmeti gereği cezalandırandır).»

(en-Nisâ: 165)

Anlatılanlardan anlaşılıyor ki; şirk işleyenlere, risalet ulaşmadan önce de müşrik sıfatı verilmiştir. Fakat müşriklerin dünya ve ahirette azaba uğratılmaları ise ancak onlara risaletin ulaşmasından sonra söz konusu olur.

İbni Teymiyye şöyle dedi:

“Allahu Teâlâ Hud *aleyhisselam*’ın, kavmine şöyle dediğini haber veriyor:

«**Muhakkak ki siz,** (Allah’a ortaklar isnat ettiğiniz için) **iftiracı bir kavimsiniz.** » **(Hûd: 50)**

Hud *aleyhisselam* onlara hüküm vermiş ve onlar hükümü reddetmeden önce onları iftiracılıkla vasfetmiştir. Çünkü onlar, Allahu Teâlâ ile beraber başka bir ilah ediniyorlardı.

Görülüyor ki müşrik sıfatı, risalet gelmeden önce de verilmiştir. Çünkü müşrik; Rabbine şirk koşmuş, O’nun koy-

duğu sınırı aşmış, risalet gelmeden önce O'ndan başka ilahlar edinmiş, O'na ortak koşmuştur.

Bu gösteriyor ki, risaletten önce de şirk işleyene müşrik ismi verilir.

Cahillik ve cahiliye isimleri de böyledir. Rasul gelmeden önce de cehalet ve cahiliye denilirdi. Fakat onlar, rasul gönderilmeden önce azaba uğratılmazlar.

İtaatten yüz çevirmek de Allahu Teâlâ'nın şu ayetinde buyurduğu gibi, rasul gönderildikten sonra söz konusu olur.

«O kâfir, ne (kendisine gelen) rasulün getirdiğini tasdik etti ne de (Allah'ın emrettiği şekilde) namaz kıldı. Aksine rasulün getirdiğini yalanladı ve ondan yüz çevirdi.» (el-Kıyâme: 31–32)

(Mecmu'ul Fetava c: 20 s: 37)

CEHALET MESELESİ KONUSUNDA İLİM EHLİNİN BAZI SÖZLERİ

1) İbni Cerir, Allahu Teâlâ'nın:

«Allah insanların bir kısmını hidayete muvafak kılmıştır, bir kısmı da sapıklığa düşmeyi hak etmiştir. Çünkü Allah'ı bırakıp şeytanları dost edinmişlerdir (onların emirlerine itaat etmişlerdir). Ve onlar, sapıklık içinde olmalarına rağmen kendilerinin doğru yol üzerinde olduklarını zannederler.» (el-Arâf: 30) ayetinin tefsirinde şöyle dedi:

“Sapıklık içinde olan kimseler cehaletleri ve şeytanları kendilerine yardımcı edinmeleri sebebiyle sapmışlardır ve işledikleri ameller sebebiyle hatalı olduklarını da bilmemektedirler. Bilakis işledikleri amelleri yaparken doğru olduğuna ve kendilerinin hidayet ve hak üzere olduklarına inanarak yapmaktadırlar.

İşte bu durum, “ancak bilerek ve inat ederek günah işleyen veya dalalete düşen kimse Allahu Teâlâ katında azap görür” diye iddia edenlerin doğru söylemediklerine apaçık bir delildir. Çünkü onların düşündüğü ve dedikleri gibi olmuş olsaydı, bilmemeleri sebebiyle sapan ve buna rağmen kendilerinin hidayet üzere olduğunu zanneden sapık-

lık taifesi ile bilerek hidayeti bulan grup arasında hiçbir fark olmamış olurdu. Hâlbuki Allahu Teâlâ, bu iki taifeyi eşit tutmamış, hem isim hem de hüküm bakımından bunları birbirinden ayırmıştır.”

İbn Cerir’in **el-Kehf: 104** ayetinin tefsirindeki görüşü de böyledir.

2) İbn Kesir *rahmetullahi aleyh*, İbn Cerir’in yukarıda geçen sözlerini daha önce geçen ayetin tefsirinde nakletti ve destekledi.

3) Begavi *rahmetullahi aleyh* **A’raf: 30** ayetinin tefsirinde şöyle dedi:

“Bu ayet; hak din üzere olduğunu zanneden cahiller ile bile bile inkâr eden ya da inat eden kâfirlerin aynı hükmü aldıkları konusunda açık bir delildir.

4) İbn Mendeh, (**Tevhid kitabı c: 1 s: 314**)’de şöyle demiştir:

Allahu Teâlâ onların sapıklıkları ve inatları hakkında şöyle buyuruyor:

«Ey rasulüm! De ki: “Ey insanlar! Yaptıkları iyi amellerde en çok ziyana uğrayacak olanların kimler olduğunu size haber vereyim mi? Bunlar, dünya hayatında yaptıkları amellerden Allah’ın razı olduğunu ve ahirette büyük sevap elde edeceklerini umdukları hâlde kıyamet gününde amellerini boşa çıkmış bulan kimselerdir.” »

(el-Kehf: 103–104)

(Bu ayeti zikrettikten sonra ayetteki **“Yaptıkları iyi amellerde en çok ziyana uğrayacak olanlar”** hakkında Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh’* ın, kendisine sorulan soruya verdiği şu cevabı nakletti):

“Bu kimseler kitap ehlinin kâfir olanlarıdır. Zira onların daha önce gelenleri hak üzereydiler. Fakat sonra rablerine şirk koşular ve nefislerinden ortaya uydurdukları şeylerle dinlerinde bidatler ortaya koydular. İşte onlar bu şekilde sapıklıkta birleşmelerine rağmen kendilerinin hidayet üzere olduklarını zannettiler. Ve yine onlar bâtil üzere hayat-

larını sürdürmelerine rağmen kendilerinin hak üzere olduklarını zannettiler. Böylece onlar güzel şeyler yaptıklarını zannettikleri halde dünya hayatında yaptıkları tüm amelleri boşa gitmiştir.” Ali *radıyallahu anh*, Harura halının da bu kimselerden olduğunu söylemiştir.

Sonra şu rivayeti zikretti:

Selmanı’l Farisi’nin Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e, Hristiyanların onun rasul olarak gönderilmesinden önceki durumlarıyla alakalı olarak: “Onlar senin gelmeden önce oruç tutar, namaz kılar ve senin geleceğine şehadet ederlerdi. Onların durumu nedir” sorusuna karşılık Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle dedi:

“Onlar ateş ehlidirler.”

5) Bedai’us Senai kitabının yazarı şöyle dedi: Ebu Yusuf *rahmetullahi aleyh*, Ebu Hanife *rahmetullahi aleyh*’den şöyle bir söz nakletti: Ebu Hanife *rahmetullahi aleyh* şöyle diyordu: “Halktan hiç kimse için yaratıcısını bilmemesinde cehalet özür olmaz. Çünkü bütün halkın üzerine Rabbi ve O’nu tevhid etmeyi bilmesi farzdır. Zira halktan her bir kimse gökleri ve yeri kimin yarattığını ve kendisini yarattığını ve Allahu Teâlâ’nın yarattığı herşeyi kimin yarattığını görüyor.

Farzlarla ilgili meseleye gelince... Farzları bilmeyen ve kendisine bu konuda tebliğ ulaşmayan kimse, aynen kendisine hüccet ikame edilmemiş kimse durumundadır.” (6)

6) İbni Teymiyye, Muhammed b. Nasr el-Mervuzi’den naklederek şöyle dedi:

“Dediler ki: “Allahu Teâlâ’yı bilmek iman, bu konuda cehalet ise küfürdür. Farzlarla amel etmek iman, onlarla ilgili hükmün inmesinden önce bu konularda cehalet ise küfür değildir. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in sahabeleri, Allahu Teâlâ’nın kendilerine onu bir rasul olarak göndermesi öncesi Allahu Teâlâ’yı ikrar ediyorlar, ama risalet sonrası kendilerine farz kılınan amelleri bu sırada henüz bilmiyorlardı. Onlar işte bu cehaletleri

(6) (Bedai’us Senai c: 7 s: 132, Kitabus Siyer, İki Yer Hakkında İhtilaf Etmenin Hükmü Babı)

sebebiyle kâfir olmadılar. Allahu Teâlâ daha sonra onlara farzları indirdi ve böylece onları ikrar edip yerine getirmeleri iman oldu. Bu durumda her kim o farzları inkâr edecek olursa Allahu Teâlâ'dan gelen bir haberi yalanlamış oluyordu. Eğer ki farzlar konusundaki cehalet Allahu Teâlâ'dan gelen haberin öncesi olsaydı bu durumda küfür söz konusu olmazdı. Yine haberin gelmesinden sonra bir kimse o haberi Müslümanlardan duymamışsa bile bu konuda cehaleti sebebiyle küfür söz konusu olmaz. Fakat her ne halde olursa olsun haber gelmeden önce ya da sonra Allahu Teâlâ hakkında cehalet kesinlikle küfürdür.”

(Mecmu'ul Feteva c: 7 s: 325)

7) Kurtubi, Tefsirinde “**misak**” ayetinin tefsirinin sonunda şöyle dedi: “Tevhid konusunda taklitçinin özü yoktur.”

8) Kadi İyad, **Şifa kitabının sonundaki: “Küfür sözler hangileridir, hangilerinde duraklanır, hangilerinde ihtilaf vardır ve hangileri küfür değildir”** bölümünde şöyle dedi: “Allahu Teâlâ'nın rububiyetini veya Allahu Teâlâ'nın tevhidini kaldıran söz ya da Allahu Teâlâ'dan başkasına yapılan ibadet veya Allahu Teâlâ ile beraber bir başkasına ibadet etmek apaçık küfürdür.”

9) Ebu'l-Vefa İbn Akil; “türbe sahibini yardımına çağırarak ve kabirlere dilek için bez parçaları sokmak büyük şirktir” dedi.

Davet İmamları (Necd Âlimleri), bu sözü çokça nakletmiş ve desteklemişlerdir.

Şeyh Muhammed, Necd tarihinin 266. sayfasında şöyle dedi: “İbn Akil, bu kimselerin bu fiilleriyle kâfir olduklarını zikretti.”

Şeyh Eba Batin şöyle dedi:

“İbni Akil'in böyle yapan kimselerin kâfir olduklarına ve onları kabirlere karşı yaptıkları aşırı hareketleri sebebiyle cehaletle vafsettiğine dair hükmü daha önce geçmiş-

ti. İbni Kayyim da onu destekleyerek ondan bu sözü nakletti.”
(Ed-Dureru’s Seniyye c: 10 s: 386)

10) Şevkani, İrşâdu’l Fuhûl kitabının ictihad babında şöyle demiştir:

“Allahu Teâlâ’yı ve rasulünü bilmeyi engelleyen, tıpkı ilim yapmayı, tevhide ve adaleti sağlamayı engelleyen gibi yanlış yapmıştır. Dediler ki: “İşte bu konudaki hak tektir. Öyleyse her kim ona isabet ederse hakka isabet etmiştir, her kim de onda hata ederse işte o kimse de kâfir olmuştur.”

İmam Şevkani bir başka yerde şöyle demiştir:

“Sadece “La ilahe illallah” sözünü söylemek, onun manasıyla amel olmaksızın İslam’ın tespiti için yeterli değildir. Zira cahiliye ehlerinden birisi onu söylediği ve putuna ibadet etmeye devam ettiği halde bu durumu asla İslam sayılmadı.”
(ed-Duru’n Nadib s: 40)

11) İbni Ferhun, Tabsıratu’l Ahkâm kitabının Ridde babında şöyle dedi:

“Güneşe, aya, taş a veya bunlardan başka bir şeye ibadet eden kimse, tevbeyle çağrılmadan öldürülür.”

12) İbni Kudame, Ravdatu’n Nazır kitabının İctihat babında şöyle dedi:

“Cahiz şöyle iddia etmiştir: “Düşündüğü halde hakkı idrak etmede aciz olan kimse bu durumu sebebiyle İslam milletine muhalefet etmişse işte o kimse mazeret sahibi olup günahkâr değildir.”

Bu söz apaçık bâtil olan bir söz olup Allahu Teâlâ’yı inkâr etmektir, O’nun ve rasulünün bildirdiklerini reddetmektir. Biz kesin olarak biliriz ki; “Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Yahudi ve Hıristiyanlara İslam’ı ve kendisine tabi olmayı emretti, onların kendi dinlerinde ısrar etmelerini ise kötiledi. İşte bu sebeple biz onların hepsine birden savaş açıyor ve onlardan bülûğ çağına gelenleri öldürüyoruz. Bununla birlikte biz biliyoruz ki öldürülen o kimselerden çoğu taklitçi idi, bilerek inatçı olan kimseler değillerdi. Zira onlar babalarını taklit ederek on-

ların dinine inanmışlardı. Rasulün mucizesini ise asla bilmediler.” Sonra bu konudaki ayetleri zikretti.

13) Şeyh Abdullatif, Misbahu’s Zalam kitabının 123. sayfasında, Abdullah İbni Ahmed’in Sünnet kitabında şöyle geçtiğini söyledi:

“Bana Ebu Said b. Yakub El-Talkani şöyle anlattı: “Mu-
emmel b. İsmail bize şöyle haber Verdi: “İmaratu’bnu Za-
zan’ı şöyle derken işittim:

“Kaderiye’nin kıyamet gününde müşriklerle birlikte
haşrolunacaklarına dair bir haber bana geldi. Onlar kıya-
met gününde şöyle diyecekler: **“Vallahi biz müşrikler-
den değildik.”** Onlara şöyle denilecek: **“Şüphesiz ki
sizler bilmeden şirk koştunuz.”**

Bu gösteriyorki bilmeden şirk işlemek insanı müşrik yapar.

**14) Şeyh Abdullah b. Muhammed b. Abdulvehhab’ın
“El-Kelimetu’l Nafia Fi’l Mukefferati’l Vakıa”** is-
minde bu konuyla ilgili müstakil bir kitabı vardır.

Ayrıca **Durer kitabının c: 10 s: 149**’da dört mezheb
imamlarının müctehit âlimlerinin bir Müslümanı tekfir
etmek ve dinden dönmekle ilgili sözlerini nakletmiştir.
Mezheb âlimleri bu meselelere ilk olarak mürtedin hükmü
babında, büyük şirk, büyük şirk işleyenlerin tekfiri ve ce-
haletlerinin mazeret olmayışı konularıyla başlamışlardır.

Şeyh Abdullah, ilk olarak Şafîilerin sözlerini zikretti ve
onlardan İbni Hacer el-Heytemi’nin Zevâcir an İktirâfi’l
Kebâir kitabında; birinci günah bölümünde, büyük şirk
konusunda cehaletin özür olmadığını ortaya koyduğunu,
sonra bütün çeşitleriyle şirki anlattığını ve insanların ge-
nelinin ise bu şirklerden habersiz olarak şirk işlediklerini
söyledi.

Sonra Nevevi’nin Müslim’in şerhindeki Allahu
Teâlâ’dan başkasını yücelterek hayvan kesmek bölümün-
de, bu amelin şirk olduğunu bu kesimi yapanların mürted
olduklarını açıkladığını belirtti.

Şeyh Abdullah sonra Ebi Şame’nin al-Bais kitabındaki
bu konuyla ilgili sözlerini nakletti.

Sonra Tebyini'l Meharin kitabının yazarının, bu kitabın Küfür babı bölümündeki büyük şirk ve çeşitleri hakkındaki sözlerini açıkladı ve Allahu Teâlâ'dan başkasına secde etmenin veya ibadetinde bir yaratılmışı O'na ortak kılmanın icma ile küfür olan amellerden olduğunu açıkladığını belirtti.

Sonra Şeyh Kasım'ın Durer'in Şerhi kitabındaki Allahu Teâlâ'dan başkasına dua edenin veya adak adayanın küfür işlemiş olduğuna dair sözünü nakletti.

Sonra da Malikiler'den Ebi Bekr et-Tartuşi'nin, zamanında kasıtlı olarak bir ağaç edinen kimselerin tıpkı müşriklerin yaptıkları gibi yapmış olduklarını açıkladığını belirtti.

Sonra da Hanbeliler'in sözlerini nakletti ve İbni Akil' in, kabri yücelten ve herhangi bir ihtiyacının giderilmesi için ölüyle konuşan kimselerin kâfir olduklarını söylediğini nakletti.

Yine İbni Teymiyye, İbni Kayyim ve onun babasının; Allahu Teâlâ'ya şirk koşan kimsenin tekfir edilmesiyle ve cehaletin onlar için özür olmamasıyla ilgili sözlerini genişçe bir şekilde açıkladı.

15) Suudi Arabistan Âlimlerinin Fetvası.⁽⁷⁾

Bu âlimler; **Feteva'l Lecneh c: 1 s: 220**'de şöyle dediler:

“Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in risaletine ve onun şeriatinde bildirilen şeylere iman eden her bir kimse, şayet bu durumundan sonra Allahu Teâlâ'dan başkasına, ki bu ister bir veli, ister bir kabir sahibi, isterse bir tarikat şeyhi olsun, secde ederse işte o kimsenin, iki şahadeti söylesen bile kâfir olduğuna ve İslam dininden çıkıp mürted olduğuna, ibadette Allahu Teâlâ ile birlikte bir başkasını ortak edinip müşrik olduğuna hükmedilir. Zira bu kimse Allahu Teâlâ'dan başkasına secde etmesi ameliyle sözünü bozmuştur.

⁽⁷⁾ Bu fetvayı açıklamamızın nedeni; bu alimlerin itibar edilir oluşları olmayıp onların ve Suudi Araçlarının dahi büyük şirk konusunda cehaleti mazeret görmediklerini göstermek içindir.

Fakat bu kimse için cehaleti, ta ki öğretilinceye ve hüccet ona ikame edilinceye kadar azap edilmemesi (yani kendisine hemen ceza verilmemesi) konusunda belki mazeret olur. Bu özrü sebebiyle belki tevbe edip döner diye üç gün bekletilir. Şayet bu bekletme sonunda kendisine hak açıklandığı halde hala Allahu Teâlâ'dan başkasına secde etmekte ısrar ederse mürted olarak öldürülür.

Bu kimseye hüccetin ikame edilmesinin sebebi; cezalandırmadan önce onun mazeretini gidermek için olup hak açıklandıktan sonra kâfir olarak isimlendirilmesi için değildir. Zira o kimse, zaten Allahu Teâlâ'dan başkasına secde ettiği veya ona yaklaşmak için adak adadığı ya da Allahu Teâlâ'dan başkasına kurban kestiği için kâfir olarak isimlendirilmiştir.

BU MESELEYE İLGİLİ KIYASTAN DELİLLER

Kitap, sünnet, icma ve ilim sahiplerinin büyük şirkte cehaletin mazeret olmadığına dair delillerini zikrettikten sonra bu konuyla ilgili kıyastan delilleri zikredeceğiz. Bu deliller başlıca; Kıyasu'l Evla ve Kıyasu's-Şibh olmak üzere iki çeşittir.

Birincisi: Kıyasu'l Evla

1) Bütün sahabeler, nübüvvette Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ortak olduğunu iddia eden Müseyleme'nin ve ona tabi olanların kâfir oldukları ve bu konuda cehaletin kendileri için mazeret olmadığı konusunda icma etmişlerdir.

Şimdi bu meseleye kıyasla; bu şekilde bir ortak kılmak özür olmuyorsa, yani risalette ortaklıkta bile cehalet mazeret değilken, Allahu Teâlâ'ya ibadette ortaklık iddia eden ve ona tabi olan kimsenin cehaleti nasıl mazeret olur? İşte bu mesele, ilkinden daha evladır. Dolayısıyla bu konuda cehalet kesinlikle mazeret olarak kabul edilmez.

2) Nübüvvetle ortaklık iddia eden Muhtarü's Sekafi'nin ve ona tabi olan kimselerin, Museyleme ve ona tabi olanlar gibi kâfir oldukları ve bu konuda cehaletlerinin mazeret olmadığı konusunda icma vardır. İşte bu meseledeki durum da birinci maddedeki gibidir.

3) Sahabeler, zekâtı vermeyi reddeden kişilerin bu konuda cehaletlerinin mazeret olmadığı konusunda icma etmişlerdir. Çünkü onlar La ilahe illallah'ın haklarından bir hakkı vermeyi reddetmişlerdir. O halde La ilahe illallah'ın asıl hakkını vermekten kaçınmak daha evladır. Yani; La ilahe illallah'ın haklarından bir hak olan zekâtı vermenin cehaleti mazeret olarak kabul edilmiyorsa, La ilahe illallah'ın asıl hakkı olan; ibadette Allahu Teâlâ'ya ortak koşmamak konusunda cehalet ise asla kabul edilmez. Çünkü bu durum ilkinden daha önceliklidir.

İkincisi: Kıyasu's-Şibh

1) Bütün selef âlimleri, hulul ve ittihad ehlinin kâfir olduklarında icma etmişlerdir. Çünkü hulul ehli Allahu Teâlâ'nın insan vücuduna nüfuz ederek insan şeklinde görüldüğünü, ittihad ehli ise kâinatta görünen herşeyin Allahu Teâlâ'dan bir parça olduğunu iddia ettiler. Allahu Teâlâ onların bu vasıflandırmalarından münezzeh ve yücedir.

O halde salih kimselere uluhuhiyyet sıfatını verip onlara ibadet eden kimselerin durumu da aynen hulul ve ittihatçı kimselerin durumuna benzemektedir. Bu durumda cehalet hulul ve ittihatçılar için özür olmuyorsa, ibadetlerden herhangi birisini Allahu Teâlâ'dan başkasına yapan, böylece o kimseye uluhiyyet sıfatını veren kimsenin de bu konudaki cehaleti mazeret olmaz.

2) Bütün selef âlimleri, Allahu Teâlâ'yı isimlerinde veya sıfatlarında mahlûkata benzeten Müşebbihe taifesinin kâfir olduğu konusunda icma etmişlerdir.

O halde Allahu Teâlâ'dan başkasına ibadet ederek uluhiyyet sıfatını Allahu Teâlâ'dan başkasına veren kimse de aynen Allahu Teâlâ'yı yaratılmışı benzeten Müşebbihe

gibidir. Bunlar da onların aldığı küfür hükmünü almayı hak ederler ve bu konuda cehaletleri mazeret olmaz.

3) Bütün selef âlimleri, sıfatları iptal eden Cehmiyye'nin, Allahu Teâlâ'nın ilim sıfatını inkâr ve iptal eden Kaderiyye'nin kâfir olduğu konusunda icma etmişlerdir.

O halde Allahu Teâlâ'nın uluhiyyet sıfatını O'ndan alıp Allahu Teâlâ'nın bazı yarattıklarına veren kimseler de tıpkı Cehmiyye ve Kaderiyye gibi kâfirdirler ve bu konuda cehaletleri mazeret değildir.

4) Allahu Teâlâ ile alay eden kimseyle ilgili kıyas da Kıyasu'ş-Şibh'e örnektir. Böyle yapan kimse icma ile kâfirdir ve bu konudaki cehaleti mazeret değildir.

Şirk koşan kimse de selefın dediği gibi işlediği şirki sebebiyle aynen Allahu Teâlâ ile alay eden kimse gibidir.

Allahu Teâlâ bu konuda şöyle buyuruyor:

«**Ey rasulüm! De ki: “İşte benim** (insanları davet ettiğim) **yolum budur! Ben, Allah'a** (zatında, sıfatlarında ve fiillerinde O'nu tevhid etmeye ve her türlü şirkten uzaklaşarak yalnız O'na ibadet etmeye) **bilerek** (kesin delillerle) **davet ederim. Bana** (iman edip) **tâbi olanlar da benim gibi yapar. Ben, Allah'ı her türlü noksan sıfattan ve ortaklardan tenzih ederim. Ve ben, kesinlikle müşriklerden değilim** (onlar da benden değildir).” »

(Yûsuf: 108)

BÜYÜK ŞİRKTE CEHALET MAZERETTİR DİYENLERİN SÖZLERİNİN BÂTILLIK GEREKÇELERİ

Büyük şirkte cehaletin mazeret olduğunu kabul etmek, şu bâtil meseleleri kabul etmeyi gerektirir:

1) Yahudilerin ve Hristiyanların avamının cehaletlerini de özür saymayı gerektirir. İşte bu, icmaya terstir.

2) Fetret ehlini veya onların bazılarını cehaletleri sebebiyle dünyada özür sahibi görmeyi gerektirir. İşte bu, icmaya terstir.

3) Münafıkların avamının cehaletlerini özür saymayı gerektirir. İşte bu, selefinin icmasına terstir.

4) Cehalet sebebiyle Allahu Teâlâ'nın Rububiyetini inkâr eden herkesi özür sahibi görmeyi gerektirir. İşte bu, selefin icmasına terstir.

5) Cehalet veya tevîl sebebiyle Allahu Teâlâ'nın ilmini inkâr eden kimseleri özür sahibi görmeyi gerektirir. İşte bu, selefin icmasına terstir.

6) Cehmiyye'den cehalet sebebiyle Allahu Teâlâ'nın isimlerini veya sıfatlarını iptal eden kimseleri özür sahibi görmeyi gerektirir. İşte bu, selefin icmasına terstir.

Şeyh İbn Sehman Keşfu's Şüpheteyn kitabında, yukarıdaki meselelerin bâtıllığının izahı konusunda şöyle demiştir:

“Bu meselede (yani büyük şirkte) tekfiri ve günahlığı ortadan kaldırmak, aynen Allahu Teâlâ'nın zatını, rabliğini, isim ve sıfatlarını ve uluhiyyette teklîğini iptal eden Muattıla'yı; Allahu Teâlâ'nın kâinat yaratılmadan önce kâinattakileri bilmediğini söyleyen Kaderiyye'nin aşırılarını; kâinatta olan olaylarda yıldız ve gezegenleri kudret sahibi kabul edenleri; “nur ve karanlık olmak üzere iki asıl vardır” diyenleri, kâfir görmeyi reddetmek gibidir. O halde her kim bütün bu sayılanları tekfir etmeyi gerekli görmezse işte o kimse Yahudi ve Hıristiyanlardan daha kâfir ve daha sapıktır.”

Buraya kadar anlatılanlardan şu sonuçlara varıyoruz:

1) Cahil aynı zamanda taklitçi olan müşrik kimse kâfirdir.

2) Cennete sadece muvahhid olan Müslüman kimse girer. Taklitçi olan müşrik ise asla muvahhid değildir.

3) Müslüman kimse, sadece Allahu Teâlâ'ya ibadet eden, ibadette O'na hiçbir şeyi şirk koşmayan, Rasulüne iman eden ve onun Allahu Teâlâ katından getirdiklerine tabi olan kimsedir.

4) Mükellef olan bir kul için İslam ya da küfür hükümünden başka bir hüküm yoktur.

5) Kendilerine hüccet ikame edilmeyen ve bu sebeple cehalet küfrü işleyen kimselere kâfir hükmü verilmesi dünya hükmü olup ahiretteki ceza veya mükâfatla ilgili bir

hüküm değildir. Çünkü dünyada kendisine kâfir hükmü verilen bir kimse hakkında ahirette de kesin kâfir hükmü verilecektir ve azap görecektir anlamı çıkmaz. Zira bu kimselerin durumu Allahu Teâlâ'ya kalmıştır.

6) Kendilerine hüccet ikame edildikten sonra küfürlerine devam eden kimseler hem dünya hükmü hem de ahiret hükmü bakımından kâfirdirler.

7) Liderini ya da imamını taklit eden cahil müşrik, kendisine hüccet ikame edilse de edilmese de Müslüman değildir. Çünkü İslam; şirki terk etmek, Allahu Teâlâ'nın birliğine teslim olmak, O'na ve Rasulüne iman etmek ve Allahu Teâlâ katından gelen emir ve nehiylere tabi olmaktır.

AZAP ANCAK RİSALET HÜCCETİNİN İKAMESİNDEN SONRADIR

Allahu Teâlâ'nın yardımıyla; ister cahil olarak, ister taklit ederek, ister tevîl ederek, ister hata ederek olsun, ister kendisine risalet hücceti ikame edilmiş olsun, isterse hüccet ikame edilmemiş olsun, büyük şirk işleyen kimsenin müşrik olarak isimlendirileceği meselesi böylece kat'i delillerle ispat edilerek bu inancın selefın akidesi olduğu açıkça ortaya kondu.

Fakat kendilerine müşrik ismi verilen bu kimselere, işledikleri şirkleri sebebiyle ahirette azap edilecek mi meselesine gelince, bu konuda tercih edilen görüş; o kimselerin özürlerini ortadan kaldırmak için, azabı hak etmek rasul gönderilmesine ve Kur'ân ile hüccetin ikame edilmesine bağlıdır, şeklindedir. Bu konuda deliller çokçadır.

Onlardan bazıları şöyledir:

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ve biz, rasul göndermedikçe** (hiçbir kavme) **azap edecek değiliz.** » **(el-İsrâ: 15)**

1) Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ve ey rasulüm! Rabbin, merkezî ana şehrine ayetlerimizi okuyan rasul göndermedikçe hiçbir**

kavmi helak etmez. Şu bir gerçektir ki halkı zulmetmedikçe (küfür, şirk ve günahta ısrar etmedikçe) **hiçbir kavmi helak edici değiliz. »** (el-Kasas: 59)

3) Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ve bu müşrikler ellerinin işlediği küfür, şirk ve günahlar sebebiyle başlarına bir azap geldiğinde, “Ey Rabbimiz! Bize bir rasul gönderseydin, biz de ayetlerine uyup emirlerinle amel eden mu’minlerden olsaydık!” diyecek olmasalardı seni rasul olarak göndermezdik** (fakat mazeretleri olmasın diye seni göndermeden azap indirmedik). »

(el-Kasas: 47)

4) Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ve rasulümüzü yalanlayanları, kendilerine rasul göndermeden önce** (şirkleri sebebiyle) **üzerlerine bir azap indirerek helak etseydik muhakkak ki şöyle derlerdi: “Ey Rabbimiz! Bize bir rasul gönderseydin de şu zillet ve utanç içine düşmeden önce ayetlerine uysaydık.” »** (Tâ hâ: 134)

5) Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**İçine kâfirlerden her bir topluluk atıldığında bekçileri onlara** (azarlayarak) **şöyle sorar: “Dünyada iken sizi bu azap ile korkutup uyan bir rasul gelmedi mi?!”** (Cehenneme atılan) **Kâfirler de şöyle cevap verir: “Evet! Bizi bu azap ile korkutup uyan bir rasul gelmişti. Fakat biz, onu ve getirdiklerini yalanladık ve ona şöyle dedik: “Allah, vahiy olarak hiçbir şey indirmemiştir.** (Ey Allah tarafından gönderildiklerini ve kendilerine vahiy indiğini söyleyenler!) **Muhakkak ki siz, büyük bir sapıklık içindesiniz.” »** (el-Mulk: 8-9)

6) Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ey rasulüm! Her kavme hakkı tebliğ eden rasuller göndermemizin sebebi, Rabbinin** (rasul göndermedikçe) **ğafil** (hakka ulaşma imkânı olmayan) **ka-**

vimleri zulümlerinden (şirklerinden) **dolayı** (dünyada) **helak edici bir azaba uğratmamasıdır.** »

(el-En'âm: 131)

7) Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

« (İsmi Kur'ân'da zikredilsin veya zikredilmesin) **Gönderdiğimiz rasullerin hepsini** (kendilerine itaat edip hayatlarını Allah'ın emirlerine göre düzenleyenleri cennetle) **müjdeleyici ve** (kendilerine itaat etmeyip hayatlarını beşerî arzu ve heveslere göre düzenleyenleri cehennemle) **korkutucu olarak gönderdik ki böylece rasullerden sonra** (azabı hak eden) **insanların,** (“Ey Rabbimiz! Eğer bize doğru yolu gösteren bir rasul gönderseydin emirlerine tâbi olup yalnız sana ibadet ederdik.” diyerek) **Allah'a sunacakları bir mazeretleri olmasın. Bili-**
niz ki Allah (عَزِيز) **'Azîz'dir** (kendisine asla galip gelinemeyen, her meselede dilediği gibi izzetle hüküm veren, kendisinden hesap sorulmayan ve emrine muhalefet edenleri hak ettikleri şekilde cezalandırandır), (حَكِيم)
Hakîm'dir (verdiği her hükümde hikmet sahibi olan, hikmetiyle her şeyi yerli yerine koyan, sadece hakkı söyleyen, her fiili doğru ve mükemmel olan, emirlerine bile bile karşı gelenleri hikmeti gereği cezalandırandır). »

(en-Nisâ: 165)

8) Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ve ey insanlar!** (Rasulümüze) **İndirdiğimiz bu kitap** (Kur'ân), **muhakkak bereketli** (dünya ve ahiret için çok faydalı) **bir kitaptır, öyleyse ona tâbi olun** (hayatınızın her alanını ona göre düzenleyin)! **Ve Allah'tan korkun** (O'nun emirlerini yerine getirip yasaklarından uzak durun) **ki rahmet edilesiniz** (Allah'ın azabından ve cezasından kurtuluşa eresiniz). **Ey Arap müşrikleri! Size de bu** (bereketli) **Kur'ân'ı indirdik ki** “**Kitap** (Tevrât ve İncil) **ancak bizden önceki iki tائفeye** (Yahudi ve Hristiyanlara) **indirildi** (bize ise indirilmedi) **ve biz onların okudukları kitaplardan ğafil-**
dik (onlar bizim dilimizde olmadığı için okuyamıyor ve içinde ne olduğunu bilmiyorduk).” **demeyesiniz. Ya da**

“Eğer bize de kitap indirilseydi muhakkak bu iki taifeden (Yahudi ve Hristiyanlardan) daha doğru yolda olurduk (dinde daha titiz olur, kitaba sımsıkı sarılır ve çok salih amel işlerdik).” demeyesiniz diye işte size de Rabbinizden (kendi dilinizde ve kendi aleyhinize olacak) apaçık bir hüccet, hidayet (hakki beyan edip doğruyu ve yanlışını ayıran Furkan) ve (dünyada kendisine tâbi olanlar için) rahmet olarak bir kitap (Kur’ân) geldi (artık bâtil delil ve mazeretler ileri sürmeyin). »
(el-En’âm: 155–157)

9) Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

« (Allah, şirk koşan cin ve insanlara ahiret gününde şöyle soracak) **“Ey müşrik cin ve insan topluluğu! Size kendi içinizden, ayetlerimi okuyan (Allah’ın tevhidini, O’na ibadetin nasıl olacağını, şirki mutlaka terk etmek gerektiğini bildiren) ve sizi işte bu güne kavuşup hesaba çekilmekten korkutan rasuller gelmedi mi?” Onlar da şöyle cevap verecekler: “Evet! Bize rasuller geldi, bu konuda kendi aleyhimize şahidiz.” Bilin ki (geçici) dünya hayatı (dünya metaı, süsleri, makam ve mevkileri) onları aldattı (Allah’ın emirlerine boyun eğmekten engelledi). Böylece (dünyada iken) kâfir olduklarına (bile bile Allah’ın tevhidini, rasullerini ve ayetlerini reddettiklerine) dair kendi aleyhlerine şahidlik ettiler. »**
(el-En’âm: 130)

Şankıtiy⁽⁸⁾ Allahu Teâlâ’nın: **“Ve biz, rasul göndermedikçe (hiçbir kavme) azap edecek değiliz.”** sözü hakkında şöyle dedi:

“Bu ayetin zahirinden anlaşılıyor ki; Allahu Teâlâ; Allahu Teâlâ’nın azabıyla uyarıp korkutan bir rasul gönderdikten sonra, şayet insanlar bu rasule karşı gelmez, küfür ve günahlarında ısrar etmezlerse, onlara dünyada ve ahirette azap etmez. Allahu Teâlâ bunu, şu ayetinde olduğu gibi birçok ayetinde de açıklamıştır:

« (İsmi Kur’ân’da zikredilsin veya zikredilmesin) **Gön-**

(8) Tevhid ehli değil.

derdiğimiz rasullerin hepsini (kendilerine itaat edip hayatlarını Allah'ın emirlerine göre düzenleyenleri cennetle) **müjdeleyici ve** (kendilerine itaat etmeyip hayatlarını beşerî arzu ve heveslere göre düzenleyenleri cehennemle) **korkutucu olarak gönderdik ki böylece rasullerden sonra** (azabı hak eden) **insanların**, (“Ey Rabbimiz! Eğer bize doğru yolu gösteren bir rasul gönderseydin emirlerine tâbi olup yalnız sana ibadet ederdik.” diyerek) **Allah’a sunacakları bir mazeretleri olmasın. Bili-**
niz ki Allah (عَزِيز) ‘**Azîz’dir** (kendisine asla galip gelinemeyen, her meselede dilediği gibi izzetle hüküm veren, kendisinden hesap sorulmayan ve emrine muhalefet edenleri hak ettikleri şekilde cezalandırandır), (حَكِيم)
Hakîm’dir (verdiği her hükümde hikmet sahibi olan, hikmetiyle her şeyi yerli yerine koyan, sadece hakkı söyleyen, her fiili doğru ve mükemmel olan, emirlerine bile bile karşı gelenleri hikmeti gereği cezalandırandır). »

(en-Nisâ: 165)

Şankıtiy bu manadaki ayetleri zikretmeye başladı ve sonra şöyle dedi:

“Kur’ân’ı kerimdeki bu ve benzeri ayetler, **“küfür üzere ölseler bile”** kendilerine bir uyarıcı gelmediği için fetret ehlinin özürlü olduğuna delalet eder. İlim ehlinin bir topluluk böyle demiştir.

Bazı alımler ise; “Kur’ân’ı Kerim’in bazı ayetlerinin ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in hadislerinin zahiri delil olarak; **“kim küfür üzere ölürse, kendisine uyarıcı gelmemiş olsa bile cehennemliktir”** demişlerdir. Delil aldıkları ayetlerden biri de şudur:

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Fakat günahlar üzerinde ısrar edip de ancak kendisine ölüm geldiği zaman (ölüm anında) “Muhakkak ki ben şimdi tevbe ettim.” diyen kimsenin tevbesi ile küfür üzerinde ısrar ederek ölenlerin tevbesi geçerli değildir. İşte böyle kimseler için çok acıklı bir azap hazırladık.** » (en-Nisâ: 18)

Fetret devrinde ölen müşriklerin mazeretli olmadığına delalet eden ayetleri ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hadislerini zikrederken Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şu hadisini de zikretti:

“Muhakkak benim de senin de baban cehennemdedir.”

Usül âlimleri arasında bu konudaki ihtilaf meşhurdur:

Fetret devrinde ölmüş, putlara tapan müşrikler, küfürleri sebebiyle cehennemlik midir yoksa fetret devrinde yaşadıkları için mazeretli midirler?

Bu mesele Merakı Suud'da şiir olarak şöyle geçmektedir:

“Fetret ehli, dinin teferruatından sorumlu değildir.”

Fakat temel meselelerde sorumlu olup olmadıkları hakkında (âlimler) ihtilaf etmişlerdir.”

Fetret ehlinde küfür üzere ölenlerin cehennemlik olduğu görüşünde olanlardan biri de **Nevevi**'dir. **Nevevi, sahihi Müslim** şerhinde bu görüşünü belirtmiştir.

Ayrıca **El-Karafi** de **“Şerhi'l Tenkih”** adlı eserinde İmam Nevevi'nin bu görüşe sahip olduğunu nakletmiştir. **“Neşril Benud”** adlı eserin sahibinin de ondan naklettiği gibi...

Kurtubi, Ebu Hayyan ve **Şevkani**, tefsirlerinde bu görüşün aynı zamanda cumhurun görüşü olduğunu söylemişlerdir.

Mukayyide (Allahu Teâlâ onu affetsin) şöyle demiştir:

“Fetret devrindeki müşriklerin mazeretli olup olmadığı meselesini delillerle araştırdığımızda bu konudaki en kuvvetli görüşün şu olduğu anlaşılır:

Onlar dünyada mazeretlidirler.⁹⁾ Kıyamet gününde ise Allahu Teâlâ, onları ateşle imtihan ederek ateşe atlamalarını emreder. Kim ateşe atlarsa o cennete girecektir. Zira bu, o kişi eğer dünyada iken kendisine rasul gelseydi onu tasdik ederdi demektir. Ateşe atlamaktan kaçınan ise ce-

⁹⁾ Bu sözden fetret ehline dünyada kâfir hükmü verilmeyeceği anlaşılmalıdır. Onların mazeretli olduğu konu hüküm konusu değil, dünyada işledikleri küfürlerden dolayı azaba uğratılmama konusundadır.

henneme girer ve orada azap görür. Bu kişi de eğer dünyada iken kendisine rasul gelseydi onu yalanlardı demektir. Çünkü Allahu Teâlâ, dünyada iken onlara rasul geldiğinde ne tavır takınacaklarını (önceden) bilir.”

(Edvau'l Beyan Tefsiri-Nahl: 36 ayetinin tefsiri)

İbn Teymiyye şöyle dedi:

“Allahu Teâlâ bazı konularda isimlendirme yaparken ve hüküm bildirirken, risaletten önce ve sonra diye ayırmış, bazı konularda ise ayırmayıp bir tutmuştur. Bu ise iki taifenin aleyhine bir delildir.

Birincisi: “Fiillerde güzellik ve çirkinlik yoktur” diyenlere.

İkincisi ise: “Onlar azabı hak ederler” diyenlere.

Birinci gruba karşı delil; rasul göndermeden önce Allahu Teâlâ'nın insanları zalimler, haddi aşanlar ve bozguncular olarak isimlendirmesidir.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

« **“Ey Musa, Firavun'a git** (onu, beni tevhid etmeye ve bana itaate çağır)! **Muhakkak ki o** (küfür, şirk ve zulüm işlemekte) **iyice azdı.**” » **(Tâ hâ: 24)**

«**Ey rasulüm! Rabbinin Musa'ya,** “(Küfür ve şirk işleyip İsrailoğullarını köleleştirerek zulmeden) **Zalim kavme git!” diye yaptığı nidayı da hatırla!** »

(eş- Şu‘arâ: 10)

«**Muhakkak ki o, fesat çıkarana** (yeryüzünde bozgunculuk yapan ve haddi aşır böbürlenmiş zalim) **biriydi.**» **(el-Kasas: 4)**

Allahu Teâlâ, Firavun ve kavminin haddi aşan, zalim ve bozguncu olduğunu haber veriyor. Bu sözler fiilleri kötülemektir. Kötüleme ise kötü ve çirkin fiiller karşısında olur. Bu ise, onlara rasul gelmeden önce de fiillerinin çirkin ve kötü olarak vasıflandırıldığını gösterir.

Azabı hak etmeleri ise; Allahu Teâlâ'nın şu ayetinde bildirildiği gibi, kendilerine rasul gelmesinden sonradır:

«**Ve biz, rasul göndermedikçe** (hiçbir kavme) **azap edecek değiliz.** » (el-İsrâ: 15)

Aynı şekilde Allahu Teâlâ, Hud *aleyhisselam*'in kavmine şöyle dediğini haber veriyor:

«**Muhakkak ki siz,** (Allah'a ortaklar isnat ettiğiniz için) **iftiracı bir kavimsiniz.** » (Hûd: 50)

Ayette görüldüğü gibi Hud *aleyhisselam*, şirkin hükümünü bildirmeden ve kavmi de ona karşı gelmeden önce, Allahu Teâlâ ile beraber başka ilahlar edinip Allahu Teâlâ'ya şirk koştukları için onları iftiracılar olarak isimlendirmiştir.

Görülüyor ki, risaletten önce müşrik olarak isimlendirmek Kur'ân ve sünnetten delillerle sabittir. Çünkü müşrik, (şirki sebebiyle) haddini aşmış, Allahu Teâlâ'dan başka ilahlar edinerek, rasul gelmeden önce Allahu Teâlâ'ya eşler koşmuş ve bu isimler de ona rasul gelmeden önce verilmiştir.

Cahillik ve cahiliye isimleri de böyledir. Rasul gelmeden önce de cahillik ve cahiliye olarak isimlendirmek vardır. Ama itaatten yüz çevirmek ve cezalandırmak ise ancak rasul geldikten sonradır.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**O kâfir, ne** (kendisine gelen) **rasulün getirdiğini tasdik etti ne de** (Allah'ın emrettiği şekilde) **namaz kıldı. Aksine rasulün getirdiğini yalanladı ve ondan yüz çevirdi.** » (el-Kiyâme: 31-32)

Bu ayette bildirilen (tasdik etmemek, namaz kılmamak, yalanlamak ve yüz çevirmek gibi) ameller ancak rasul geldikten sonra olur. Allahu Teâlâ'nın Firavun hakkında:

«**Firavun ise Musa'nın getirdiği büyük mucizeleri yalanladı ve onun** ("Bütün şirkleri terk edip Allah'a iman et!") **emrine karşı geldi.** » (en-Nâzi'ât: 21) sözü, ona rasul gelmesinden sonradır. Tıpkı şu ayette olduğu gibi:

«**Bunun akabinde Musa,** (kendisinin Allah'ın rasulü olduğunu ispat eden) **büyük delilleri** (elinin beyaz olma ve asanın yılanı dönüşme mucizesini) **Firavun'a gös-**

terdi. Firavun ise Musa'nın getirdiği büyük mucizeleri yalanladı ve onun ("Bütün şirkleri terk edip Allah'a iman et!") **emrine karşı geldi.** »

(en-Nâzi 'ât: 20-21)

«**Fakat Firavun, kendisine gönderilen rasule karşı geldi...** »

(el-Muzzemmil: 16)

(Mecmu'ul Feteva c: 20 s: 37-38)

İshak b. Abdurrahman b. Hasen Ali's-Şeyh şöyle demiştir:

"Kendilerine risalet ve Kur'ân ulaşmamış ve cahiliye üzere ölen fetret ehli, icma ile Müslüman olarak isimlendirilmez ve onlar için istiğfar edilmez. Ancak ilim ehli, onların azaba uğratılıp uğratılmayacağı konusunda ihtilaf etmişlerdir." (40)

Ben şöyle diyorum:

Buraya kadar zikredilen âlimlerin görüşlerini şöyle özetleyebiliriz:

Risaletten ve tebliğ edip açıklamadan önce de şirk işlene müşrik hükmü verilir ve müşrik olarak isimlendirilir. "**Müşrik**" hükmünü vermek için akıl ve misak ayeti, Allahu Teâlâ'nın vahdaniyyetine delalet eden kevnî ayetler ve Allahu Teâlâ'nın insanları üzerinde yaratmış olduğu fitrat yeterlidir.

Allahu Teâlâ risaletten önceki şirk ehlini de kötölemiş, ayıplamış ve eksik olduklarını, onların büyük bir tehlike içinde olduklarını, ateşten bir çukurun kenarında olduklarını, şirkin en büyük zulüm olduğunu ve azaba yol açtığını bildirmiştir. Fakat azabın gerçekleşmesi risaletin kişiye ulaşmasına bağlıdır. Bu da Allahu Teâlâ'nın kullarına olan fazlı ve rahmetinin eseridir.

O halde müşrik hükmünü vermek ile azap görmek ayrı ayrı şeylerdir.

(40) (Hüküm Tekfiri'l-Muayyen Kitab Akidetu'l-Muvahhidin bi'r-Red Ala'd-Dullal Ve'l-Mübtediin s. 151)

Dünya ve ahiret azabını hak eden herkes müşrik ve kâfirdir. Fakat her müşrik azap görecek demek değildir.

Bu ikisi arasında genel ve özel kesin farklar vardır. Buna çok dikkat etmek gerekir.

İnsanlar rasul gönderilmeden ve kendilerine hüccet ikame edilmeden önce bazı konularda mazeretli, bazı konularda ise mazeretli değildirler.

Onların mazeretli oldukları konu, kendilerine risalet hücceti ulaşıncaya kadar dünya ve ahirette azaba uğratılmamalarıdır. Bu, Allahu Teâlâ'nın fazlı ve rahmetinin bir sonucudur.

Fakat şirk koşma, şirk üzere öldüklerinde cenaze namazlarının kılınmaması, Müslümanların mezarlığına gömülmemeleri, onlar için istiğfar edilmemesi, kestikleri etlerin yenilmemesi, kadınlarıyla evlenilmemesi gibi hükümlerin onlara uygulanmasında mazeretli değildirler. Yani, risalet ve tebliğ ulaşmasa da bu hükümler onlara uygulanır.

AKLIN BİR ŞEYİ İYİ VEYA KÖTÜ GÖRMESİ MESELESİ

Aklın bir şeyi iyi veya kötü görmesi meselesi şöyledir:

Aklın tek başına eşyanın iyi veya kötü olduğunu idrak edebilir mi? Yoksa ancak şeriat olursa mı idrak edebilir? İşte bu meseleyi, büyük şirkte cehalet mazeret mi değil mi ve büyük şirk işleyenlere azap olacak mı olmayacak mı meselesiyle alakalı olduğu için açıklamak istedim.

İbni Teymiyye bu meseleyi özetle şöyle açıklamıştır:

“Sözlerin iyi veya kötü oluşunun; adalet, tevhid ve doğruluk gibi sözlerin iyi oluşunun; zulüm, şirk ve yalan gibi sözlerin de kötü oluşunun bilinip bilinmeyeceği konusunda âlimler ihtilaf etmişlerdir. Bu gibi meseleler akılla bilinemez mi yoksa risalet olmaksızın bilinmez mi?

Şayet bu meseleler akılla bilinir denirse rasulun gelmesi öncesi birşeye akılla iyi veya kötü diyen cezalandırılır mı cezalandırılmaz mı?

İşte bu konuda dört mezhep imamının ve başka alimlerin bilinen üç görüşü vardır.

Yine bu konuda İmam Ahmed *rahmetullahi aleyh*'in arkadaşlarının ve başka âlimlerin üç görüşü vardır.

Bu konuyla ilgili olarak bir grup; bu gibi meseleler akılla değil, ancak şeriatle bilinebilir, dediler. Cehm b. Safvan ve onun durumunda olan kimseler bu görüşü kabul etmişlerdir ve bu görüş Ebi'l Hasen el-Eşari'nin görüşüdür. Dört mezhep imamlarının arkadaşlarından olan Kadı Ebi Bekr b. Tayyib, Ebi Abdillan b. Hamid, Kadı Ebi Yala, Ebi'l Mu-ala, Ebi'l Vefa b. Akiyl ve başkaları da bu görüşü savundular.

Bazı âlimlere göre: "Sözlerin iyi ve kötü oluşu akılla bilinir."

Ebu'l Hattab Mahfuz b. Ahmed şöyle dedi:

"Bu görüş fakihlerin ve kelamcılarının çoğunluğunun görüşüdür. Ve bu görüş Ebu Hanife *rahmetullahi aleyh*'in bizzat kendisinden nakledilmiştir. Hanefi âlimleri, Maliki, Şafii ve Hanbeli âlimlerinin çoğunluğu; Hasan et-Temimi, Ebi Hattab, Ebi Bekr el-Kaffal, Ebi Nasri's-Seczi, Ebi'l Kasım Sa'd b. Ali ez-Zencani gibi hadis âlimleri, Keramiyye ve başka taifeler, Mutezile ve Kaderiyye âlimlerinin çoğu bu görüştedir. Sonra bu âlimler şu iki görüşe ayrıldılar:

Bu âlimlerden bazıları şöyle dediler:

"Fetret ehlinden akıl sahibi olanlar sahih akla muhalefet ederek kötülük işlemişlerse azabı hakederler."

Bu görüşe sahip olanlar; Mutezile, Hanefiler, Ebi'l Hattab'tır. Bu kimselerin görüşü kitap ve sünnete muhaliftir.

Bu âlimlerden bazıları ise şöyle dediler:

"Kitap ve sünnetin delalet ettiği üzere o kimselere rasul gönderilinceye kadar azap edilmez. Fakat işledikleri amel-ler kötülenmiştir. Allahu Teâlâ o amelleri kötölemiş, onlara buğzetmiştir. O kimseler Allahu Teâlâ'nın kötölediği ve buğzettiği küfür ile vafedilirler. Fakat Allahu Teâlâ o kimselere rasul gönderinceye kadar azap etmez. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sahih hadisinde geçtiği gibi.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle demiştir:

"Allahu Teâlâ yeryüzü halkına baktı. Kitap ehlinden bir kısmı hariç arap ve arap olmayanlara

kızdı. Muhakkak ki Rabbim bana şöyle dedi: “Kureyş için kalk ve onları uyar.” Ben dedim ki: “Şayet onları davet edersem onlar uyarıncaya kadar benim başımı ezerler.” Allahu Teâlâ dedi ki: “Muhakkak ki ben seni imtihan edeceğim ve seninle imtihan edeceğim. Yine sana kitabı indireceğim. O kitabı su yıkamaz. Onu hem uyurken hem de uyanırken okursun. Sen bu kitabı tebliğ edesin diye erler hazırlarsan, ben onların misli erlerle seni destekleyeceğim. Sana itaat edenlerle birlikte sana karşı gelenlere karşı savaş! Allahu Teâlâ için infak et, ben de sana infak edeyim.” Allahu Teâlâ şöyle dedi:

“Ben, kullarımı hanifler olarak yarattım. (Sonra) Şeytan onlara hâkim oldu. Onlara helal kıldığım şeyleri haram kıldı ve hakkında hiçbir delil indirmedğim halde bana şirk koşmalarını emretti.”

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle demiştir:

“Her doğan fitrat üzere doğar.” Başka bir rivayette: (Bu millet üzere doğar.) **Sonra anne ve babası onu Yahudileştirir veya Hıristiyanlaştırır veya Mecusileştirir. İşte bu, hayvanın yavrusunu, uzuvları eksiksiz olarak doğurması gibidir. Hiç uzuvları eksik olarak doğan bir hayvan gördünüz mü?”**

(Buhari, Müslim)

Sonra Ebu Hureyre *radıyallahu anh* şöyle demiştir:

“İsterseniz Allahu Teâlâ'nın şu ayetini okuyun:

«**Ey rasulüm!** (Sen ve sana tâbi olanlar) **Allah'ın tevhid dinine ihlasla** (şirk koşmadan) **sarılın!** **İşte bu; Allah'ın, bütün insanların fitratını ona meyyal olarak yarattığı dindir. Allah'ın dinini** (ona şirk karıştırarak) **değiştirmeyin** (Allah'ın dini, ne olursa olsun, asla şirki kabul etmez)! **İşte** (kendisinde hiçbir eğrilik bulunmayan) **doğru din budur! Fakat insanların çoğu bunu bilmez** (şirk koştukları hâlde Allah'ın dini üzere olduklarını zannederler). » **(er-Rûm: 30)**

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e şöyle denildi:

“Ey Allah’ın Rasulü! Küçük yaşta ölenler hakkındaki görüşün nedir?” Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle dedi:

“Onların ne yapacaklarını Allah bilir.”

Allahu Teâlâ kötülük işleyenlere gazaplanmasına rağmen, rasul gönderinceye kadar onlara azap etmeyeceğini haber verdi.

Allahu Teâlâ’nın gazaplanması; “kötülük işleyenlere; bunlar kötü fiiller yapan kötü kişilerdir, diyebilmek için ancak risalet ile hüccet ikame edilmesi gerekir” diyenlerin iddialarının geçersiz olduğunu apaçık gösteriyor. Çünkü Allahu Teâlâ kötü fiil sahiplerine hiç istisna etmeksizin gazaplanmıştır.

Aynı şekilde, Kaderiyye ve Cebriyye’nin dediği gibi; “onlara rasul gönderilerek hüccet ikame edilmese bile onlar azap görecektir. Zira o kimselere akıl verilmesiyle hüccet ikame edilmiştir” diyenlerin görüşünün bâtil olduğunu da gösteriyor.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«Ve ey rasulüm! Rabbin, merkezî ana şehrine ayetlerimizi okuyan rasul göndermedikçe hiçbir kavmi helak etmez. Şu bir gerçektir ki halkı zulmetmedikçe (küfür, şirk ve günahta ısrar etmedikçe) hiçbir kavmi helak edici değiliz.» (el-Kasas: 59)

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«Ve bu müşrikler ellerinin işlediği küfür, şirk ve günahlar sebebiyle başlarına bir azap geldiğinde, “Ey Rabbimiz! Bize bir rasul gönderseydin, biz de ayetlerine uyup emirlerinle amel eden mu’minlerden olsaydık!” diyecek olmasalardı seni rasul olarak göndermezdik (fakat mazeretleri olmasın diye seni göndermeden azap indirmedik).»

(el-Kasas: 47)

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«Ve rasulümüzü yalanlayanları, kendilerine rasul göndermeden önce (şirkleri sebebiyle) üzerlerine bir azap indirerek helak etseydik muhakkak ki

şöyle derlerdi: “Ey Rabbimiz! Bize bir rasul gönderseydin de şu zillet ve utanç içine düşmeden önce ayetlerine uysaydık.” » (Tâ hâ: 134)

Bu ayetler apaçık gösteriyor ki Allahu Teâlâ, rasul göndermeden kâfirlere azap etmeyecektir. Yine bu ayetler gösteriyor ki; rasul gelmeden önce işledikleri ameller sebebiyle Allahu Teâlâ'nın gazabı ve kötölemesini hak etmişlerdir. Bu amellerin bir azap sebebi olduğu söylenebilir. Fakat bu amellere azap uygulamak ancak rasullerin gönderilip hüccetin ikame edilmesinden sonra olur.” ⁽¹¹⁾

İbni Teymiyye'nin sözlerinden şu sonuç ortaya çıkar:

“Bu meselede tercih edilen görüş; aklın, iyiyi ve kötüyü idrak etmesidir. Fakat şeriatın ve risalet hüccetinin ortaya konmasından önce bu meselede ceza yoktur.

İbni Kayyim bu mesele hakkında, yani aklın iyi gördüğünü iyi, kötü gördüğünü kötü görenleri inkâr edenleri tasvip etmeyerek konuştu. Aynı şekilde aklın iyi gördüğünü iyi, kötü gördüğünü kötü görmesine dayanarak azabın olacağını iddia edenlerin söylediklerinin doğru olmadığını kendilerine ispat ederek şöyle dedi:

“Aklın iyi şeyleri iyi, kötü şeyleri kötü görebildiğini ve insanın da bunlara göre azap göreceğini söyleyen Mutezile'nin ve onlara tabi olanların söylediklerini zayıf bir görüş olarak belirttiniz ve onların görüşlerinin çelişkili olduğunu ispat etmeye kalkıştınız. Böylece siz iki görüşü reddettiğinizde onlar da sizin aleyhinizde laf atmaya hak kazanmış oldular ve size sarıh akla ve fitrata karşı geldiginizi ispat ettiler. Onlar aklın kötüyü ve iyiyi ayırt edebileceğini, insanın da buna göre azap göreceğini düşünüyorlardı. Onlar bu ikisini birbirine bağlı olarak düşündükleri için yanlış yaptılar. Siz de iyilik ve kötülük akılla belli olmaz ve buna göre azap olmaz dedğiniz için yanlış yaptınız.

Bu meselede hak olan şudur: Bu iki şey birbirine bağlı değildir. Şöyle ki; akıl, fiillerin iyi veya kötü olduğunu, faydalı veya zararlı olduğunu, belli şeylerin güzel, tatlı, ekşi; görünüşünün güzel ya da kötü; kokusunun güzel ya

⁽¹¹⁾ (El-Cevabu's Sahih Limen Beddele Diyne'l Mesih c: 1 s: 314-316)

da kötü olduğunu idrak edebilir. Fakat ceza aklın bu idraklerine bağlı değildir. Aynı şekilde emir ve nehiy de aklın bu idrakine bağlı değildir. Emir ve nehiy Allahu Teâlâ tarafından gelmediği müddetçe bir amelin iyi ya da kötü olduğu ve bundan dolayı ceza ve mükâfat geleceği ispat edilemez. Zira akıl bir şeyin kötü olduğunu idrak edebilir, fakat Allahu Teâlâ, rasul göndermedikçe bu kötü ameli sebebiyle insana azap etmez.

Örneğin; şeytana secde etmek, putlara secde etmek, yalan söylemek, zina etmek, zulmetmek, fuhuşları yapmak gibi ameller bizatihi kötü şeylerdir. Fakat bundan dolayı azap görmek ise şeriatin inmesine bağlıdır. Akılla birşey idrak edilmez diyenlere göre; şeytana secde etmek, putlara secde etmek, yalan söylemek, zina etmek, zulmetmek, fuhuşları yapmak gibi ameller bizatihi kötü değildir. Ancak bunların kötü olduğu şeriatle anlaşılır. Bu görüş de doğru değildir. Mutezile'ye göre ise; bu amellerin kötü olduğu ve bundan dolayı Allahu Teâlâ'nın ceza vereceği akılla sabittir. Bu görüş de doğru değildir. Dört mezheb âlimlerinin çoğu şöyle diyorlar: Bu tür fiillerin kötü olduğunu akıl idrak eder. Puta tapmak, zina etmek, zulmetmek gibi amellerin kötü olduğu akılla sabittir. Fakat bu amelleri işleyene ahirette azap uygulamak ancak şeriat geldikten sonra söz konusu olur. İşte bu görüşü Şafi âlimlerinden olan Sa'd b. Ali Zencani, Hanbelîlerden Ebu'l Hattab, Hanefiler, Ebu Hanife'ye isnad ederek zikrettiler. Fakat Mutezile'den bazı kimselere göre azabın mutlak olarak hak edilmesi için şeriatin inmesi kesin şart değildir. Zira aklın kötü gördüğü şeyleri işlemek de azabı hakettirir.

Kur'ân'ı Kerim bu iki meselenin birbirine bağlı olmadığına apaçık bir şekilde delalet etmektedir. Zira ahiretteki azap ancak rasuller gönderildikten sonra sözkonusu olacaktır. Fiil ise akıl, bir fiilin kötü olduğunu veya iyi olduğunu idrak edebilir, ama bundan dolayı azap görmek, ancak rasuller gönderildikten sonra söz konusu olur."

(Medaricu's Salikin c: 1 s: 254-255)

İbnu'l Kayyim bir başka yerde bu görüşünü açıklamış ve “tevhidin gerekleri nelerdir” konusuyla ilgili olarak şöyle demiştir:

“Âlimler bu konuda ihtilaf etmişlerdir. Onlardan bir taife şöyle demiştir: “Tevhid akıl ile vacip olmuştur. Bu sebeple tevhidi terk eden şeriat gelse de gelmese de mutlaka azap görecektir. Şeriat ise ancak aklın kabul edip vacip kıldığı şeyi tekid eder, yeni bir hüküm getirmez. O halde tevhidin vücubu ve onu terk etmenin cezası akılla sabittir. Yine şeriatın onu vacip kılması ve onu terk edenin cezayı hak ettiğini tekid etmesi de sabittir. İşte bu Mutezile'nin ve dört mezhepten onlara uyanların görüşüdür.”

Bazıları ise şöyle demiştir: Akılla ne tevhid ne de ceza sabit olur. Zira akılla hiçbir şey vacib olmaz. Tevhid ancak şeriatle vacip olur ve onun cezası da şeriat geldiğinde sabit olur. Bu sebeple şeriat gelmeden önce tevhidi terk eden kimseler cezayı hak etmezler.”

İşte bu, Eş'ariler'in ve onlara uyan âlimlerin görüşüdür.

Bu iki görüş İmam Ahmed, İmam Şafii ve Ebu Hanife'nin tabiiilerinden de nakledilmiştir.

Bu meselede hak olan şudur: Tevhid akıl ve şeriatle sabit olur. Kur'ân da buna delalet eder. Öyle ki Kur'ân, akli o kadar delil zikretmektedir ki bunları akli olan herkes bulur. Yine Kur'ân tevhidin iyi, şirkin iyi olmayıp kötü olduğunu belirtmek için çokca akli deliller sunmuştur. Böylece Kur'ân insanların akıllarına ve fitratlarına tevhidin iyiliğini yerleştirmiş, tevhidin iyi ve gerekli olduğunu, şirkin ise kötü ve iyi olmadığını selim fitrata sahip olan akıllara hitap ederek göstermiştir. Bu konuda Kur'ân'da çokca deliller mevcuttur.

Allahu Teâlâ'nın şu sözünde olduğu gibi:

«Allah, birbiriyle çekişip duran birçok ortağın sahip olduğu (ve efendilerinden birini razı etse diğerini kızdıran) adam (köle) ile yalnız bir kişiye bağlı olan (ve sahibinin ne istediğini bilen) adamı (köleyi) misal vermektedir. İşte, (müşrik ile muvahhide örnek verilen) bu iki adam hiç eşit olur mu?! (Asla!) Hamd yalnız Allah'a aittir (her türlü noksan sıfattan ve mahlukata benzemekten münezzehtir olan, her şeyden çok sevi-

lerek ve ibadet edilerek yüceltilmesi gereken sadece O'dur). **Fakat insanların çoğu bilmez** (bu sebeple Allah'a eş koşar). »
(ez-Zümer: 29)

«Allah, hiçbir şeye gücü yetmeyen ve başkasının malı olan bir köle ile katımızdan kendisine verdiğimiz helal rızıktan, gizli olsun aşikâr olsun, her durumda (dilediğine dilediği gibi) infak eden hür kişiyi misal vermiştir. Bu ikisi hiç eşit olur mu?! (Elbette eşit olamazlar. Öyleyse zarar da fayda da veremeyen aciz putlarımızı, mülkünde dilediği gibi tasarruf hakkına sahip olan Allah'a nasıl eşit tutup ibadet edersiniz?!) **Bilin ki hamd yalnız Allah'a aittir** (her türlü noksan sıfattan ve mahlukata benzemekten münezzehtir olan; her şeyden çok sevilerek ve ibadet edilerek yüceltilmesi gereken sadece O'dur). **Fakat müşriklerin çoğu** (Allah'ın uluhiyyetinde, rububiyetinde, isim ve sıfatlarında bir olduğunu ve ibadet edilmeyi yalnız O'nun hak ettiğini) **bilmezler. Allah, şu iki adamı da misal vermiştir: Biri dilsizdir ve hiçbir şeye gücü yetmez, bu sebeple kendisine bakan kişiye bir yükür; bir iş yapmak için nereye gönderilse bir hayır getirmez. Böyle bir kimse, adaleti emreden ve doğru yol üzerinde olan kişiyle hiç eşit olur mu?! Asla!** (Ey müşrikler! Durum böyleyken nasıl olur da hiçbir faydası olmayan varlıkları; kullarına her türlü hayrı veren, en mükemmel sıfatların ve her şeyin sahibi olan Allah'a eşit tutup onlara ibadet edersiniz?!) »
(en-Nahl: 75-76)

«Ey insanlar! Size bir misal verildi, onu çok iyi dinleyin (ve ondan ibret alın)! Allah'tan başka ibadet ettiğiniz varlıklar bir araya gelip birbirleriyle yardımlaşsalar bir sinek dahi yaratamazlar. Ve sinek onlardan bir şey olsa aldığını ondan kurtaramazlar. Şu bir gerçektir ki kendisinden alınan geri alma gücüne sahip olmayan (Allah'tan başka ibadet ettiğiniz) varlıklar da onlardan alan (sinek) da acizdir (hepsi Allah'ın yarattığı varlıklardır). (Buna rağmen böyle aciz varlıklara nasıl ibadet edersiniz?!) **O müşrik-**

ler (Allah'tan başka varlıklara ibadet etmekle) **Allah'ı hak ettiği şekilde yüceltmemiş olmadılar. Muhakkak ki Allah (قَوِي) Kaviyy'dir** (her şeye gücü yetendir), (عَزِيز) '**Azîz'dir** (dilediğini yapar, hiçbir şey O'nu aciz bırakamaz). » **(el-Hacc: 73-74)**

Kur'ân'da bu gibi akli deliller çokca vardır. Kur'ân buna işaret etmiş, bunları insanlara beyan etmiş ve insanları uyarmıştır.

Ancak burada başka bir mesele vardır. Bu mesele ise; vacib olan tevhibi terk edenin azabı hemen mi hak edeceği yoksa şeriat geldikten sonra tevhibi yerine getirmemesi halinde mi hak edeceğidir. Bu meselede doğru olan; akılla vacib olan bu tevhibi terkedenin ancak şeriat geldikten sonra azabı hak edeceğidir. Ayetler buna delalet etmektedir.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«Ve biz, rasul göndermedikçe (hiçbir kavme) azap edecek değiliz. » (el-İsrâ': 15)

«İçine kâfirlerden her bir topluluk atıldığında bekçileri onlara (azarlayarak) şöyle sorar: “Dünyada iken sizi bu azap ile korkutup uyan bir rasul gelmedi mi?!” (Cehenneme atılan) Kâfirler de şöyle cevap verir: “Evet! Bizi bu azap ile korkutup uyan bir rasul gelmişti. Fakat biz, onu ve getirdiklerini yalanladık ve ona şöyle dedik: “Allah, vahiy olarak hiçbir şey indirmemiştir. (Ey Allah tarafından gönderildiklerini ve kendilerine vahiy indiğini söyleyenler!) Muhakkak ki siz, büyük bir sapıklık içindesiniz.” » (el-Mulk: 8-9)

«Ve ey rasulüm! Rabbin, merkezî ana şehrine ayetlerimizi okuyan rasul göndermedikçe hiçbir kavmi helak etmez. Şu bir gerçektir ki halkı zulmetmedikçe (küfür, şirk ve günahıta ısrar etmedikçe) hiçbir kavmi helak edici değiliz. » (el-Kasas: 59)

«**Ey rasulüm! Her kavme hakkı tebliğ eden rasuller göndermemizin sebebi, Rabbinin** (rasul göndermedikçe) **ğafil** (hakka ulaşma imkânı olmayan) **kavimleri zulümlerinden** (şirklerinden) **dolayı** (dünyada) **helak edici bir azaba uğratmamasıdır.** »

(el-En'âm: 131)

İşte bu ayetler gösteriyor ki; rasuller gelmeden önce şirk işleyen ve tevhidi sağlamamış kimseler zalim idiler. Fakat kendilerine hüccet ikame edilmeden bu zulümleri sebebiyle helak edilmezler. Onların helakı ancak hüccet geldikten sonradır.

İşte bu ayetler iki taife ve onların görüşünde olanlara birer reddiyedir. Öyle ki onlardan bir grup; zulüm ve kötülük ancak şeriatle sabit olur, derler.

Diğer grup ise; zulüm işleyenler şeriat gelmeden önce cezalandırılırlar, derler.

Kur'ân, bu her iki taifenin de görüşlerini iptal etmektedir.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ve bu müşrikler ellerinin işlediği küfür, şirk ve günahlar sebebiyle başlarına bir azap geldiğinde, “Ey Rabbiniz! Bize bir rasul gönderseydin, biz de ayetlerine uyup emirlerinle amel eden mu'minlerden olsaydık!” diyecek olmasalardı seni rasul olarak göndermezdik** (fakat mazeretleri olmasın diye seni göndermeden azap indirmedik). »

(el-Kasas: 47)

Allahu Teâlâ bu ayette; kendilerine rasul gelmeden önce başlarına musibet isabet eden kimselere, ancak yaptıkları kötülükler sebebiyle musibet isabet ettiğini haber veriyor. Fakat Allahu Teâlâ'nın o kimseleri cezaya uğratması ancak rasuller göndermesinden sonradır. Zira Allahu Teâlâ rasuller göndermeden ve hücceti ikame etmeden onlara ceza isabet etmeyeceğini bildirmiştir.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

« (İsmi Kur'ân'da zikredilsin veya zikredilmesin) **Gönderdiğimiz rasullerin hepsini** (kendilerine itaat edip hayatlarını Allah'ın emirlerine göre düzenleyenleri cennetle) **müjdeleyici ve** (kendilerine itaat etmeyip hayatlarını

beşerî arzu ve heveslere göre düzenleyenleri cehennemle) **korkutucu olarak gönderdik ki böylece rasullerden sonra** (azabı hak eden) **insanların**, (“Ey Rabbimiz! Eğer bize doğru yolu gösteren bir rasul gönderseydin emirlerine tâbi olup yalnız sana ibadet ederdik.” diyerek) **Allah’a sunacakları bir mazeretleri olmasın.»**

(en-Nisâ: 165)

«**Ve ey insanlar!** (Rasulümüze) **İndirdiğimiz bu kitap** (Kur’ân), **muhakkak bereketli** (dünya ve ahiret için çok faydalı) **bir kitaptır, öyleyse ona tâbi olun** (hayatınızın her alanını ona göre düzenleyin)! **Ve Allah’tan korkun** (O’nun emirlerini yerine getirip yasaklarından uzak durun) **ki rahmet edilesiniz** (Allah’ın azabından ve cezasından kurtuluşa eresiniz). **Ey Arap müşrikleri! Size de bu** (bereketli) **Kur’ân’ı indirdik ki** “**Kitap** (Tevrât ve İncil) **ancak bizden önceki iki taifeye** (Yahudi ve Hristiyanlara) **indirildi** (bize ise indirilmedi) **ve biz onların okudukları kitaplardan gafil-dik** (onlar bizim dilimizde olmadığı için okuyamıyor ve içinde ne olduğunu bilmiyorduk).” **demeyesiniz. Ya da** “**Eğer bize de kitap indirilseydi muhakkak bu iki taifeden** (Yahudi ve Hristiyanlardan) **daha doğru yolda olurduk** (dinde daha titiz olur, kitaba sınımsız sarılır ve çok salih amel işlerdik).” **demeyesiniz diye işte size de Rabbinizden** (kendi dilinizde ve kendi aleyhinize olacak) **apaçık bir hüccet, hidayet** (hakki beyan edip doğruyu ve yanlış ayıran Furkan) **ve** (dünyada kendisine tâbi olanlar için) **rahmet olarak bir kitap** (Kur’ân) **geldi** (artık bâtil delil ve mazeretler ileri sürmeyin). »

(el-En’âm: 155–157)

«**Allah’a boyun eğip O’na teslim olun ki** (kıyamet gününde pişmanlık içinde) **‘Allah’a itaatte kusurlu davrandığım ve** (gerçek manada iman edip Rablerine itaat eden) **mu’minlerle alay ettiğim için yazıklar olsun bana!’ diyen nefislerden olmayın! Ya da** (kaderi bahane ederek) **‘Allah bana hidayet etseydi elbette takvalılardan** (O’nun emirlerini yerine getirip

yasaklarından uzak duranlardan) **olurdum.’ diyen nefislerden de olmayın! Yahut azabı gördüğünde ‘Keşke benim için tekrar dünyaya dönüş olsaydı! O zaman muhsinlerden** (tevhide sarılıp hiç şirk koşmayan ve salih ameller işleyip her hâlükârda Rabbine itaat eden ihlaslı kullardan) **olurdum.’ diyen nefislerden de olmayın! Hayır, sen dünyaya döndürülse yine de hidayeti seçmezdin! Çünkü sana apaçık ayetlerim geldiği hâlde onları yalanlamış, onlara karşı büyüklük taslamış ve ayetlerimi inkâr edenlerden olmuştun. »** (ez-Zümer: 56–59)

Kur’ân’da hüccetin ancak Kur’ân’la ve Allahu Teâlâ’nın rasulüyle kaim olduğunu bildiren ayetler çokcadır. Rasullere gelen bu hüccet, insanların akıllarında ve fitratlarında bulunan tevhidin iyiliğini, şirk ve küfrün ise kötülüğünü ortaya koymaktadır. İşte bu; tevhidin ve şükürün iyi, şirk ve küfrün kötü olduğu bilincinin insanın fitratında ve aklında olduğunu göstermektedir.

Biz bu meseleyi çok geniş olarak **“Miftahu Daru’s Saadeti”** kitabında açıkladık ve bu meseleyle alakalı olarak 60’a yakın delil sunduk. İşte bu delillerin hepsi şirkin kötülüğünün akılla sabit olmadığını söyleyenlere bir reddiye olup onların sözlerinin yanlışlığını ispatlamaktadır. Aynı şekilde fiillerde iyilik veya kötülük diye bir şey olmadığını, akılla bunun sabit olmadığını söyleyenlere de bir reddiyedir. Yine Allahu Teâlâ’nın emrettiği şeyleri başka bir zaman nehyedebileceğini, bunun caiz olduğunu söyleyenlere de bir reddiyedir. Yine Allahu Teâlâ’nın bir şeyin yapılmasını önce emredip başka bir zamanda onu yasaklayacağını ve bunun caiz olduğunu söyleyenlere de bir reddiyedir. Zira emredilenler ile nehyedilenler arasındaki fark bir fiilin iyi olması veya kötü olması olmayıp belli olan bir meselede emrin ve nehyin olmasıdır. Bu sebeple “Allahu Teâlâ bir şeye iyi derse o fiil iyi olur, kötü derse o fiil kötü olur. Şayet O; Tevhid, iman ve şükürden nehyetseydi elbette bu fiiller kötü olurdu. Ve şayet şirk, küfür, zulüm ve fuhşu emretseydi elbette bu fiiller iyi olurdu” diyenlerin sözünün akla, fitrata, Kur’ân ve sünnete muhalif olduğu böylece açıklanmış oldu.”

İbnu'l Kayyim sözlerine devamla şöyle dedi:

“Bil ki! Şayet tevhidin iyiliği, şirkin kötülüğü akılla bilinmezse, bu fitratta da sabit değilse, bu durumda akılla hiçbir mesele idrak edilemez. Çünkü bu mesele çok açık olan bir meseledir. Üstelik Allahu Teâlâ bu gerçeği insanın aklına ve fitratına koymuştur. Böylece Allahu Teâlâ, Tevhid’ in iyi, şirkin kötü olduğunu bildirdikten sonra; **“O halde akletmez misiniz?”** veya **“O halde öğüt almaz mısınız”** buyurarak şirk ehlinin akıl sahibi olmadıklarını, bu sebeple de cehenneme gireceklerini haber vermiştir. Yine onlar hakkında, Allahu Teâlâ'nın kelamını duydukları halde akletmediklerini haber vermiştir. Zira onlar işitme ve akletme özelliğini şirk işlemeleri sebebiyle yitirmişler ve böylece işitmez, anlamaz ve akletmez olmuşlardır.

Allahu Teâlâ onlar hakkında şöyle buyuruyor:

«**Onlar** (tevhid çağrısına karşı) **sağırdırlar**, (Allah’ın emirlerini ikrar konusunda) **dilsizdirler** ve (doğru yolu göremeyecek kadar) **kördürler**, (bu sebeple) **artık hakkı anlamazlar.** » **(el-Bakara: 171)**

Allahu Teâlâ, onlar hakkında onların duymalarının, görmelerinin ve akıllarının kendilerine hiçbir fayda sağlamadığını haber veriyor. İşte bunlar ancak sarih aklın ve selim fitratın gösterdiklerinin zıddına işler yapanların hak ettikleri sözdür. Zira sarih akıl şayet buna delalet etmeseydi işte o zaman Allahu Teâlâ'nın: **“Bakınız”, “İtibar ediniz”, “yeryüzünde dolaşınız”, “öyleyse bakınız”** gibi sözlerinin hiçbir faydası olmazdı. Çünkü bu durumda insanlar şöyle diyebilirdi: “Akıllarımız mademki hiçbir şeye delalet etmiyor ve herşey senin emir ve nehiyelerini kapsayan haberlerden ibarettir, o zaman bu bakma, düşünme, itibar etme ve yeryüzünü dolaşma emirleri de ne oluyor? Yine bizlere vermiş olduğun örnekler de ne oluyor?” İşte bu deliller, sağlam akıl ve selim fitratta tevhidin ve şükürün iyi olduğunu, şirk ve küfrün de kötü olduğunu apaçık göstermektedir. Bu ise kalbi diri, akliselim ve fitratı sahih olan kimsenin bilebileceği bir şeydir.”

(Medaricu’s Salikin c: 3 s: 512–513)

Ben ise şöyle diyorum:

“Şirkin hükmü; risalet, ilim, beyan ve hüccet gelmeden önce sabittir. Zira akıl, misak ayeti, Allahu Teâlâ'nın birliğine delalet eden kevnî ayetler ve Allahu Teâlâ'nın, kulları yarattığı fitrat buna delalet eder.

Şüphesiz ki Allahu Teâlâ risalet hüccetini ikame etmeden kimseye azap etmez. Azap ise ancak şu iki durumda gerçekleşir:

Birincisi: hüccete karşı gelip onu istememek ve gerektirdiği şekilde amel etmemektir. Bu ise yüz çevirme küfrüdür.

İkincisi: Kendisine hüccet ikame edildikten sonra onu terk etmek ve ona karşı gelmektir. Bu ise inat küfrüdür.

Hüccet ikame edilmeden ve onu öğrenmeye imkân bulamadan önceki cehalet küfrüne gelince... İşte bu durumdaki kimseye Allahu Teâlâ, kâfir hükmü vermekle birlikte hücceti ikame etmedikçe azap etmez.

Bu en kuvvetli görüştür ve delliller bu görüşü ifade etmektedir.

HÜCCET VE ONUN ORTAYA KONULMA ŞEKLİ

Kendisiyle müşriklerin iddiaları geçersiz kılınan ve onlardan özür kaldırılan hüccet, Allahu Teâlâ'nın kelamı ve övülmüş kitabı “Kur’ân”dır. Bu gerçeği Kur’ân’ın kendisi apaçık bir şekilde ortaya koymaktadır. O halde her kim kendisine Kur’ân anlayabileceği şekilde ulaşır veya ona ulaşabilmeye imkân bulursa, işte o kimseye hak dinin hücceti ikame edilmiş sayılır.

Bununla alakalı birçok delil vardır. İşte onlardan bazıları:

Birinci Delil:

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

« (Ey Mekke ahalisi!) **Biliniz ki bu Kur’ân, sizi ve ulaştığı herkesi** (bütün cin ve insanları) **uyarmam için bana vahyolundu.** » (el-En’âm: 19)

Ayette geçen “بِهِ” yani; kendisiyle lafzı, Kur’ân’ı kerime aittir. Buna göre; hüccet ve uyarmak ancak Kur’ân’ la söz konusu olur.

Ayetteki; “وَمَنْ بَلَغَ” sözü ise; ona ulaşan, manasındadır. Buna göre, bu söz kendisine Kur’ân ulaşan kimseye hüccetin ikame edildiğini tekid eden başka bir delildir. Daha açık bir deyişle; Kur’ân her kime ulaşmışsa ona hüccet de ulaşmış demektir.

Araplar şöyle derler: “بلغ الشيء” yani “وصل إليه” manasındadır. Bu ise kendisine ulaştı manasına gelir. Örneğin; bir kimse hakkında: “بلغ فلان الماء” yani; filanca suya ulaştı, denildiğinde, o kimse ister sudan içsin, isterse içmesin, suya ulaşmış demektir. O halde Kur’ân’ ın bir kimseye ulaşması demek, o kimsenin istifade edebileceği ve anlayabileceği bir şekilde kendisine Kur’ân ulaştı demektir.

İşte bu, içinde hiçbir kapalılık bulunmayan kati ve apaçık bir delildir. Bu delile karşılık hiç kimsenin bir delil koymayacağına dair meydan okuyoruz.

Başarılı kılan ise Allahu Teâlâ’dır.

İkinci Delil:

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Elif, lâm, mîm, sâd.**»⁽¹²⁾ (Muhammed’e inen bu Kur’ân, işte bu gibi harflerden müteşekkildir, buna rağ-

(12) Bazı surelerin başında bulunan “Elif, lâm, mîm. Tâ, sîn. Yâ, sîn.” gibi harflere huruful mukatta denir. Âlimler bu harflerin tefsiri hakkında ihtilaf etmişlerdir. Bazı âlimler bu harflerin, Kur’ân’daki surelerin isimleri olduğunu söylemiştir. Bazı âlimler bu konuda hiçbir tevîl yapmayıp manasını Allahu Teâlâ’ya havale etmiştir. Bazı âlimler de Allahu Teâlâ’nın bu harflerle kâfirlere meydan okuduğunu söylemiştir ve bu, en kuvvetli görüştür. Çünkü Allahu Teâlâ, bu harflerle başlayan surelerde, bu harflerin hemen akabinde Kur’ân’ı zikrederek “İşte bu Kur’ân, sizin bildiğiniz bu harflerden meydana gelmiştir. Öyleyse bildiğiniz bu harflerden meydana gelmiş olan Kur’ân’ın ayısını veya bir suresinin benzerini haydi, siz de meydana getirin bakalım!” şeklinde meydan okumuştur. Her ne kadar Kur’ân

men onun benzeri bir sure dahi getiremiyorsunuz.) **Ey rasulüm! Bu kitap** (Kur'ân) **sana Rabbin tarafından indirilmiştir. O, Allah'ın emirlerine uymayan insanları Allah'ın azabıyla korkutup uyarman ve mu'minlere bir öğüt olması için indirilmiştir. Bundan** (Allah'ın emirlerine uymayanları korkutup uyarman sebebiyle başına gelen eziyetlerden) **dolayı göğsünde hiçbir sıkıntı olmasın** (sabret ve mükâfaatını Allah'tan bekle!) » (el-A'râf: 1-2)

Bu ayette Kur'ân'ın apaçık bir hüccet olduğu ayetteki “بِهِ” yani; **kendisiyle** ve “تُنذِرُ” yani; **korkutarak uyarman** sözüyle açıkça belli olmaktadır.

Üçüncü Delil:

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ve ey rasulüm!** (Kur'ân'ı dinleyip İslam'ı öğrenmek için) **Müşriklerden biri senden eman** (korunma) **isterse Allah'ın kelamını** (Kur'ân'ı) **dinleyinceye kadar ona eman ver** (onu koruma altına al)! **Sonra** (İslam'ı kabul etmezse) **onu güven içinde olacağı yere ulaştır!** **İşte bu, onların** (İslam'ı) **bilmeyen bir topluluk olmalarındandır.** » (et-Tevbe: 6)

Bu mübarek ayet, müşriklerin Müslümanlar yanında özürlerini kaldıran delilin “Kur'ân” olduğunu “كلام الله” yani; “**Allah'ın kelamı**” sözüyle apaçık bir şekilde ve kat'i olarak ortaya koymaktadır.

Allahu Teâlâ ayette “حَتَّى يَسْمَعَ” buyuruyor. Bu ise; anlayabilecek şekilde işitmesine kadar, demektir.

İbni Teymiyye şöyle demiştir:

“Allahu Teâlâ'nın: “**Allah'ın kelamını** (Kur'ân'ı) **dinleyinceye kadar ona eman ver**” sözünden kasıt; anlayacak şekilde duyuncaya kadar, manasındadır. Çünkü ma-

Arapların kullandığı harflerden meydana gelmişse de üslubunda bir hayat ve canlılık vardır. Fakat insanların sözleri asla böyle değildir.

nanın anlaşılmasına imkân olmadan sadece duymuş olmak bir şey ifade etmez. O halde kendisine Kur'ân okunan kimse şayet arap değilse, o kimsenin Kur'ân'ı anlayabilmesi ve böylece hüccet ikame edilebilmesi için Kur'ân'ın anlayabileceği şekilde kendi diline tercüme edilip kendisine açıklanması gerekir. Çünkü insanlardan çoğu Kur'an'ı duymalarına rağmen manasını anlayamazlar. Bu durumda Kur'ân'ın lafızlarını ve manasını o kimselere açıklamamız gerekir. İşte böylece o kimselere hüccet ikame edilmiş olur. Eğer Kur'an hakkında bize bir soru sorulursa, soru soran kimseye elbette cevap vermemiz gerekir. Tıpkı Rasulallah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bazı müşriklerin veya kitap ehlinin veya Müslümanların kendisine sordukları sorulara Kur'ân'dan cevap vermesi gibi...” (13)

Dördüncü Delil:

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Gerçek tevhidi inkâr eden kitap ehli (Yahudiler ile Hristiyanlar) ve müşrikler, kendilerine apaçık delil ve net hüccet gelinceye kadar sapık dinlerinden ve üzerinde buldukları küfür ve şirkten vazgeçecek değillerdi. Bu apaçık delil ve net olan hüccet, Allah tarafından gönderilmiş olan ve (doğru hükümleri ihtiva eden; içinde hiçbir şirk, küfür ve bâtil bulunmayan) tertemiz sayfaları okuyan rasuldür.**»

(el-Beyyine: 1-2)

İşte bu ayet; kat'i, muhkem ve tek başına açıklayıcı olan bir delildir. Öyle ki Allahu Teâlâ bu ayette; müşriklerin kendilerine beyyine yani; delil gelinceye kadar şirklerinden vazgeçmeyeceklerini açıklamıştır. Onlara gelen delili ise Allahu Teâlâ ayette apaçık bir şekilde bildirmiştir.

“**Bu apaçık delil ve net olan hüccet, Allah tarafından gönderilmiş olan ve (doğru hükümleri ihtiva eden; içinde hiçbir şirk, küfür ve bâtil bulunmayan) tertemiz sayfaları okuyan rasuldür.**”

(13) (El-Cevabu's Sahih Min'el Bedelde Diyne'l Mesih c: 1 s: 68-69)

İşte bu ayetler, daha önce söylediğimiz sözün apaçık delilleridir. Hüccet ise; Allahu Teâlâ'nın kelamı ve övülmüş kitabı olan "Kur'ân"dır.

Beşinci Delil:

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ve** (kendilerine hak geldiği hâlde bile bile) **inkâr edenler**, (ahiret gününde) **alçalmış olarak bölük bölük cehenneme götürülürler. Cehenneme geldiklerinde kapıları açılır ve cehennem bekçileri onlara şöyle der: "İçinizden size, Rabbinizin ayetlerini bildiren ve (itaat etmeyip kâfir olarak öldüğünüzde) bu günde karşılaşacağınız azapla sizi uyaran rasuller gelmedi mi?!" Kâfirler de şöyle derler: "Evet! (Geldiler fakat onlara tâbi olmayıp reddettik.) Böylece Allah'ın kâfirler hakkında verdiği azap hükmü (bizim için de) hak oldu."** » **(ez-Zümer: 71)**

Bu ayeti kerimedeki cehennem bekçilerinin: "...**size Rabbinizin ayetlerini bildiren...**" sözünden, Allahu Teâlâ'nın kulları için ortaya koyduğu risalet hüccetinin Kur'ân olduğu anlaşılmaktadır.

Altıncı Delil:

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle demiştir:

"Kur'ân senin lehine ya da aleyhine hüccettir."

(Müslim)

Yedinci Delil:

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

"Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, ister Yahudi ister Hıristiyan olsun bu ümmetten herhangi birisi beni duyup da sonra benim kendisiyle gönderildiğim şeye iman etmeden ölürse muhakkak cehennem ehlinde olur."

(Müslim, Ahmed, Lafız Ahmed'e aittir.)

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in siyretinde ve müşriklere karşı takındığı tavırda günümüzdeki bazı taifelerin iddia ettiği gibi; müşriklerden her bir kadın ve erkeğe tek tek hücceti ikame edip onların hepsine gerçeği tek tek anlatarak tüm şüphelerini giderdiğine ve ancak şüphelerini giderdikten sonra kabul etmezlerse tekfir ettiğine, bundan önce ise onları mazur gördüğüne dair hiçbir delil yoktur.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sahih olarak gelen rivayetlerden, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in insanlara Allahu Teâlâ'nın kelamını duyup anlayacakları şekilde tebliğ ettiği, böylece onlara hücceti ikame ettiği anlaşılmaktadır. Tıpkı İbn-i Rabia'ya yaptığı gibi...

İbn-i Rabia, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i döndürmek için yanına geldiğinde, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, ona Kur'ân'ı okudu. Zira Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Allahu Teâlâ'nın şu ayette buyurduğu gibi Kur'ân ile büyük cihad yapardı:

«Ey rasulüm! Sakın kâfirlerin heva ve heveslerine göre sana sundukları önerilere uyma! Ve (onların eziyetlerine sabredip tevhide davetin ağır yükümlülüğüne dayanarak) sana inen bu Kur'ân ile onlara karşı büyük bir cihad yap! » (el-Furkân: 52)

Bu ayette kastedilen; Kur'ân ile cihad etmektir. Çünkü Kur'ân ile hak ve bâtil ayrılır. O halde her kim Kur'ân'ı karşılar ise, Kur'ân da onu karşılar. Her kim de Kur'ân'dan yüz çevirirse, Kur'ân da ondan yüz çevirir.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«Kim Rasul'e (Muhammed'e) itaat ederse (emirlerine boyun eğip yasaklarından uzak durursa) Allah'a itaat etmiş olur. Kim de yüz çevirirse ey rasulüm, (bundan dolayı üzülme ve) bil ki biz seni, onlar üzerine gözetleyici (amellerini sayıp hesap edici) olarak göndermedik (onların ne yaptıklarını bilen ve bunun hesabını soracak olan biziz). » (en-Nisâ: 80)

Her kim hakkı anladıysa işte bu Allahu Teâlâ'nın yardımını ve rahmetiyle olmuştur. Hakkı anlamayan kimse ise, Allahu Teâlâ'nın onun kalbindekini bilmesi, fisk sahibi

olması ve böylece Allahu Teâlâ'nın onun kalbini mühürlemesi sebebiyle bu duruma düşmüştür.

Bu kat'i delillerin hepsi gösteriyor ki; hüccet, Allahu Teâlâ'nın kitabıdır.

İbnu'l Kayyim el-Cevziyye şöyle demiştir:

“Kitabın indirilmesi, rasulün gönderilmesi ve ona ulaşılma imkânın olmasıyla kullara hüccet ikame edilmiştir. Yani; ister onu öğrensin ister öğrenmesin ilme ulaşma imkânına sahip olursa kendisine hüccet ikame edilmiş olur. Dolayısıyla kim, Allahu Teâlâ'nın emirlerini ve nehiylerini öğrenmeye imkân olduğu halde, bundan geri kahr ve onu öğrenmeye çalışmazsa işte o kimse kesinlikle mazretli değildir. Çünkü kendisine hüccet ikame edilmiş sayılır. Ve Allahu Teâlâ hiç kimseye hüccet ikame edilmeden azap etmez. Şayet Allahu Teâlâ o kimseye işlediği günahı sebebiyle ceza verirse, bunun sebebi; hüccet kendisine ulaştığı halde işlediği zulumdür.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ve biz, rasul göndermedikçe** (hiçbir kavme) **azap edecek değiliz.** »
(el-İsrâ: 15)

«**İçine kâfirlerden her bir topluluk atıldığında bekçileri onlara (azarlayarak) şöyle sorar: “Dünyada iken sizi bu azap ile korkutup uyaran bir rasul gelmedi mi?!”** (Cehenneme atılan) **Kâfirler de şöyle cevap verir: “Evet! Bizi bu azap ile korkutup uyaran bir rasul gelmişti. Fakat biz, onu ve getirdiklerini yalanladık ve ona şöyle dedik: “Allah, vahiy olarak hiçbir şey indirmemiştir.** (Ey Allah tarafından gönderildiklerini ve kendilerine vahiy indiğini söyleyenler!) **Muhakkak ki siz, büyük bir sapıklık içindesiniz.”** »
(el-Mulk: 8–9)

(Medaricu's Salikin c: 1 s:217)

Şeyh Muhammed b. Abdulvahhab bu meseleyi kardeşlerine yazdığı mektupta çok güzel bir şekilde özetlemiştir. O şöyle demiştir:

“İbn Teymiyye’nin; “Her kim şu ve şu şeyi inkâr edip yalanlarsa, işte o kimseye hüccet ikame edilmiştir” sözünü zikrettiniz. Şüphesiz ki siz şu tağutlar ve onların tabileri hakkında; “acaba onlara hüccet ikame edildi mi” diyerek şüpheyeye düştünüz. İşte bu durum gerçekten şaşılacak bir durumdur. Zira sizlere defalarca bu meseleyi açıkladığım halde nasıl olur da bu meselede şüpheyeye düşersiniz?

Kendisine hüccet ikame edilmemiş kimse, İslam’a yeni giren ve uzakta, çöllerde yetişen kimsedir. Veya bu durum gizli meselelerde söz konusu olur. **Örneğin;** Es-sarf ve’l Atf gibi kadını kocasından uzak tutmak veya ikisini birbirine yaklaştırmak gibi meselelerde söz konusu olur. Böyle durumlardaki kimseler öğretilmeden tekfir edilmezler.

Allahu Teâlâ’nın kitabında açıkladığı ve hakkında hüküm bildirdiği dinin asıllarıyla ilgili meselelerde hüccet söz konusudur ki işte o hüccet; Kur’ân’dır. Dolayısıyla Kur’ân her kendisine ulaşan kimseye hüccet de ulaşmış demektir. Fakat asıl mesele, sizin hüccetin ikame edilmesiyle hücceti anlamamanın arasındaki farkı ayırt edememenizdir. Hâlbuki kâfirlerin ve zahiren Müslüman olup aslında münafık olanların çoğu, kendilerine hüccet ikame edilmiş olduğu halde, Allahu Teâlâ’nın hüccetini anlamamışlardır.

Allahu Teâlâ’nın şu ayette buyurduğu gibi:

«**Ey rasulüm! Sen;** (tevhide ve Allah’ın emirlerine tâbi olmaya çağırdığın) **insanların çoğunun, anlattığın şeyleri kabul eden bir dinlemeyle dinlediklerini ya da (getirdiğin delilleri) iyice anlayıp aklettiklerini mi zannediyorsun?! Hayır! Onlar hayvanlar gibidirler, hatta hayvanların yolundan daha sapık yoldadırlar. »** (el-Furkân: 44)

Öyleyse hücceti ikame etmek başka, ona ulaşmak ise daha başkadır. Zira o kimselere hüccet ikame edildiğinde onu yanlış anlamaları, kendilerine hüccet ikame edilmediğini göstermez. Çünkü hücceti ikame etmek başka, onu anlamak başkadır. Dolayısıyla hüccetin kendilerine ulaşmış olmasıyla birlikte küfürlerine hükmedilir.”

(Ed-Dureru’s Seniyye c: 10 s: 93–94)

Ben şöyle diyorum:

“...**iyice anlayıp...**” sözünden kasıt; mu'min kimsenin anladığı gibi anlamıyor, manasındadır. Zira hüccetin ikame edilmesinde “mu'min kimsenin anladığı gibi anlamak” bir şart değildir. Asıl şart; Kur'ân'ın, anlayabileceği şekilde ona ulaşması veya onun Kur'ân'a ulaşması imkânına sahip olmasıdır.

Şeyh Süleyman b. Sehman en-Necdi şöyle demiştir:

Şeyhimiz Abdullatif şöyle dedi: “Hücceti ikame etmek ile hücceti anlamak arasındaki farkı bilmek gerekir. O halde her kim kendisine Rasulün daveti “ilme imkân bulabileceği ve anlayacağı şekilde” ulaşmışsa işte o kimseye hüccet ikame edilmiştir. Dolayısıyla o kimsenin hüccetin kendisine ikame edilmesi sonrası onu iman ehlinin ve rasulünden geldiği şekliyle anladıkları gibi anlaması şart değildir.”

Bu meseleyi iyice anlarsan hücceti ikame meselesinde ortaya atılan birçok şüpheyi de daha iyi anlarsın.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ey rasulüm! Sen;** (tevhide ve Allah'ın emirlerine tâbi olmaya çağırdığın) **insanların çoğunun, anlattığın şeyleri kabul eden bir dinlemeyle dinlediklerini ya da** (getirdiğin delilleri) **iyice anlayıp aklettiklerini mi zannediyorsun?! Hayır! Onlar hayvanlar gibidirler, hatta hayvanların yolundan daha sapık yoldadırlar. »**
(el-Furkân: 44)

«**Çünkü Allah onların kalplerini mühürlemiştir** (artık oradan ne bâtil çıkar ne de oraya hak girer). **İşitme hislerini de mühürlemiştir** (artık hakka uyacak bir işitmeyle işitmezler). **Görme hislerine ise perde çekmiştir** (artık apaçık olmasına rağmen hakkı görmezler). **Ve onlar için** (ahirette) **büyük bir azap vardır. »**

(el-Bakara: 7)

(Âlimin sözü burada bitti.)

Ben diyorum ki:

“Âlimin sözünün manası şudur: “Bir kimseye ilim anlayacağı şekilde ulaşmış ve o kimse akılsız, yani; doğruyu ve yanlışını ayırt edemeyecek kadar küçük veya deli değilse, kendisine söyleneni anlayamayan değilse ya da kendisine ulaşan hücceti anlatacak bir tercüman yoksa ya da bunlar gibi başka durumlar söz konusu değilse işte o kimseye hüccet ikame edilmiş sayılır. Her kime Kur’ân bu şekilde ulaşmışsa ona hüccet ulaşmış sayılır.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

« (Ey Mekke ahalisi!) **Biliniz ki bu Kur’ân, sizi ve ulaştığı herkesi** (bütün cin ve insanları) **uyarmam için bana vahyolundu.**» **(el-En’âm: 19)**

« (İsmi Kur’ân’da zikredilsin veya zikredilmesin) **Gönderdiğimiz rasullerin hepsini** (kendilerine itaat edip hayatlarını Allah’ın emirlerine göre düzenleyenleri cennetle) **müjdeleyici ve** (kendilerine itaat etmeyip hayatlarını beşerî arzu ve heveslere göre düzenleyenleri cehennemle) **korkutucu olarak gönderdik ki böylece rasullerden sonra** (azabı hak eden) **insanların,** (“Ey Rabbimiz! Eğer bize doğru yolu gösteren bir rasul gönderseydin emirlerine tâbi olup yalnız sana ibadet ederdik.” diyerek) **Allah’a sunacakları bir mazeretleri olmasın.** »

(en-Nisâ: 165)

O halde hiç kimse Allahu Teâlâ’ya, meleklerine, kitaplarına, rasullerine ve ahiret gününe iman konusunda mazeretli olmaz. Zira Allahu Teâlâ bunu bildirdikten sonra o konuda cehalet mazeret olamaz. Allahu Teâlâ kitabında, kâfirlerin çoğunun cahil olduğunu haber vermesine rağmen onlara küfür hükmü vermiştir.”

(Keşfu’s-Şüpheteyn s: 91–92)

Bütün bu delillerden anlaşılacak şudur ki; hüccet, Kur’an’ı Kerim olup âlimlerin ve dava adamlarının sözleri, onların anlayışları, çıkardıkları hükümler, verdikleri hutbeler, vaaz ve nasihatları değildir. Öyleyse her kime risalet hücceti, yani Kur’ân anlayabileceği şekilde ulaşırsa veya kendisi ona ulaşma imkânına sahipse işte o kimseye hüccet ikame edilmiş ve mazeret de ondan kalkmıştır.”

HÜCCET ULAŞTIĞINDA ONU ANLAMAK ŞART MIDIR?

Hüccetten kastedilen manayı anlamak, onun sıhhatli bir şekilde ikame edilmesinde şarttır. Ancak ikame edilmesi sonrası hücceti iman ehlinin anladığı gibi anlamak ve kabul etmek hücceti ikame etmek için şart değildir. Çünkü anlamak iki çeşittir. Aynı şekilde duymak da iki çeşittir. Ve yine hidayet de iki çeşittir. Allahu Teâlâ, kâfirlerde duymanın, akletmenin ve hidayet bulmanın bir çeşidinin var olduğunu Kur'ân'da ispat etmiş ve diğer bir çeşidini ise nefyetmiştir.

Hücceti ikame etmek için birinci çeşidi şart, ikinci çeşidi ise şart değildir. Hücceti ikame etmek için şart olan birinci çeşidi; hüccetin manasını, ne olduğunu ve onunla kastedilenin ne olduğunu anlamaktır. Bu sebeple kâfirler, Kur'ân'ı duyabilir, anlayabilir ve isterlerse hidayet yolunu bulabilirler. O halde bir kâfire hüccetin ikame edilebilmesi için anlayabileceği bir dilde hüccetin ona ulaşması yeterlidir.

Hüccetin kâfirlerden nefyedilmiş ikinci çeşidi ise; hüccetin kabulü, ona iman ve ona uymakla alakalıdır.

Duymak iki çeşittir:

1) İdrak Duyması (normal duyma): Allahu Teâlâ bunun kâfirler için söz konusu olduğunu ispat etmiştir.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ve** (rasulümüzün hak olan tebliğine bile bile karşı gelen) **o müşriklere ayetlerimiz okunduğu zaman şöyle derler: “Biz bunun gibi şeyleri daha önce de duyduk. İsteseydik biz de bunun gibi sözler söyledik. Muhakkak ki bu okunanlar, ancak geçmiş ümmetlerin uydurduğu masallardır.”**»

(el-Enfâl: 31)

2) Kabul ve İcabet Etme Duyması: Allahu Teâlâ bunu kâfirler için kaldırmıştır.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Allah**, (hakkı anlayıp kabul eden bir dinlemeyle dinlemedikleri için) **hakka karşı sağır kıldığı bu müşrik ve münafıklarda bir hayır olduğunu bilseydi elbette onlara** (istifade edecekleri şekilde) **hakkı işittirirdi. Eğer Allah onlara hakkı** (anlayacakları şekilde) **işittirseydi onlar yine de** (inatla hakka karşı gelip ondan) **yüz çevirirlerdi.** » (el-Enfâl: 23)

Allahu Teâlâ cehennem ehli hakkında, onların durumunu anlatarak şöyle buyuruyor:

«**Ve** (cehenneme atılan) **kâfirler şöyle der: “Eğer** (bize gelen hakkı fayda sağlayacak bir duyma ile) **dinleseydik ya da** (gerçek menfaatomuzu düşünüp) **aklımızı kullansaydık şimdi bu alevli ateşe girenlerden olmazdık.”** » (el-Mulk: 10)

Allahu Teâlâ bu ayetlerden **Enfâl: 31**'de kâfirlerin; “**duyduk**” dediklerini haber veriyor. Böylece onların duymanın birinci çeşidini gerçekleştirdiklerini ispat etti.

Allahu Teâlâ **el-Mulk: 10** ayetinde ise kâfirlerin; “**Eğer** (bize gelen hakkı fayda sağlayacak bir duyma ile) **dinleseydik...**” dediklerini haber veriyor ki bundan Allahu Teâlâ'nın onlardan duymanın ikinci çeşidini kaldırdığı yani; kâfirlerde duydukları şeyleri kabul ve ona icabet etme özelliğinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Akletmek de iki çeşittir.

1) Mükellef olmanın şartlarından olan akletmek: Bu; bir kimsenin manayı anlaması konusunda mükellef olabilmesi için gerekli olan akıldır. Bu özellik kâfirlerde vardır.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ey iman edenler!** (Karakterlerini ve inatlarını bildiğiniz hâlde) **Yahudilerin** (sizin davet ettiğiniz) **gerçek imana bağlanıp size uyacaklarını mı umuyorsunuz?! Hâlbuki onların âlimlerinden öyleleri vardır ki Allah'ın kelamını dinledikten sonra** (Allah tarafından indirildiğini) **anladıkları hâlde** (sırf dünyevi

menfaatler sebebiyle) **bile bile onu tahrif eder.** »

(el-Bakara: 75)

Allahu Teâlâ bu ayette ki: “**Allah'ın kelamını dinledikten sonra**” sözüyle kâfirlerin duyduklarını ispat etti. Ve yine ayetteki: “**Anladıkları hâlde** (sırf dünyevi menfaatler sebebiyle) **bile bile onu tahrif eder.**” sözüyle; onların anlamış olduklarını ispat etti. Bu demektir ki; o kâfirler hem duydular hem de duyduklarını anladılar ve ondan sonra tahrife giriştiler. İşte bu tür akıl kâfirlerde bulunan bir akıl türüdür.

2) Hücceti kabul etme ve ona icabet etme konusunda gerekli olan akıl: Allahu Teâlâ aklın bu türünü kâfirlerden nefyetmiştir.

Allahu Teâlâ bu konuda şöyle buyuruyor:

«**Ve (cehenneme atılan) kâfirler şöyle der: “Eğer (bize gelen hakkı fayda sağlayacak bir duyma ile) dinleseydik ya da (gerçek menfaatimizi düşünüp) aklımızı kullansaydık şimdi bu alevli ateşe girenlerden olmazdık.”** »

(el-Mulk: 10)

Allahu Teâlâ bu tür aklı onlardan almasının sebebinin; onların Allahu Teâlâ'nın kelamından yüz çevirmeleri olduğunu haber vermiştir.

Allahu Teâlâ bu konuda şöyle buyuruyor:

«**Kendisine Rabbinin ayetleri hatırlatıldığında ondan yüz çeviren ve işlediği kötülüklerden (küfür, şirk ve zulümlerden) tevbe etmeyip unutmuş görünenden daha zalim kim olabilir?! Muhakkak ki biz böyle kimselerin Kur'ân'ı anlayıp iman etmemeleri için kalplerine örtü koyarız ve (Kur'ân'ı faydalı işitmeyele) işitmemeleri için de kulaklarına ağırlık veririz. Ey rasulüm! Onlar öyle bir duruma düşmüşlerdir ki artık hidayete çağırsan da ebediyen hidayet yoluna icabet etmezler.** »

(el-Kehf: 57)

Allahu Teâlâ bu ayette o kimselerin kalplerinin ve kulaklarının mühürlenmesinin sebebini şöyle açıklamaktadır:

“Kendisine Rabbinin ayetleri hatırlatıldığında ondan yüz çeviren ve işlediği kötülüklerden (küfür, şirk ve zulümlerden) tevbe etmeyip unutmuş görünenen daha zalim kim olabilir?! Muhakkak ki biz böyle kimselerin Kur’ân’ı anlayıp iman etmemele-ri için kalplerine örtü koyarız ve (Kur’ân’ı faydalı işitmeyle) işitmemeleri için de kulaklarına ağırlık veririz.”

Hidayet de iki çeşittir.

1) İrşad Hidayeti (doğru yolu gösterme hidayeti): Allahu Teâlâ bu hidayetin kâfirlerde olduğunu ispat etti.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«Salih’in kavmi Semûd’a gelince; onlara hidayeti beyan ederek doğru yolu gösterdik. Fakat onlar basiret körlüğünü (sapıklığı), doğru yola tercih ettiler. » (Fussilet: 17)

«Ve herkes bilsin ki sen, insanlara doğru yolu (İslam’ı) gösterip ona davet eden bir rasulsün. » (eş-Şûrâ: 52)

2) Kabul ve İcabet Etme Hidayeti: Allahu Teâlâ bu hidayeti kâfirlerden nefyetmiştir.

Allahu Teâlâ’nın şu ayette buyurduğu gibi:

«Ey rasulüm! Sen, (hidayetini) sevdiğin kişiyi hidayete muvaffak kılamazsın fakat Allah dilediğini hidayete muvaffak kılar.» (el-Kasas: 56)

«Ey rasulüm! Sen, müşrikleri hidayete ulaştır-makla (onların kalplerine hidayeti yerleştirmekle) yükümlü değilsin (sen ancak onlara doğru yolu göstermekle yükümlüsün) fakat Allah dilediğine hidayet eder (doğru yola ulaştırıp kalbine hidayeti yerleştirir). » (el-Bakara: 272)

Allahu Teâlâ, eş-Şûrâ: 52 ayetinde: **“Ve herkes bilsin ki sen, insanlara doğru yolu (İslam’ı) gösterip**

ona davet eden bir rasulsün.” buyurarak, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in sadece doğru yola hidayet edebileceğini bildirmiştir. İşte bu hidayet, doğru yolu gösterme hidayetidir. Fakat Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* insanların bu hidayeti kabul edip etmemeleri konusunda mükellef değildir. Allahu Teâlâ onu da: “**Ey rasülüm! Sen, müşrikleri hidayete ulaştırmakla** (onların kalplerine hidayeti yerleştirmekle) **yükümlü değilsin** (sen ancak onlara doğru yolu göstermekle yükümlüsün)” diyerek **el-Bakara: 272** ayetinde bildirmiştir. Dolayısıyla hidayeti kalplere sokmak Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e değil, Allahu Teâlâ’ya aittir.

Allahu Teâlâ, kâfirlerde sözleri duyup idrak etme, manasını anlama ve doğru yolu bulma, görme özelliğinin olduğunu bildirmiştir. Çünkü hüccetin ikame edilmesi için bunların hepsi şarttır. Allahu Teâlâ’nın kâfirlerden ikinci çeşidi yani; kabul ve icabet etme özelliğini kaldırması; o özelliğin mu’minlerle alakalı olması ve Allahu Teâlâ’nın onlar için imanı dilememesi sebebiyledir.

İşte böylece kâfirlerde olumlu olan anlayışı ve onlardan yasaklanmış olan anlayışı açıklamış olduk.

İbnu’l Kayyım şöyle dedi:

“Allahu Teâlâ’nın kâfirlerden, duyma, görme, akletme gibi özellikleri kaldırması, onlara bu özelliklerin fayda vermiyor olması sebebiyledir.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«Ve onlara hakkı işitebilmeleri için kulaklar, görebilmeleri için gözler ve anlayıp akledebilmeleri için kalpler verdik (uzun ömür yaşadılar ve çok zengin idiler). **Fakat kulakları, gözleri ve kalpleri onlara bir fayda vermedi. Çünkü onlar, kendilerine Allah’ın ayetleri geldiğinde onları reddediyorlardı. Böylece, Hud korkutup uyardığı zaman alay ettikleri o azap başlarına indi. »** (el-Ahkâf: 26)

«Muhakkak ki birçok cin ve insanı (küfür ve şirk işleyeceklerini bildiğimizden) **cehennem için yarattık.** (Hakkı bile bile inkâr etmeleri sebebiyle) **Onların kalp-**

leri olsa da onunla (kendileri için faydalı ve zararlı olan şeyleri) **anlamazlar, gözleri olsa da onunla** (Allah'ın tevhidini ve ibadetleri yalnız O'nun hak ettiğini gösteren çevrelerindeki ve kendi nefislerindeki ayetleri, onlardan istifade edecek şekilde) **görmezler ve kulakları olsa da onunla** (Allah'ın ayetlerini, onlardan istifade edecek şekilde) **işitmezler. İşte onlar** (aklı olmayan) **hayvanlar gibidirler, hatta hayvanlardan daha çok haktan uzaktırlar. İşte onlar**, (dünyanın geçici lezzetleriyle meşgul oldukları için ayetlerimize önem vermeyip gösterdiği haktan) **ğafil olanlardır. » (el-Arâf: 179)**

Onlarda bu duyu organlarıyla hidayetin meydana gelmemesi, onların bu duyu organlarından fayda sağlamamalarından dolayıdır. Dolayısıyla onlarda bu duyu organları sanki yok gibidir.

Allahu Teâlâ'nın şu ayette buyurduğu gibi:

« **Onlar** (tevhid çağrısına karşı) **sağırdırlar**, (Allah'ın emirlerini ikrar konusunda) **dilsizdirler ve** (doğru yolu göremeyecek kadar) **kördürler**, (bu sebeple) **artık hakı anlamazlar. » (el-Bakara: 171)**

(Miftahu'd Daru's Sade c: 1 s: 101)

O halde İslam dininin tüm hükümlerinin genel olarak hüccetinin ikame edilmesinin sıfatı şöyledir:

Muhatab olan, yani mükellef kimseye hüccetin anlayabileceği bir şekilde ulaşması mümkün olabilmelidir.

Bu sıfatın olabilmesi için şu iki şart gerçekleşmelidir:

1) Birinci Şart: Hüccet muhatab olan kimseye ulaşmalı veya onun hücceti anlayabileceği şekilde hüccete ulaşma imkânı olmalıdır. Şayet hüccetin tercüme edilmesi gerekiyorsa, tercüme edilmesi vaciptir.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ve gönderdiğimiz her rasulü, kavimleri Allah'ın emirlerini daha iyi anlasın diye kendi kavimlerinin diliyle gönderdik. » (İbrâhîm: 4)**

Acaba tercüme etme işi hücceti ikame eden kimseye mi yoksa muhatap olan kimseye mi vaciptir?

Bunun cevabı şöyledir: Bu meselenin her iki şekilde olacağına delilleri vardır.

Birinci Delil: Buhari'nin İlim Kitabının 87. Sayfasında Abd'il Kays heyetiyle ilgili hadiste Ebi Camre *radıyallahu anh'* ın şöyle dediğini nakletmiştir:

“Ben İbni Abbas *radıyallahu anh* ile insanlar arasında tercümanlık yaptım.”

İkinci Delil: Buhari'de Vahyin Başlangıcı ile ilgili olarak Hrakl hadisinde İbni Abbas *radıyallahu anh'dan* şöyle rivayet edildiği nakledilmiştir:

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Hrakl'i İslam'a davet etmek için ona bir mektup göndererek o mektupta: “Hrakl'in meclisinde Hrakl'i ve Rum'un büyüklerini İslam'a davet etti.” Bunun üzerine Hrakl, mektubu getiren Müslümanları ve mektubun anlaşılması için tercümanları çağırmıştır.

İşte bu rivayet kendisine tebliğ edilen kişinin tercüme yaptırmasının gerekli olduğunu göstermektedir.

İbn Teymiyye şöyle demiştir:

“Bilinmelidir ki, ümmet hem Kur'ân'ın lafzını hem de manasını tebliğ etmekle yükümlüdür. Zira Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* böyle emretmiştir. Ve Allahu Teâlâ'nın risaleti ancak bu şekilde tebliğ edilmiş olur. Acemlere (yani arap olmayanlara) gelince, işte o kimseler için tercümeye ihtiyaç vardır. Bu sebeple onlar için durumlarına göre tercüme yapılır ve tercüme ederken onların anlayacakları örnekler verilerek manaların anlaşılması sağlanmalıdır. İşte bu, tercümenin tamamından sayılır.”

(Mecmuu'l Feteva c: 4 s: 116)

İbn'ul Kayyim şöyle demiştir:

“Kul kendisine Allahu Teâlâ'nın hüccetinin ikame edilmiş olduğunu kabul etmesi imanın gereklerindedir. Böylece kul ister itaat etsin, isterse isyan etsin. Allahu Teâlâ'nın hüccetinin kula ikame edilmesi; rasuller gönderilmesi, kitap indirilmesi ve ilmin ona anlayabileceği şekilde ulaşmasıyla olur. Hüccet ulaşan kimse ister onu bil-

sin, ister bilmesin fark etmez. Buna göre Allahu Teâlâ'nın emrettiği ve yasakladığı şeyleri öğrenme imkânı olduğu halde, ihmal sebebiyle bunları öğrenmeyen kimseye hüccet ikame edilmiş sayılır.”⁽¹⁴⁾

2) İkinci Şart: Hüccetin Tafsilatlı ve Açık Olması

İşte bu “البلاغ المبين”dir.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«Bilinmelidir ki rasullerin görevi, apaçık şekilde tebliğ etmekten başka bir şey değildir (ve onlar da görevlerini yerine getirmişlerdir. Fakat kâfirler, kendi ihtiyarlarıyla iman yerine küfrü seçmiştir, onları hiç kimse zorlamamıştır. Muhakkak Allah, mükelleflere ancak kendi ihtiyarları ile seçtikleri şeylerden dolayı hesap sorar). »

(en-Nahl: 35)

«Ve Allah’a (bildirdiği emir ve yasaklara) **itaat edin, rasulüne** (onun bildirdiği hükümlere) **de uyun ve sakin bunlara karşı gelmeyin! Eğer yüz çevirirseniz bilin ki rasulümüzün görevi sadece, Allah’ın emirlerini eksiksiz ve apaçık bir şekilde tebliğ etmektir** (o, görevini tam manasıyla yerine getirmiştir; eğer hidayete tâbi olursanız bu sizin lehinize, yüz çevirirseniz aleyhinedir). »

(el-Mâide: 92)

« (Ey kendilerine yasak hükmü inmeden önce, ölmüş müşrik yakınlarının bağışlanması için dua eden kullarım! Endişe etmeyin ve) **Bilin ki Allah bir kavmi hidayete muvaffak kıldıktan sonra, uzak durmaları gereken şeyleri beyan etmedikçe onların haktan sapsamış olduklarına dair hüküm vermez.** »

(et-Tevbe: 115)

«Ve muhakkak ki Rasul’e düşen görev, kendisine vahyedileni apaçık bir şekilde bildirmektir (hidayete zorlamak veya hidayeti kalplere yerleştirmek değildir). »

(en-Nûr: 54)

⁽¹⁴⁾ (Medaricu’s Salikin c: 1 s: 239-Dar’ul Kutubu’l İlmiyye)

«**Rasulümüzün görevi; emrettiğimiz şeyleri apaçık bir şekilde size tebliğ etmektir** (ve o, bu görevini yerine getirmiştir). » **(et-Teğābun: 12)**

Ayetlerdeki; “**apaçık bir şekilde tebliğ etmektir**”, “البلاغ المبين” hakkında İbni Teymiyye şöyle demiştir:

“Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ve ey rasulüm!** (Kur’ân’ı dinleyip İslam’ı öğrenmek için) **Müşriklerden biri senden eman** (korunma) **istirse Allah’ın kelamını** (Kur’ân’ı) **dinleyinceye kadar ona eman ver** (onu koruma altına al)! **Sonra** (İslam’ı kabul etmezse) **onu güven içinde olacağı yere ulaştır!** **İşte bu, onların** (İslam’ı) **bilmeyen bir topluluk olmalarındandır.** » **(et-Tevbe: 6)**

Bu ayetteki “**dinleyinceye kadar**” sözünden kasıt; muhatabın manayı anlayacağı şekilde duyması olup manayı anlamaksızın sadece lafzı duymak değildir. Bu sebeple duyan kimse şayet arap değilse, ona hüccetin ikame edilebilmesi için mutlaka bu sözün ona tercüme edilmesi gerekir. Şayet duyan kimse arap ve Kur’ân’daki lafızlar sözlükte olmayan garip sözlerse, bu sözleri mutlaka ona açıklamamız gerekir. Şayet bir kimse, insanların çoğunun duyduğu gibi lafızları duyup da manayı anlamaz ve bizden ona manayı açıklamamızı isterse, bize düşen o kimseye manayı açıklamamızdır. Aynı şekilde Kur’ân’da zıtlıkların olduğunu zanneder ve o konuda bize sorarsa Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in yaptığı gibi ona açıklamamız gerekir. Zira rivayet edildiğine göre müşriklerden, kitap ehlinde veya Müslümanlardan bazıları Kur’ân’da çelişki olduğunu ispat etmek için Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e sorular sorduklarında, mutlaka onlara cevap verirdi.” (15)

İbni Hazm; “البلاغ المبين” sözünü şöyle açıklamıştır:

(15) (El-Cevabu’s Sahih Limen Bedelde Diyne’l Mesih c: 1 s: 68)

“Hüccetin ikamesi şöyle olur: Bir kimseye tebliğ edilir ve yapılan tebliğe karşı o kimsede herhangi bir karşı koyma söz konusu olmaz.” **(El-Ahkâm c: 1 s: 74)**

İşte İbn Hazm bu sözü ile meseleyi özet olarak anlatmış, İbni Teymiyye ise geniş ve ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır.

Şayet muhatap olan kimse Kur’ân kendisine tebliğ edildiğinde sorular sorar ve birtakım şüpheler ortaya atarsa işte o zaman ona mutlaka cevap vermek gerekir. İşte bu “البلاغ المبين”den sayılır. Tabi ki buradaki şüpheler muteber şüphelerden olmalıdır. Tıpkı Firavun’un Musa *aleyhisselam*’a sorduğu gibi:

«**Firavun** (kendisine söylenenleri reddederek alaylı bir şekilde) **şöyle dedi: “Ey Musa! (Sizi rasul olarak gönderdiğini iddia ettiğiniz) Rabbiniz de kimmiş?!” Musa ona şöyle cevap verdi: “Rabbimiz, her şeye uygun bir yaratılış ve suret veren, sonra da doğru yolu gösterendir.” Bunun üzerine Firavun, “Öyleyse daha önceki (küfür üzere yaşamış ve ölmüş) milletlerin durumu ne olacak?” dedi. Musa ona şöyle cevap verdi: “Geçmiş milletlere ne yaptığının ilmi, Rabbinin katında olan bir kitaptadır (Levhi’l Mahfuz’dadır). Rabbim asla hata yapmaz ve unutmaz.” »**
(Tâ hâ: 49–52)

Şayet hüccet bir şahsa ikame edilmiş, o şahıs ona bağlanmamış ve hiçbir şekilde cevap vermemişse işte bu durum yüz çevirmedir.

Allahu Teâlâ’nın şu ayetinde buyurduğu gibi:

«**Fakat kâfirler, uyarıldıkları şeyleri önemsemeyip haktan yüz çevirmektedirler. »**

(el-Ahkâf: 3)

Şayet hüccet bir kimseye ikame edilmiş, o da hem reddetmiş hem de onun aleyhinde konuşuyorsa, işte bu kimse; hem yüz çevirmiş hem de alay etmiştir. O kimseden yüz çevirmek gerekir.

Allahu Teâlâ’nın şu ayetinde buyurduğu gibi:

«**Ey rasulüm! İnsanların tabiatının kaldıracılabileceği kolay gelen yolu seç** (kaldıramayacakları ağır yük-

ler yüklemek), **onlara selim fitratın güzel kabul ettiği, bildikleri ve alıştıkları faydalı ameller yapmayı emret ve cahillerden** (düşüncesiz, akli kıt kimselerden) **yüz çevir** (şahsına yönelik kaba, edepsiz ve ahlaksız davranışlarına karşılık verme, bunlara sabret ve onların İslam dışı ahlak, âdet ve yaşantılarından uzak dur)! »

(el-A'râf: 199)

İşte hüccete karşı bâtil olan sözler söylemek, tıpkı Firavun'un bütün soruları bittikten sonra alay etmek için söylediği şu sözler gibidir:

«**Firavun şöyle dedi: “Size (Allah tarafından) gönderilmiş bir rasul olduğunu iddia eden bu kişi, muhakkak ki bir delidir** (ne dediğini bilmiyor ve aklın kabul etmediği bir şey söylüyor).” » (eş-Şu'arâ: 27)

«**Firavun (Musa'ya hüccetle karşı gelmekte aciz kalınca) şöyle dedi: “Ey Musa! Eğer benden başkasını ibadet ederek ilah edinirsen muhakkak ki seni hapsedilenler arasına koyarım.”** » (eş-Şu'arâ: 29)

«**“Ben mi daha üstünüm yoksa değeri düşük, zayıf ve neredeyse söz anlatamayan şu adam mı?!** (Elbette ben!)” » (ez-Zuhruf: 52)

Kâfirlerin çoğunun soruları genellikle böyleydi. Onların soruları ve ortaya attığı şüpheler asla risalet hücceti karşısında duramaz.

Tıpkı İbni Teymiyye'nin dediği gibi. O şöyle demiştir:

“Bunun için kâfirlerin Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in doğru olmadığını ispat eden sahih delilleri yoktur. Onlar hevalarına muhalefet etmesi sebebiyle rasulün getirdiklerine tabi olmamışlardır. Tıpkı Nuh *aleyhisselam*'a söyledikleri gibi:

«**Kavmi, Nuh'a şöyle cevap verdi: “Ey Nuh! Sana insanların düşükleri tâbi olmuşken biz, sana iman edip tâbi olur muyuz hiç?!”** » (eş-Şu'arâ: 111)

Bilinen şudur ki; düşük seviyeli kimselerin Nuh *aley-hisselam*'a bağlanması, onun doğru olmadığını göstermez. Fakat kâfirler, düşük kimselerle birlikte bulunmayı çirkin gördüler. Tıpkı müşriklerin Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den istedikleri gibi. Zira Kureyş müşrikleri Sa'd b. Ebi Vakkas, İbni Mes'ud, Habbab b. El-Eret, Ammar b. Yasir, Bilal ve onlar gibi zayıf kimselerden uzak kalmayı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den istediler ve ancak böyle yaparsa iman edeceklerini söylediler. İşte bu olay daha sahabeler arasında Ashabı Suffe olmadan önce Mekke'de olmuştur. Allahu Teâlâ bu konuyla ilgili olarak şu ayetleri indirmiştir:

«**Ve ey rasulüm!** (Müşriklerin reislerinin isteğine uyup seninle rahat konuşabilsinler diye) **Rablerinin rızasını isteyerek gece gündüz O'na ibadet edenleri** (fakir mu'minleri) **sakın yanından uzaklaştırma! Onların** (rızkılarının) **hesabından sana bir sorumluluk, senin** (rızkının) **hesabından da onlara bir sorumluluk yoktur. Eğer onları** (fakirlikleri sebebiyle) **yanından uzaklaştırırsan** (Allah'ın sınırlarını aşan) **zalimlerden olursun. İşte böylece** (kimine az kimine çok rızık vererek) **insanları birbiriyle imtihan ederiz. Bu,** (üstünlüğün zenginlikle alakalı olduğunu zanneden) **zengin kâfirlerin** (fakir Müslümanları kastederek), “**Allah, bizden üstün kılıp da içimizden şunlara mı iman nimetini verdi?!** (Eğer imanda bir hayır olsaydı bizden önce imana kavuşamazlardı çünkü iyi şeylere biz daha layığız.)” **demeleri içindir. Allah, nimetine şükredenleri bilmiyor mu ki onları hidayete muvaffak kılyor?!** (Elbette bilir.) » (el-En'âm: 52–53)

Firavun ve kavminin şu sözleri de bu konuda örnektir:

«**Ve Firavun ile kavminin ileri gelenleri şöyle dediler:** “**Kavimleri** (İsrailoğulları) **enrimize itaat edip boyun eğmişken bizim gibi iki insana** (Musa ve Harun'a) **mı iman edip itaatle boyun eğeceğiz?!**” » (el-Mu'minûn: 47)

Firavun da şöyle demiştir:

«**Firavun, Musa'ya şöyle cevap verdi: “Biz, seni küçükken yetiştirmedik mi ve hayatının birçok yılını aramızda geçirmedin mi (seni böyle rasullük iddiasında bulunmaya iten sebep nedir)?! Üstelik (bu kadar ikrama karşılık) çok çirkin bir amel yaptın (bir Kıpti'yi öldürdün) ve böylece sana verilen nimete nankör oldun.”**» (eş-Şuarâ: 18–19)

Arap müşrikleri de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e şöyle demişlerdir:

«**Ve müşrikler rasulümüze (Muhammed'e) şöyle dediler: “Eğer seninle birlikte getirdiğin hidayete (İslam'a) tâbi olursak düşmanlarımız bizi topraklarımızdan söküp atar.” Biz onları, katımızdan bir rızık olmak üzere her türlü ürününün getirildiği emin bir yere (Mekke'ye) yerleştirmedik mi?! Fakat onların çoğu nimetlerimizin farkında değildir (bu sebeple gereği gibi şükretmezler).**» (el-Kasas: 57)

Şuayb *aleyhisselam*'in kavmi de şöyle demişti:

«**Şuayb'in müşrik kavmi, Şuayb'e şöyle karşılık verdi: “Ey Şuayb! Kıldığın namaz mı babalarımızın ibadet ettiği ilahlara ibadet etmemizi ya da mallarımızı dilediğimiz şekilde kullanıp artırmamızı sana yasaklıyor?!”**» (Hûd: 87)

Müşriklerin genel sözleri şöyledir:

«**Biz, babalarımızı (ve atalarımızı) bir din üzere bulduk ve biz de onların yolunu takip eden kimse-leriz (sana bağlanıp onların dinini terk etmeyiz).**»

(ez-Zuhruf: 23)

Bu meseleler ve örnekler rasulün doğruluğunu bozacak hüccetler değildir. Bilakis müşrikler rasulün sözünü kendi isteklerine, heva ve heveslerine ve adetlerine ters düşüğü için reddetmiş, bu sebeple rasule tabi olmamışlardır. İşte onların hepsi kâfirdir.”

(Mecmu'ul Feteva c: 7 s: 191–192)

Bu mevzuyu bitirmeden önce bazı kimseler yanlış anlamasınlar diye burada önemli bir meseleye dikkat çekmek

gerekir. Bu ise; her kim Kur'ân kendisine anlayacağı bir dilde ulaşmış veya anlayacağı bir dilde ulaşma imkânı olursa bu durumda tevhid ve şirk konusunda hüccet o kimseye apaçık ve tafsilatlı bir şekilde ulaşmış demektir. Böylece bu meseleyi açıklayacak başka kimseye ihtiyaç yoktur.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Muhakkak ki biz onlara (müşriklere) bir kitap (Kur'ân'ı) indirdik. Bilerek içinde hakkı ve bâtili tafsilatlı bir şekilde açıkladık. O kitap, (Allah'a, rasulüne ve ona indirilenlere) yakinen iman edenler için doğru yolu gösterici ve rahmettir (ona uyanları sapıklıktan kurtarıp hidayete muvaffak kılmaya bir vesiledir).**» (el-Arâf: 52)

«**Ve yemin olsun ki Kur'ân'ı, ondan öğüt alınsın diye kolaylaştırdık. Öğütlerinden ibret alan yok mudur?!**» (el-Kamer: 17)

KENDİLERİNE RİSALET HÜCCETİ İKAME EDİLEN KİMSELER HAKKINDA ALİMLERİN BAZI SÖZLERİ

1) Kadı Şihabu'd Diyn el-Karrafi el-Maliki rahmetullahi aleyh "Furuk" kitabında şöyle demiştir:

«**Doksan dokuzuncu fark:** "İbadetlerde unutmama kaidesi ibadeti bozamaz. Cehalet ise, ibadeti bozar. Her iki durumda da gerek unutan ve gerekse cahil olan kimse sonuçta ne yaptığını bilmiyor." Bil ki bu iki kaide arasındaki fark şu kaideye bina edilmiştir: "Gazali, İhyau Ulumu'd Din'de ve Şafii, Risalesi'nde bu konuda icma olduğunu nakletmişlerdir. İcma konusu şudur: Mükellef olan kimşenin, bir fiil işleyeceği zaman bu fiili işlemeyen önce mutlaka Allahu Teâlâ'nın bu fiil hakkındaki hükmünü öğrenmesi gerekir ...»

Başka bir yerde şöyle dedi:

«Şer'i kaide şuna delalet eder; mükellef olan bir kimse giderebileceği bir cehalet hususunda cahilliği sebebiyle

yanlış yaparsa kendisi için hiçbir mazeret söz konusu olmaz.

Allahu Teâlâ, rasulleri halklarına risaletle göndererek onlara itaat etmelerini, getirdikleri risaleti öğrenmelerini ve öğrendikten sonra onunla amel etmelerini farz kıldı. Bu sebeple risaleti hem öğrenmek, hem de onunla amel etmek farzdır. Kim risaleti öğrenmeyi ve onunla amel etmeyi terk edip cahil kalırsa işte o kimse hem risaleti öğrenmemek, hem de onunla amel etmemek olmak üzere iki günah işlemiş olur. Her kim de sadece risaleti öğrenir fakat onunla amel etmezse bundan dolayı o kimse bir günah işlemiştir. Ancak risaleti öğrenen ve onunla amel eden kimse kurtuluşu erer.”

(Önceki Kaynak c: 4, s: 264)

Bu sözü şerheden âlim şöyle dedi: “Şeri kaide şuna delalet eder: Mükellef olan bir kimsenin kendi gücüyle ortadan kaldıracabileceği cehalet, özellikle öğrenilmesi konusunda çok zaman geçse bile cahil olan kimse için bir mazeret değildir. Çünkü bugün öğrenilmeyen şey, yarın öğrenilebilir.”

(Aynı kaynak, dipnotta c: 4 s. 289)

2) İmam Ebu Hamid’il Gazali rahmetullahi aleyh şöyle dedi: Bir kimse hayra niyet eder de cahil oluşu sebebiyle masiyet işlerse işte o kimse İslam’a yeni girmiş olması ya da öğrenmeye vakit bulamaması gibi sebepler hariç özür sahibi değildir. Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Eğer** (bu gerçeği) **bilmiyorsanız** (kitap verilen önceki ümmetlerden) **ilim sahibi olanlara sorun** (onlar size bunu haber verirler). »

(en-Nahl: 43)

(İhyau Ulumiddin c: 4 s: 389)

3) Suyuti “Kendisi için cehalet mazeret olan ve olmayan babı”nda şöyle dedi: Her kim birşeyin haram olduğunu bilmez fakat insanların çoğu onun haram olduğunu bilirse işte o kimse için cehalet mazeret değildir. Fakat o kimse İslam’a yeni girmiş veya uzak bir çölde yaşıyor olması gibi sebeplerle kendisine haram olan bir haber ulaşmamışsa, **örneğin;** zinanın haramlığı, adam öldürmenin haramlığı, içkinin haramlığı, namazda konuşmanın haramlığı, oruçluyken yemek yemenin haramlığı

gibi... İşte bu şekilde hüküm kendisine ulaşmayan ya da kendisinin hükme ulaşma imkânı olmayan o kimse mazere-tli sayılır. Fakat cahil olduğu meseleyi kendisi gibi insan-ların bilebilme imkânı olursa işte o kimse için cehalet ma-zeret değildir.” **(El-Eşbah Ve'n-Nezair s: 357-358)**

4) İbni Hacer el-Eskalani şöyle dedi:

“Bizim mezhebimize göre eğer bir kimse Müslüman di-yarından uzaksa, oraya ulaşmaya imkânı yoksa, İslam’ı öğrenmek için gelmemesi ihmal sebebiyle değilse veya İslam’a yeni girmiş ise cehaleti sebebiyle mazere-tli sayılır ve İslam ona en doğru şekilde öğretilir. Eğer öğretilmesi sonrası tekrar eski hatasına dönerse işte bu durumda kâfir olur. Yine küfür olan bir ameli öğrendikten sonra onu gü-zel görürse ya da ona rıza gösterirse aynı şekilde kâfir olur.”⁽¹⁶⁾

5) Muhammed İbni Hazm şöyle dedi:

“Bazı insanların: “Bir kimse eğer cahil ve şeriat ona ulaşmamışsa inen şeriatlerle yükümlü değildir” dediklerini gördüm.”

Ebu Muhammed şöyle dedi: “Bu görüş bâtil olan bir gö-rüştür. Zira o kimsenin bilakis öğrenmesi gerekir ve öğ-renmediği zaman sorumlu olur. Çünkü Rasulullah *sallal-lahu aleyhi ve sellem* bütün insanlara ve cinlere, hatta henüz doğmamış olanlara ve doğduktan sonra bülüğ çağı-na gelenlere gönderilmiştir.”

Ebu Muhammed şöyle dedi:

“Allahu Teâlâ Rasulüne emir vererek şöyle demesini kendisine emretti:

«Ey rasulüm! De ki: “Ey insanlar! Muhakkak ki ben, göklerin ve yerin mülkü sadece kendisine ait olan Allah’ın, hepinize göndermiş olduğu rasulü-yüm. O’ndan başka ibadete layık ilah yoktur. Ya-şatan da öldüren de O’dur.” Allah’a ve O’nun um-mi (okuma yazma bilmeyen) nebisi olan rasulüne iman edin! İşte o rasul, Allah’a ve O’nun kelimele-

(16) (El-İlam bi-Kavatiul İslam, Ezzevacir kitabının ekidir c: 2 s: 366)

rine (Kur'ân'a) iman eder. O rasule uyun ki doğru yolu bulabilirsiniz. » (el-Arâf: 158)

Bu söz genel olan bir sözdür ve hiç kimse bundan tahsis edilemez.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Yoksa insan, (kendisine hiçbir sorumluluk yüklenmeden) başıboş bırakılacağını mı zannediyor?! »**

(el-Kiyâme: 36)

Bu ayet hiçbir insanın başıboş bırakılmadığını gösteriyor. Ayetteki سُدَى kelimesi; kendisine emir ve yasak bildirilmeyen manasındadır. Allahu Teâlâ bu ayette emir ve rilmeyen ve nehiy bildirilmeyen hiç kimse olmadığını iptal etmiştir. Fakat bir kimse ancak bilme imkânı olmadığı ve şeriatin söz konusu olmadığı zaman mazeret sahibidir. Ama Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in gelişi o kimseye ulaşmışsa, o kişi ister uzak yerde olsun, ister yakın yerde olsun, her nerede olursa olsun Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hakkında araştırma yapması, onun şeriatini öğrenmek için çaba göstermesi üzerine farz olur. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şeriatine ve onun risaletine ulaşma imkânı olduğu zaman mutlaka onu tasdik etmeli ve ona tabi olmalıdır.

Bu kimsenin kendisine gerekli olan şeyleri öğrenmesi de üzerine farzdır ve bunu öğrenmesi için vatanından hicret etmesi dahi üzerine farzdır. Şayet böyle yapmayacak olursa küfrü, cehennemde sonsuza kadar kalmayı ve azabı hakeder. Bu konuda Kur'ân nassı apaçıktır.

İşte zikrettiğimiz bütün bu şeyler, Havaricin söylediğini iptal eder. Havaric şöyle dedi: “Allahu Teâlâ Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i gönderdiği anda onun gelişi ister duyulsun, ister duyulmasın, bütün insanlar her nerede olurlarsa olsunlar, hatta uzakta bile olsalar ona iman etmeleri, onun şeriatini öğrenmeleri mutlaka gerekir. Şayet Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şeriatini öğrenmeden ve ona iman etmeden ölürlerse kâfir olarak ölmüş ve ateşi haketmişlerdir. Onun gelişini duyup duymaları önemli değildir.”

İşte bu görüşün yanlış olduğunu şu ayet ispat etmektedir:

«**Allah, hiç kimseye kaldıramayacağı yükü yüklememez. Kişinin yaptığı iyilik kendi lehinedir** (onun mükâfaatını eksiksiz alacaktır), **yaptığı kötülük ise kendi aleyhinedir** (onun cezasını başkası değil, kendisi görecektir). »
(el-Bakara: 286)

Ve hiç kimse gaybi bilemez.

Şayet onlar: “Senin zikrettiğin ayet ancak kendisine şeriat ulaşmayıp da onunla mükellef olmayan kimselere delil olur” diye söylerlerse onlara şöyle denir: “Bu ayet onlar için bir delil değildir. Çünkü Allahu Teâlâ insana ancak kaldırabileceği yükü yükler ve şayet bunu yüklemişse insan mutlaka onu kaldırabilir. İşte bu kimseler yükümlüdürler. Ancak her ne kadar bu hükümlerle mükellef olsalar bile, şayet o hükümleri bilmez, onlara ulaşamaz ya da ulaşma imkânı olmaz ise bu durumda onları yerine getirmemeleri sebebiyle azap edilmezler. Fakat her kim Rasullullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in bir emrinin varlığını öğrenirse bu emri öğrenmek için bütün imkânını kullanması gerekir. Aksi takdirde Allahu Teâlâ katında Allahu Teâlâ’nın emrine itaat etmemiş olur.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Eğer** (bu gerçeği) **bilmiyorsanız** (kitap verilen önceki ümmetlerden) **ilim sahibi olanlara sorun** (onlar size bunu haber verirler). »
(en-Nahl: 43) ⁽¹⁷⁾

İbni Hazm bir başka yerde şöyle diyor:

“Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ve biz, rasul göndermedikçe** (hiçbir kavme) **azap edecek değiliz.** »
(el-İsrâ: 15)

Bu ayet, Rasullullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in haberi kendisine ya da kendisi o habere ulaşamıyorsa Allahu Teâlâ’nın o kimseye azap etmeyeceğini gösteriyor. Fakat Rasullullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in haberi kendisine geldiği, yaşadığı yerde de o haberi kendisine öğreten ol-

(17) (El-Fasl fil Milel ve’l-Ehvau ve’n-Nihal c: 4 s: 106)

madığı zaman o şeriatı öğrenmek için mutlaka başka yere hicret etmesi gerekir. Şayet Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sonra bir nebi gelmeyeceğine dair bir haber olmasaydı her nebilik iddia eden kişiyi araştırmamız gerekirdi. Fakat Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* kendisinden sonra bir nebi gelmeyeceğini haber verdiği için araştırmamız gerekmez.”

Sonra İbni Hazm şöyle devam etti: “Bir kimse çölde yaşıyor ve İslam şeriatini kendisine öğretecek hiç kimse de yoksa, bu durumda gerek o kimse, gerekse onun durumundaki başka kimseler, ister kadın olsun, ister erkek olsun, bu şeriatı kendilerine öğretecek bir kimsenin yanına hicret etmeleri gerekir ya da dışardan kendilerine bu şeriatı öğretecek bir âlim getirmeleri gerekir.”

(El-İhkam c: 5 s: 118)

6) İbni Teymiyye şöyle dedi:

“Bir şey hakkında cehaletin mazeret olabilmesi, o şeyin ancak bütün imkânlar kullanıldığı halde öğrenilmeyen meselelerden olmasına bağlıdır. Zira bir meseleyi öğrenme imkânı olduğu halde, tembellik yapıp öğrenmeyen kimse mazeret sahibi değildir.”

(Mecmu'ul Fetava c: 20 s: 280)

İbni Teymiyye başka bir yerde şöyle dedi:

“Allahu Teâlâ'nın haber verdiği gibi bu ümmet marufu emreder, münkeri nehyeder. Bu, onu yapabilen kimseye farzdır. Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ve ey iman edenler! İçinizden hayra** (tevhid dini İslam'a ve onun hükümlerine uymaya) **davet eden, marûfu** (son nebi Muhammed'e tâbi olup hayatın her alanında onun gösterdiği şekilde yaşamayı) **emreden ve münkere** (her türlü küfür, şirk ve harama) **karşı çıkan bir topluluk bulunsun. İşte onlar,** (dünya ve ahirette) **tam kurtuluşa erenlerdir** (Allah'ın rızasını, cenneti, dünya ve ahiret mutluluğunu hak edenlerdir). »

(Âli İmrân: 104)

Allahu Teâlâ, emri bi'l maruf nehî ani'l münker yapmayı bu ümmetin bir sıfatı olarak haber veriyor. Bu ise bu ümmetin, iyiliği ve kötülüğü bütün dünyadaki insanlara

fert fert ulaştırmakla yükümlü olduğuna delalet etmez. Çünkü bu risaletin tebliğ şartından değildir. Şart olan ise mükelleflerin hüccete ulaşma imkânlarının olmasıdır. Müslümanlar ise güçleri nispetinde emri bi'l maruf nehyi ani'l münker yaparlar ve bunu yaptıklarında görevlerini yerine getirmiş olurlar. Bu şeriate ulaşma imkânları olanlar ise ona mutlaka ulaşmaları gerekir, bu konuda ihmalkârlık yaparlarsa Allahu Teâlâ katında sorumlu olurlar.”

(Mecmu'ul Fetava: c: 28 s: 125-126)

İbni Teymiyye bir başka yerde şöyle dedi:

“Kim kitabın lafzını ya da manasını bilerek tahrif etmeye kalkışır ya da Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in getirdiği şeriatı bilip de ona karşı gelirse mutlaka azabı hakeder. Aynı şekilde hakka ulaşma imkânı söz konusu olduğu halde onu öğrenmek hususunda ihmalkâr davranır ya da dünya metaı ile uğraştığı için Allahu Teâlâ'nın şeriatine değil heva ve hevesine tabi olursa o da Allahu Teâlâ'nın azabını hakeder.” (18)

7) İbni Kayyim şöyle dedi:

“Kulun, ister itaat etsin, isterse itaat etmesin Allahu Teâlâ'nın hüccetinin kendisine ikame edildiğini itiraf etmesi imanın gerektirdiği bir şeydir. Çünkü Allahu Teâlâ o kula rasul gönderdiği ve kitap indirdiği zaman, hüccetin ona ulaşma imkânı varsa bu durumda kendisine hüccet ikame edilmiş sayılır. O hususta ilim sahibi ya da cahil oluşu önemli değildir. Zira her kim, hüccete ulaşma imkânı olduğu halde Allahu Teâlâ'nın emir ve nehyini ihmali sebebiyle öğrenmemişse kendisine hüccet ikame edilmiş sayılır.”

(Medaricu's Salikin c: 1 s: 239)

İbni Kayyim bir başka yerde şöyle dedi:

“Bir kimsenin sözünü veya hükmünü kabul eden veya ona itaat eden ya da ona razı olan kimse bunu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in söylediğini zannederek ona itaat ederse ya da ona muhakeme olursa ve söylediğini, Allahu Teâlâ ve rasulünün naklettiğini zannederek kabul

(18) (El-Cevabu's Sahih Limen Beddele Diyne'l Mesih c: 1 s: 310)

ederse, şayet bu kimsenin gerçeği öğrenme imkânı söz konusu değilse o kimse mazeret sahibidir. Fakat eğer Allahu Teâlâ'nın rasulünün şeriatine ulaşma imkânı söz konusu ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sözüne bağlı olması gerektiğine inanıyor, buna rağmen Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hükmünü öğrenmeye teşebbüs etmeyip o kimsenin sözüne itaat ederse işte bu kişinin durumu tehlikelidir. Ve o kişi, Allahu Teâlâ'nın cezasına muhataptır.”

(Medaricu's Salikin c: 1 s: 113)

İbni Kayyim bir başka yerde şöyle dedi:

“Allahu Teâlâ'nın buyurduğu gibi:

«**Ve onlar, sapıklık içinde olmalarına rağmen kendilerinin doğru yol üzerinde olduklarını zannederler.** » (el-Arâf: 30) ayetinde geçtiği üzere bir kimse kendisinin hidayet üzere olduğuna inanıyorsa mazeret sahibi midir?” diye sorulursa şöyle cevap verilir: “Bu kişi ve onun gibi olanlar mazeret sahibi değildirler. Çünkü onların sapıklıklarının asıl sebebi; vahiyden ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in getirdiklerinden yüz çevirmeleridir. İstedikleri kadar hidayet üzere olduklarına inansınlar yine de durum farketmez. Çünkü bu kişi, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in getirdiğine tabi olmayı ihmal etmiştir. Şayet bundan dolayı sapsa, ihmal ettiğinden dolayı sapmış olur. Bu kişi hiçbir zaman Allahu Teâlâ'nın risaletine ve Allahu Teâlâ'nın hükmüne ulaşma imkânı olmadığı halde sapan kimse gibi değildir. Bu kişinin başka hükmü vardır. Kur'ân'daki azap birinci kişi hakkındadır. İkinci kişi ise hücceti kendisine ikame etmeden Allahu Teâlâ'nın azap etmeyeceği kişilerin hükmündedir.”

(Miftahu Dari's Saade c: 1 s: 44)

8) Muhammed b. Abdulvehhab şöyle dedi:

“İşte bu, şaşırtıcı bir şeydir. Nasıl bu konuda şüphe edersiniz? Oysa size defalarca anlattım. Hüccet ancak İslam'a yeni girmiş, çölde yaşayan, uzak yerde yaşayan ve sarf (kocayı hanımına yaklaştırmak) ve atf (hanımını ondan uzaklaştırmak) gibi meseleleri bilmeyen kimseler için

söz konusu olabilir. Bu kimseler ancak öğretildikten sonra tekfir edilirler.

Allahu Teâlâ'nın, kitabının muhkem ayetlerinde açıkladığı dinin asılları hususunda şu açıkça belli olmuştur ki, Allahu Teâlâ'nın hücceti Kur'ân'ı Kerim'dir. Bu sebeple her kim kendisine Kur'ân ulaşırsa veya kendisinin ona ulaşma imkânı olursa işte o kimseye hüccet ulaşmış demektir ve bundan dolayı mazeretli olmaz.”⁽⁹⁹⁾

9) Şankıtiy şöyle dedi:

“Bir kimse kendisine ilmin ulaşma imkânı olduğu halde, ona tabi olmayı ihmal ederse ve insanların sözünü vahye tercih ederse mazeret sahibi olmaz.”

(Edvau'l Beyan c: 7 s: 554-555)

Hakkı isteyenler için âlimlerin bu sözleri şüphesiz yerterlidir.

DÜNYADA KENDİSİNE RASULÜN DAVETİ ULAŞMAYAN KİMSENİN HÜKMÜ

Hüccetin ikame edilmesi zamanlara, mekânlara ve şahıslara göre değişir. Belli bir zamanda, bir yerdeki müşriklere hüccet ikame edilmiş sayılırken, aynı zamanda başka bir yerdeki müşriklere ikame edilmemiş sayılır. Yine bir şahsa ikame edilmiş sayılırken, başka bir şahsa ikame edilmiş sayılmaz.

Dünyada rasullerin daveti kendisine ulaşmayan kimseler; ya büluğ çağına gelmiş, hiçbir şekilde rasullerin risaletini duymamış kimseler gibi gerçek manada ulaşmayanlar ya da hücceti anlama gücüne sahip olamayan çocuk, deli veya sözü anlamaya muktedir olmayan yaş ilerlemiş kimseler gibi hükmen ulaşmayanlardır. Zira bu kimseler, rasullerin daveti kendi zamanlarında olmasına rağmen hücceti anlamamaları sebebiyle hükmen hüccet kendilerine ulaşmamış sayılır.

Ehlişünet ve'l cemaatin cumhuruna göre; ister gerçek manada rasullerin risalet hücceti ulaşmamış olsun, isterse hükmen ulaşmamış olsun bu kimselerin hükmü, kıyamet

⁽⁹⁹⁾ (Dureru's Seniyye Fi Ecvibeti'n Necdiyye c: 8 s: 90, c: 9 s: 28)

gününde imtihana tabi tutulacak olmalarıdır. İşte böylece Allahu Teâlâ, yarattığı bütün halka ya dünyada ya da ahirette hücceti ikame etmiş olur.

İbni Teymiyye şöyle diyor:

“Çocuklar, deliler ve fetret ehli gibi her kim dünyada kendisine risalet hücceti ikame edilmemiş ise işte bu kimseler hakkındaki en kuvvetli görüş, bu görüşü destekleyen delillerin varlığı sebebiyle; o kimselerin kıyamet gününde imtihana tabi tutulacak olmalarıdır. Onlara, Allahu Teâlâ'ya itaat etmeleri için bir rasul gönderilir. Böylece her kim itaat ederse cenneti hak etmiş olur, her kim de karşı gelirse azabı hak etmiş olur.”⁽²⁰⁾

İbni Teymiyye başka bir yerde şöyle diyor:

“Allahu Teâlâ, rasul göndermedikçe hiç kimseye azap etmez. Ancak azap etmemekle birlikte mu'min ve müslim olmadıkça da hiç kimse cennete giremez. Yani müşrik olan kimse cennete giremez, yine rabbine ibadet konusunda kibirlenen kimse de cennete girmez. Öyle ki dünyada kendisine hüccet ulaşmayan kimse ahirette imtihana tabi tutulur ve cehenneme ancak şeytana tabi olanlar girecektir, günahı olmayan kimseler ise cehenneme girmez. Allahu Teâlâ rasul göndermedikçe hiç kimseye ateşle azap etmez. Küçük çocuk, deli ve fetrette ölen ve rasullerin daveti kendilerine ulaşmayan kimseler ise sahih rivayete göre ahirette imtihan edileceklerdir.”

(Mecmu'ul-Fetava c: 14 s: 477)

İbni Teymiyye başka bir yerde şöyle diyor:

“Gelen değişik eserlerde rivayet edildiği üzere; dünyada rasullerin risaleti kendisine ulaşmayan kimselere kıyamet gününde Arasat meydanında rasul gönderilecektir. Bazı kimseler ahirette teklif olmadığını söyleyerek bu görüşün Müslümanların dinine zıt olduğunu ileri sürdüler. Bu görüş doğru değildir. Zira teklif ancak cennete ve cehenneme girdikten sonra söz konusu olmaz. Öyle ki onlar kabirlerinde imtihan edilip sorguya çekilirler ve onlardan

⁽²⁰⁾ (El-Cevabu's-Sahih limen Beddele Diyne'l Mesih c: 1 s: 312)

her birine şöyle sorulur: “Rabbin kimdir, dinin nedir, nebin kimdir?” Aynı şekilde kıyamette Arasat meydanında daha henüz cennete ve cehenneme girmeden önce onlara şöyle denilir: “Herkes kime ve neye tapıyor idiyse ona tabi olsun.” Bu, sahih bir hadistir.” (21)

İbni Teymiyye ’nin ortaya koyduğu deliller değişik kaynaklarda geçmektedir. Onlardan birisi İbni Kesir *rahmetullahi aleyh*’in, tefsirinde naklettiği şu ayettir:

«Ve biz, rasul göndermedikçe (hiçbir kavme) azap edecek değiliz. » (el-İsrâ: 15)

(İbni Kesir Tefsiri c: 3 s: 28-31)

Aynı şekilde İbnu’l Kayyim’ın, **Tariku’l Hicreteyn** kitabının **396–401** sayfalarında rivayet ettiği delildir.

İbni Kayyim bu konuda şöyle dedi:

“Bu konuda birbirini destekleyen çok rivayetler vardır. Onlardan bazıları Ahmed *rahmetullahi aleyh*’in Müsnedi’nde ve Bezzar’ın Müsnedi’nde sahih senedle rivayet ettikleri hadistir.

İmam Ahmed şöyle dedi:

“Muaz b. Hişam babasından, Katade’den, Ahnef b. Kays’ten, Esved b. Serî’den Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

“Dünyada iken hiç duymamış sağır, çok yaşlanmış ihtiyar, deli olan ve fetret döneminde ölmüş olan olmak üzere dört kişinin her biri kıyamet gününde şöyle itiraz edecektir: Hiç duymayan sağır kimse şöyle diyecektir: “Ey Rabbim! İslam geldiğinde ben hiçbir şey duymuyordum.” Deli olan kimse şöyle diyecektir: “Ey Rabbim! İslam geldiğinde çocuklar keçilerin pisliğini bana sürerlerdi.” Çok yaşlanmış ihtiyar şöyle diyecektir: “Ey Rabbim! İslam geldiğinde ben hiçbir şey anlamıyordum.” Fetret döneminde ölmüş olan kimse şöyle diyecektir: “Ey Rabbim! Bana bir rasul gel-

(21) (Mecmuu’l-Fetava c: 17 s: 308–309, c: 4 s: 246–247, c: 24 s: 373–374)

medi.” Bunun üzerine Allahu Teâlâ, kendisine itaat edeceklerine dair onlardan söz alır ve kendilerine bir rasul gönderir. O rasul onlara ateşe girmelerini emreder. Nefsim elinde olan Allahu Teâlâ'ya yemin ederim ki bu ateşe girerlerse kendileri için soğuk ve selamet olacaktır.”

Muaz b. Hişam şöyle dedi: Babam bana, Katade'den, Rafi'den, Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'den bunun gibi bir hadisi bildirdi ve bu hadisin sonunda şöyle geçmektedir:

“Kim bu ateşe girerse bunun için soğuk ve selamet olacaktır. Kim de itaat etmeyip ona girmezse cehenneme sokulacaktır.”

Hafız Abdulhak, Esved'in rivayet ettiği hadis hakkında şöyle dedi: “Bu hadis sahih senetle gelmiştir. Ahiret gerekteklif ve gerekse amel yeri değildir. Fakat Allahu Teâlâ dilediğini yapar ve dilediği zamanda dilediği kimselere teklif yükler. O yaptığından sorulmaz, fakat herkes yaptığından sorulur.”

Ben şunu diyorum:

“Ahirette teklifin olabileceğine dair görüşler sunulacaktır.

Aliy b. Medeni, Muaz *radıyallahu anh*'dan bunun gibi bir haber rivayet etmiştir.

Beyhaki şöyle dedi:

“Aliy b. Muhammed b. Beşran, Ebu Cafer Razi'den, o Hanbel b. Huseyin'den, o da Ali b. Abdillâh'tan şöyle dediğini haber verdi: “Bu hadisin senedi sahihtir.”

Sonra İbni Kayyım bu hadisin değişik rivayetlerini zikretti ve dedi ki: “Bu rivayetler birbirini desteklemektedir ve şeriatın asılları ve kaideleri bunların doğru olduğunu ispat etmektedir. Bu hadisin ortaya koyduğu gibi görüşe sahip olmak selef ve ehlişünnetin mezhebidir. İmam Eşari “Makale” ve diğer kitaplarında selef ve ehlişünnetin bu görüşte olduğunu nakletmiştir.

Şayet; “İbni Abdilber bu hadisleri inkâr etmiş ve şöyle demiştir: “Âlimler bu gibi hadisleri inkâr etmektedirler. Çünkü ahiret amel ve imtihan yeri değildir. O halde nasıl

olur da yaratılan insanların gücünü aşan ateşe girmeleri emredilir. Oysa Allahu Teâlâ insanların kaldırabileceği yükü onlara yükler?” denilirse bu görüşe şöyle cevap verilir:

1 - Âlimler bu hadisleri reddetme konusunda ittifak etmemiştir. Birçoğu bu hadisleri reddetmemiş; bazıları bu hadislerin sahih olduğunu inkâr etmiş, bazıları da daha önce geçtiği üzere sahih olduğunu söylemişlerdir.

2 - Ebu'l Hasan İmam Eşari bu görüşün ehlisünnetin ve selevin görüşü olduğunu nakletmiştir. Bu gösteriyor ki ehlisünnet ve hadis âlimleri bu görüşü kabul etmişlerdir.

3 - Esved'in rivayet ettiği hadisin senedi; hükümler konusundaki delil gösterilen çoğu hadisten daha sağlamdır. Onun için bu hadisi Ahmed b. Hanbel, İshak, Ali b. Medeni gibi imamlar rivayet etmiştir. Çünkü sened bakımından iyidir.

4 - İmamlardan bir grup ahirette imtihan olabileceğini açıklamış ve şöyle demişlerdir:

“Teklif ancak cennete ve cehenneme girdikten sonra kalkar.”

Bu görüşü Beyhaki, selevi salihlerden birçok kimseden zikretmiştir.

5 - Cehenneme en son girecek kimse hakkındaki Buhari ve Müslim'de sabit olan Ebu Hureyre ve Ebu Sühyl'in hadisinde Allahu Teâlâ, artık hiçbir şey istemeyeceğine dair o kimseden söz alır, fakat buna rağmen bu kişi bu söze muhalefet eder ve tekrar Allahu Teâlâ'dan bir şey ister. Allahu Teâlâ bunun üzerine ona şöyle der:

“Ne kadar gaddar bir kişisin.”

İşte bu kimse böyle bir sözü, verdiği söze muhalefet etmesinden dolayı haketmiştir. Bu rivayet gösteriyor ki burada bir imtihan vardır.

6 - İbni Abdi'l Berr'in; **“Bu mahlûkatların kaldıramayacağı yükür”**, sözüne şu iki şekilde cevap verilir:

a) Bu insanların zorlukla kaldırabileceği bir yük yoktur. Bu durum; buzağıya ibadet etmeleri sebebiyle İsrail oğullarına tevbelerinin ispatı olarak çocuklarını, eşlerini, babalarını öldürmeleri emrinin verilmesine benzer.

Aynı şekilde bu durum: “Deccal gelip de beraberinde cennet ve cehenneme benzer bir şey sunduğunda cehennemin seçilmesinin teklif edilmesi gibidir.

b) Bu kişiler Allahu Teâlâ'nın rasulüne itaat etseydiler o ateş kendilerine zarar vermeyecek ve onlar için serinlik ve selamet olacaktı. Bu durumda ne imkânsız bir şey ne de kaldıramayacağı bir şey o kimseye teklif edilmiş sayılır.

7 - Sabit rivayetlere göre Allahu Teâlâ kıyamet gününde secde etmelerini emretmesine rağmen münafıkların secde etmelerini engelleyecek, onları secde yapamayacakları hale sokacaktır. Bu durumda onlar yapamayacakları şeyle teklif edilmiş olurlar. Öyleyse bu durum kabul edildiği ve sabit olduğu halde nasıl olur da cehenneme girme emri inkâr edilir ve insanın gücünün kaldıramayacağı bir yük olduğu söylenir? Oysa onların, onun içine girmeleri kendilerinin kurtuluşuna sebep olacaktır.

Yine Allahu Teâlâ sıratı müstakimden geçmelerini emreder. Oysa sıratı müstakim kıldan daha ince kılıçtan daha keskindir. Buna rağmen bu sıratı müstakimden geçmeyi cennete girmek için bir sebep kılmıştır.

Ebu Said el Hudri *radıyallahu anh'*ın dediği gibi.

“Bana şöyle bir haber ulaştı. Sıratı mustakim kıldan daha ince kılıçtan daha keskindir.” **(Müslim)**

Durumu işte böyle olan sıratı mustakim üzerinde yürümek ateşe girmekten daha ağırdır. Fakat her ikisi de kurtuluşa ve cennete girmek için bir yoldur. Allahu Teâlâ daha iyi bilir.

8 - Bu gibi bahanelerle sabit hadisler reddedilmez. İnsanların iki düşünce şekli vardır. Allahu Teâlâ her dilediğini yapabilir inancına sahip olan bir kişi bu teklifi imkânsız saymaz. Allahu Teâlâ'nın her yaptığında bir hikmeti vardır diye düşünenlerin ise bu teklifin hikmete aykırılığını ispat edecek bir delilleri yoktur. Bilakis sahih

rivayetler bu teklifin hikmete uygun olduğunu göstermektedir.

9 – En sahih rivayet olan Esved'in hadisinde onlar Allah-û Teâlâ'ya itaat edeceklerine dair söz vereceklerdir. İşte bunun üzerine Allahu Teâlâ imtihan ateşine girmelerini onlara emreder ve onlar Allahu Teâlâ'ya karşı gelerek bu emre itaat etmezler. Oysa onların bu ateşe girmeye imkânları vardır. Bu durumda nasıl “onların imkânları” yoktur denilebilir? Onların güç ve imkânları olmadığı söylenemez. Şayet; “ahiret ceza yeridir, orada teklif yoktur, onlar nasıl teklif olmayan bir yerde imtihan edilirler?” denilirse onlara şöyle cevap verilir:

“Teklif ancak cennete ya da cehenneme girildikten sonra kesilir. Bu sebeple daha henüz cennete ve cehenneme girmeden önce teklif kesilmez. Bu, dinde bilinen şeylerdir. Çünkü berzahta iki meleğin imtihanı söz konusudur ve bu, herkesin bildiği bir meseledir. Kıyamet günündeki imtihana gelince...

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**O gün** (kıyamet gününde) **incikten açılır** (durum çok şiddetlenir) **ve secdeye davet edilirler fakat** (kâfirler ile münafıklar) **buna güç yetiremezler.** »

(el-Kalem: 42)

Bu ayet apaçık gösteriyor ki; Allahu Teâlâ kıyamet gününde yaratılanlara secde etmelerini emreder, fakat kâfirler secde edemeyeceklerdir. Oysa bu teklif kaldıramayacakları bir tekliftir. Çünkü Allahu Teâlâ onları secde yapamayacakları bir duruma getirecektir. Aslında bu teklif onlara ceza olarak getirilmiştir yoksa secde etmeleri için değildir. Çünkü yapabilecekleri halde secde etmeleri onlara dünyada teklif edilmişti. Onlar da dünyada yapmadıkları için Allahu Teâlâ kıyamet gününde onlara secde etmelerini emretmesine rağmen onları secde yapamayacakları hale sokar. İşte bu şekilde onlara azap edecek, onlar da secde yapamadıkları için üzülecekler ve azapları daha da artacaktır. İşte bu sebeple Allahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

«İçine düştükleri bu utanç verici durumdan dolayı gözleri yere bakar ve onları zillet ve pişmanlık kaplar. Oysa dünyada Rablerine secde etmeye davet edildiklerinde, güçleri yettiği hâlde secde etmiyorlardı. » (el-Kalem: 43)

Zeyd b. Eslem'in Ata'dan, o da Ebu Said'den rivayet ettiği şöyle bir hadis vardır: Sahabelerden bir kısmı şöyle dediler: "Ey Allah'ın rasulü! Biz rabbimizi görecek miyiz?" Sonra Ebu Said hadisi nakletti ve şöyle dedi:

"Her ümmet taptığı şeye tabi olur. Mu'minler şöyle diyeceklerdir:

"Biz dünyada ihtiyacımız olduğu halde, insanlardan uzak durduk ve arkadaşlık yapmadık." Allahu Teâlâ diyecek ki:

"Ben, sizin Rabbinizim." Onlar şöyle diyecekler:

"Biz senden Allahu Teâlâ'ya sığınırız. Biz Allahu Teâlâ'ya eş koşmayız." Bu şekilde iki veya üç defa söyleyeceklerdir. Hatta bazıları fitneye gireceklerdir. Onlara şöyle denilecek:

"Allahu Teâlâ'yı tanıyacak bir alamet biliyor musunuz?"

Onlar:

"Evet" diyecekler. Allahu Teâlâ da hicabı kaldıracaktır. İşte Allahu Teâlâ dünyada imanlı olarak kendisine secde eden kişinin secde etmesine izin verecektir. Ama dünya için Allahu Teâlâ'ya secde eden kimse secde edemeyecek ve tıpkı secde edemeyecek hale getirilecektir. Hatta secde etmeye kalktığı anda hemen düşecektir." Hadis işte bu şekilde biter.

İşte bu teklif berzahtaki teklif gibidir. Kim dünyada imkânı olduğu halde Allahu Teâlâ'nın rasulüne itaat ederse, berzahta doğru şeyi yapacaktır. Kim dünyada rasule itaat etmezse berzahta doğru cevap vermeyecektir. İşte bu durumda yapamayacağı şeyi ona teklif etmek çirkin bir şey değildir, bilakis ilahi hikmetin gereğidir bu. Çünkü bu kişi yapabilecek halde iken kendisine teklif edilen şeyi yapmamıştır. Allahu Teâlâ da ceza olarak üzüntü vermek için yapamayacağı bir zamanda ona teklifte bulunacaktır. Bu durum gösteriyor ki teklif ancak cennete ve cehenneme girdikten sonra kesilir. Daha önce sahih senetle rivayet

edilen Esved b. Seri'nin hadisi kıyamet gününde teklif olduğunu göstermektedir.

İşte bu hadis sahih ve sarih olan zikrettiğimiz naslara uygundur. Bu sahih hadislerin ve nasların birbirini desteklemeleri şunu göstermektedir: “Bu teklifi yapmak hikmetin gereğidir.” **(Tarıku'l Hicreteyn s: 397-400)**

İbni Kesir'in Tefsirin'de **c: 3 s: 28-31**'deki sözü İbnu'l Kayyim'in sözü gibidir. Hatta İbnu'l Kayyim'in sözü daha geniş ve daha kapsamlıdır. İbni Kesir, İbnu'l Kayyim'in zikrettiği hadisi zikretmiştir. İbni Hazm, el-Fasl' da **c: 4 s: 105**'de zikretmiştir. Suyuti bu hadisi değişik rivayetleriyle beraber **el-Havi Li'l Fetava c: 2 s: 356-359**'da zikretmiştir.

DÜNYADA KENDİSİNE RİSALET HÜCCETİ ULAŞMAYAN KİMSELERİN DURUMU

Hüccet bir kimseye ister ulaşsın, ister ulaşmasın, şayet kişinin ona ulaşma imkânı varsa hüccet ona ulaşmış sayılır. Bu, kati delillerle ispatlandı. Fakat acaba kendisine hüccet risaleti ulaşmayan kimsenin dünyadaki durumu ile ahiretteki durumu aynı olur mu?

Dünyada kendisine risalet hücceti ulaşmayan herkesin durumu ahirette de aynı olur mu?

Bu soruya İmam İbnu'l Kayyim, bu konuda rivayet edilmiş bazı hadislerle çok güzel bir cevap vermiştir.

İbni Kayyim şöyle dedi: “sahih bir rivayette Rasullallah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“Kim bir dalalete çağırırsa hem kendisinin hem de ona tabi olanın günahını yüklenmiş olur. Hem de dalalete uğrayanların günahından bir şey ek silmeden.”

Bu hadis tabi olanların küfrünün, tabi oldukları ve taklit ettikleri kimseler sebebiyle olduğunu göstermektedir. Evet, işte burada şüpheyi ortadan kaldıracak bir ayrıntı gerekmektedir. Şöyle ki; ilme ulaşma ve hakkı bilme imkânı olan yüz çevirmiş bir mukallit kişi ile hakka hiç

ulaşma imkânı olmayan mukallit kişi olmak üzere iki türlü mukallit vardır.

Bunlardan hakka ulaşma imkânı olduğu halde ulaşmayan kişi ihmal etmiş ve kendisine vacip olanı terketmiştir. Bu sebeple Allahu Teâlâ katında bir mazereti yoktur. Fakat sormaya ve ilme ulaşmaya imkânı olmayan kimseler ise iki kısımdır.

Birincisi: Hidayeti isteyen, onu seven ve onu dalalete tercih eden, fakat ona ulaşma imkânı olmayan ya da ona ulaştıracak kimsesi olmayan kişidir. İşte bu durumda olan kişi fetret ehlinin ve kendisine davet ulaşmayan kimselerin hükmünü alır.

İkincisi: Haktan yüz çeviren, hakkı istemeyen ve hakkı talep etme noktasında kendisini yönlendirmeyen, sapık durumundan memnun olup onu değiştirmek için çaba göstermeyen kişidir.

Birincisi şöyle der: “Ey Rabbim! Kendim için benim bulunduğum durumdan daha hayırlı bir din bilmiyorum. Şayet bilseydim mutlaka ona bağlanırdım ve üzerinde bulunduğum dini terkederdim. Doğrusu ben üzerinde bulunduğum dinden başkasını bilmiyordum ve ondan başkasına ulaşma imkânı da yoktu. Benim gücüm ve öğrenebildiğim son nokta ancak bu kadardır.”

İkincisi ise; bulunduğu şeye razı olup başka şeyi tercih etmemekte, nefsi ondan başkasını istememekte ve cehaleti ile bilmesi arasında bir fark gözetmemektedir.

İşte her iki kısım, hakka ulaşma konusunda acizdirler. Fakat bunlardan birincisi ikincisi gibi değildir, aralarında fark vardır. Bunlardan birincisi; fetret devrinde hak dini arayan, hak dine ulaşmak için elinden geleni yapan fakat ona ulaşamayan kimse gibidir.

İkincisi ise hakka ulaşmak için çaba göstermeyen ve şirk üzerinde ölen kimse gibidir.

Hakkı talep ettiği halde bu konuda aciz kalan ile haktan yüz çeviren kişi arasında fark vardır. Bu farkı çok güzel bir şekilde düşünün!

Allahu Teâlâ kıyamet gününde kulları arasında hikmetiyle, adaletiyle hüküm verir ve rasullerin hücceti kendisine ulaşmayan kimseye azap etmez. İşte bu durum,

Kur'ân'da sabittir. Fakat Zeyd'in bizzat kendisine veya Amr'ın bizzat kendisine hüccet ulaşmış mı ulaşmamış mı kul onu bilemez, bunu ancak Allahu Teâlâ bilir.

Bu sebeple şöyle inanmak gerekir:

İslam dininin dışında herhangi bir dine bağlanan kişi kâfirdir. Allahu Teâlâ hüccet ikame edilmeden hiç kimseye azap etmeyecektir. Ama kişilerin bizzat kendilerine hüccet ikame edilmiş mi edilmemiş mi, bunu bilmek ancak Allahu Teâlâ'nın hükmüne bağlıdır. Bu ise taat ve cezalandırma hükümleridir. Dünya hükümleri ise zahire göredir. Kâfirlerin çocukları ve delileri de dünya hükmü olarak velilerinin hükmüne tabidir ve kâfirdirler. İşte bu şekilde açıklamak, çelişkiyi ortadan kaldırır.”

(Tarıku'l Hicreleyen s: 412-413)

MÜŞRİKLERİN ZİHİNLERİNDE BULUNAN ŞÜPHELER VEYA DALALET İMAMLARININ VARLIĞI VE SAPTIRMALARI KİŞİYİ MAZERETLİ KILAR MI?

Allahu Teâlâ'nın yardımıyla büyük şirk işleyen kişinin müşrik sıfatı aldığını kesin delillerle ispat ettik. İster cahil olsun, ister taklitçi olsun, ister tevilci olsun, ister hata işleyen olsun, ister hüccet kendisine ulaşmış olsun, ister hüccet ulaşmamış olsun farketmez. Bunun selefi salihinin akidesi olduğunu da ispat ettik. Aynı şekilde bu kimselerin azaba uğratılmaları için ancak rasul gönderilmesi gerektiğini ve özürlerinin ortadan kaldırılması için Kur'ân ile hüccetin ikame edilmesi gerektiğini ispat ettik ve hüccetin nasıl ikame edileceğini, şartlarının neler olduğunu da anlattık.

Bu kısımda ise zamanımızdaki tağutların âlimlerinin iddia ettiği: “Müşriklerin zihinlerinde bulunan şüpheler veya dalalet imamlarının varlığı ve onları saptırmaları kişiyi mazeretli kılar.” şüphesine cevap vermek istiyorum.

Onlar şöyle diyorlar: “İnsanların birçok şüphesi vardır. Bu şüpheler, saptıran imamların ve sahte fakihlerin dinle-

rini onlara yanlış bir şekilde öğretmeleri sebebiyle oluşmuştur. İşte böyle kimselerin varlığı bu zavallı, cahil insanların onlara bağlanması konusunda kendilerini mazeretli kılar. Bu sebeple kendilerine müşrik hükmü vermeden önce ta ki onlara hakkı anlatıncaya ve sapık imamların ortaya attıkları şüpheleri giderinceye kadar kendilerine müşrik hükmü vermemek ve kendilerini mazeretli görmek gerekir.”

Bu şüpheye şöyle cevap veriyorum: “Bu şüphe çok fasit bir şüphedir ve böyle kimseleri mazeretli saymak hiçbir delile dayanmamaktadır. Ayrıca bu durum, Allahu Teâlâ'nın ayetlerine zıttır. Zira Allahu Teâlâ müşriklerin sapma ve küfre girme sebebi olarak, Kur'ân'da sapık imamların saptırmalarını ve bâtili süslü göstermelerini ortaya koymuştur. İşte bu sebeple onlar her türlü şüpheyi ortaya atmaları, hakkı kötü göstermeleri ve hakka çağırınları da kötü göstermeleri sebebiyle böyle olmuştur.

Allahu Teâlâ Kur'ân'ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır:

«Zayıf sayılan tâbiler, tâbi oldukları büyüklük taslayan kimselere, “Siz bizi saptırmasaydınız elbette biz (Allah'a, rasulüne ve ona indirilenlere) iman edenlerden olurduk.” derler. » (Sebe': 31)

Kur'ân'ı kerimde bunlar hakkında şöyle buyurmuştur:

«Ve o kâfirler (kıyamet gününde geçersiz mazeretler ileri sürerek) şöyle diyeceklerdir: “Ey Rabbimiz! Muhakkak ki biz reislerimize ve büyüklerimize itaat ettik, bizi onlar doğru yoldan saptırdı.” »

(el-Ahızâb: 67)

Ve başka bir ayette şöyle buyurmuştur:

«Ve (dünyada hakka karşı kibirlenip azgınlık yapanlar) şöyle derler: “Dünyada şerli saydığımız kimseleri neden cehennemde bizimle beraber görmüyoruz? Onlarla alay etmekte hata mı ettik? Yoksa onlar cehennemdeler de gözden mi kaçırdık?” »

(Sâd: 62–63)

Aynı şekilde Allahu Teâlâ bu konu hakkında şöyle buyurmuştur:

«Şeytan, adaletsiz hükümler vermeyi müşriklere nasıl süslü gösterdiyse aynı şekilde şeytanlardan olan ortakları, müşriklerin çoğuna hem (haram olan şeyleri yaptırarak) onları helak etmek hem de dinlerini bozmak (dinden olmayan şeyleri dinden göstermek) için çocuklarını (fakirlik korkusuyla ya da kız bebeklerini ileride cariye edinilmesi korkusuyla) öldürmeyi süslü gösterdi. » (el-En'âm: 137)

Ve yine şöyle buyuruyor:

«Ve ey rasulüm! Bu müşrikleri nasıl sana düşmanlıklarıyla müptela kılmışsak bil ki senden önce de her nebiye insan ve cin şeytanlarını düşmanlıklarıyla müptela kılmıştık. O şeytanlar, birbirlerine (cinler, insanlara) bâtılı süslü gösterip kandırmak için vesvese verirler. Rabbin dileseydi elbette bunu yapamazlardı (fakat Allah bunu diledi). Bundan dolayı (hakka bile bile karşı gelip sana düşmanlık eden) o müşrikleri yaptıkları (küfür, şirk ve zulüm olan) iftiharlarla baş başa bırak (onlara aldırış etme, elbette yaptıklarının hesabını Allah'a vereceklerdir). »

(el-En'âm: 112)

Allahu Teâlâ müşriklerin küfrünün sebebi olarak şöyle buyurmuştur:

«Onlar, Allah'tan başka (ibadet ettikleri) ilahlar edindiler. Ey rasulüm! Onlara de ki: “Ey müşrikler! (Allah'tan başka edindiğiniz ilahların ibadeti hak ettiğine dair) Delilinizi getirin! İşte benimle beraber olanların kitabı (Kur'ân) ve benden öncekilerin kitapları (Tevrât ve İncil)! (Hiçbirinde lehinize delil bulamazsınız.)” Şu var ki müşriklerin çoğu (cehalet ve taklide dayandıkları için) hakkı bilmez ve böylece (rasulün getirdiği) hakkı inkâr edip ondan yüz çevirir.»

(el-Enbiyâ:24)

Bu kişilere rasul gelmiş ve Allahu Teâlâ'nın vahyini duymuşlar, fakat onların imamlarının küfrü süslü ve hakkı çirkin göstermeleri sebebiyle sapmışlardır. İşte bu sebep ve kalplerindeki fık hakka ulaşmalarına engel olmuş, böylece hak ile dalaleti ayıramayacak duruma düşmüşlerdir. Hatta bazıları öyle bir duruma gelmişlerdir ki, inandıkları

sapıklığın kesin doğru olduğuna, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ve ona tabi olanların sapıklık içinde olduklarına kesin bir şekilde inanmışlardır.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ve (dünyada hakka karşı kibirlenip azgınlık yapanlar) şöyle derler: “Dünyada şerli saydığımız kimseleri neden cehennemde bizimle beraber görmüyoruz?”**»
(Sâd: 62)

İşte! Ne Kur’ân’da ne sahih sünnette ne zayıf sünnette ne sahabenin görüşünde ne de bir tabiinin görüşünde bu şekilde sapan kişilerin, imamlarının şüpheler ortaya atmaları ve onları saptırmaları sebebiyle özür sahibi olduklarına ve cehennemden kurtulacaklarına dair bir söz duymuş değiliz. Bu tür şüpheleri ancak şeriatten uzak olan, ilimden nasibi olmayan kimseler ortaya koymuşlardır. Bilakis şer’i naslar şunu göstermektedir: Gerek sapanların ve gerekse saptıranların her ikisi de alçalmış bir şekilde cehenneme gireceklerdir, gerçek manada tevbe edip hidayete ve hak dine tabi olanlar ise bundan müstesnadır.

Ayrıca Kur’ân’da öyle sarih ve açık naslar bulunmaktadır ki; kâfirlerden Allahu Teâlâ’nın kitabını ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in beyanını anlayacak durumda olmayanların olacağını, bunların hakta şüphe etmiş olarak öleceklerini haber vermektedir. Çünkü bunlar Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in getirdiği konusunda şüpheye düşmüş, kendileri şirk üzere olmalarına rağmen kendilerini hak üzere sanmışlardır.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ey rasulüm! De ki: “Ey insanlar! Yaptıkları iyi amellerde en çok ziyana uğrayacak olanların kimler olduğunu size haber vereyim mi? Bunlar, dünya hayatında yaptıkları amellerden Allah’ın razı olduğunu ve ahirette büyük sevap elde edeceklerini umdukları hâlde kıyamet gününde amellerini boşa çıkmış bulan kimselerdir.”**»

(el-Kehf: 103–104)

İşte bu ayet kâfirlerin kafalarındaki şüpheleri ortadan kaldırmaya kadar mazeretli oldukları yönünde ortaya atılan şüphenin bâtil bir şüphe olduğunu apaçık bir şekilde

göstermektedir. Oysa kâfirlerin kafalarındaki şüphelerin kaldırılması gerektiğini ve kaldırılınca kadar mazeretli sayılacağı doğru olsaydı Allahu Teâlâ'nın bu ayette zikrettiği kimseler mazeretli sayılırdı.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«Allah insanların bir kısmını hidayete muvafak kılmıştır, bir kısmı da sapıklığa düşmeyi hak etmiştir. Çünkü Allah'ı bırakıp şeytanları dost edinmişlerdir (onların emirlerine itaat etmişlerdir). Ve onlar, sapıklık içinde olmalarına rağmen kendilerinin doğru yol üzerinde olduklarını zannederler.» (el-Arâf: 30)

Aynı şekilde hakkı anlamama ve bilmeme hususunda aciz kalan kimseler de mazeretli sayılırdı.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«Ve ey rasulüm! Müşrik kavmin, seni gördüğünde hep alay eder ve (birbirlerine) şöyle der: “Bu mu Allah'ın bize rasul olarak gönderdiği kişi?!” (Ve şöyle derler) **“Şayet ilahlarımıza bağlılıkta sebat etmeseydik (rasul olduğunu iddia eden) bu adam, neredeyse (getirdiği delillerle) bize ilahlarımızı terk ettirecekti.”** Hakkı bile bile inkâr eden bu kâfirler (şirk işleyip de hakka tâbi olmayanların kabirde ve ahiret gününde başına gelecek) **Allah'ın azabını gördüklerinde kimin sapık yolda olduğunu çok iyi bileceklerdir. »** (el-Furkân: 41-42)

Ayeti iyi okuyun! Ayette vafedilen kişilerden hakkı daha kötü anlayan var mı? Onlardan daha çok hakkı bâtıla karıştıran var mı?

Zira onlar şöyle diyorlar:

“Şayet ilahlarımıza bağlılıkta sebat etmeseydik (rasul olduğunu iddia eden) bu adam, neredeyse (getirdiği delillerle) bize ilahlarımızı terk ettirecekti.”

O halde şayet kafalardaki şüphe bir kimse için mazeret sayılsaydı işte bu insanlar mazeretli sayılırlardı. Fakat Kur'ân'ı Kerim'de bu kimselerin mazeretli sayılmadıklarını apaçık bir şekilde görüyoruz.

Zira Allahu Teâlâ onlar hakkında şöyle buyuruyor:

“Hakkı bile bile inkâr eden bu kâfirler (şirk işleyip de hakka tâbi olmayanların kabirde ve ahiret gününde başına gelecek) **Allah’ın azabını gördüklerinde kimin sapık yolda olduğunu çok iyi bileceklerdir.”**

Ayrıca Allahu Teâlâ, söylediklerimiz konusunda bizlere muhalefet ederek kafalarındaki şüpheleri sebebiyle sapanların mazeretli olduğunu söyleyen müşrik kimselere şirklerinin sebebinin bildirmektir:

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«Onlar, Allah’tan başka (ibadet ettikleri) **ilahlar edindiler. Ey rasulüm! Onlara de ki: “Ey müşrikler!** (Allah’tan başka edindiğiniz ilahların ibadeti hak ettiğine dair) **Delilinizi getirin! İşte benimle beraber olanların kitabı** (Kur’ân) **ve benden öncekilerin kitapları** (Tevrât ve İncîl)! (Hiçbirinde lehinize delil bulamazsınız.)” **Şu var ki müşriklerin çoğu** (cehalet ve taklide dayandıkları için) **hakkı bilmez ve böylece** (rasulün getirdiği) **hakkı inkâr edip ondan yüz çevirir.»**

(el-Enbiyâ:24)

Acaba bu beyandan daha açık bir beyan var mıdır? İşte bu ayet şüphelerin kafalarda varolmasının insanları mazeretli kıldığını söyleyenleri apaçık bir şekilde susturan bir delildir.

Her kim hüccetin ikame olabilmesi için tağut âlimlerinin anladığı şekilde ancak mu’min gibi hücceti anlamayı şart koşarsa bu kimse dinde büyük bir iftira atmıştır ve böyle diyen kimsenin öncelikle Yahudi ve Hıristiyanları da mazeretli sayması gerekir. Çünkü akıl sahibi herkes bilir ki tağut âlimlerinin hücceti ikame etmesi için koştukları şart zaten Yahudi ve Hıristiyanların çoğu için gerçekleşmemiştir. Dolayısıyla bunları da mazeretli saymak gerekir.

Biz onlara böyle söylediğimizde onlar şöyle derler: “Biz Yahudi ve Hıristiyanları tekfir ettik. Çünkü Kur’ân ve sünnette bunların kâfir olduğuna dair deliller vardır.”

Şimdi biz de onlara aynı şeyi söylüyoruz: “Kur’ân ve sünnette kati deliller aynı şekilde şunu göstermektedir: Kim Allahu Teâlâ’nın şeriatinden başka bir şeriat ortaya koyarsa işte o kimse kâfirdir. Yine Kur’ân ve sünnette, her

kim Allahu Teâlâ'nın şeriatı dışında bir şeriate muhakeme olursa onun kâfir olduğuna delalet eden sabit deliller vardır. Aynı şekilde her kim Allahu Teâlâ'dan başkasına ibadet ederse veya sadece Allahu Teâlâ'nın yapabildiği bir şeyi bir başkasından isterse veya ölümlerden rızık isterse işte o kimsenin kâfir olduğuna ve mazeretli olmadığına delalet eden sabit deliller vardır. O halde bunların kâfir oldukları hakkında kesin deliller olmasına rağmen neden bunları mazeretli saydınız da Yahudi ve Hristiyanları mazeretli saymadınız? Neye dayanarak her ikisi arasında fark gözettiniz? Oysa her ikisi de tevhibi bozmuşlardır. Yoksa Kur'ân sadece Yahudi ve Hristiyanlar aleyhine hüccet olup Müslüman olduğunu iddia ettiği halde her türlü şirk koşan kişiyi mazeretli mi sayar?

Yoksa bu kimsenin mazeretli sayılmaması için İbni Teymiyye'nin veya İbnu'l Kayyim'in, İbni Hazm'ın ya da başka âlimlerin bu konudaki açıklamalarını okuması mı gerekir?

İşte bu ikisi arasında fark olduğunu göstermeye çalışan kimseler gerçekten heva ve heveslerine tabi olmuş, sırf nefsi ölçüyle hüküm vermiş kişilerdir.

SAPMAK VE SAPTIRMAK

Öncelikle sapmak ve saptırmak meselesinin şer'i manasının üzerinde durmak istiyorum.

Sapmak; hidayeti ve doğruyu bulmanın zıddıdır. Saptırdı, yani; onu sapık yaptı. Kâfir saptı, yani hüccet ona ulaşmadı, demektir. **(Lisanu'l Arab)**

Şer'i naslar küfür ve şirk işleyen kişilerin tabi olunan imamlar ve onlara tabi olanlar ya da liderler ve onları taklit edenler olmak üzere iki türlü olduğunu bize bildirdi. Saptıran imamların çoğu, bildikleri halde inat eden, hak ve ehline karşı kibirlenen kimselerdir. Onlara şiddetle tabi olanlar da hayvanlar gibidirler. Bu sebeple liderleri onları nereye götürürse oraya giderler ve bunların çoğu hakkı anlamazlar. Böylelikle üzerinde buldukları bâtil ve sapıklığın, küfür ve fasit dinin farkında olmazlar. Bilakis onların hidayet, güzel amel ve en doğru yol üzerinde ol-

duklarını zannederler. Bunun sebebi ise; liderlerinin onlara bâtilı hak diye, hak ve hak ehlini ise kötü diye göstermek suretiyle şüpheler ortaya atıp böylece Allahu Teâlâ'nın kelamını değiştirerek onları saptırmalarıdır.

Kâfirler işte bu iki sınıfa ayrılırlar. Fakat şer'i naslara göre bu her iki sınıf kâfirlerden hem sapanlar, hem de saptıranlar cehennemde azap görecektir ve kıyamet gününde birbirlerine lanet ederek birbirlerinden beri olduklarını ilan edeceklerdir. Ancak sapanların kendi imamları tarafından saptırılmaları sebebiyle mazeretli olduğuna dair hiçbir nas gelmemiştir.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Kâfirler, yüzlerinin ateşte evrilip çevrildiği kıyamet gününde (şiddetli pişmanlıktan dolayı) şöyle diyeceklerdir: “Yazıklar olsun bize! Keşke (dünyada iken) Allah’a (O’nun emir ve yasaklarına) itaat etseydik, keşke bize gelen rasule itaat etseydik!” Ve o kâfirler (kıyamet gününde geçersiz mazeretler ileri sürerek) şöyle diyeceklerdir: “Ey Rabbimiz! Muhakkak ki biz reislerimize ve büyüklerimize itaat ettik, bizi onlar doğru yoldan saptırdı. Ey Rabbimiz! Onlara (bizi doğru yoldan saptıran reislerimize ve büyüklerimize), bize hazırladığın azabın iki katını ver ve onlara büyük bir lanetle lanet et (onları rahmetinden tamamen kov)!”**» (el-Ahzâb: 66–68)

Sapan ve saptıranların her ikisi de cehennemde ve hüsrandır, kıyamet gününde birbirlerine lanet edeceklerdir.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ey rasulüm! Zalimleri (bile bile hakkı inkâr edip küfür ve şirk üzerinde ısrar ederek nefesine zulmedenleri) Rableri huzurunda (hesap için tayin ettiği yerde) hapsedildikleri zaman bir görsen! O gün her biri (sapmasının sebebi olarak) suçu diğerine atar. Zayıf sayılan tâbiler, tâbi oldukları büyüklük taslayan kimselere, “Siz bizi saptırmasaydınız elbette biz (Allah’a, rasulüne ve ona indirilenlere) iman edenlerden olurduk.” derler.**» (Sebe: 31)

Allahu Teâlâ sana hidayet etsin! Sapan kimselerin saptıranlara ne dediklerine bir bak!

“Siz bizi saptırmasaydınız elbette biz (Allah’a, rasulüne ve ona indirilenlere) iman edenlerden olurduk.”

Buna rağmen Allahu Teâlâ onları cehennem azabından kurtulmaları için mazeretli saymadı.

O halde saptıranlar sebebiyle sapanların mazeretli olduğuna dair gerek bir hadis ve gerekse bir ayet sunulmuş değildir.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«Ve (Allah’ın ayetlerini ve rasullerini yalanlayan) o kâfirler (ahiret gününde) şöyle diyecekler: “Ey Rabbimiz! Cinlerden ve insanlardan bizi saptıranları göster de onları ayaklarımızın altına alalım, böylece cehennemde en alçak kimseler olsunlar.” »

(Fussilet: 29)

Allahu Teâlâ onlara şöyle cevap veriyor:

«Allah (kendisine ortaklar isnat eden, fahşayı emreden ve helal kıldığı şeyleri haram kılan) müşriklere (ahiret gününde) şöyle emreder: “Sizden önce yaşamış ve sizden önce cehenneme girmiş (müşrik) cin ve insanların yanına girin!” Cehenneme giren her topluluk, kendinden önce cehenneme girmiş olan din kardeşlerine lanet eder (ve onlardan berî olduğunu ilan eder). Cin ve insanlardan olan bütün müşrikler cehennemde toplandıklarında tâbi olanlar, tâbi olunanlar hakkında şöyle derler: “Ey Rabbimiz! (Sapıklığı süslü göstererek) Bizi hidayet yolundan saptıranlar bunlardır. (Bizi saptırmaları sebebiyle) Onlara, bize verdiğin cehennem azabının iki katını ver.” Allah onlara şöyle der: “Her biriniz için kat kat azap vardır. Fakat (size azaptan ne hazırlandığını) bilmiyorsunuz.” »

(el-Arâf: 38)

Burada açığa kavuşturulması gereken bir mesele vardır. Bu ise; hüccetin ikame edilmesiyle kâfirlerin mazeretinin kalkması arasında bir farkın olması, aynı şekilde hakka davet etme, hakkı beyan etme, hakkı tebliğ etme ile hak

konusunda bir kimseyi özürlü saymak ve hakka korkutarak davet etmek arasında farkın olması meselesidir. Öyleki her davetçiye her zaman ve her yerde bir sefer, iki sefer, bin sefer olsa bile delil ortaya koymak ve açıklama yapmak farzdır. Zira sapık imamlarının vasıflarını ortaya çıkarmak, bozgunculuklarını ispat etmek, sapıklıklarını göstermek ve gidişatlarının ne kadar fesat olduğunu, böylece onların birer sahtekâr olduğunu açıklamak devamlı bir şekilde davetçilerin üzerine farzdır. O halde bu durum başka bir mesele, hüccetin onların üzerine ikame edilip edilmemesi ise bir başka meseledir.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**İçlerinden** (cumartesi yaşağını ihlal etmeyen fakat ihlal edenlere uyarıda da bulunmayan) **bir topluluk** (emri bil marûf nehyi anil münker yapanlara) **şöyle demişti:** “**Allah’ın,** (emrine bile bile itaat etmediklerinden dolayı) **kendilerini helak edeceği veya şiddetli bir azapla cezalandıracağı topluluğa niçin öğüt veriyorsunuz?” Emri bil marûf nehyi anil münker yapanlar da onlara şöyle cevap vermişti:** “**Öğüt vermediğimizden dolayı Rabbimiz katında sorumlu tutulmamak için öğüt veriyoruz, bir de belki** (öğüt alıp) **Allah’tan korkar ve yasakladığı şeylerden uzak dururlar.” »** (el-Arâf: 164)

Ayetteki kimselere aslında hüccet ikame edilmiş, böylece helak olmayı ve azabı hak etmişlerdir. Bununla birlikte onları İslam’a davet etmek, delilleri ortaya koymak ve böylece Allahu Teâlâ'nın dini ve hak konusunda sapık din âlimlerinin ortaya attıkları şüpheleri gidermek bizim üzerimize farzdır. Bu şekilde yapılmasının öncesi o kimseler özür sahibidir denilemez. Tıpkı ayette geçenlerin söylediği gibi:

“**Öğüt vermediğimizden dolayı Rabbimiz katında sorumlu tutulmamak için öğüt veriyoruz, bir de belki** (öğüt alıp) **Allah’tan korkar ve yasakladığı şeylerden uzak dururlar.”**

İşte böylece her köyde, her şehirde oranın sapıklığı yapan kibir sahibi suçluları ve insanları ateşe çağırarak saptırıcı imamları iyice bilinsin. Zira onların tek gayeleri ve tek

meşgaleleri; insanları Allahu Teâlâ'nın dininde ifsat etmek, Allahu Teâlâ'nın kelamını saptırmak, hakka karşı bâtil teviller ortaya atmak, hak ve ehline karşı saldırmak ve onları kötü şekilde göstermektir. Bu gibi kimselere her kim tabi olur ve hidayetten saparsa işte o kimse de onlarla birlikte apaçık bir hüsranda ve şiddetli bir azapta olur. Üstelik de Allahu Teâlâ katında bunlar için hiçbir hüccet geçerli olmaz, mazeret kabul görmez.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«Cin ve insanlardan olan bütün müşrikler cehennemde toplandıklarında tâbi olanlar, tâbi olanlar hakkında şöyle derler: “Ey Rabbimiz! (Sapıklığı süslü göstererek) Bizi hidayet yolundan saptıranlar bunlardır. (Bizi saptırmaları sebebiyle) Onlara, bize verdiğin cehennem azabının iki katını ver.” Allah onlara şöyle der: “Her biriniz için kat kat azap vardır. Fakat (size azaptan ne hazırlandığını) bilmiyorsunuz.” »
(el-Arâf: 38)

Burada hücceti ikame etmek ile ortaya atılan şüpheleri gidermek, bâtila saptıranların ve sapıklık imamlarının sundukları delillerin geçersizliğini ortaya koymak arasında fark vardır. Zira sapıklık ehli her gün yeni bir şüphe ortaya atmakta, her gün yeni bir sapıklık türetmektedirler. Böyle bir durum karşısında Allahu Teâlâ'nın hücceti bâtila dalan ve boş işlerle uğraşanlara karşı duraklayacak değildir. Allahu Teâlâ'nın hücceti daha önce de değindiğimiz gibi Allahu Teâlâ'nın kitabıdır.

Ortaya atılan şüphelerin sapıklığını ortaya çıkarmanın, saptırıcıların bozdukları şeyleri düzeltmenin ve onların gerçek yüzlerini insanlara göstermenin ancak Allahu Teâlâ'ya davet, hakkın ortaya konulması, kullara merhamet edilmesi ve mu'min kimsenin insanlara merhamet edip onlara hidayet yollarını göstermesi, böylece Allahu Teâlâ'nın yardım ve tevfiğiyle onları sapıklıktan ve ateşten çıkarmasıyla ilgili olup hüccetle alakası yoktur. Tıpkı ayette geçen kimselerin söylediği gibi:

“Öğüt vermediğimizden dolayı Rabbimiz katında sorumlu tutulmamak için öğüt veriyoruz, bir

de belki (öğüt alıp) Allah'tan korkar ve yasakladığı şeylerden uzak dururlar.”

Davetin başlangıcından beri Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Ebu Cehil ve ona tabi olanlara hücceti ikame etmiş ve artık cehalet konusunda onların hiçbir özürleri kalmamıştır. Bununla birlikte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onu ve ona tabi olanları günlerce, aylarca, senelerce sürekli olarak hakka davet etmiş, hidayete ulaşmaları için gayret göstermiştir.

Müslümanlardan gerek âlim olsun ve gerekse âlim olmasın akıl sahibi hiçbir kimseyi bilmiyoruz ki; Ebu Cehil ve onun tabilerine uzun seneler boyunca tebliğ edildiği halde; “onlara daha ilk günde hüccet ikame edilmemiştir” diye iddia etmiş olsun.

O halde gerek cihad yoluyla, gerekse dille hakkı ortaya koymak, hakka davet etmek ve böylece hakka karşı ortaya atılan şüphelerin yanlışlığını ortaya koymaya devam etmek başka, hücceti ikame etmek ise daha başka bir şeydir.

Allahu Teâlâ hüsranda olan ve sapan müşriklerin genelini şöyle vafsetmiştir:

«Onlar, Allah'tan başka (ibadet ettikleri) ilahlar edindiler. Ey rasulüm! Onlara de ki: “Ey müşrikler! (Allah'tan başka edindiğiniz ilahların ibadeti hak ettiğine dair) Delilinizi getirin! İşte benimle beraber olanların kitabı (Kur'ân) ve benden öncekilerin kitapları (Tevrât ve İncil)! (Hiçbirinde lehinize delil bulamazsınız.)” Şu var ki müşriklerin çoğu (cehalet ve taklide dayandıkları için) hakkı bilmez ve böylece (rasulün getirdiği) hakkı inkâr edip ondan yüz çevirir.»
(el-Enbiyâ:24)

Şirk ehlinin geneli hakkı bilmez, Allahu Teâlâ'nın hüccetini anlamaz ve Allahu Teâlâ'nın sözünü gerektiği şekilde kavramaz. İşte onların bu duruma düşmelerinin sebebi; efendilerinin ve büyüklerinin onları saptırmaları, hidayet yollarını onlara karıştırmaları, hak ve hak ehline karşı iftiharlar atmaları, böylece sundukları delillerle şüpheler ortaya çıkarmaları ya da bizzat kendilerinin hakkı istememele-

ridir. Yine onların haktan, onun üzerinde durup düşünmekten ve onu anlamaktan yüz çevirmeleri, Allahu Teâlâ'nın kitabını terkedip dünya metayıyla meşgul olması ve onun için uğraşır olmalarıdır. Zamanımızdaki müşriklerin çoğu işte bu durumdadır.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Muhakkak ki birçok cin ve insanı** (küfür ve şirk işleyeceklerini bildiğimizden) **cehennem için yarattık.** (Hakkı bile bile inkâr etmeleri sebebiyle) **Onların kalpleri olsa da onunla** (kendileri için faydalı ve zararlı olan şeyleri) **anlamazlar, gözleri olsa da onunla** (Allah'ın tevhidini ve ibadetleri yalnız O'nun hak ettiğini gösteren çevrelerindeki ve kendi nefislerindeki ayetleri, onlardan istifade edecek şekilde) **görmezler ve kulakları olsa da onunla** (Allah'ın ayetlerini, onlardan istifade edecek şekilde) **işitmezler. İşte onlar** (aklı olmayan) **hayvanlar gibidirler, hatta hayvanlardan daha çok haktan uzaktırlar. İşte onlar,** (dünyanın geçici lezzetleriyle meşgul oldukları için ayetlerimize önem vermeyip gösterdiği haktan) **ğafil olanlardır. »** (el-Arâf: 179)

YÜZ ÇEVİRMEK VE KİTABI TERK ETMEK

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ve** (kıyamet gününde kâfir kavminin hâlini görünce) **Rasul şöyle der: “Ey Rabbim! Muhakkak ki** (beni kendilerine rasul olarak gönderdiğin) **şu küfrü tercih eden kavmim,** (dünyada) **bu Kur’ân’ı terk etti** (hayatlarının her yönünde onu değil, ona zıt olan beşer ürünü kanun, âdet, örf veya şahsi fikirleri uyguladı).” **Ve ey rasulüm! Kavminden sana düşmanlar kıldığımız gibi her nebiye** (kavimlerindeki) **mücrimlerden** (hakkı bile bile reddedip küfür, şirk, zulüm ve günahla ileri gidenlerden) **düşmanlar kıldık** (bu sebeple onların eziyetlerine üzülme ve sabret). **Ve bil ki Rabbin, doğru yolu gösteren ve düşmanlarına karşı yardım eden olarak sana yeter. »** (el-Furkân: 30–31)

Büyük şirkte cehaleti mazeret gören kimselerin gizlemeye çalıştığı ve üzerinde konuşmaktan kaçındığı bir gerçek vardır. Fakat biz bu gerçeği Allahu Teâlâ'nın izniyle açıklayacak, onların sapıklığını ve çirkin planlarını ortaya çıkaracağız.

İşte bu gerçek şudur: Zamanımızda; “büyük şirkte cehalet mazerettir” diyenler, aslında kendilerini İslam'a nispet eden müşrikleri cehaletleri sebebiyle mazeretli görmüyorlar, bilakis onları ilimden yüz çevirdikleri ve Allahu Teâlâ'nın kitabını terkettikleri için mazeretli görüyorlar.

İşte bu gerçeği hakkı görmek isteyen her mu'min görmekte ve bilmektedir. Bizimle onlar arasındaki en büyük ayırt edici nokta işte bu meseleyle ilgilidir. Yani; “büyük şirkte cehalet mazerettir” meselesi.

Günümüzdeki toplumlarda bu meselenin gerçek yüzü aslında budur. Sağlam din ve basiret sahibi her bir kimse bilir ki kendilerini İslam'a nispet eden zamanımızdaki müşriklerin geneli tıpkı hayvanlar gibi yaşamakta, hakkı bilmekten yüz çevirmekte, Rablerinin kitabından bir şey bilmez vaziyette uzak durmakta, Kur'an'ı ancak arabalarında veya evlerinin salonlarında süs olarak asmakta veya ölülerinin arkasından ya da bir törenin açılışında okumakta, böylece Kur'an'ı sanki yemeklerini veya içeceklerini süsleyen bir ziynet, bir süs zannetmektedirler. Onlar işte böylece gerçekte ancak hayvanlar gibi yaşamakta ve doğru yoldan saptırılmaktadırlar.

Onların içinde bulunan bir gencin durumuna bakınız! O genç ömrünü ve zamanını insan ürünü kanunları, nereden geldiğini, nasıl geliştiğini, nasıl kurulduğunu; kanun koyan kişilerin fikir ve ihtilaflarının neler olduğunu, anayasanın maddelerinin neler olduğunu, medeni kanunun ne olduğunu, nasıl anlaşılması gerektiğini ve bunlar gibi meseleleri öğrenmek için harcar. Oysa bunları öğrenmek için harcadığı vaktin onda birini Allahu Teâlâ'nın dinini öğrenmek için harcasaydı, tevhidi anlamış ve onda imam olmuş olurdu. İşte bu kimse şirkin içinde olduğu halde nasıl olur da onun hakkında cehaleti sebebiyle mazeretlidir denilebilir?!

Şimdi de bir başka gence bakınız! Bu genç de ömrünü ve zamanını müzik okullarında müzik sanatlarını, aletlerini, notalarını, şarkılar arasındaki farklılıkları, doğu ve batı müziği ile ilgili ayrıcalıkları, müzik ve müzik aletleriyle ilgili tarihi öğrenmek için harcar. Bununla birlikte Allahu Teâlâ'nın dinini öğrenmeye imkânı olduğu halde ondan uzak durmuş, yüz çevirmiş ve hevasına tabi olmuştur. Bunun doğal sonucu olarak da apaçık bir şirkin içine düşmüş ve şirk ehlerinden olmuştur. İşte bu kimse şirkin içinde olduğu halde nasıl olur da onun hakkında cehaleti sebebiyle mazeretlidir denilebilir?!

Bir de şu kimseye bakınız! Zamanını, ömrünün büyük bir bölümünü batının felsefi fikirlerini, o felsefenin türlerini, tarihini, kaynaklarını, ortaya çıkışını, hedeflerini, genel ve ayrıntılı usulünü, ortaya koyanlarını, ravilerini, bu hususta söz konusu olan ittifak ve ihtilafları öğrenmek için harcar. Oysa onlardan her biri Allahu Teâlâ'nın dinini bilmek konusunda hayvanlardan daha cahildirler. Böylece onlar tevhidin en basit meselesini dahi anlamıyor ve öğrenmek için çaba göstermiyorlar. Yine; bir kul nasıl Müslüman olur, nasıl İslam'dan çıkar diye öğrenmek için hiç çaba da sarfetmiyorlar. Allahu Teâlâ'nın kitabını arkalarına atmış ve İslami ilimden uzak durmuşlardır. Sanki onlar hiçbir şey bilmez, hiçbir şey görmez duruma gelmişlerdir. Böylece cehaletleri sebebiyle şirkin ve küfrün içine düşmeleri artık onlar için zaruri olmuştur. İşte o kimsenin cehaletinin özür sayılıp Allahu Teâlâ katında kendisi için delil olacağını söyleyenler vardır?!

Şu kimseye de bakınız! O ise Arap dilini, adaplarını, sanatlarını, gelişme merhalelerini, cahiliyyede ve İslam'dan sonraki şiirlerin türlerini, eski şiirle yeni şiirler arasındaki ihtilafları, her bir fırkanın delillerini, arapça, latince, süryanice, İbranice, hınarkipçe ve başka dillerle arasındaki ince farklılıkları öğrenmek için bütün ömrünü harcar. Sırf bunu bir diploma ya da bir vazife almak ya da sosyal bir mevki veya kültür sahibi olmak için yapar. Fakat Allahu Teâlâ'nın dininden en basit meseleyi dahi bilmez. Hatta kitabın ve imanın ne olduğunu dahi bilmez. Böylece de şirk ve küfrün içine düşmüş olduğu halde onun için Allahu

Teâlâ katında delil olacağı şekliyle onu mazeretli görenler vardır!!

Şu gence de bakınız! O, bütün gençliğini ve vaktini nasıl siyaset yapacağını, nasıl yalanlar uyduracağını, milleti nasıl kandıracağını, nasıl güzel hutbe vereceğini, seçimlerde nasıl kazanacağını, nasıl reklam yapacağını, nasıl parlamentoya gireceğini öğrenmek için harcamıştır. Böylece bütün ömrü, hayatı, gayesi bunları öğrenerek geçmiştir. Bu yolla nasıl mal toplayacağı konusunda tecrübeli olmuştur. Yine siyasi partiler, parlamento koltukları arkasında koşturmacalı bir hayat sürmüştür. Bununla birlikte sapıklıkta ilerlediği kadar Allahu Teâlâ'nın şeriatinde ilerlememiştir. İşte o kimseyi şirkin içinde, her türlü bozuk inancı ve fesadıyla birlikte bulursun. Tevhidi bozacak her türlü unsur üzerinde bulunur. Bununla birlikte kendisi için delil olacağı şekliyle onu mazeretli görenler vardır!!

Zamanımızda kendisini Müslüman zanneden müşriklere geneline bakınız! Onlar Allahu Teâlâ'nın kitabına, tefsir kitaplarına, dil ilimleri ve usul kitaplarına ya da her türlü fıkıh kitaplarına sahip olabilme, ulaşabilme imkânlarına sahiptirler. Zamanımızda İslami ilimler oldukça yayılmış, onlara ulaşmak o kadar kolaylaşmıştır ki hiçbir zaman böyle olmamıştır. Fakat onlara bir bakınız! Tevhidin gerekleri ve onu bozan konularda dahi Allahu Teâlâ'nın sınırlarını bilmekte cahil kalmışlardır. Öyle ki onların çoğu bizlere muhalif olmadıklarını ve inkâr etmediklerini söylemelerine rağmen apaçık bir şekilde Allahu Teâlâ'dan başkasına ibadet etmektedirler.

Onların şu hallerine bir bakınız! İslam'ın nurundan ve haktan yüz çevirmişler, fakat bununla birlikte futbol kanunlarını, spor karşılaşmalarını, kulüplerini, turnuvalarını, değişik müsabakalardaki katettikleri mesafeleri bilmek konusunda oldukça yetenekli olmuşlardır.

Yine sinema filmlerini, nasıl ortaya çıktığını, kahramanlarını, oyuncularını, doğum tarihlerini, onlarla ilgili önemli haberleri ve işlerini bilmekte oldukça yeteneklidirler. Öyle ki radyo ve televizyon programlarının tüm ayrıntılarını, filmlerin, dizilerin ve futbol karşılaşmalarının vaktlerini bilmekte hünerlidirler.

İşte onların ilimden kazançları budur. Onlara dikkatlice bakınız ve sonra da şöyle diyenler hakkında binlerce kere şaşırınız: “Onlar cehaletleri sebebiyle özür sahibidirler.”

Meseleyi çok iyi bilen ve insafli bakan kimseler, zamanımızdaki kimselerin birçoğunun bu durumda olduklarını daha iyi anlayacaklar. Öyleyse bulunduğunuz yerdeki insanların haline bir bakınız! Mutlaka onları bu anlatıldığı ve duyduğunuz şekliyle bulacaksınız. Zira onların hali Allahu Teâlâ'nın hükmünü isteyen kimsenin hali gibi değildir. Çünkü hakkı isteyen kimse çok kolay bir şekilde ona ulaşabilir.

Hakkı isteyen ve istemeyen kimse arasındaki farkı Allah-û Teâlâ'nın şu ayetinde güzel bir şekilde nasıl anlattığını iyice bir düşünün.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Fakat hakkı aramak için sana koşarak ve Allah'tan korkarak** (O'nun emirlerine tâbi olup yasaklarından uzak durmak gayesiyle) **gelen** (kör) **kişiyle ilgilenmiyor, iman etsinler diye başkalarıyla** (imana karşı kibirlenen müşriklerin elebaşlarıyla) **ilgileniyor-sun.** »
(Abese: 8-10)

Yine Allahu Teâlâ'nın şu sözünü de iyice düşünün:

«**Ve ey rasulüm! Sadece Rablerinin rızasını kazanmak niyetiyle sabah akşam O'na ibadet edenlerle beraber olmak için gönülden sabret** (nefsini onlarla birlikte olmaya yönelt)! **Yüzünü onlardan başkasına asla çevirme!** (Zengin ve makam sahibi kişilerle oturmayı düşünerek) **Dünya hayatının aldatıcı süsünü mü elde etmek istiyorsun?! Sakın** (hakkı istemediklerinden dolayı) **kalbini** (mühürlediğimiz için) **bizi zikretmekten ğafil kıldığımız, heva ve hevesinin peşinde koşan ve** (ahirette) **bütün amelleri boşa giden kimselere** (fakir Müslümanları yanından uzaklaştırma konusunda) **itaat etme!** »
(el-Kehf: 28)

İşte bu iki ayeti okuyun ve hakkı isteyen ile istemeyen arasındaki farkı güzel bir şekilde anlayın! Zira bu ayetler hakkı isteyen kimselerin halini ortaya koymaktadır. Hakkı istemeyen kimseler ise dünyalık şeylerle uğraşmakta, bü-

tün vakitlerini dünyanın mevki ve makamını elde etmek için harcamaktadırlar. Oysa o kimseler Kur'ân'a ulaşabilme imkânları olduğu halde ondan yüz çevirmişler ve bu sebeple de şirkin içinde kalmışlardır. İşte onların ilimden nasipleri budur.

Allahu Teâlâ onlar hakkında şöyle buyuruyor:

«İşte ahireti unutup da sadece dünyayı önemsemek, kâfirlerin erişebileceği bilginin üst sınırıdır (çünkü o kadar cahillerdir ki gerçek menfaatlerini bilmezler).» (en-Necm: 30)

Ben şöyle diyorum:

“Bütün insanlar ve özellikle bu dinin sahipleri şunu iyice bilmelidirler; hücceti ikame etmek için Allahu Teâlâ'nın ayetlerini insanların kulaklarına ve kalplerine yerleştirmek Allahu Teâlâ'nın dininin gereklerinden değildir. Zira şeri teklif; insanların önünde hidayete ulaşacakları kadar kolaylaştırılmıştır. Çünkü hüccetin onlara tebliğ edilmesi Allahu Teâlâ'nın kitabıdır. Bu ise Allahu Teâlâ'nın takdiri ve rahmetiyle kolaydır. Yani hüccet ikame etmek söz konusu olduğu zaman hüccet ikame edilmiş sayılır. Bu sebeple hücceti onlara anlatmak ile İslam'ı tebliğ etmek ayrı şeylerdir. Zamanımızdaki insanların çoğunun hüccete ulaşma imkânları vardır ve ancak istemeyen kimse hüccete ulaşmaz. Ama ulaşmak isteyen, ulaşma konusunda çaba gösteren kimse mutlaka hüccete ulaşır. Hüccete ulaşmak istemeyen kimse ister kendisi ulaşmak istemediği için ister şeytanı onu saptırdığı için, ister insan ve cin şeytanları saptırdığı için ulaşamamış olsun durum yine aynıdır. Ve hüccete ulaşma imkânları söz konusu olduğu zaman hüccet onlara ikame edilmiş sayılır. Üstelik zamanımızda hüccete ulaşmak için imkânlar çok daha kolaydır.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«Ve yemin olsun ki Kur'ân'ı, ondan öğüt alınsın diye kolaylaştırdık. Öğütlerinden ibret alan yok mudur?!» (el-Kamer: 32)

Zamanımızda insanların çoğu Allahu Teâlâ'nın şeriatinden yüz çevirmiş, Allahu Teâlâ'nın kitabını öğrenmek ve ondan ders almayı geçmiştekiler gibi terk etmiştir.

Allahu Teâlâ onlar hakkında şöyle buyuruyor:

«**Ve münafıklara** (iman etmiş görünen fakat kalbinde iman bulunmayanlara), “**İhtilafa düştüğünüz her meselede hüküm vermesi için Allah’ın indirdiği kitaba** (Kur’ân’a) **ve rasulüne başvurun!**” denilince (ey rasulüm), **münafıkların sana muhakeme olmaksızın şiddetle kaçındıklarını** (ve başkalarına muhakeme olmayı arzuladıklarını) **görürsün. Elleriyle yaptıkları şeyden** (ihtilaf hâlinde sana değil de tağuta muhakeme olarak şirke düşmelerinden) **dolayı başlarına bir felaket geldiğinde ve sonra ey rasulüm,** (işledikleri bu şirke mazeret uydurmak için) **sana gelip “Muhakkak ki biz** (Allah’ın şeriatinden başka şeylere muhakeme olmakla) **iyilik yapmak ve ihtilaf edenlerin arasını bulmak istedik** (yoksa Allah’ın şeriatini reddetmiş değiliz).” **diye Allah’a** (yalan yere) **yemin ettiklerinde nasıl bir duruma düştükleri** (iyice) **düşünülsün.** (Asıl iyilik yapmayı istemek Allah’ın şeriatini hâkim kılmakla olur.) **Ey rasulüm! İşte onların** (ihtilaf hâlinde tağuta muhakeme olan ve bundan dolayı başlarına bir felaket geldiğinde zahiren şirklerinden pişman olup gayelerinin şeriatini reddetmek değil, iyilik yapmak ve arayışı bulmak olduğuna dair yemin edenlerin) **kalplerindeki** (nifak, küfür ve kötü niyetlerini) **elbette Allah çok iyi bilmektedir. Sen onlardan yüz çevir** (onlara zahire göre hüküm ver ve onları cezalandırmayıp bırak), **onlara** (tağuta muhakeme olmanın şirk olduğunu açıklayıp) **öğüt ver ve onlara** (şirk üzere ölenlerin ebedi olarak cehennemde kalacağına dair) **nefislerini etkileyici sözler söyle! »**

(en-Nisâ: 61–63)

Evet, zamanımızdaki insanların çoğunun hali budur ve bizim onlara karşı olan tavrımız da ayette geçtiği gibi olmalıdır:

“**Sen onlardan yüz çevir** (onlara zahire göre hüküm ver ve onları cezalandırmayıp bırak), **onlara** (tağuta muhakeme olmanın şirk olduğunu açıklayıp) **öğüt ver ve onlara** (şirk üzere ölenlerin ebedi olarak cehennemde kalacağına dair) **nefislerini etkileyici sözler söyle!”**

Allahu Teâlâ açıkladığımız kimselerin vasfı konusunda dakik bir vasıf olarak şöyle buyurmuştur.

«**Ve ey rasulüm! Sadece Rablerinin rızasını kazanmak niyetiyle sabah akşam O'na ibadet edenlerle beraber olmak için gönülden sabret** (nefsini onlarla birlikte olmaya yönelt)! **Yüzünü onlardan başkasına asla çevirme!** (Zengin ve makam sahibi kişilerle oturmayı düşünerek) **Dünya hayatının aldatıcı süsünü mü elde etmek istiyorsun?! Sakın** (hakkı istemediklerinden dolayı) **kalbini** (mühürlediğimiz için) **bizi zikretmekten ğafil kıldığımız, heva ve hevesinin peşinde koşan ve (ahirette) bütün amelleri boşa giden kimselere** (fakir Müslümanları yanından uzaklaştırma konusunda) **itaat etme!** » (el-Kehf: 28)

İşte bu gibi kimselere karşı tavrımız ayette geçtiği gibi olmalıdır.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ey rasulüm!** (Hak olduğu apaçık delillerle sabit olduğu hâlde) **Zikrimiz** (Kur'ân) **kendilerine geldiğinde onu önemsemeyerek reddedip uzaklaşan ve sadece dünya hayatının metaini isteyen kâfirlerden yüz çevir!** İşte ahireti unutup da sadece dünyayı önemsemek, kâfirlerin erişebileceği bilginin üst sınırındır (çünkü o kadar cahillerdir ki gerçek menfaatlerini bilmezler). **Muhakkak ki Rabbin, kimin doğru yolundan (dininden) saptığını, kimin de doğru yolda olduğunu çok iyi bilmektedir** (ve ona göre karşılık verecektir). » (en-Necm: 29–30)

Ey insanlar! Allahu Teâlâ'nın açıklaması ve hidayeti, kendisine uyulması açısından birtakım adamların duygusal hallerine, hevalarına ve bir delile dayanmayan görüşlerine tabi olmaktan daha önceliklidir. Her kim doğru yolu ve onda sebat etmeyi isterse onun için çok açık yol vardır.

Allahu Teâlâ'nın şu ayette buyurduğu gibi:

«**Ey kendilerine kitap verilenler** (Yahudi ve Hristiyanlar)! **Muhakkak ki size rasulümüz** (Muhammed), **kitaplarınızdaki bilgilerden gizlemekte olduğunuz birçok şeyi açıklamak üzere gelmiştir ve birçok şeyi de** (açıklamakta bir maslahat olmadığı için) **beyan**

etmeyip affetmiştir. Muhakkak ki Allah'tan size (hak yolda yürümeniz için yolunuzu aydınlatan) bir nur ve (dünya ve ahiret mutluluğu ile ilgili her şeyi ihtiva eden) apaçık bir kitap (Kur'ân) gelmiştir. Allah, işte bu kitap (Kur'ân) ile razı olduğu şeylere (gerçek imana ve salih amellere) tâbi olan kişiyi, azaptan kurtulmaya vesile olan (ve cennete giden) yola ulaştırır ve onları izniyle karanlıklardan (küfür, şirk ve günahlardan) nura (kendisine iman ve itaat yoluna) çıkarır. Ve böylece Allah onları doğru yolda (İslam yolunda) yürümeye muvaffak kılar. »

(el-Mâide: 15-16)

Ey kavmim! Biz, Kur'ân'dan uzak duran, Kur'ân ellerinde olduğu, ona ulaşma imkânı bulunduğu halde Allahu Teâlâ'nın zikrinden yüz çeviren, dünya metanını elde etmek için bütün vakitlerini harcayan, işte bu sebeple dinlerini öğrenmeyip cahil kalan kimseler hakkında konuşuyoruz.

Cehaleti mazeret sayan ve bu konuda şeyh olarak kabul edilen Muhammed Salih el-Useymin, bir kişinin sormuş olduğu bir soruya şöyle cevap vermiştir:

“Cehalet konusunda âlimlerin ihtilafı, ilim elde etmek için çaba gösterip göstermeme konusundaki ihtilaflardır. Her kim hakka ulaşmak için çaba göstermezse işte o kimse cehalet konusunda mazeretli değildir. Fakat eğer ki hakka ulaşmak için çaba gösterdiği halde ulaşmamışsa işte bu kimse Allahu Teâlâ katında mazeretli sayılır. Allahu Teâlâ daha iyi bilir.”⁽²²⁾

Bu kişi “cehalet mazerettir” dediği halde, ilme ulaşmak için çaba göstermeyen ve bu konuda ihmal eden kimseyi mazeretli saymamaktadır. İşte bu kimse “cehalet mazerettir” diyenlerin hocasıdır ve o bile hakka ulaşma imkânı olduğu halde ulaşmayan kimseyi mazeretli saymamaktadır. İşte bu sebeple onun sözünü delil gösterdik ki cehaleti mazeret sayanların akılları başlarına gelsin. Fakat maalesef “cehalet mazerettir” diyen ve bu konuda kitap yazarlar kendi hocalarının sözüne bile itibar etmemekte, hoşlarına

(22) (Bu söz Alemlerin Rabbinin Rahmet Genişliği kitabında geçmektedir)

gideni almakta, gitmeyeni almamakta, böylece Allahu Teâlâ'nın gerçek hükmüne bakmamaktadırlar.

Kendileri hakkında konuştuğumuz zamanımızdaki; “cehalet mazerettir” diyen kimseler, haklarında konuştukları kimseleri gayet iyi bilmelerine rağmen onları mazeretli saymaktadırlar. Oysa onların hocaları bile hakka ulaşmak için tembelliği mazeret saymazken onlar mazeret olarak görürler. Bu konuda biraz insafılı davranarak meseleye gerçekçi bir yüzle bakmak gerekir.

Zamanımızdaki Allahu Teâlâ'dan başkasına ibadet eden, Kur'ân öğrenmek için gayret etmeyen, hidayeti elde etmek için çabalamayan kimselerin hallerine bir bakalım! Acaba bunlar Allahu Teâlâ'nın şu ayette beyan ettiği kimseler gibi midirler:

“...hakkı aramak için sana koşarak ve Allah'tan korkarak (O'nun emirlerine tâbi olup yasaklarından uzak durmak gayesiyle) gelen...”

İşte o kimseler elbette bu ayette zikri geçenler gibi değildirler. O halde onların cehaletleri nasıl mazeret sayılabilir ve şirk koştukları halde onlara nasıl müşrik sıfatı verilmemez? Bu asla hakkı isteyenlerin takip edeceği bir yol değildir.

DAVET, HÜCCET VE TEVBEYE ÇAĞIRMAK

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«Ey rasulüm! İnsanları Rabbinin yoluna (dinine) hikmet (şek ve şüpheyi kaldıran hikmetli açık sözler) ve güzel öğüt (selim aklın ve doğru mantığın hoşuna giden etkileyici sözler ve ikna edici deliller) ile çağır! »
(en-Nahl: 125)

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«Ey rasulüm! De ki: “Ey insanlar! Rabbinizden size hak (din konusunda ihtiyacınız olan her şeyi ihtiva eden Allah'ın kitabı Kur'ân) geldi. Kim (ona iman edip) gösterdiği doğru yolda yürürse doğru yolda gitmesinin faydası kendisindedir (iman etmesine ve doğru

yolda gitmesine Allah'ın ihtiyacı yoktur). **Kim de gösterdiği yoldan gitmeyip haktan saparsa** (küfrü, şirki ve masiyeti seçerse) **sapıklıkta gitmesinin zararı kendisinedir** (küfrü, şirki ve masiyeti Allah'a hiçbir zarar vermez). **Ben sizin üzerinize gözetleyici** (yaptığınız amelleri sayıp hesap sorucu) **değilim** (sadece Allah'ın size bildirmemi emrettiği şeyleri bildirmekteyim, hesabınız ise Allah'a aittir).” **Ve ey rasulüm! Sen, Allah'ın sana vahyettiği şeye uy** (bütün hayatını ona göre düzenle) **ve** (müşrik kavminin yaptığı eziyetlere) **sabret** (hak üzerinde kal ve insanları hakka davete devam et), **ta ki Allah** (aranızda) **hüküm verinceye kadar! Ve O, hüküm verenlerin en hayırlısı ve en adaletlisidir.»** (Yûnus: 108–109)

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ve kim** (Allah'ın razı olduğu) **İslam dininden başka bir dine yönelirse bilsin ki Allah ondan bu dini kabul etmeyecek ve o, ahirette** (cehenneme girerek) **hüsrana uğrayanlardan olacaktır.** (Allah'a ve O'ndan gelen her şeye) **İman ettikten, rasulün** (Muhammed'in) **hak olduğuna** (Allah tarafından gönderilmiş rasul olduğuna) **şahadet ettikten ve kendilerine** (onun rasullüğünü doğrulayan) **apaçık deliller geldikten sonra** (onu ve getirdiklerini inkâr ederek) **tekrar küfre dönen bir kavmi Allah nasıl imana ve doğru yola muvaffak kılsın ki?! Bilin ki Allah, zalim olan kavme** (hidayet yoluna girdikten sonra nefesine zulmederek hakkı bile bile bâtil ile değiştirip sapıklığı seçen kâfirlere) **hidayet etmez** (onları imana ve doğru yola muvaffak kılmaz). **İşte onların** (hakka inandıktan sonra bile bile inkâr edenlerin) **yaptıklarının cezası; Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lanetine uğramaktır** (her türlü iyilik ve merhametten uzak olmaktır). (İşte) **Onlar** (hakka inandıktan sonra bile bile inkâr edenler) **ebedi olarak cehennemde** (bu lanetle) **kalacaklardır; onlardan azap hiç hafifletilmeyecek ve onlara mazeret belirtmeleri için bir fırsat dahi verilmeyecektir. Ancak küfre girip mürted olduktan sonra ihlasla** (imana dönüp) **tevbe eden ve sonra bozduk-**

larını düzeltip salih amel (Allah için ve istediği şekilde amel) **işleyenler hariç; Allah işte bunları cezalandırmayacaktır. Çünkü Allah** (عَفُور) Ğafûr'dur (küfüründen dönüp ihlasla tevbe eden ve bozduklarını düzelten kullarının suçlarını kıyamet gününde örtüp onlara azap etmeyendir), (رَحِيم) **Rahîm'dir** (kullarına kaldıramayacakları şeyleri yüklemeyen, tevbe edenleri önceki kötü amellerinden dolayı sorumlu tutmayan ve ahirette sadece mu'minlere rahmet edendir). » **(Âli İmrân: 85-89)**

Burada cehalet mazerettir meselesine bağlı olan şeri bir mesele daha vardır ve cehaletin mazeret olduğunu söyleyenler, söz konusu meseleyi tam olarak anlamadıkları halde, bunun üzerinde durmakta ve onu delil olarak ileri sürmektedirler.

Bu kimseler İslam'ı tebliğ etmek ile hücceti ikame etmek arasında bir ayırım yapmamışlar, bu sebeple irtidat ile tevbeye çağırarak arasındaki farkı da anlamamışlardır. Oysa bu meseleyi güzel bir şekilde İslam'a göre anlamış olsaydılar meseleleri karıştırmazlardı. Ama heva ve heveslerine uydukları için bu konuda da yanlış düşmüşlerdir.

Davet, hüccet ve ittiba arasındaki farkı anlamak için bu meseleyi örneklerle açıklayalım.

Öncelikle hüccetle ilgili olarak Allahu Teâlâ'nın şu ayetini örnek verelim:

« **“Muhakkak ki Allah, üç şeyden** (baba, oğul ve kutsal ruhtan) **müteşekkildir.” diyenler** (Hristiyanlar) **kesinlikle küfre girmişlerdir.** (Allah, onların bu söylediklerinden münezze ve yücedir.) **Bilin ki hak ilah birdir, O'ndan başka ibadete layık olan yoktur. Söyledikleri bu kötü sözden vazgeçmezlerse o kâfirlere çok acı verici bir azap isabet edecektir.** »

(el-Mâide: 73)

Bu ayet indiği ve insanların bu ayete ulaşma imkânları söz konusu olduğunda işte bu konuda onlara hüccet ikame edilmiş sayılır.

O halde her kim, ulaşma imkânı olduğu halde gerek istemediği, gerek yüz çevirdiği, gerek saptırcılar kendisini saptırdığı ya da şüpheler ortaya attığı için hakka ulaşmamışsa durum bu kimse için hiç farketmez, hüccet ona ikame edilmiş sayılır.

Yine bu kimse bu ayeti bildiği halde ondan yüz çevirirse aynen onu öğrenmek için çaba göstermeyen kimsenin durumunda olur. Dolayısıyla ister bu ayet indiği zaman ona ulaşmış ve yüz çevirmiş olsun, isterse de ona ulaşmamış fakat ulaşma imkânı var olsun, bu kimselere hüccet ikame edilmiş sayılır.

Öyleyse bu ayet indiği ve ona ulaşma imkânı olduğu zaman gerek kendilerine ulaştığı halde yüz çeviren, gerekse kendilerine ulaşmadığı için yanlış düşen kimselere hüccet ikame edilmiş sayılır.

İkinci olarak davet meselesine değinelim. Zamanımızda Kur'ân ayetlerini saptıran, bu konuda şüpheler ortaya atan, meseleyi tam manasıyla insanlara ulaştırmayan kimseler var olduğu için dava adamlarının, tevhidi savunan muvahhidlerin bu saptırmaları düzeltmeleri, ortaya atılan şüpheleri iptal etmek için uğraşmaları gerekmektedir. İşte bu davettir, tebliğdir ve böyle yapmak davetçiler üzerine farzdır.

Bu sebeple sürekli olarak İslam'ı tebliğ etmek, ortaya atılan şüphelerin bâtıllığını ortaya çıkarmak, insanlara İslam'ı hatırlatıp onları cehennemden korkutmak, böylece İslam'a girmeleri için teşvikler yapmak ve sahte imamların gerçek yüzlerini insanlara göstermek tüm Müslümanlara ve muvahhidlere her zaman için farzdır. İşte bu durum başkadır, insanlara hücceti ikame etmek ise daha başkadır. İkisinin birbiriyle hiçbir alakası yoktur. Dolayısıyla muvahhidler bu farz olan şeyleri yapmadıklarında insanlar cehaletleri sebebiyle mazeretli sayılmazlar.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«Ey rasulüm! Sakın kâfirlerin heva ve heveslerine göre sana sundukları önerilere uyma! Ve (onların eziyetlerine sabredip tevhide davetin ağır yükümlü-

lüğüne dayanarak) **sana inen bu Kur'ân ile onlara karşı büyük bir cihad yap! »** (el-Furkân: 52)

Üçüncü mesele ise tevbeye çağırmaaktır.

Bu ilahi hüküm İslam'a girdikten sonra küfre ya da şirke giren kimseler hakkındadır. İslami hareketin gerçekliği açısından Allahu Teâlâ'nın dinine giren kimseler; İslam devletinde İslam kanunlarıyla yaşayanlar ve kâfir devletinde küfür kanunlarıyla yaşayanlar olmak üzere iki kısım olup kâfir kanunları altında yaşayanlara Allahu Teâlâ'nın kanunlarını uygulama imkânı yoktur.

İslam'ın hükmü altında yaşayan kimselerden daha önce Müslüman iken sonradan küfre girenler hakkında fakihler ve âlimler ihtilaf etmişlerdir. Bazı âlimler; "bu kimseler küfre girdikleri zaman tevbeye çağırılırlar, tevbe etmezlerse mürted olarak öldürülürler" derler ve tevbe ile ilgili ayetlerin zahirini bu meseleye delil olarak gösterirler. Bazıları ise; "bu kimseler tevbeye çağırılmadan öldürülürler" derler ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: "**Di-nini değiştireni öldürün**" (Buhari) hadisini buna delil gösterirler. Bu görüşteki âlimler tevbeye daveti farz görmeyip şöyle derler:

"Küfre giren kimseleri öldürmeden önce tevbeye çağır-mak gerektiğine dair kati hiçbir nas yoktur. Bilakis tam tersine nas vardır."

Tevbeyle ilgili naslar ise İslam'ın imamı kendilerini ya-kalamadığı zaman tevbeye dönen kimselerle ilgilidir. Şayet imam, onları yakalamadan önce tevbe ederlerse işte o za-man tevbeleri kabul olunur. Ama imam onları yakaladıktan sonra onları tevbeye çağırmadan öldürür.

Bu meselede şu ayeti delil göstermişlerdir:

« (Ey Müslümanların ululemri!) **İslam'a savaş açan bu kişileri yenip ele geçirmeden önce tevbe ederlerse tevbelerini kabul edin ve onlara ceza uygulamayın! Biliniz ki Allah muhakkak** (عَفْوَر) **Ğa-fûr'dur** (emirlerine ihlasla itaat edip işlediği günahlardan halis bir kalple tevbe eden kullarını affedendir), (رحيم) **Rahîm'dir** (kullarına kaldıramayacakları şeyleri yük-

meyen, haram sınırlarına riayet eden kullarına ikramıyla yardımda bulunan, tevbe edenleri önceki kötü amellerinden dolayı sorumlu tutmayıp affeden ve ahirette sadece mu'minlere rahmet edendir). » **(el-Mâide: 34)**

Aynı şekilde Ebu Musa el-Eş'ari'nin, Müslüman olduktan sonra irtidat edip Hristiyan olan kimsenin öldürülmesiyle ilgili uygulamasını da delil olarak gösterdiler.

Tevbeye çağırılır diyen âlimler ise bu konuda ihtilaf etmişlerdir. Bazıları İslam'a dönmeleri için imamın bunları tevbeye çağırmasının farz, bazıları ise müstehap olduğunu söylediler. Bu meselenin bu kitapta izahına gerek yoktur. Zira bu mesele başka kitaplarda geniş bir şekilde anlatılmıştır. Üstelik zamanımızda İslam devleti olmadığı için bu mesele üzerinde genişçe durmanın yeri değildir. Zira zamanımızda İslam hükümleri değil, kâfirlerin hükümleri ve kanunları uygulanmaktadır. Onun için yaşadığımız yerlerde Allahu Teâlâ'nın şeriatini reddetmek, Kur'ân'ı reddetmek, Hristiyan olmak, mürted olmak, Allahu Teâlâ'nın ayetleriyle alay etmek hürriyettir. Maalesef yaşadığımız dönemin insanları bunu hürriyet olarak görüp bir irtidat olarak görmemekte, bilakis böyle bir kimseyi suçlu göreni suçlu görmektedir.

Bu meseleyi burada anlatmamızdaki sebep; "tevbeye çağırarak ancak açık bir şekilde küfür işleyen içindir ve hüccet ikame edildiğinde söz konusu olur. Tevbeye çağırarak aynen davet gibidir, İslam tebliği gibidir. Zamanımızda Müslümanlar zayıf olduğu, bu sebeple mürtedin hükmünü uygulamak ve tevbeye çağırarak söz konusu olmadığı için, böyle kimselere hüccet ikame edilmemiştir" şeklinde bir düşünceye sahip olanlara cevap vermektir. Zira tevbeye çağırma imkânı söz konusu olmasa bile bu durum şirk işleyen kimseye müşrik sıfatı vermeyi ve müşrik muamelesi yapmayı engellemez.

O halde tevbeye çağırarak başka, hücceti ikame etmek ise daha başkadır. Bu sebeple hüccetin kendisine ulaşma imkânı söz konusu olduğu halde küfür işleyen kişiye kâfir hükmü vermek gerekir.

Zamanımızda irtidad cezasını uygulamak ise söz konusu değildir. Çünkü İslam kanunlarının uygulandığı bir yer yoktur. Ama İslam'ı, tevhidi, tağutların sapık âlimlerinin sapıklığını, gerçek yüzlerini açıklamak ve şüpheleri ortadan kaldırmak, azabı ve mükâfatı hatırlatmak farzdır.

Bu sebeple Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ey rasulüm! Sakın kâfirlerin heva ve heveslerine göre sana sundukları önerilere uyma! Ve** (onların eziyetlerine sabredip tevhide davetin ağır yükümlülüğüne dayanarak) **sana inen bu Kur'ân ile onlara karşı büyük bir cihad yap!** » (el-Furkân: 52)

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ey rasulüm! İnsanları Rabbinin yoluna** (dinine) **hikmet** (şek ve şüpheyi kaldıran hikmetli açık sözler) **ve güzel öğüt** (selim aklın ve doğru mantığın hoşuna giden etkileyici sözler ve ikna edici deliller) **ile çağır!** » (en-Nahl: 125)

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ve ey iman edenler! İçinizden hayra** (tevhid dini İslam'a ve onun hükümlerine uymaya) **davet eden, marûfu** (son nebi Muhammed'e tâbi olup hayatın her alanında onun gösterdiği şekilde yaşamayı) **emreden ve münkere** (her türlü küfür, şirk ve harama) **karşı çıkan bir topluluk bulunsun. İşte onlar,** (dünya ve ahirette) **tam kurtuluşa erenlerdir** (Allah'ın rızasını, cenneti, dünya ve ahiret mutluluğunu hak edenlerdir). » (Âli İmrân: 104)

Tevhidi gerçek manada bilip de inat sebebiyle onu reddettiğini bildiğimiz kimseye İslam'ı anlatmak farzdır. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Mekke müşriklerine tevhidi çok güzel açıklamasına ve onların tevhidi çok iyi anlamalarına rağmen onlara tebliğ etmeyi asla kesmemiştir.

İşte bu açıklamadan Müslüman dava adamlarının şunu iyice bilmeleri gerektiği anlaşılmaktadır: Hücçeti ikame

etmek, İslam'ı tebliğ etmek ve tevbeye çağırarak ayrı ayrı şeylerdir. İşte bu kavramları çok iyi bilmemiz gerekir.

Kur'ân'a ulaşma imkânı söz konusu olduğunda hüccet ikame edilmiş sayılır. Buna rağmen İslam'ı yine de tebliğ etmeliyiz. Zira tevhidi açıklamak bizim üzerimize farz olup bütün şüpheleri ortadan kaldırmak için çaba göstermeli, Kur'ân'a gerçek manada dönmelerini istemeli, ona tabi olmaya davet etmeli, bu konuda asla bıkmamalı ve daveti kesinlikle terketmemeliyiz. Böylece Allahu Teâlâ'nın şu ayette zikrettiği kimselerden olmaya gayret göstermeliyiz:

«Yarattıklarımızdan öyle kimseler de vardır ki hakka (tevhid dini olan İslam'a) davet eder ve hayatlarının her alanında ona uyup adaleti ayakta tutarak onunla hükmederler (zulmederek İslam şeriatine zıt hükümlerle hükmetmezler). » (el-Arâf: 181)

Sonuç olarak şunu söylemek istiyorum: Hücceti ikame etmek başka, İslam'ı tebliğ etmek, yaymak ve cehennemden korkutmak ise başkadır.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«İçlerinden (cumartesi yasağını ihlal etmeyen fakat ihlal edenlere uyarıda da bulunmayan) bir topluluk (emri bil marûf nehyi anil münker yapanlara) şöyle demişti: «Allah'ın, (emrine bile bile itaat etmediklerinden dolayı) kendilerini helak edeceği veya şiddetli bir azapla cezalandıracağı topluluğa niçin öğüt veriyorsunuz?» Emri bil marûf nehyi anil münker yapanlar da onlara şöyle cevap vermişti: «Öğüt vermediğimizden dolayı Rabbimiz katında sorumlu tutulmamak için öğüt veriyoruz, bir de belki (öğüt alıp) Allah'tan korkar ve yasakladığı şeylerden uzak dururlar.» » (el-Arâf: 164)

BÜYÜK ŞİRKTE CEHALETİ MAZERET GÖRENLERİN ORTAYA ATTIKLARI ŞÜPHELER VE SUNDUKLARI DELİLLERİN FASİT OLDUĞUNUN İSPATI

Şimdi de büyük şirkte cehaleti mazeret görenlerin ortaya attıkları şüpheleri ve bu şüphelerle ilgili sundukları

delillerin o konularda geçersizliğini, kendi düşünce ve fikirlerini ispat etmek adına ilimsiz bir şekilde Kur'ân ve sünnet naslarına nasıl alakasız manalar yükleyip şeriaten olmayan şeyleri şeriate nispet ettiklerini, apaçık bir şekilde ispat edeceğiz.

BİRİNCİ ŞÜPHE: “BİZ RASUL GÖNDERMEDİKÇE AZAP ETMEYİZ” ŞÜPHESİ

Büyük şirkte cehaleti mazeret sayan kimseler bu meseleyle ilgili olarak Allahu Teâlâ'nın şu sözünü delil olarak gösterdiler:

«Ve biz, rasul göndermedikçe (hiçbir kavme) azap edecek değiliz. » (el-İsrâ: 15)

Bu ayeti delil gösterenler şöyle dediler:

“Allahu Teâlâ, bu ayette Rasul göndermeden hiç kimseye azap etmeyeceğini bildirdi. Buna göre bir müşriğe ancak risalet hücceti ve onun ikame edilmesi sonrası şirk sebebiyle azap söz konusu olur.”

Cevap: Onlara şöyle diyorum:

“Bu ayetten bu manayı anlamamız doğrudur ve bu konuda size katılıyoruz. Ama sizin bize karşı olan itirazınız bu meseleyle alakalı değildir. Zira biz azap meselesi hakkında konuşmuyoruz. Üstelik azap meselesi başka, dünyada şirk hükmü vermek ise daha başkadır. Bu iki mesele arasında fark olduğunu daha önce ispat ettik. Sizlerin büyük şirkte cehaleti mazeret sayıp büyük şirk işleyene müşrik sıfatı vermemeniz sizin cehaletinizi ve iki meseleyi birbirine karıştırdığınızı apaçık göstermektedir.

Dünyada büyük şirk işleyen kimse, ister kendisine hüccet ikame edilsin, ister edilmesin, ister cahil olsun, ister cahil olmasın müşrik sıfatını hakeder. Fakat bundan dolayı azap görür mü görmez mi meselesi ayrıdır. Zira Allahu Teâlâ rasul göndermedikçe kimseye azap edecek değildir.”

Şankıtiy şöyle dedi:

“İlk olarak şunu bilmeniz gerekir: “Her kim dünya hayatında kendisine hiçbir uyarıcı gelmemiş ve ölünceye kadar kâfir kalmış ise işte o kimse hakkında âlimler:

“Acaba o küfrü sebebiyle cehennem ehlinen midir yoksa kendisine bir uyarıcı gelmediği için özür sahibi midir” diye ihtilaf etmişlerdir...”

Şankıtiy’in: “Ölünceye kadar kâfir kalmış ise” sözüne dikkat et! Bu gösteriyor ki o kimse hakkında küfür hükmü ve sıfatı gerekli olmuş, bu hükmü ve sıfatı ondan kaldıranların ileri sürdükleri gibi ondan kaldırılmamıştır. Çünkü o kimse küfür işlemiştir ve küfür üzere olduğu için bu sıfat onda sabit olmuştur. Böyle bir kimse hakkındaki âlimlerin; “küfrü sebebiyle o kimseye azap edilir mi yoksa ona bir uyarıcı gelmemesi sebebiyle mazeretli mi görülür” meselesi ayrı bir meseledir ve bu mesele kişinin dünyadaki hükmüyle ilgili değildir. Bu sebeple dünyada şirk işleyen kimsenin müşrik olduğu, küfür işleyen kimsenin kâfir olduğu konusunda âlimler arasında hiçbir ihtilaf söz konusu değildir. İhtilaf; bu kimse ahirette cehenneme girecek mi girmeyecek mi, azap görecek mi görmeyecek mi meselesindedir.

O halde siz, bu meseleyi karıştırmaktasınız. Üstelik delil olarak sunduğunuz ayet de azapla ilgili olup dünya hükmüyle alakalı değildir.”

İKİNCİ ŞÜPHE: HAVARİLER HADİSESİ

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Hani havariler şöyle demişti: “Ey Meryem oğlu İsa! Gökten bir sofraya indirmesi için Rabbine dua edersen sana icabet eder mi?” Bunun üzerine İsa, “Eğer gerçekten iman etmiş iseniz Allah’tan korkun (ve bu isteğinizden vazgeçin çünkü bu, sizin için bir fitne olabilir; rızkınız konusunda da sadece O’na tevekkül edin)!” demişti. Havariler (İsa’ya) şöyle cevap verdiler: “Biz; o sofradan yemek yemeyi, böylece kalplerimizdeki yakini artırarak mutmain olmayı, (Allah’ın rasulü olduğun konusunda) bize doğru söyledi-**

ğinden emin olmayı ve (bir mucize olarak) gökten sofraya indiğine şahid olmayı istiyoruz.” »

(el-Mâide: 112-113)

Dinin aslında cehaleti mazeret görenler dediler ki:

“Allahu Teâlâ tarafından övülen işte bu Havariler, cahillikleri sebebi ile İsa *aleyhisselam*'a:

“Gökten bir sofraya indirmesi için Rabbine dua edersen sana icabet eder mi?” dediler. Bu sözü söylemelerine rağmen Allahu Teâlâ onların imanını geçersiz saymadı.”

Cevap: Onlara şöyle cevap veriyorum:

Bu kimselerin bu konudaki ortaya attıkları bu anlayış, apaçık bir sapıklıktır. Şayet bu kimseler Allahu Teâlâ'dan biraz utansaydılar bu sözleri asla söylemezlerdi. Onların böyle söylemeleri heva ve heveslerinin kendilerine hükmettiğini apaçık göstermektedir. Oysa onların heva ve hevese dayanarak nispet ettikleri şey geçersiz bir şeydir. Bununla birlikte akıllı olan kimseler bunların sözlerini ve attıkları iftiraların apaçık yanlış ve bâtil olduğunu hemen anlar.

Ben şunu söylüyorum:

“İsa *aleyhisselam*'ın seçtiği ve kendisine en yakın olan Havarileri bu meseleyi nasıl anlamazlar? Oysa onlar, İsa *aleyhisselam*'a en yakın, seçilmiş ve âlim olan, insanlara hidayeti en güzel şekilde anlatan kimselerdi. Nasıl olur da bu kimseler tevhidle, akideyle, Allahu Teâlâ'nın en önemli sıfatlarıyla ilgili meseleleri bilmezler ve kendilerine cehalet sıfatı verilebilir? Hâlbuki Allahu Teâlâ'nın kudret sıfatını ancak akılsız, sefih ve kâfir olan kimseler inkâr ederler.

Havariler hakkında bu iftirayı atanlara şöyle bir soru soralım:

“Acaba iftira attığınız bu Havariler, kendisine ibadet ettikleri ve iman ettikleri Allahu Teâlâ'nın, rasulleri İsa *aleyhisselam*'ı; “ol” kelimesiyle yarattığına, inanıyorlar mıydı? Yoksa inandıkları ilah gökten bir sofraya indirmekten aciz olan başka bir ilah mı idi? Allahu Teâlâ'yı bu tür noksan sıfatlardan tenzih ederiz.”

Yine bu kimselere şöyle soralım:

“Havariler gökleri direksiz yaratan, güneşi, ayı, yıldızları onun içinde bir düzene koyan, yeryüzü ve içindekileri yayan, bütün bunlarda O’nun büyüklüğüne, yaratıcılığına, kudretine ve güçlü oluşuna apaçık ayetlerle işaret edilen, bütün canlıları henüz bahse değer değillerken yaratan, sonra onları öldürecek ve bir tek çığlık sonrası onları tekrar diriltecek olan, her türlü kuşun ve canlının rızkını veren bir ilaha mı ibadet ediyor ve inanıyorlardı?”

O halde gerçekten şaşılacak bir durum! Zira Havariler Allahu Teâlâ’nın gökten melekler ve hükümler indirdiğine, kullarından dilediğine emirler bildirdiğine ki İsa *aleyhis-selam* da onlardan birisidir, kendilerine gelen rasulün Allahu Teâlâ tarafından gönderildiğine, gökleri, yerleri ve içindekileri yoktan varetmişine inandıkları halde nasıl olur da gökten meleklerle kendilerine bir sofraya indirmesi konusunda şüphe ederler? Bu nasıl bir düşünce ve nasıl bir akıldır? Gerçekten böyle düşünen kimselere ancak heva ve hevesleri hükmetmektedir. Zira bu kimseler hiç düşünmeden ağızlarından sözler söylemektedirler. Bunların yaptıklarından Allahu Teâlâ’ya sığınmıyorum.

Ben Allahu Teâlâ’nın yardımıyla şöyle diyorum.

“Âlimlerden hiçbirisi, Allahu Teâlâ’nın kudreti ve risaletin doğruluğu hakkında Havarilerin şüphe ettiklerini ve buna rağmen mazeretli görüldüklerini söylememiştir.

Bazı âlimler, Havariler’in şüpheye düştükleri görüşünü tercih etmiş, fakat bundan dolayı onları tekfir etmiş ve asla mazeretli görmemiştir.

Âlimlerin çoğu; Havariler’in şüpheye düşmedikleri görüşündedir. Çünkü Havariler, Allahu Teâlâ’nın bunu yapabileceğini çok iyi biliyorlardı. Tercih edilen görüş budur. **Ali radyallahu anh**, **Aişe radyallahu anhâ**, **İbn Abbas radyallahu anh** ve **Mücahid radyallahu anh** bu görüştedirler. Havariler sadece, kendi yakınlerini ve imanlarını artırmak için hissedebilecekleri bir ayet istiyorlardı.”

(İmam Begavi’nin tefsirine bak)

Havariler'in şüphe ettikleri görüşünü tercih eden ve bundan dolayı onları tekfir edip mazeretli kabul etmeyen âlimler şöyle demişlerdir:

“Muhakkak ki Havariler, Allahu Teâlâ'nın kudreti ve nebisinin doğruluğu hakkında şüphe etmişlerdir. Bu olay, onların kalplerine iman ve gerçek bilgi yerleşmeden önce vuku bulmuştur.”

Bu âlimler olayı bu manada yorumlamış ve demişlerdir ki:

“O grup (yani; Havariler) bu sözleri sebebiyle kâfir olmuşlardı ve nebileri şu sözleriyle, onların tevbe etmelerini istedi:

“Eğer gerçekten iman etmiş iseniz Allah'tan korkun (ve bu isteğinizden vazgeçin çünkü bu, sizin için bir fitne olabilir; rızkınız konusunda da sadece O'na tevekkül edin)!”

Bu, **İmam Taberi**'nin tercih ettiği görüştür.

İmam Taberi *rahmetullahi aleyh* şöyle demiştir:

“Sahabelerden ve Tabiinden bir grup, ayetteki “يَسْتَطِيعُ **yestetü**” kelimesinin başındaki (ye) harfini (te) yaparak “تَسْتَطِيعُ **testetü**” yani; **“yapabilir misin?”** ve “رَبُّكَ”

Rabbuke” kelimesini de nasb ederek “رَبِّكَ **Rabbeke**” şeklinde okumuşlardır. O zaman ayetin manası:

“(Ey İsa!) Sen Rabbinden isteyebilir misin? Veya “sen Rabbine dua edebilir misin?” ya da “sen istediğimizi yapması için Rabbine dua etmeyi uygun görür müsün?” olur.

Bu âlimler: “Havariler, Allahu Teâlâ'nın kendilerine sofrayı indirmeye kadir olduğunda şüphe etmiş değillerdir” dediler.

Havariler İsa *aleyhisselam'a*:

“Sen Allahu Teâlâ'dan bunu yapması için istekte bulunur musun?” dediler.

(Sonra “يَسْتَطِيعُ **yestetü: Allah..... yapabilir mi?**” şeklindeki okuyuşa döndü ve onu tercih ederek şöyle dedi):

“Allahu Teâlâ, Havariler'in söylediklerinden razı olmadı ve bunu çirkin gördü. Onlara tevbe etmelerini, bu sözle-

rinden dolayı tekrar iman etmelerini, Allahu Teâlâ'nın kudretinin herşeye yettiğini ikrar etmelerini ve Rablerinin nebilerine bildirdiği ve nebilerinin de kendilerine bildirdiği haberlerde rasulü tasdik etmelerini emretti. İsa *aleyhisselam*, onların söylediği bu sözleri çok çirkin görerek onlara şöyle dedi:

“Eğer gerçekten iman etmiş iseniz Allah’tan korkun (ve bu isteğinizden vazgeçin çünkü bu, sizin için bir fitne olabilir; rızkınız konusunda da sadece O’na tevekkül edin!)”

İşte! Allahu Teâlâ'nın, söyledikleri sözden dolayı onlardan tevbe etmelerini istemesi, onları Allahu Teâlâ'ya ve rasulüne iman etmeye çağırması ve söyledikleri sözü nebilerinin çirkin görmesi, **“يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ yestetiu rabbuke”** okuyuşunun daha sıhhatli olduğuna dair yeterli bir delildir.

Allahu Teâlâ'nın: **“Eğer gerçekten iman etmiş iseniz Allah’tan korkun** (ve bu isteğinizden vazgeçin çünkü bu, sizin için bir fitne olabilir; rızkınız konusunda da sadece O’na tevekkül edin!)” sözüne gelince, bunun manası şudur:

Meryem oğlu İsa *aleyhisselam* kendisine:

“Gökten bir sofrayı indirilmesi için Rabbinize dua edersen sana icabet eder mi?” diyen Havarilere şöyle dedi:

“Ey topluluk! Allahu Teâlâ'ya karşı dikkatli olun ve bu sözünüzden dolayı üzerinize Allahu Teâlâ'nın ceza indirmesinden korkun, muhakkak ki Allahu Teâlâ, dilediği şeyi yapmakta aciz değildir. Yine biliniz ki, Allahu Teâlâ'nın gökten bir sofrayı indirme kudreti hakkında şüphe etmeniz, onu inkâr etmeniz demektir, dolayısıyla Allahu Teâlâ'nın size bir ceza indirmesinden korkun ve eğer iman etmiş kimselerseniz hemen tevbe edin.” **(Taberi Tefsiri)**

Müfessirlerin çoğu ayetteki; **“يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ “Rabbin yapabilir mi?”** şeklindeki okuyuşu; **“تَسْتَطِيعُ رَبُّكَ “sen Rab-**

binden isteyebilir misin?” şeklindeki okuyuşa göre yorumlamış ve şöyle demişlerdir:

“Havariler, Allahu Teâlâ'nın kudreti hakkında şüpheye düşmekten uzaktırlar.”

O zaman ayetin manası şöyle olur:

“Ey İsa! Sen Rabbinden bir sofrayı indirmesini isteyebilir misin?”

“Rabbin yapabilir mi?” şeklindeki okuyuş hakkında da şöyle demişlerdir:

“Yapabilir mi'nin manası şudur:

“Rabbin sana icabet eder ve bu konuda istediğini yapar mı?”

Arapçada bu söyleyiş tarzı meşhurdur...

İbn Teymiyye dedi ki:

“Aynı şekilde Havariler: **“Gökten bir sofrayı indirmesi için Rabbine dua edersen sana icabet eder mi?”** şeklindeki soruyu, Allahu Teâlâ'nın buna kadir olup olmadığını değil, onu takdir edip etmediğini öğrenmek için sormuşlardır. Allahu Teâlâ'nın buna kadir olduğunda onların şüphesi yoktu. Bu, Allahu Teâlâ'nın Yunus *aleyhisselam* hakkında buyurduğu:

«O, (küfür ve şirkte ısrar etmeleri sebebiyle) **kavmine kızmış olarak** (Allah'tan izin almadan) **beldesini terk etmiş ve bundan dolayı kendisini sıkıntıya uğratmayacağımızı zannetmişti** (ancak biz onu imtihan olarak balinanın karnında sıkıntılı bir duruma düşürdük).» **(el-Enbiyâ: 87)** sözüne benzemektedir.

Yani bu; “Yunus *aleyhisselam*, kendisine bunu yazmadığımızı zannetti” manasındadır. Elbette Yunus *aleyhisselam*'ın, Allahu Teâlâ'nın kudreti hakkında bir şüphesi yoktu. Bu, bir adama:

“Senin bu işi yapmaya gücün yeter mi yani; bu işi yapar mısın?” şeklinde söylenen sözle aynı manadadır. Bu lafzı, bu manada kullanmak insanların dilinde meşhurdur.” **(Mecmu'ul Feteva c: 8, s: 374)**

İmam Begavi şöyle dedi:

“**Kesai**, bu ayetteki (ye) harfini (te) olarak ve Rab kelimesindeki “**be**” harfini mensub yaparak “رَبُّكَ **rabbeke**” şeklinde okumuştur. Bu **Ali radiyallahu anh**, **Aişe radiyallahu anhâ**, **İbn Abbas radiyallahu anh ve Mücahid radiyallahu anh**’in okuyuşudur. O zaman ayetin manası şöyle olur:

“Sen Rabbine dua edebilir misin, sen Rabbinden isteyebilir misin?”

Bazıları ayeti, (ye) harfi ile “يَسْتَطِيعُ **yestetiu**” yani, “**yapabilir mi**” ve Rabb kelimesindeki (be)’yi de merfu olarak “رَبُّكَ **rabbuke**” şeklinde okumuşlardır. Şüphesiz Havarilerin, Allahu Teâlâ’nın kudreti hakkında herhangi bir şüpheleri yoktu. Bu sözlerin manası: “**Rabbin indirir mi, yoksa indirmez mi?**” Aynen bir adamın, yapabileceğini bildiği halde arkadaşına:

“Benimle beraber ayağa kalkabilir misin?” demesi gibidir. Bu adam arkadaşının bunu yapabileceğini bilmekte fakat, ona bunu sorarak yapıp yapmayacağını öğrenmek istemektedir...

“**...bize doğru söylediğinden emin olmayı...**” Yani; “Böyle yaparsan, senin Allahu Teâlâ’nın rasulü olduğuna imanımız, görürcesine artar.” **(Begavi Tefsiri)**

İmam İbn Kesir şöyle dedi:

“هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ **Hel yestetiu rabbuke**” yani, “Rabbin yapabilir mi?” şeklinde okuyan çoktur.

Bazıları da şöyle okumuştur:

“هَلْ تَسْتَطِيعُ رَبُّكَ **Hel testetiu rabbeke**” yani, “sen rabbinden isteyebilir misin?”

“**...bize doğru söylediğinden emin olmayı...**” Yani; “böyle yaparsan, senin Allahu Teâlâ’nın rasulü olduğuna dair bilgimiz ve imanımız görürcesine artar.”

(İbn Kesir Tefsiri)

İmam Kurtubi şöyle dedi:

“Suddi şöyle dedi:

“Ayetin manası şudur: “Rabbinden istediğinde sana icabet eder mi?”

Burada “يَسْتَطِيعُ **yestetiu: yapabilir**” kelimesinin manası; “يُطِيعُ **yutiu: itaat eder**” demektir.

Bunun manası hakkında şu da söylenmiştir:

“Rabbin kadir midir?” Ancak Havariler bu soruyu, başlangıç ve Allahu Teâlâ'yı iyice tanımadıkları zamanda sormuşlardı. Bu sebeple İsa *aleyhisselam*, Allahu Teâlâ hakkında hata ettikleri ve caiz olmayan bir şeyi caiz gördükleri için cevabında şöyle dedi:

“Eğer gerçekten iman etmiş iseniz Allah'tan korkun (ve bu isteğinizden vazgeçin çünkü bu, sizin için bir fitne olabilir; rızkınız konusunda da sadece O'na tevekkül edin!)”

Yani; Allahu Teâlâ'nın kudreti hakkında şüpheye düşmeyin!

Ben diyorum ki; bu görüş kuvvetli değildir. Çünkü Havariler nebilerin halis dostları, onların azınlık olan arkadaşları ve onların yardımcılarınıdır. İsa *aleyhisselam*'ın şöyle dediği gibi:

« (Rasulünüzün getirdiği) **Allah'ın dinine** (hayatın her yönüne hâkim olması için) **destekçi olun, tıpkı Meryem'in oğlu İsa havarilere, “Allah'ın dinini yayma konusunda bana kim destekçi olacak?” dediği zaman havârilerin, “Allah'ın dinini yayma konusunda sana biz destekçi olacağız.” dedikleri gibi.** » (es-Saff: 14)

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle demiştir:

“Her nebinin bir havarisi vardır. Benim havarim de Zubeyr'dir.”

Bilinen bir şeydir ki, nebiler Allahu Teâlâ'yı tanıtmak, O'nun hakkında caiz olan ve caiz olmayan şeyleri haber vermek için gönderilmişlerdir. Nebilerin halis dostları ve azınlıktaki arkadaşları olan Havariler nasıl olur da Allahu Teâlâ'yı tanımazlar ve O'nun hakkında caiz olan ve caiz olmayan şeylerden habersiz olabilirler?”

Bazı âlimler şöyle dediler:

“Muhakkak ki Havariler, yaratıcının kudreti konusunda şüphe etmemişlerdir. Çünkü onlar mu'min, bilgili ve âlimdiler. Onların bu sözleri, senin bir adama şöyle demen gibidir:

“Falanca bana şunu getirebilir mi (verebilir mi)?”

Hâlbuki sen, o kişinin bunu yapabileceğini kesinlikle bilirsin.

Fakat asıl kastedilen mana şudur:

“Bunu yapar mı? Bu konuda sana icabet eder mi, etmez mi?”

Havariler, Allahu Teâlâ'nın bunu ve bunun dışındaki her şeyi yapabilme gücüne sahip olduğunu hem akılları hem de rasullerinin bildirmesiyle bilmekteydiler. Fakat, bunu gözleriyle görmek istediler. Aynen İbrahim *aleyhisselam*'ın:

“Ey Rabbim! Ölülerini nasıl dirilttiğini bana göster.” (Bakara:260) demesi gibidir.

İbrahim *aleyhisselam*, Allahu Teâlâ'nın her şeyi yapabilme gücüne sahip olduğunu hem aklı hem Allahu Teâlâ'nın ona bildirmesiyle bilmekteydi. Fakat bunu gözleriyle görmek istedi. Allahu Teâlâ'nın kudreti konusunda da zaten içinde hiçbir şüphe yoktu.

Ben (İmam Kurtubi) de diyorum ki; bu te'vil güzeldir. Bundan güzeli ise; **“Gökten bir sofrayı indirmesi için Rabbine dua edersen sana icabet eder mi?”** sözü, Havarilerin sözü değil, Havarilerle birlikte olan başka insanların sözüdür” şeklindeki tevidir.

İbn'ul Hassar şöyle dedi:

“Havarilerin, İsa *aleyhisselam*'a söyledikleri:

“Gökten bir sofrayı indirmesi için Rabbine dua edersen sana icabet eder mi?” sözünden, Havariler'in Allahu Teâlâ'nın kudreti hakkında şüphe ettikleri anlaşılmalıdır. Buradaki istemede, Allahu Teâlâ'ya karşı bir nezaket ve edep vardır. Çünkü her olması mümkün olan şeyi Allahu Teâlâ'nın takdir etmemesi söz konusu değildir.

Havariler, İsa *aleyhisselam*'a iman etmiş en hayırlı kimselerdir. Olabilmesi mümkün olan her şeyin Allahu Teâlâ'nın kudretinin dahilinde olduğunu bilmemeleri nasıl düşünülebilir? Ayetin, “**te**” harfi ile okunuşunun manasına gelince, bu; “**sen Rabbin'den isteyebilir misin?**” manasındadır. Bu, **Aişe radiyallahu anhâ** ve **Mücahid radiyallahu anh'**ın sözüdür.

Aişe radiyallahu anhâ şöyle demiştir:

“Havariler, Allahu Teâlâ'yı çok iyi biliyorlardı. Onlar; “**Rabbin gökten bize sofrayı indirebilir mi?**” sözünü söylememişlerdir. Söyledikleri söz: “**Rabbinden isteyebilir misin?**” şeklindedir.

Aişe radiyallahu anhâ'nın şöyle dediği de rivayet edilmiştir:

“Havariler, Allahu Teâlâ'nın bir sofrayı indirmeye kadir olduğunda şüphe etmemişler, fakat şöyle demişlerdir:

“Rabbinden isteyebilir misin?”

Muaz b. Cebel radiyallahu anh dedi ki:

“Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bize ayeti:

“Rabbinden isteyebilir misin?” şeklinde okuttu.”

Muaz radiyallahu anh dedi ki:

“Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* bu ayeti defalarca (te) ile yani “**هَلْ تَسْتَطِيعُ رَبَّكَ** **hel testetiu Rabbeke: Rabbinden isteyebilir misin? Şeklinde okudu.**”

(Buhari c: 2 s: 66)

(Kurtubi Tefsiri)

Şimdi ben de diyorum ki:

“Âlimlerin bu ayet hakkındaki görüşlerini zikrettik. Şimdi bakalım, bu ayet, dinin aslında cehaletin mazeret olduğunu söyleyenlere delil olabilir mi? Elbette olamaz.”

ÜÇÜNCÜ ŞÜPHE: HATA RUHSATININ GENELİNİ DELİL GÖSTERMEK

Büyük şirkte cehaletin mazeret olduğunu söyleyenler, bu konuda hata ruhsatını delil aldılar ve şöyle dediler:

“Cehalet hatanın parçalarından bir parçadır. Bu nedenle cehalet ister tevhidde, ister usulda, isterse fer’i konular-da olsun bu ümmet için bir ruhsattır. Bu konuda Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

« **Ey Rabbimiz!** (İhmalimiz sebebiyle) **Unutmuş** (olduğumuz için üzerimize farz kıldığın amelleri yapmamış) **yahut** (yasakladığın bir ameli kasten, bilerek işleyip) **hata etmişsek bizi** (bunlardan) **sorumlu tutma.** »
(el-Bakara: 286)

«**Ve eğer yanlışlıkla onları gerçek babaları dışında başka birine nispet ederseniz Allah bundan dolayı sizi sorumlu tutmaz fakat kalplerinizin kasıtlı olarak işlediği şeylerden dolayı sorumlu tutar.** »
(el-Ahżâb: 5)

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle demiştir:

“**Şayet hâkim bir meselede ichtihatla hükmeder sonra onda isabet ederse kendisi için iki sevap vardır. Şayet ichtihatla hükmeder ve hata ederse kendisi için bir sevap vardır.**” (Buhari, Müslim)

Bir başka hadisinde şöyle demiştir:

“**Ümmetinden hata, unutma ve ikrah altındayken sorumluluk kaldırılmıştır.**”⁽²³⁾

Cehaletin büyük şirkte mazeret olduğunu söyleyenler şöyle dediler:

“Bu ruhsat genel olan bir ruhsattır ve şirkle ilgili olan ayetleri de tahsis eder.”

Allahu Teâlâ'nın yardımıyla ben şöyle diyorum:

“Bu ruhsat; kitap, sünnet, ümmetin icması, sahabelerin görüşü ve onlardan sonra gelen imamlara göre genel olan bir ruhsat değildir. Bu konuda Kur’ân’dan deliller vardır ve şöyledir:

1) Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

(23) (İbni Mace, İbni Hibban, Hakim rivayet etti ve sahih dedi.)

«**Aksi hâlde hiç farkında olmadan bütün iyi amellerinizin sevabı boşa gider.**» (el-**Hucurât: 2**)

Bu ayet şuna delalet ediyor: İnsan hissetmeden bile amelleri boşa çıkabilir. İşte bu nas; Müslüman bir kulun hissetmeden bazı ameller, fiiller ve sözler yaptığında, bundan dolayı amelinin boşa çıkacağını gösteriyor. Bütün amelin boşa çıkması ancak şirk ve küfür işlendiğinde söz konusu olur. Tıpkı insanın tevbe ettiğinde bütün günahları silindiği gibi şirk ve küfür işlendiğinde de bütün amelleri boşa çıkar. İşte bu, ehlisünnetin usulüne göre böyledir.

Bu ayet hata ruhsatının genel bir ruhsat olmadığını, küfür ve şirkin hata ruhsatından ayrı tutulduğunu apaçık bir şekilde göstermektedir.

2) Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ve ey rasulüm!** (Seninle ve Kur'ân'la alay edip etmedikleri konusunda) **Onlara soracak olsan mazeret olarak muhakkak şöyle derler: "Yemin olsun ki biz, (alay kastıyla değil) sadece (uzun yol yorgunluğunu gidermek için) eğlenip oynuyorduk."** De ki: "**Allah'la, ayetleriyle ve rasulüyle mi alay ediyordunuz?!"** "**Özür beyan etmeyin! Muhakkak ki (zahiri) imanınızdan sonra küfrünüzü açığa çıkardınız. (İhlasla tevbe ettikleri için) İçinizden bir kısmını (ahiret gününde) affetsek bile bir kısmına azap edeceğiz. Çünkü onlar (suç işleyip ihlasla tevbe etmemiş olan, nifak ve alaya hâlen gizlice devam eden) mücrimlerdir."**» (et-Tevbe: 65-66)

Ayette söz konusu olan kimseler, söyledikleri sözün haram olduğunu bilmekte, fakat sözleriyle küfrü kastetmemekte, bu sözleri söylediklerinde kâfir olmayacaklarını ve tıpkı ikrah altında söylenen küfür sözü gibi olduğunu zannetmekteydiler. Yine onlar, küfre girebilmeleri için bu sözü ancak ciddi bir şekilde söylemeleri gerektiğini zannediyorlardı. Fakat Allahu Teâlâ onları bu konuda mazeretli saymamış ve küfürlerine hükmetmiştir. Bu durumda anlaşılan şu ki; bu kimseler küfrü kastetmemiş olmalarına ve küfre girmeyeceklerini zannetmelerine rağmen Allahu

Teâlâ onları mazeretli kılmadı ve hata ruhsatını onlar için geçerli saymadı.

Bu delil apaçık gösteriyor ki; hata ruhsatı şirk ve küfür olan meselelere dahil değildir.

İbni Teymiyye şöyle demiştir:

“Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor: **“De ki: “Allah’la, ayetleriyle ve rasulüyle mi alay ediyordunuz?!” “Özür beyan etmeyin! Muhakkak ki (zahiri) imanınızdan sonra küfrünüzü açığa çıkardınız.”**

(et-Tevbe: 65-66)

Allahu Teâlâ bu ayette Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e o kimselere şöyle demelerini emrediyor: **“imanınızdan sonra küfrünüzü açığa çıkardınız.”**

Bu ayetlerdeki kimselerle ilgili olarak: “Bu kimseler daha önce kalpleriyle küfürde olmakla birlikte imandan sonra dilleriyle küfür sözü söylemişlerdir” diyen kimseler yanlış söylemişlerdir. Çünkü dille imanla birlikte kalpte küfür olması iman sayılmaz. Zira böyle olsaydı Allahu Teâlâ bu gibi sıfatları olan kimseler hakkında: **“imanınızdan sonra küfrünüzü açığa çıkardınız.”** diye asla buyurmazdı.

Üstelik bu durumda olan, yani kalple iman etmemiş, dille iman etmiş kimseler asla iman etmiş değildirler.

Şayet bu söz: “Siz imanı daha önce belli ettikten sonra şimdi küfrü de belli ettiniz” olarak anlaşılırsa, bu şekildeki anlayış da yine yanlıştır. Çünkü onlar küfrü sadece yakınlarına göstermekteydiler ve kendilerini tanıyan kimseler onların imanlı olmadığını bilmekteydiler...

“Onlara soracak olsan mazeret olarak muhakkak şöyle derler: “Yemin olsun ki biz, (alay kastıyla değil) sadece (uzun yol yorgunluğunu gidermek için) eğlenip oynuyorduk.”

Bu ayete göre onlar yaptıklarını itiraf ettiler ve özür beyan etmeye başladılar. Bu sebeple kendilerine: **“Özür beyan etmeyin! Muhakkak ki (zahiri) imanınızdan sonra küfrünüzü açığa çıkardınız.”** buyurulmuştur.

Bu söz apaçık şekilde göstermektedir ki bu kimseler, kendilerine göre küfür işlemiş olduklarına inanmamakta, bilakis bu şekilde yapmakla küfre girmediklerine inanmaktaydılar.

Bu ayetten; Allahu Teâlâ ile, ayetleriyle, rasulüyle alay etmenin apaçık küfür olduğu anlaşılmaktadır. Şayet böyle yapan kimse daha önce imanlı ise bunu yaptıktan sonra küfre girmiş olur.

Bu ayetten anlaşılıyor ki; ayette zikredilen kimselerin kalplerinde zayıf iman vardı, yaptıklarının haram olduğuna inanıyor ve bu amellerinin kendilerini küfre sokacağına asla inanmıyorlardı. Buna rağmen Allahu Teâlâ onlar hakkında küfür hükmü verdi. Bu ayeti selefi salihinden birçok kişi bu şekilde açıklamıştır.

Sahabelerden birkaç kişi münafıkların sıfatları konusunda şöyle demiştir: “Bakara suresinde hakkında ayet inen münafıklar hakkı kabul ettiler ve sonra kör oldular, hakkı bildiler ve sonra inkâr ettiler, sonra iman ettiler, sonra küfre girdiler.”

Katade ve Mücahid şöyle dedi:

Allahu Teâlâ bu ayette münafıkları örnek vermiştir. Zira onlar mu'minlerin inandıklarına, rasulün kendisiyle getirdiklerine inanmış, bunları duymuşlardı. Sonra da nurları ve imanları yok oldu.”

(Mecmu'ul Fetava c:7 s: 272)

3 – Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Fakat asıl fesat çıkarıcılar kendileridir de bunun bilincinde değildirler.” **(el-Bakara: 12)**

“Oysa asıl sefipler kendileridir de bunu bilmezler.” **(el-Bakara: 13)**

«Oysa sadece kendilerini aldatırlar da bunun farkında değildirler (çünkü Allah'a hiçbir şey gizli değildir ve O, münafıkların sıfatlarını mu'minlere bildirmiştir). » **(el-Bakara: 9)**

Şankıtiy bu ayetleri tefsir ederken şöyle demiştir:

“Tefsir ettiğimiz ayet her ne kadar münafıklar hakkında nazil olmuşsa da sözün geneline itibar edilir, nüzul sebebine göre haslaştırmaz.” **(Edvaul Beyan Tefsiri)**

İmam Taberi şöyle demiştir:

“Bu ayet tevhide öğrenip kabul ettikten ya da Allahu Teâlâ'yı tevhid etmeyi, kitaplarına ve rasullerine iman etmeyi ikrar ettikten sonra ancak inat ederek reddeden kimselere Allahu Teâlâ'nın azap edeceğini söyleyenleri Allahu Teâlâ'nın yalanladığına apaçık bir delildir. Zira Allahu Teâlâ'nın bu ayette münafık olarak vafettiği Allahu Teâlâ'yı ve mu'minleri kandırmayı isteyen kimseler, kendilerinin bâtil yolda olduklarını hissetmemekteydiler. Allahu Teâlâ bu kimseler hakkında işte bu şekilde Rableriyle ve mu'minlerle alay etmiş oldukları, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i yalanladıkları ve reddettikleri, aynı şekilde küfür üzere oldukları halde kendilerinin mu'min olduklarını iddia ettikleri için Allahu Teâlâ katında acıklı bir azap olacağını bildirmektedir.” **(Taberi Tefsiri)**

Bu durum apaçık bir şekilde gösteriyor ki; kim fasit ve bâtil bir amel üzere olduğu halde kendisinin doğru yolda olduğuna ve bu ameli işlediği için Allahu Teâlâ'nın seçkin kişisi olduğuna inanırsa onun bu hali kendisinin mazeret sahibi olduğunu göstermez. Çünkü bu kimse bu durumyla kendisinin Allahu Teâlâ'dan çok uzak olduğunu ve O'nu çok kızdırdığını ortaya koymuş olur. Üstelik yaptığı amel ister bidat olsun, ister Allahu Teâlâ'ya şirk olsun bu kimse yine de bu ayetlerin hükmüne girer. Zira onun şirkî ya da bidatî Allahu Teâlâ'nın razı olduğu bir amel zannetmesi ya da kendisinin hak üzere olduğunu zannetmesi ve böylece inanmış olması onu asla mazeretli kılmaz.

Allahu Teâlâ onlar hakkında şöyle buyuruyor:

«**Allah onların hepsini ceza vermek için dirilttiği gün,** (küfür ve nifak üzere olmadıklarına dair) **tıpkı (dünyada) size yemin ettikleri gibi Allah'a da yemin ederler ve bu yeminin kendilerine bir fayda vereceğini veya bir zararı defedeceğini zannederler.**»

Şu bir gerçektir ki onlar, (hem dünyada hem de ahirette) Allah'a yaptıkları yeminlerde yalancıdırlar. »
(el-Mucâdele: 18)

Yine şu iki ayeti delil gösterdiler:

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

« (Ey bana, gönderdiğim rasullerime ve indirdiğim kitaplarıma ihlasla iman eden kullarım! Bana şöyle dua edin) **“Ey Rabbimiz! (İhmalimiz sebebiyle) Unutmuş (olduğumuz için üzerimize farz kıldığın amelleri yapmamış) yahut (yasakladığın bir ameli kasten, bilerek işleyip) hata etmişsek bizi (bunlardan) sorumlu tutma. »**

(el-Bakara:286)

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«Ve eğer yanlışlıkla onları gerçek babaları dışında başka birine nispet ederseniz Allah bundan dolayı sizi sorumlu tutmaz fakat kalplerinizin kasıtlı olarak işlediği şeylerden dolayı sorumlu tutar. »

(el-Ahzâb: 5)

Bu iki ayeti delil gösterenlere şöyle cevap verilir:

Bu ayetlerdeki ruhsat; kibleye gerçek manada yönelmiş kimseler hakkındadır. Şayet bir kimse kible ehli olarak sıfatlanmış ise işte o kimse muvahhid kimsedir. Fakat büyük şirk veya büyük küfür işleyen kimseye gelince, işte o asla ehli kible olarak vasfedilmez. Dolayısıyla ancak tevhid üzere olan, hiçbir şirk işlemeyen kimse ehli kible sıfatını alır. Ayetlerdeki ruhsat işte böyle kimseler içindir. Bu meselede ileri sürülen hata ruhsatı ise şu ayetlerden sonra gelmiştir:

«Rasul (Muhammed), Rabbinden kendisine vahyedilen her şeye şeksiz şüphesiz iman etti. Bütün mu'minler de Allah'a, meleklarına, (rasullere indirdiği) kitaplarına ve rasullerine iman etti. Onlar dediler ki: “Rasullerinden bir kısmına iman edip bir kısmına iman etmezlik yapmayız, bilakis bütün hepsine iman ederiz.” Yine onlar dediler ki: “(Rabbimizin emirlerini ve yasaklarını) İştittik ve (bunları yerine getirerek) itaat ettik. Ey Rabbimiz! Günah-

larımızı bağışla, dönüş ancak sanadır.” Allah, hiç kimseye kaldıramayacağı yükü yüklemez. Kişinin yaptığı iyilik kendi lehinedir (onun mükâfaatını eksiksiz alacaktır), **yaptığı kötülük ise kendi aleyhinedir** (onun cezasını başkası değil, kendisi görecektir). (Ey bana, gönderdiğim rasullerime ve indirdiğim kitaplarıma ihlasla iman eden kullarım! Bana şöyle dua edin) “**Ey Rabbimiz!** (İhmalimiz sebebiyle) **Unutmuş** (olduğumuz için üzerimize farz kıldığın amelleri yapmamış) **yahut** (yasakladığın bir ameli kasten, bilerek işleyip) **hata etmişsek bizi** (bunlardan) **sorumlu tutma. Ey Rabbimiz!** (Verdiğin emirleri yerine getireceklerine dair söz verdikleri hâlde sözünde durmayan ve bu sebeple helak olan) **Bizden önceki kavimlere yüklediğin gibi bize de** (yerine getirmedeğimizde helakimize sebep olacak nefsimize zor gelen) **ağır yük yükleme. Ey Rabbimiz! Taşınması zor olan yükü de bize taşıtma** (bizi yerine getirmesi kolay olan amellerle mükellef kıl). (Üzerimize farz kıldığın fakat ihmalimizden dolayı unutup yerine getirmedeğimiz amellerden dolayı) **Bizi affet**, (nefsimize uyup bilerek işlediğimiz hatalarımızdan dolayı) **bizi bağışla ve bize merhamet et** (bizi kendi azabından koru; çünkü bizi senin azabından ancak senin rahmetin kurtarır, amellerimiz asla kurtaramaz). **Sen bizim mevlamızsın** (bizi düşmanlarımıza karşı ancak sen muzaffer kılarısın). **Bundan dolayı kâfir** (emirlerine karşı gelen; zatında, sıfatlarında ve fiillerinde seni birlemeyen; yalnız sana ait hak ve yetkileri başkasına vererek şirk koşan ve senin yolunda giden muvahhidlere düşmanlık yapan) **milletlere karşı bize yardım et!** (Çünkü biz seni; zatında, sıfatlarında ve fiillerinde birleyen, hak ve yetkilerini sana verip şirk koşmayan, seni her türlü noksan sıfattan tenzih eden ve yalnız sana ibadet eden muvahhid kullarız).” »

(el-Bakara: 285–286)

Bu ayet apaçık gösteriyor ki hata ruhsatı, tevhid ve imanla ya da dinin aslı ile ilgili olan meselelerde değildir. Buhari’de geçen hadiste bildirildiği gibi...

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* etrafında bazı sahabeler varken şöyle buyurdu:

“Bana Allah’a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarınızı öldürmemek üzere beyat verin... Sizden her kim bu sözü yerine getirirse onun ecri Allahu Teâlâ’ya aittir. Her kim de bu konuda eksiklik yapar ve bundan dolayı dünyada bir ceza görürse işte bu, onun için bir keffarettir.”

Hafız İbni Hacer *rahmetullahi aleyh* şöyle demiştir:

“Nevevi bu hadis için şöyle dedi: “Bu hadisin geneli Allahu Teâlâ’nın şu sözüyle haslaştırılmıştır: **“Muhakkak ki Allah kendisine** (sıfat, fiil, hak veya yetkilerinde ya da ibadette) **ortak koşulmasını asla bağışlamaz.”** O halde mürted olan kimse, irtidatından dolayı öldürülürse, öldürülmesi onun için bir keffaret sayılmaz.”

Hafız İbni Hacer el-Askalani şöyle demiştir:

“İmam Nevevi: **“Her kim de bu konuda eksiklik yapar ve bundan dolayı dünyada bir ceza görürse işte bu, onun için bir keffarettir.”** sözünü açıklıyor ve şirkin asla bu söze dahil olmadığını bildirmek istiyor.”

(Fethu’l Bari c: 1 s. 81–83)

Sonra Hafız İbni Hacer el-Askalani âlimlerin bu hadisle ilgili açıklamalarını bildirmeye devam etti ve İmam Nevevi’nin görüşünü tercih etti. Çünkü şirkin haramlığı ve affedilmeyişiyle ilgili Mekke’de inen genel hükümler, kible ehliyle ilgili verilen ruhsatı tahsis eder. Çünkü onlar Allahu Teâlâ’dan başka ibadet edilen ilahlara ibadeti terk ederek şirkten beri olup tevhibi gerçekleştirdikleri için kible ehli sıfatını hak etmişlerdir.

Müfessirlerin İmamı Taberi: **“Ey Rabbimiz!** (İhmali-miz sebebiyle) **Unutmuş** (olduğumuz için üzerimize farz kıldığın amelleri yapmamış) **yahut** (yasakladığın bir ameli kasten, bilerek işleyip) **hata etmişsek bizi** (bunlardan) **sorumlu tutma.”** ayeti hakkında şöyle demiştir:

“Allahu Teâlâ mu'min kullarına O'na nasıl dua edeceklerini ve duada O'na ne söyleyeceklerini öğretiyor. Bunun manası şöyledir:

“Şöyle deyiniz: “Ey Rabbimiz! Eğer bize bir şeyi farz kıldığın halde biz onu bilmez ve bundan dolayı onu yapmayı unutur ya da o konuda hataya düşersek veya bir şeyi yasak kıldığın halde onu bir kasıt olmaksızın bilmeyerek işlersek ya da hata yaparsak bizi sorumlu tutma.”

İmam Taberi senediyle İbni Zeyd'den Allahu Teâlâ'nın: **“Ey Rabbimiz!** (İhmalimiz sebebiyle) **Unutmuş** (olduğumuz için üzerimize farz kıldığın amelleri yapmamış) **yahut** (yasakladığın bir ameli kasten, bilerek işleyip) **hata etmişsek bizi** (bunlardan) **sorumlu tutma.**” sözü hakkında şöyle dediği sabit olmuştur: “Bize farz kıldığın bir şeyi unutursak veya haram kıldığın bir şey konusunda hata yaparsak bizi sorumlu tutma.”

Bir kimse: “Allahu Teâlâ, kulları bir şey unuttukları veya hata yaptıkları zaman onları sorumlu tutuyor mu ki bundan dolayı kendilerini sorumlu tutmamasını O'ndan istiyorlar?” diye sorarsa o kimseye şöyle cevap verilir:

“Unutmak iki şekildir:

Birincisi; kulun kendi ihmalinden dolayı meydana gelen unutma.

İkincisi ise; kişinin aklının zayıf olması gibi bir sebeple gerçekten elinde olmayan unutma.

Birinci türde olan unutma Allahu Teâlâ'nın ona emrettiğini yerine getirmemektir ki bundan dolayı sorumlu tutar. Zira bu hatayı kendisi meydana getirmiştir. Bu tür hata ve unutma sebebiyle kul, Allahu Teâlâ'dan af diler. Bu tür unutma Adem *aleyhisselam*'ın yaptığı gibi bir unutmadır ve Allahu Teâlâ bu sebeple onu ceza olarak cennetten çıkarmıştır.

Allahu Teâlâ bu konu hakkında şöyle buyuruyor:

«**Yemin olsun ki biz daha önce Âdem'e de** (sakın şu ağaçtan yeme diye) **tavsiyede bulunmuştuk** (ve yemesi durumunda akıbetini bildirmiştik) **fakat o, tavsiyemizi unutmuştu** (o ağaçtan yemişti). **Doğrusu tavsiyemizi muhafaza etme konusunda onu çok azimli ve sabırlı bulmadık.** »

(Tâ hâ: 115)

Aynı şekilde Allahu Teâlâ'nın şu ayette belirttiği unutmadır:

«**Onlar, bu ahiret gününe kavuşmayı nasıl unutmuş** (salih ameller işleyerek o güne hazırlık yapmamış) **ve ayetlerimizi** (bile bile) **inkâr etmişlerse biz de bugün onları unutacağız** (aç ve susuz olarak sonsuza kadar şiddetli azaba terk edeceğiz). »

(el-Arâf: 51)

Allahu Teâlâ'nın: “**Ey Rabbimiz!** (İhmalimiz sebebiyle) **Unutmuş** (olduğumuz için üzerimize farz kıldığın amelleri yapmamış) **yahut** (yasakladığın bir ameli kasten, bilerek işleyip) **hata etmişsek bizi** (bunlardan) **sorumlu tutma.**” ayeti, insanın işte bu gibi ihmalinden dolayı yaptığı unutmaya ve hatadır. Küfür, asla bunun içine girmez. Çünkü insan ihmal sebebiyle şirk ya da küfür işlerse bundan dolayı asla affedilmez. Zira Allahu Teâlâ şirki affetmeyeceğini bildirmiştir. Allahu Teâlâ'nın affedebileceği hatalar; şirkin ve küfrün dışında olan hatalardır. Bu tür hatalar ihmal sebebiyle masiyeti işlemek ya da farzı yerine getirmemek şeklinde meydana gelir. Tıpkı Kur'an'ı ezberlediği halde unutmak, dünya meşgalesi sebebiyle namaz kılmayı, oruç tutmayı unutmak gibi... İşte bu tür günahların affedilmesi için Allahu Teâlâ'ya dua etmek gerekir. Çünkü kişi bu yaptığından dolayı sorumludur ve kesinlikle Allahu Teâlâ'nın affına ihtiyacı vardır.

Fakat kişinin elinde olmayan, ihmalinden meydana gelmeyen unutmaya ve hatalara gelince, kişi bundan sorumlu değildir. Bu sebeple bu tür unutmaya ve hatalar bu ayetin hükmüne dahil değildir. Mesela; bir kimse Kur'an'ı ezberler ve unutmamak için elinden geleni yapar, fakat ihtiyarlığı ya da birtakım sebeplerden dolayı Kur'an'ın hızını unutursa bundan dolayı Allahu Teâlâ katında sorumlu olmaz.

Aynı şekilde hata da iki kısımır:

Birincisi: Kişinin hata olduğunu bildiği halde bilerek onu işlemesi... Küfür hariç bu tür hata sebebiyle kişi Allahu Teâlâ katında sorumludur ve onun affedilmesi için dua edilir.”

(**Taberi'nin sözü burada bitmiştir.**)

Ben şöyle diyorum:

“Müfessirlerin imamı olan Taberi bu nassı işte bu şekilde açıklamış ve bu ayette olan hata ve unutmamanın küfrün altında olan şeyler için geçerli olduğunu izah etmiştir. Çünkü Allah-û Teâlâ başka ayette: “**Muhakkak ki Allah kendisine** (sıfat, fiil, hak veya yetkilerinde ya da ibadette) **ortak koşulmasını asla bağışlamaz.**” buyurmuştur. Bu sebeple gerçek kible ehlinin şirkten tevbe eden ve Allahu Teâlâ'nın şeriatine bağlanan kimseler olduğunu yine şu ayetinde zikretmiştir:

«**Eğer o müşrikler tevbe eder** (işledikleri şirklerden vazgeçip rasulümüze ve ona indirilenlere iman ederek Müslüman olur), **namazı** (rükün ve şartlarına riayet ederek) **ikame eder ve zekâtı** (Allah'ın emrettiği şekilde) **verilerse sizin dinde kardeşleriniz olurlar.** »

(et-Tevbe: 11)

İbni Abbas *radıyallahu anh* şöyle demiştir: “Bu ayet kible ehli olan kimselerin kanlarını haram kılmıştır.”

(**Kurtubi'nin Ahkâmul Kur'ân Kitabına Bak**)

Kible ehlinin vasfı: Şirkten uzak duran ve Allahu Teâlâ'nın şeriatine sınımsız tutunan kimseler, olmalarıdır. İşte bu vasfa sahip olan kimseler hata ruhsatına tabidirler. Müşrik ise asla kible ehlinden değildir. Bundan dolayı bu ruhsat onun için söz konusu değildir.

İbni Teymiyye şöyle demiştir:

“Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

“**Allahu Teâlâ ümmetinden, içlerinden geçirdikleri şeyi konuşmadıkça ve amele dökmedikçe affedecektir.**”

Nefsin içinde olan şeylerle ilgili işte bu af ve mağfiret sadece Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ümmeti için geçerlidir. Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ümmeti ise; Allahu Teâlâ'ya, kitaplarına, rasullerine, ahiret gününe gerçek manada inanan kimselerdir. Bu ise; buradaki affın sadece imanı bozmayan meseleler hakkında geçerli olduğunu göstermektedir. İmanı bozan meseleler

ise asla bu affa ve bu hadisin lafzına girmez. Çünkü imanı bozan amelleri işleyen ve imanını bozan kişi asla gerçek manada Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ümmetine tabi olmuş değildir. Böyle kimseler ancak münafıklar gibidir ve içlerindeki şeyler sebebiyle kesinlikle affedilmezler. Bu hadiste işte bu fark apaçık belirtilmiştir. Böylece şeri deliller birbirini desteklemiş olur.

Kur'ân ve sünnette beyan edildiği gibi, Allahu Teâlâ bu ümmetin hata ve unutmalarını affetmiştir. Dolayısıyla sahih bir imana sahip olan kimsenin hata, unutma ve içinden geçirdiği kötü şeyler affedilerek cehennemden de çıkarılır. Fakat imanı olmayan kimseler asla bu nassa dahil değildir. Böyle kimselerin hata ve unutmaları sebebiyle affedileceklerine dair hiçbir nas yoktur.”

(Mecmu'ul Fetava c: 10 s: 760)

İbni Teymiyye'nin sözünün manası apaçıktır. Hata ve unutma ruhsatı sadece kible ehli olarak vafedilen imanı sahih olan kimseler için söz konusudur. Bu sebeple af ancak imanı bozmayan kimseler içindir. Fakat imanını şirk ve küfürle bozan kâfir ve müşrik kimse kible ehli olmaktan çıkar ve bu hadis asla onlar için delil olmaz.

Bu hadisi işte bu şekilde anlamak hem Kur'ân'a hem de diğer hadislere uygundur.

SÜNNETTEN DELİL

Birinci Hadis: Ebu Seleme, Ata b. Yesar, Ebu Said el-Hudri *radıyallahu anh*'a gelerek Haruriye hakkında ona şöyle sordular:

“Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Haruriye hakkında bir söz zikrettiğini işittin mi?” Ebu Said el-Hudri *radıyallahu anh* şöyle dedi:

“Haruriye nedir bilmiyorum. Fakat Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

“Bu ümmetten bir taife çıkacaktır. Siz onların namazı yanında kendi namazınızı az göreceksiniz. Onlar Kur'ân okuyacaklar, fakat okudukları

Kur'ân boğazlarından aşağı inmeyecektir. Onlar okun vurup deldiği yerden çıktığı gibi dinden çıkacaklardır. Öyle ki ok sahibi okun ulaştığı yere baktığında orada kandan bir eser görmez de ok buradan girdi mi girmedi mi diye şüphe eder.”

(Müslim)

Bir başka rivayette şöyle geçmektedir:

“Ümmetinden bir topluluk çıkar, Kur'ân'ı okurlar, fakat sizin okuyuşunuz onların okuyuşu yanında bir şey değildir, sizin namazınız onların namazı yanında bir şey değildir, sizin orucunuz onların orucu yanında bir şey değildir. Kur'ân'ı okurlar ve bunu kendilerinin lehine zannederler. Oysa bu onların aleyhinedir. Onların namazları da köprücük kemiklerinden öteye geçmez. Okun avı delip geçmesi gibi dinden çıkarlar.”

Bir başka rivayette şöyle geçmektedir:

“Okun avı delip geçmesi gibi dinden çıkarlar. Sonra ona geri dönmezler. İşte onlar yaratılmışların en şerlileridir.”

(Müslim)

“Onlar Kur'ân okuyacaklar, fakat boğazlarından aşağıya inmeyecek” sözü hakkında Nevevi Şöyle dedi:

“Kadı şöyle dedi: “Bu sözün iki manası vardır:

Birincisi: Onların kalpleri anlamayacak, okudukları Kur'ân'dan fayda görmeyecekler ve sadece ağızlarından çıkan bir sözden başka bir şey elde edemeyeceklerdir.

İkinci ise: Yaptıkları amelden hiçbir sevap alamayacaklardır.”

(Nevevi Şerhi c: 7 s: 159)

Bu hadisler bize şöyle bir kavimden bahsediyor: Cehaletleri ve fasit tevilleri sebebiyle bozuk bir inanç ortaya koymuşlar, buna rağmen kendilerinin Allahu Teâlâ'ya en yakın kişiler olduklarını zannetmişlerdir. Zira bu kimseler Allahu Teâlâ'ya çok ibadet etmekte ve çok namaz kılmaktadırlar. Buna rağmen İslam âlimleri bunların sapık olduklarına, kötü olduklarına dair hüküm vermiş, onlar hakkında cehaletleri ve tevillerine rağmen günahkâr ol-

dukları konusunda ittifak etmiş, böylelikle hata ruhsatını bunlar için bir özür saymamışlardır.

Müfessirlerin imamı Taberi onlar hakkında şöyle dedi:

“Bilindiğine göre bu kimseler; Müslümanların kanlarını hata yoluyla ve Kur’ân ayetlerini fasit bir şekilde tevil ederek halal kıldılar.” **(Fethu’l Bari)**

İşte bu hadisler; hata ruhsatının hem Müslümanı hem kâfiri içine alan genel bir ruhsat olmadığını göstermektedir. Bu sebeple bu ruhsatı sadece kible ehline tahsis etmek gerekir ve bu ruhsat sadece ferî meseleler için geçerlidir, dinin aslı yani; tevhid ve şirki terk konusunda geçerli değildir.

İkinci Hadis: Buhari’de şöyle geçmektedir:

“**Münafık ve kâfir olan kişiye şöyle denilecektir: “Bu adam hakkında ne diyordun?” O: “Bilmiyorum, insanların dediğini diyordum” diyecek...**”

Hafız İbni Hacer *rahmetullahi aleyh* şöyle demiştir: “Bu hadis itikad konusunda taklidin kötü olduğunu ve cezayı gerektirdiğini göstermektedir. Zira hadiste sorulan kişi: “Ben insanların bir şey söylediğini duyuyordum ve öyle söyledim.” Demektedir.”

(Fethu’l Bari, Kitabı’l Cenaiz c: 3 s: 284)

Ben şöyle diyorum: Şu bilinmelidir ki; taklit eden kişi cahildir ve hata işlemiştir. Fakat buna rağmen cehaleti ve taklidi sebebiyle mazeretli görülmemiştir.

Üçüncü Hadis: Buhari Sahih’te şöyle geçmektedir:

“**Kul Allahu Teâlâ’nın sevmediği ve O’nu kızdıracak bir kelimeyi hiç düşünmeden söyler de bunun sebebiyle cehennemine girer.**”

Buhari ve **Müslim**’deki başka bir rivayette şöyle geçmektedir:

“**Ne manaya geldiğini düşünmeden öyle bir kelime söyler ki...**”

Tirmizi Muhammed b. İshak’tan şöyle bir lafız zikretmiştir.

“Zararlı olduğunu zannetmeyerek öyle bir kelime söyler ki bunun sebebiyle cehennemin dibinde yetmiş sene gider.”

(Fethu'l Bari c: 11, s: 314–318)

Ben şöyle diyorum:

“İşte bu hadis; kişinin Allahu Teâlâ'yı kızdıracak olan umursamadığı bir kelimeyi hiç düşünmeden söylemesi sebebiyle cehenneme girdiğini, bu konudaki hatası ve cezaleti sebebiyle mazeretli olmadığını göstermektedir.

Şeyh El-iz b. Abdisselam şöyle demiştir:

“Hadisteki **“kelime”**den kasıt; söyleyen kimsenin iyi veya kötülüğünü bilmediği sözdür. Bu sebeple bir kimsenin fayda ve zararını bilmediği bir kelimeyi söylemesi haramdır.”

(Fethu'l Bari c: 11 s: 318)

Hata ve unutmaya ruhsatının sadece kible ehli olarak vasedilen imanı sahih kimseler için söz konusu olduğunu ispat eden birçok hadis vardır. Şayet meseleyi uzatmak istemeseydim bu hadisleri zikreder ve selefi salihinin açıklamalarını sunardım.”

İCMÂDAN DELİL

Kadı İyaz şöyle demiştir:

“Ubeydullah b. El-Hasen el-Anberi, müctehidlerin usulu'd-dinde icma ettiği konularda şayet te'vil edilen meseleler söz konusuysa böyle bir durumda icmaya muhalefet etmenin caiz olacağı yönünde görüş ileri sürerek bu şekilde ümmetin icmasına muhalefet etti. Oysa usulu'd-din'deki ümmetin icmasında hak birdir ve bu konuda hata yapan kişi günahkârdır, fasıktır. Âlimler böyle bir kimsenin tekfiri konusunda ihtilaf etmiştir.”

(Eş-şifa Bi Şerh Nuri'd-Din el-Kari c: 5 s: 393)

Kadı İyaz'ın sözü gösteriyor ki; usulu'd-din'de bir tek doğru vardır ve bu konuda hata yapan kişi günahkârdır, fasıktır. Bu konuda icma vardır. Ancak bu kişinin tekfiri konusunda âlimler arasında ihtilaf vardır.

İslam ümmeti hata ruhsatının usulu'd-din dışındaki meselelerde olduğu konusunda ittifak etmişlerdir. Zira usulu'd-din'de hata söz konusu olmaz. Çünkü usulu'd-din'de tek bir doğru vardır.

Usulu'd-din'den kasıt; ehlisünnetin itikad konusundaki usulüdür; “İman hem söz hem ameldir, Allahu Teâlâ semadadır, Allahu Teâlâ ahirette görülecektir, Kur’ân Allahu Teâlâ'nın kelmamıdır, mahlûk değildir” gibi meseleler örnek olarak gösterilebilir.

Hata ruhsatı ancak usulu'd-din dışındaki meselelerde söz konusu olur. Zira usulu'd-din'le ilgili meselelerde hata yapan kimse günahkârdır, fasıktır, tekfiri konusunda ihtilaf vardır. Bu kimse ehli sünnetin hakkında ittifak ve icma ettiği itikad usulüne muhalefet ettiği için bidat ehlidir. Burada sahibinin tekfir edilmediği söylenen usulu'd-din'den kastedilen; tevhid ve şirkle ilgili meseleler değildir. Çünkü tevhid ve şirk konusunda yapılan hata kişiyi kâfir yapar, bu konuda ittifak vardır. Bu sebeple Kadı İyaz sözünde; “tevil edilen meseleler” diye kayıt yapmıştır.

Tevhid ve şirk konusunda ise tevil söz konusu değildir. Zira tevhid asılların aslıdır ve dinin aslıdır, bu konuda hata yapmak insanı kâfir yapar, dinden çıkarır. Fakat ehli sünnetin usulüne göre tevili söz konusu olan meselelerde hata yapan kimse hata yapmış ve günahkâr olmuştur, ancak tekfiri konusunda ihtilaf edilmiştir.

Avn'ul Mabud kitabının yazarı şöyle dedi:

“Abdurrahman şöyle dedi:

“Babama ve Ebu Zer'a'ya ehlisünnetin usulu'd-din konusundaki mezheplerini ve: “Bu konuda bize seleften ne ulaştı ve onların inançları nedir?” diye sordum. Bana şöyle dedi:

“Gerek Hicaz'da, gerek Irak'ta, gerek Mısır'da ve gerekse Şam'da olsun bütün şehirlerdeki âlimlerin inancı şöyleydi:

“İman; söz ve ameldir, artar ve eksilir. Kur'an, Allahu Teâlâ'nın kelmamıdır, kesinlikle mahlûk değildir. Kaderin hayır ve şerri Allahu Teâlâ'dandır. Allahu Teâlâ keyfiyetsiz

bir şekilde arşa istiva etmiştir, yarattıklarından ayrıdır ve kendisini kitabında Rasulunun lisanı üzere vafsettiği gibidir. O'nun ilmi herşeyi kuşatmıştır. "O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O iştendir, görendir..." (24)

İşte selefin, tevîl ederek muhalefet eden bid'atçilerin tekfiri konusunda ihtilaf ettiği din ve itikad usulü budur. Seleften bazıları bu bidatçileri tekfir etmiş, cumhur ise tevhidî sağlayan muvahhidler olmaları şartıyla tekfir etmemekle birlikte, onlara hatalı, günah işleyen ve bidatçi sıfatını vermiştir.

Hafız İbni Hacer el-Askalani *rahmetullahi aleyh*: "**La ilahe illallah'a şehadet edinceye kadar insanlarla savaşmakla emrolundum**" hadisi hakkında şöyle demiştir:

"Bu hadisten: Tevhidi sağlayan bidat ehlini tekfir etmemek gerektiği anlaşılmaktadır."

(Fethu'l Bari c: 1 s: 97)

Ben şöyle diyorum:

"Tekfirleri konusunda ihtilaf edilen bidatçilerin, bu ümmetten tevhidî sağlamış kimseler olup ehlisünnetin dışında bir usulle tevile başvurarak yanlışa düşen kimseler olduğu konusunda selef ittifak etmiştir."

"**Hâkim icthad eder ve isabet ederse...**" hadisine gelince...

Ben şöyle diyorum:

"İctihat ancak ferî meselelerde olur, itikadın asıllarında olmaz, dinin aslında ise hiç olmaz. Aynı şekilde icthad ancak fer'i meselelerde ve hakkında kesin delil olmayan veya delili kat'i olmayan meselelerde söz konusu olur. Bu sebeple namazların rekâtlarının sayısı, farz kılınan meseleler, haccın ve orucun farz oluşu, fuhşun haram oluşu gibi kat'i delille sabit olan meselelerde asla icthad olmaz.

Buna göre icthad ancak İslam'ın tek manalı olan meselelerinde değil cüzi meselelerinde, ki bunlar kesin olmayan fer'i-ameli meselelerde söz konusu olur ve bu konularda

(24) (Avn'ul Mabud Süneni Ebu Davud Şerhi c: 13 s.: 48)

ictihadı herkes yapamaz. Zira ictihad yapacak kişinin müctehid seviyesine çıkmış olması gerekir. Eğer müctehid seviyesine çıkmamış bir kimse ictihad yaparsa o kimse isabet etmiş olsa bile günahkâr olur.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir hadisinde şöyle buyurmuştur:

“Kadılar üç çeşittir. Onlardan ikisi ateştedir. Onlardan her kim cehaletle hüküm verirse işte o kimse ateştedir.”

Buna göre hata yapan müctehidin ecir alabilmesi için iki şart vardır:

Birincisi: İctihat etme seviyesine yükselmiş âlim bir kimse olmalıdır. Zira şeriat, cahil kimseye ictihad etme izni vermemiştir.

İkincisi: Üzerinde kat'i delil bulunmayan zanni fer'i-ameli meselelerde ictihad yapılmalıdır. Bu sebeple aslı'd-din'de ve usulu'd-din'de ictihad yapılmaz, hakkında kesin delil olan meselelerde de ictihad yapılmaz.

İslam şeriatinde tevhid, dinin aslıdır ve apaçık bir şekilde ortaya konmuştur. İtikadın asılları da böyledir. Yine farzlar ve fuhşun haramlığı gibi fer'i-ameli meseler de böyledir. İşte bu gibi meselelerde ictihad yapılmaz ve ictihad seviyesine yükselmiş bir âlimin bu konularda ictihad yapmasına izin verilmez.

Bu sebeple her kim, ictihad etme seviyesine ulaşmadığı halde bu konuda ictihad yaparsa isabet etse bile şüphesiz haram işlemiştir. Bu konuda Kadı İyaz'ın bildirdiği gibi ümmetin selefi ve imamları ittifak etmiştir.

İmam Nevevi: **“Hâkim ictihad yaparsa...”** hadisini açıklarken şöyle dedi:

“Âlimler şöyle dediler: “Buradaki hâkimden kastın; hüküm sahibi âlim olduğu konusunda bütün âlimler icma etmişlerdir. İşte bu sifata sahip olan hâkim ictihad edip isabet ederse onun için ictihadı sebebiyle iki ecir vardır. Bir ecir ictihad ettiği için, bir ecir de hakka isabet ettiği içindir. Hadiste aslında sınırlandırılmış bir ibare vardır, o da; **“hâkim isteyip de ictihat yaparsa”** ibaresidir.

Söyle dediler: “Hüküm verme veya ictihad etme seviyesine çıkmayan kişinin kesinlikle hüküm verme hakkı yok-

tur. Böyle bir kimsenin hüküm vermesi helal değildir. Buna rağmen yine de hüküm verirse onun için sevap yoktur, bilakis günah vardır. Bu sebeple verdiği hüküm ister hakka uygun olsun, ister uygun olmasın geçersizdir. Çünkü hakka isabet sebebi; tevafuktur, şer'i asıllara dayalı değildir. Dolayısıyla verdiği her hüküm sebebiyle günahkâr olur. Hükümlerinde hakka isabet etsin veya etmesin verdiği hükümler reddedilir ve bu hususta mazeret sahibi de değildir.”

Sünen'de şöyle bir hadis geçmektedir:

“Kadılar üç çeşittir. Bir tanesi cennette, ikisi ise ateştedir. Cehaletle hüküm veren kadı ateştedir.”

Bu hadiste cahil olduğu halde hüküm veren kadının cehennemde olduğu belirtilmektedir.”

(İmam Nevevi'nin sözü burada bitmiştir.)

İmam Nevevi daha sonra: “Her müctehid isabetli midir yoksa sadece bir kişi mi isabetlidir meselesinde konuşmaya başladı ve bu meseleyi bitirdikten sonra şöyle dedi:

“Âlimler arasındaki ihtilaf; fer'i meselelerdeki ictihat-tadır, tevhidin asıllarında değildir. Çünkü icmayla sabittir ki tevhidin aslında isabet eden tek kişidir.”

(Nevevi Müslim Şerhi c: 12 s: 13)

Avn'ul Mabud kitabının yazarı bu hadisi açıklayarak şöyle dedi: “Hattabi şöyle dedi: “Hakkı araştırarak ictihad yapan ve ictihadında hata yapan müctehid sevap alır. Çünkü onun ictihadı ibadettir. Eğer hata yaparsa sevap almaz, fakat günah da kazanmış olmaz. İşte bu durum müctehid seviyesine yükselmiş, ictihad usullerini, kıyası ve nasıl ictihad yaptığını bilen âlim kimse için söz konusudur. Bu sebeple ictihad seviyesine çıkmayan, ictihadın nasıl yapılacağını bilmeyen kimse ictihad yaparsa günah işlemiş olur ve yaptığı hatası sebebiyle mazeretli olmaz. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şu hadisi de buna delalet eder:

“Kadılar üç çeşittir. Bir tanesi cennette, ikisi ateştedir...”

Bu, şunu gösterir: İctihat sadece değişik konulardaki fer'i meselelerde söz konusu olur, şeriatin rükunları ve ana meselelerde ya da te'vilin söz konusu olmadığı konularda icthad olmaz. Bu sebeple, her kim tek manalı olan meselelerde ve te'vil edilmeyecek meselelerde hata yaparsa mazeret sahibi değildir, hata işlemiştir ve bu konudaki hükmü reddedilir.” **(Avnu'l Mabud c: 9 s: 488-489)**

Ben şöyle diyorum:

“Bu meselelerle ilgili hükümler Fethu'l-Bari ve hadis kitaplarında geçmektedir. Oraya da bakılabilir.”

İmam Şevkani, icthadın tarifi konusunda Gazali'den naklederek şöyle demiştir:

“**İctihad**; hak hükmü bulmak için bütün gücünü kullanarak çalışmaktır. İctihadın yeri fer'i meselelerdir. Bu sebeple fer'i meselelere icthad meseleleri ismi verilmiştir. İşte bu meselelerde hüküm veren kişi müctehiddir. İctihat usullerinde olmaz...”

Bazı âlimlere göre icthad, icthad etme seviyesine çıkmış fakihin, zanni meselelerde hüküm verme konusunda bütün gücünü kullanarak hüküm çıkarmasıdır. Bu tarifte zan kelimesi eklenmiştir. Çünkü kati meselelerde icthad olmaz... İctihadın manasının; müctehidin zanni olan bir hükmü çıkarmak için bütün gücünü kullanması olduğunu öğrendikten sonra icthadın konusunun ameli-şeri hüküm olduğu daha iyi anlaşılır.

Mahsul kitabında Şevkani şöyle demiştir:

“İctihat edilecek konu; hakkında kati delil olmayan her şer'i hükmüdür. Burada şer'i kavramının kullanılması akli ve kelim konularından ayrı tutmak içindir. “Kati delil olmayan” ifadesinden kastımız; hakkında kati delil bulunan beş vakit namazı, zekâtı ve ümmetin üzerinde ittifak ettiği meseleleri ayrı tutmak içindir...”

Yedinci mesele: Müctehidin hakkında isabet ettiği meselelerin hangileri olduğu, hangi meselelerde bir tek hak olduğu ve hangi meselelerde ihtilaf edildiğinde iki

sevap alındığı konularında ihtilaf edilmiştir. İşte bu meselenin özeti şöyledir:

Birincisi: Akli meseleler. Bu meselenin de şu çeşitleri vardır:

a) Bu konuda hata yapıldığında Allahu Teâlâ'yı ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i öğrenmek engellenmiş olur. Allahu Teâlâ'yı bilmek, tevhidi ve adaleti ortaya koymak gibi... Dediler ki: “Bu konuda hak birdir, her kim ona isabet ederse hakka isabet etmiştir, her kim de o konuda hata yaparsa işte o kimse kâfirdir.”

b) Allahu Teâlâ'nın kıyamet gününde görülüp görülmemesi, Kur'ân mahlûk olup olmama, muvahhidlerin cehennemden çıkmaları ve bunlar gibi meselelerde hak birdir. Her kim bu hakka isabet ederse hakka isabet etmiştir. Her kim de bu konuda hata yaparsa bu kimse İmam Şafii'ye göre tekfir edilir. İmam Şafii'nin öğrencileri onun bu görüşünün zahire göre olduğunu ve zahire göre kâfir hükmü verdiğini söylediler. Bazıları ise bunun İslam'dan çıkarılan küfür olmadığını, İslam'dan çıkarmayan küfrani nimet olduğunu söylediler.”

(İrşadu'l Fehul s: 250–259 İctihad Babı)

Ben şöyle diyorum:

“Bu anlattığımız meseleler Sünen Şerhinde ve Fıkıh Usulü Kitaplarında güzel bir şekilde açıklanmıştır.

Şöyle ki; müctehid olabilmek için icthad seviyesine çıkmak ve icthad ilmine sahip olmak gerekir. İctihat yapılacak konular ise ancak fer'i-ameli olan, hakkında kesin delil olmayan meseleler olmalıdır. İşte ancak bu iki şart altında yapılan icthadda hata edildiğinde bir sevap alınır, yoksa tevhid konusunda, büyük şirk konusunda asla icthad söz konusu olmaz. Bu nedenle tevhid konusunda, büyük şirk konusunda icthad yapan kimsenin sevap alacağına dair: “**Hâkim icthad yapar...**” hadisini ya da; “**Rabbimiz! Eğer unutmuş ve hata etmiş isek bizi sorumlu tutma.**” ayetini delil gösteren kimse gerçekten zır cahil olan bir kimsedir ve İslam'a en büyük iftirayı at-

mıştır. Allahu Teâlâ'yı bu tür noksanlıklardan tenzih ederiz.

İctihat, söylediğimiz gibi fer'i-ameli ve hakkında kesin delil olmayan meselelerde söz konusudur. Hata ve unutmaya ancak ehli kible için ruhsattır. Müşrik ise ehli kibleden olmayıp ictihad seviyesine de çıkmış değildir, üstelik Allah-û Teâlâ'nın izin vermediği konularda ictihad yapmıştır.

Bu Mesele Hakkında

Sahabe ve İmamların Bazı Sözleri:

1 – Sahabelerin, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* öldükten sonra zekâtı vermeyenler hakkındaki hükmü:

Sahabelerin ittifakıyla onların tevilleri muteber görülmemiş ve bu konuda özürlü sayılmamışlardır. Onların delil olarak gösterip te'vil ettikleri Allahu Teâlâ'nın: « Ey rasulüm! Müslümanların mallarından, onları günahların pisliğinden temizleyen ve iyi amellerinin sevabını artıran zekâtı al ve onlara (mağfiret edilmeleri, amellerinin kabul edilmesi ve mallarının bereketlenmesi için) dua et! Muhakkak ki senin duan, onlara sükûnet ve mutmainlik verir. Bil ki Allah (سَمِيع) **Semî'**dir (gizli olsun aşikâr olsun her şeyi en ince ayrıntısıyla işitendir), (عَلِيم) **Alîm'**dir (gizli olsun aşikâr olsun her şeyi ve yaptığınız her ameli çok iyi bilendir; ona göre size hesap soracaktır). » **(et-Tevbe: 103)** ayeti onlar için geçerli sayılmadı ve onlara mürted hükmü verilerek savaş açılmıştır.

2 – Abdullah b. Ömer *radıyallahu anh*'ın ilk Kaderiye hakkındaki görüşü: Kaderiye'yi tekfir etmiş ve onların Allahu Teâlâ'yı zulümden tenzih konusundaki niyetlerini mazeret görmemiştir. Zira onlar Allahu Teâlâ'yı zulümden tenzih etmek isterlerken bilmeyerek O'na noksan sıfat vermişler ve buna rağmen Abdullah b. Ömer *radıyallahu anh* onları mazeretli görmemiştir.

Yahya b. Muammer'den **Müslim** sahihinde şöyle bir rivayet vardır:

Yahya b. Muammer şöyle dedi:

“Kader konusunda ilk konuşan kişi Ma’bed el-Cehmi idi. Onun sözlerini duyunca ben ve Humedy b. Abdurrahman el-Hamiri hacca veya umreye gittik ve dedik ki: “Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in sahabelerinden bir tanesini bulalım da kaderle ilgili konuşulan mesele hakkında soralım.” Bu sırada Abdullah b. Ömer b. Hattab *radıyallahu anh* bize rastladı, ona şöyle dedim: “Ey Eba Abdurrahman! Bizim bulunduğumuz yerde şöyle bir taife çıktı: Kur’ân okuyorlar, ilim sahibi olduklarını söylüyorlar, fakat kader olmadığını iddia ediyorlar.” Abdurrahman b. Ömer *radıyallahu anh* şöyle dedi: “Eğer onlarla görüşürsen benim onlardan, onların da benden beri olduğunu bildir. Allahu Teâlâ’ya yemin ederim ki onlardan birisinin eğer Uhud dağı kadar altını olsa ve bunu Allahu Teâlâ için harcasa, kadere iman etmedikçe Allahu Teâlâ ondan asla razı olmaz.” Sonra Cibril hadisini anlattı.”

3 – İmamların, küfür olan bidatlere karşı tutumları: Onlar, bu gibi bidat ehli kimselerin tevillerini, cehaletlerini ve hatalarını asla kabul etmediler. Cehmiyye taufesine karşı olan tutumları buna örnektir.

İbni Teymiyye şöyle demiştir:

“Helaka uğrayacak olan fırkaların te’vili konusunda en eski söz Yusuf b. Esbat’ın, sonra Abdullah b. El-Mübarek’in; onların sapık olduğuna dair sözleridir. Onlar Müslümanların imamlarından değerli iki imamdır. Onlar şöyle demişlerdir: “Rafiziler, Hariciler, Kaderiyye ve Mürcie’dir.”

İbni Mübarek’e şöyle denildi:

“Cehmiyye onlardan değil midir?” O şöyle cevap verdi:

“Hayır, Cehmiyye Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*’in ümmetinden değildir.”

İbni Mübarek şöyle dedi:

“Yahudi ve Hıristiyanların sözünü konuşabiliriz, fakat Cehmiyye'nin sözünü konuşamayız.”

(Mecmu'ul Feteva c: 3 s: 350)

Son olarak şöyle diyorum:

“Allahu Teâlâ'nın izniyle bu şüpheyi reddetmek için anlattıklarımız yeterlidir. Zira hata ruhsatı Ashl'd-din dışındaki meselelerde söz konusudur, tevhid ve şirk konusunda söz konusu değildir. Bu ise kitap, sünnet ve icmada sabittir. Ümmetin selefi ve imamları da bu konuda ittifak etmiştir.

DÖRDÜNCÜ ŞÜPHE:

“TEVBE: 115” AYETİNİN DELİL ÖSTERİLMESİ

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

« (Ey kendilerine yasak hükmü inmeden önce, ölmüş müşrik yakınlarının bağışlanması için dua eden kullarım! Endişe etmeyin ve) **Bilin ki Allah bir kavmi hidayete muvaffak kıldıktan sonra, uzak durmaları gereken şeyleri beyan etmedikçe onların haktan sapsmış olduklarına dair hüküm vermez.** »

(et-Tevbe: 115)

Büyük şirkte cehalet mazeret diyenler şöyle demiştir:

“Bu ayet gösteriyor ki, sapıklık ancak hakkı beyan ettikten sonra söz konusu olur. Bu ayet hem şirk hem de şirk dışındaki tüm meseleleri kapsar. Dolayısıyla sapıklık sıfatı ancak hakkı açıkladıktan sonrası söz konusu olur.”

Allahu Teâlâ'nın yardımıyla ben şöyle diyorum:

“Ehlisünnet bir meselede belli bir hüküm vermeye kalkıştıkları zaman o meseleyle ilgili Kur'ân ve sünnetten tüm delillere hiç ayırt etmeksizin bakarlar, kesinlikle Kur'ân ve sünnetten tek tek deliller olarak hüküm vermezlerdi. Zira Kur'ân ayetleri birbirini tasdik eder ve asla birbirini yalanlamaz.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

« **Onun ayetleri doğruluk, güzellik ve uyum bakımından birbirine benzer...** » **(ez-Zümer: 23)**

Yani; Allahu Teâlâ'nın ayetleri birbirine benzer ve aralarında hiçbir ihtilaf yoktur.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

« **Eğer o (Kur'ân) Allah'tan başkasından gelmiş olsaydı onda birçok çelişkiler, zıtlıklar ve uygun-suzluklar bulurlardı.** » (en-Nisâ: 82)

O halde bir mesele hakkındaki tüm deliller toplanır ve her delil ihtiva ettiği manaya göre değerlendirilirse mutlaka o meselenin hükmü belli olmuş ve apaçık bir şekilde açıklanmış olur.

Bidat ehline gelince... Onlar bu şekilde yapmazlar ve asla bir mesele hakkında bütün delilleri toplayarak hüküm vermezler. Onlar delillerin müteşabih olanlarına ve tek tek bakarlar. Üstelik delilleri siyakından keserek delil alırlar ve ayetlerle hadisleri birbirine vururlar.

Delil gösterdikleri **Tevbe: 115** ayetiyle Kur'ân'daki sapıklık sıfatının, ancak beyandan sonra olacağını ispat etmeye çalışıyorlar. Oysa bu ayet şirk ve küfür konusuyla alakalı değildir. Çünkü Kur'ân birçok meselede sapıklık sıfatının beyandan önce de olduğunu ortaya koymuştur.

Allahu Teâlâ'nın şu ayetinde olduğu gibi:

«**Ummilere** (okuma yazma bilmeyen ve kitap ehlin-den olmayan Araplara) **kendi içlerinden bir rasul** (Muhammed'i) **gönderen Allah'tır. O Rasul, onlara Allah'ın indirdiği ayetlerini okur, onları** (küfür, şirk, günah ve kötü ahlaktan) **temizler ve onlara kitabı** (Kur'ân'ı) **ve hikmeti** (sünneti) **öğretir. Hâlbuki onlar, kendilerine rasul gönderilmeden önce apaçık bir sapıklık** (küfür, şirk, zulüm ve günah) **içinde idiler.**» (el-Cum'a: 2)

« **Ve sizi sapıklıktan kurtarıp hidayete erdirdiği için öğrettiği şekilde** (her türlü noksan sıfattan tenzih edip yücelterek) **O'nu zikredin! Muhakkak ki siz daha önce** (şirk içinde yaşayan) **sapıklardan idiniz.** »

(el-Bakara:198)

Kurtubi *rahmetullahi aleyh* şöyle demiştir:

“Yani; sizler Kur’ân’ın inmesi öncesi sapıklardan idiniz.”

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir hadisinde şöyle demiştir:

“Allahu Teâlâ benimle sizleri hidayete erdirmeden önce sizleri sapıklıkta bulmadım mı? Ve Allahu Teâlâ benimle sizleri zengin kılmadan önce sizleri fakir bulmadım mı?” (Müslim)

Kitap ve sünnetteki bu naslar gösteriyor ki, müşriklere hakkı açıklamadan önce sapıklardan oldukları sıfatı verilmiştir.

Allahu Teâlâ’nın şu ayeti de böyledir:

«Allah insanların bir kısmını hidayete muvafak kılmıştır, bir kısmı da sapıklığa düşmeyi hak etmiştir. Çünkü Allah’ı bırakıp şeytanları dost edinmişlerdir (onların emirlerine itaat etmişlerdir). Ve onlar, sapıklık içinde olmalarına rağmen kendilerinin doğru yol üzerinde olduklarını zannederler.» (el-Arâf: 30)

İbni Kesir *rahmetullahi aleyh* bu ayetin tefsirinde şöyle diyor:

“İbni Cerir et-Taberi şöyle demiştir: “Bu ayet, “masiyet ve sapıklığa itikad eden kimse, ancak kendisine ilim geldikten sonra bu amelleri inat ederek işlemeye devam ederse işte bu durumdayken ancak Allahu Teâlâ ona azap eder” diyenlerin apaçık bir hatada olduklarını gösterir. Zira onların zannettikleri gibi olmuş olsaydı kendisini hidayet üzerinde zannettiği halde sapanlar ile gerçek manada hidayet üzerinde olanlar arasında bir fark olmazdı. Oysa Allahu Teâlâ bu iki fırka arasında hem isimleri bakımından hem de hükümleri bakımından fark olduğunu ayette bildirmiştir.”

İmam Begavi bu ayet hakkında şöyle dedi:

“Bu delil, kendisinin hak din üzerinde olduğunu zanneden, hakkı inkâr eden ve hakka karşı inat eden kâfir kimşelerin eşit durumda olduklarını göstermektedir.”

Ben şöyle diyorum:

“İşte! Ehlisünnetin iki imamı; İbni Cerir ve İbni Kesir’in sözleri bu şekildedir. Ve İmam Begavi de aynı şeyi söylemektedir.

Zira onların hepsi bu ayeti delil alarak; kâfir bir kimse- nin, gerçekte cahil olması ve sapık teviller yapması sebebiyle bâtil ehli olmasına rağmen kendisinin hak üzerinde, sıratı mustakim üzere olduğunu zannettiğini söylemektedirler. Oysa bu kimse bu durumu sebebiyle özür sahibi değildir. İşte bu ayet apaçık bir şekilde gösteriyor ki; küfür ve şirk **Tevbe: 115** ayetine dahil değildir.

İbni Teymiyye şöyle demiştir:

“Sapıklık” lafzı; genel olarak hidayet kendisine ulaştıktan sonra sapan veya bilerek ya da cehaleti sebebiyle sapan kimseler hakkında kullanılır.”

(Mecmu’ul Feteva c: 7 s: 166)

Allahu Teâlâ'nın şu ayeti de böyledir:

« (Bunlar sadece vahiyle bilinir.) **İnsanları haktan saptırmak için hiçbir ilme dayanmadan yalan söyleyip bâtil hükümleri Allah’a isnat edenden daha zalim kim olabilir?! (İşte siz de böylesiniz.) Biliniz ki Allah, (bile bile yalan söyleyip bâtil sözleri kendisine isnat eden) zalimleri hidayete muvaffak kılmaz.** »

(el-En’âm: 144)

«Kıt akıllı olmaları ve cehaletleri sebebiyle çocuklarını öldürenler ve Allah’ın kendilerine rızık olarak verdiği helal şeyleri, yalan söyleyerek Allah’a isnat edip nefislerine haram kılanlar kaybetmiş ve helak olmuşlardır. Muhakkak ki onlar (hak kendilerine apaçık geldiği hâlde heva ve hevesine uyarak Allah hakkında yalan söyleyenler) doğru yoldan sapmışlardır ve hidayet üzere de değillerdir. »

(el-En’âm: 140)

İbni Kesir *rahmetullahi aleyh* bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir:

“Allahu Teâlâ bu ayette söz konusu amelleri işleyenlerin hem dünyada hem ahirette hüsrana uğrayacaklarını bildirmiştir. Dünyada hüsrana uğramalarına gelince... Onlar evlatlarını öldürmüşler, malları hususunda darlığa düşmüşler ve kendi heva ve hevselerine göre bazı helal olan şeyleri nefislerine haram kılmışlardır.

Ahirette hüsrana uğramalarına gelince... Allahu Teâlâ'ya karşı yalan söyledikleri ve iftira attıkları için cehennemde en aşağılık yerde olacaklardır...”

Devamla İbni Kesir şöyle demiştir:

“Said b. Cübeyrden o da İbni Abbas *radhyallahu anh'*dan şöyle rivayet etmiştir:

“Şayet Arapların ne kadar cahil olduklarını öğrenmek istersen: “**el-En'am: 130** ayetinden **el-En'am: 144** ayetinin sonuna kadar oku.”⁽²⁵⁾

Bu ayet Kureyş hakkında olup Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bi'setinden önceki hallerini bildirmekte, onların cahil olduklarını, Allahu Teâlâ'ya iftira attıklarını ve böylece Allahu Teâlâ'dan bir beyan gelmeden önce sapıklıkta olduklarını ortaya koymaktadır. Çünkü onların sapıklıkları teşri konusundaydı. Bu ise şirkin en tehlikeli olanıdır. Zira Allahu Teâlâ'dan başkasına teşri koyma hakkı tanımak, şirkin temelidir. Eğer kullar sadece Allahu Teâlâ'nın teşri koyma hakkına uysaydı ve O'nun sınırlarını aşmasaydı bu durumda hiçbir şirk ve bidat söz konusu olmazdı.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«O müşrikler böyle yapmakla, kıyamet gününde hem kendi günahlarını tam olarak hem de kendilerine ilimsiz, körü körüne tâbi olmaları sebebiyle (İslam'dan) saptırdıkları kişilerin günahlarının bir kısmını yüklenip taşıyacaklardır. Onların yükledikleri günah yükü ne kötüdür! » (en-Nahl: 25)

Kurtubi *rahmetullahi aleyh* şöyle demiştir:

²⁵ (Buhari, Sahihinden Kureyş'in Menkibeleri Kitabında rivayet etti)

“...kendilerine ilimsiz, körü körüne tâbi olmaları sebebiyle (İslam’dan) saptırdıkları kişilerin günahlarının bir kısmını...” sözü hakkında Mücahid şöyle dedi: “Onlar saptırdıkları kimselerin suçlarını yüklenirler ve buna rağmen sapan kimselerin günahında bir eksilme olmaz. Hadiste şöyle geçmektedir:

“Kim sapıklığa çağırır ve kendisine uyulursa, ona uyanların suçları gibi kendisine günah yüklenecektir. Ve sapanların günahlarından hiçbirşey eksilmeyecektir. Her kim de hidayete çağırırsa, kendisine uyanların sevabı gibi sevap alacaktır. Hidayete tabi olanların sevabından hiçbir şey eksilmeyecektir.” (Müslim)

Bu rivayetlere göre sapıklığa davet eden kimseler, sapan kimselerin günahından hiçbir şey eksilmeksizin saptırdıkları kimselerin günahı kadar günah alacaklardır.

Ayette geçen “بِعَيْرِ عِلْمٍ” **ilimsizce** sözü, yani halkı bu şekilde saptırmalarından dolayı ne kadar günah yükleneceklerini bilmiyorlar, bilseydiler böyle yapmazlardı.”

Bunları açıkladıktan sonra ben şöyle diyorum:

"Taberi Tefsiri ve İbn-i Kesir Tefsirinde, Kurtubi'nin belirttiği manada açıklamalar vardır, onlara da bakılabilir.

Bu nas; şirk ve akide ile ilgili bidat konusunda bilmeden sapanların sorumlu olduklarını apaçık bir şekilde göstermektedir."

Bu ayet **Buhari**'de geçen şu hadisi de desteklemektedir:

“Allahu Teâlâ, size vermiş olduğu ilmi çekip almak suretiyle kaldırmaz. Ancak âlimlerin ruhlarını kabzederek ilimlerini kaldırır. Böylece ortada cahil insanlar kalır da onlar kendi görüşleriyle fetva verirler. Böylece hem sapanlar, hem de saptırırlar.”

Harmele rivayetinde şöyle geçmektedir:

“İlmsizce onlara fetva verirler. Böylece sapanlar ve saptırırlar.”

Hafız şöyle dedi:

“Ebu Umame hadisinde faydalar çoktur:

Âlimlerin ölümünden sonra ilim ortadan kalktığına hak kitaplar bulunsa bile bunlar âlim olmayan kimseler dışındakilere bir fayda vermeyecektir. Yani; Allahu Teâlâ ilmi âlimleri öldürerek kaldırdıktan ve ortada hiçbir âlim kalmadıktan sonra hakkı açıklayan kitapların bulunması, cahil insanlara hiçbir fayda vermeyecektir.

Çünkü hadisin devamında şöyle geçmektedir: Arabî Rasulallah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e şöyle sordu:

“Ey Allah'ın nebisi! Kur'ân'ı kerim elimizde olduğu, biz onu öğrendiğimiz, çocuklarımıza, kadınlarımıza ve hizmetçilerimize öğrettiğimiz sürece ilim nasıl kalkar ki?” Rasulallah *sallallahu aleyhi ve sellem* kızgın bir şekilde başını kaldırarak şöyle dedi:

“Yahudilerin ve Hristiyanların halleri ortadadır. Zira onlar ellerinde Allah'ın kitapları olduğu halde nebilerinin getirdiklerinin bir harfine bile bağlanmamışlardır.” (İbni Mace, sahih senetle)

Bu rivayeti destekleyen Avf b. Malik, İbni Amr, Safvan b. Assal ve başkalarından rivayet edilen rivayetler de vardır. Bu rivayetler **Tirmizi, Taberani, Daremi ve Bez-zar**'da değişik lafızlarda geçmektedir. Fakat bu mana hepsinde vardır.” **(Fethu'l Bari c. 13 s: 295–299)**

Ben şöyle diyorum:

“Bu hadis, hem tabi olan hem de tabi olunan için cehaletle birlikte sapıklığın söz konusu olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla hem ayet hem de hadis, cehalet ve teville birlikte sapıklık ve günahın gerçekleştiğini ve bunun şirkte ve bidatlerde olduğunu apaçık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Kur'ân nasları ve sahih hadislerden şu anlaşılmaktadır: Sapıklık ve günah, şirkte, bidatlerde ve sonradan ortaya çıkan işler konusunda cehaletle ve taklitle birlikte gerçekleşir.

İşte bu naslar ve hadisler, “büyük şirkte cehalet mazerettir”, diyenlerin delil gösterdikleri; “(Ey kendilerine yasak hükmü inmeden önce, ölmüş müşrik yakınlarının ba-

ğışlanması için dua eden kullarım! Endişe etmeyin ve) **Bilin ki Allah bir kavmi hidayete muvaffak kıldıktan sonra, uzak durmaları gereken şeyleri beyan etmedikçe onların haktan sapmış olduklarına dair hüküm vermez.” (et-Tevbe: 115)** ayetinin genelini tahsis etmektedir.”

İbni Kesir *rahmetullahi aleyh* şöyle demiştir:

“İbni Cerir şöyle dedi: Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor: “Allah, sizi hidayetle rızıklandırdıktan, sizi ona ve rasulüne imana muvaffak kıldıktan sonra müşrik ölümlerinizi için istiğfarda bulunmanız halinde sizin hakkınızda, ta ki bu ameli size yasaklayıncaya ve sizler onu terk edinceye kadar, size sapıklıkla hükmetmez. Yine size bu amelin çirkinliğini, onun yasaklandığını açıklaması öncesi de size sapıklıkla hükmetmez. Size ancak yasakladığına karşı gelmeniz sonrası sapıklıkla hükmeder. Çünkü itaat ve isyan ancak emir ve yasaklardan sonra söz konusu olur.

Zira kendisine emredilmeyen ve yasaklanılmayan kimse yoksa bu durumda, o kimsenin kendisiyle emredileceği ve yasaklanacağı şeyler de olmayacağı için “itaat eden” ve “isyan eden” sıfatı da söz konusu olmaz.”

(İbni Kesir’in sözü bitti.)

Ben şöyle diyorum:

“Allah sana rahmet etsin! İmam İbni Kesir ve İbni Cerir’in: **“Allah insanların bir kısmını hidayete muvaffak kılmıştır, bir kısmı da sapıklığa düşmeyi hak etmiştir. Çünkü Allah’ı bırakıp şeytanları dost edinmişlerdir** (onların emirlerine itaat etmişlerdir). **Ve onlar, sapıklık içinde olmalarına rağmen kendilerinin doğru yol üzerinde olduklarını zannederler.”** (El-Arâf: 30) ayeti hakkındaki sözlerine dikkatle bak! Bu ayet, akideyle ilgili meselelerde sorumluluk olduğunu, emir ve nehiyeler konusunda ise sorumluluk olmadığını apaçık bir şekilde göstermektedir. Allahu Teâlâ’nın şu buyruğunda geçtiği gibi:

“Allah bir kavmi... sapmış olduklarına dair hüküm vermez.” (et-Tevbe: 115)

İşte bu ayet önceki ayetin konusu hakkında büyük bir delildir. Zira ikinci ayetin konusu başkadır. Fakat her iki ayetin konularının birleştirilmesinin olmaması için bir zıtlık söz konusu değildir çünkü illetleri ayrı ayrıdır.”

İmam Begavi *rahmetullahi aleyh* şöyle demiştir:

“(Ey kendilerine yasak hükmü inmeden önce, ölmüş müşrik yakınlarının bağışlanması için dua eden kullarım! Endişe etmeyin ve) **Bilin ki Allah bir kavmi hidayete muvaffak kıldıktan sonra, uzak durmaları gereken şeyleri beyan etmedikçe onların haktan sapsmış olduklarına dair hüküm vermez.**” (et-Tevbe: 115) ayetinin manası şöyledir:

“Allahu Teâlâ, müşrikler için istiğfarda bulunarak emirleri terk etmeniz suretiyle size sapıklık hükmü verecek değildir taki **“Uzak durmaları gereken şeyleri beyan etmedikçe...”** (et-Tevbe: 115)

O halde yasak hükmü size geldiği ve açıklandığında şayet o gelen hükme uymazsanız işte bu durumda siz sapıklık hükmünü hak edersiniz.”

Mücahid *rahmetullahi aleyh* şöyle demiştir:

“Bu ayet müşrik kimseler için istiğfarda bulunmayı terk etme konusunda Müslümanlara has bir beyandır. Aynı zamanda onlar için masiyet ve itaat konusunda da: “Ya yaparsınız veya terk edersiniz” şeklinde genel bir beyandır.

Dahhak *rahmetullahi aleyh* şöyle demiştir:

“Allahu Teâlâ, kendilerine yapmaları ve yapmamaları gerekenleri açıklamadıkça bir kavme azap etmez.”

Ben şöyle diyorum:

“(Ey kendilerine yasak hükmü inmeden önce, ölmüş müşrik yakınlarının bağışlanması için dua eden kullarım! Endişe etmeyin ve) **Bilin ki Allah bir kavmi hidayete muvaffak kıldıktan sonra, uzak durmaları gereken şeyleri beyan etmedikçe onların haktan sapsmış olduklarına dair hüküm vermez.**” (et-Tevbe: 115) ayetiyle ilgili müfessirlerin görüşleri böyledir. Doğru-

su bu ayet İbrahim *aleyhisselam*'ın müşrik olarak ölmüş olan babası hakkında istiğfarda bulunmasını delil olarak müşrik olarak ölen babaları hakkında istiğfarda bulunan Müslümanlar hakkında inmiştir. İşte bu ayet bu amelin bir masiyet olduğunu, fakat onun hakkında bir yasak gelmeden sorumlu tutulmayacaklarını bildirmiştir. Bu amelin nehyedilmesiyle ilgili hüküm indikten sonra Müslümanlar bu gûnahtan ötürü korktular. İşte bu sebeple Allahu Teâlâ onlara: **“Allah bir kavmi... sapmış olduklarına dair hüküm vermez.” (et-Tevbe: 115)** ayetini indirdi.

Âlimler şöyle dediler:

“Bu ayet şirk ve bidatler dışındaki tüm emir ve nehiyeler hakkında genel olarak inmiştir. İşte böylece naslar ve şer’i deliller Allahu Teâlâ’nın fazlıyla birbirine uyumlu olmuştur.”

Ayette geçen **“sapıklık”** sıfatının kaldırılması; işlenen amel sebebiyle cezanın hak edilmemesidir.

Dahhak rahmetullahi aleyh şöyle demiştir: “Sapıklık hükmünü vermemek, yani; ceza vermemektir.

Buna göre azap, ta ki şeriat gelinceye kadar hem usulde, hem fûruda, hem kulliyette, hem cüziyette kaldırılmıştır. Allahu Teâlâ’nın şu ayetinde geçtiği gibi:

«Ve biz, rasul göndermedikçe (hiçbir kavme) azap edecek değiliz.» (el-İsrâ: 15)

Şeriat olmaksızın emir ve yasaklar olmaz. Bu sebeple ilmi ortaya koymadan ve bu hususta tebliği ulaştırmadan kulları yükümlü tutmak söz konusu değildir. Fakat hem dünyada hem de ahirette cezayı gerektiren “sapıklık” şeriatin hükmünü bildikten sonra meydana gelen sapıklıktır.

Fakat hidayet üzere olmamaktan kaynaklanan “sapıklık” sıfatı ise naslardan öncedir. Çünkü ancak Allahu Teâlâ’dan bir nas geldikten sonra sapıklıktan çıkmak söz konusu olur.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şu kudsi hadisinden bu mesele daha iyi anlaşılacaktır:

“Ey kullarım! Benim hidayet ettiklerim dışında hepiniz sapıklıktasınız. Öyleyse benden hidayet dileyin ki size hidayet edeyim.”

(Müslim, İbni Mace, Tirmizi)

Buna göre “sapıklık”tan çıkmak, ancak Allahu Teâlâ’dan bir nas geldiği zaman söz konusu olur. Buna göre Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* gelmeden önce şirk işleyen bir kimse, ona ahdi, misaki, fitratı ve kâinatla ilgili ayetlerin hüccetini bozduğuna dair Allahu Teâlâ’dan bir beyan gelmemiş olsa bile, müşrik ve sapık sıfatını alır. Bu sebeple Allahu Teâlâ, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* gönderilmeden önce müşriklere “sapık” sıfatını vermiştir.

Şu ayetlerde geçtiği gibi:

«Hâlbuki onlar, kendilerine rasul gönderilmeden önce apaçık bir sapıklık (küfür, şirk, zulüm ve günah) içinde idiler. » (el-Cumu’a: 2)

« Ve sizi sapıklıktan kurtarıp hidayete erdirdiği için öğrettiği şekilde (her türlü noksan sıfattan tenzih edip yücelterek) O’nu zikredin! Muhakkak ki siz da ha önce (şirk içinde yaşayan) sapıklardan idiniz. » (el-Bakara:198)

Sahih hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in şöyle dediği rivayet edilmiştir:

“Sizi sapıklık üzere bulmadım mı ki Allahu Teâlâ benimle size hidayet etti.”

Bu durumda bi’setten önce de şirkin varlığı kötüdür ve sapıklıktır, hidayetten ise uzaktır ve azap sebebidir. Fakat azabın söz konusu olabilmesi için rasulün gelmesi şarttır. O halde “sapıklık” ancak beyanın gelmesi öncesi dosdoğru yoldan çıkmaktır. Şayet sapıklık üzere olan kimseler kesinlikle şirk işleyenler iseler işte onlar kesinlikle Müslüman değildirler. Ancak kendilerine risalet hücceti ikame olmaksızın iki dünyada da azap edilmezler. Tercih edilen görüş işte budur.

Bu meseleyle ilgili olarak Allahu Teâlâ’nın:

«Ve gönderdiğimiz her rasulü, kavimleri Allah’ın emirlerini daha iyi anlasın diye kendi kavimlerinin diliyle gönderdik. Allah, dilediğini (kendisine gelen hakkı bile bile reddeden kişiyi, adaleti gereği) hakka muvaffak kılmayıp saptırır ve diledi-

ğini (hakkı isteyen kişiyi, ikramıyla) **hakka ulaşmaya muvaffak kılar. Muhakkak ki O; (الْعَزِيز) el-‘Azîz’dir, (الْحَكِيم) el-Ĥakîm’dir. » (İbrâhîm: 4)** ayeti şöyle anlaşılmıştır:

(الْعَزِيز) **El-‘Azîz:** Her meselede dilediği gibi hüküm veren, kendisinden hesap sorulmayan, emrine muhalefet edenleri hak ettikleri şekilde cezalandıran ve dilediğini yapmaktan engellenemeyendir.

(الْحَكِيم) **El-Ĥakîm:** Hikmetiyle her şeyi yerli yerine koyan, sadece hakkı söyleyen, her fiili doğru ve mükemmel olan, emirlerine karşı gelenleri hikmeti gereği cezalandırandır.

Bu ayetteki **“saptırır”** lafzından maksat; bi’setten sonra saptırır manasındadır. İşte bu sapıklık kişiye hüccetin ikamesi sonrası hem dünya hem de ahirette azabı hak ettirir. Ve kendilerine bir nebi gönderilmemiş kavim risalet hüccetinin ikamesi öncesi sapıklık üzeredir. Çünkü nebiler müşrik kavimlerine gönderilirler. Böylece onları sahih fitrata, İslam’a ve o gayeyle yaratıldıkları ibadete davet ederler. Oysa rasuller gelmeden önce onlar apaçık bir sapıklık içinde ve dosdoğru yoldan uzaktaydılar. Allahu Teâlâ bu mesele hakkında şöyle buyuruyor:

“Allah, dilediğini (kendisine gelen hakkı bile bile reddeden kişiyi, adaleti gereği) **hakka muvaffak kılmayıp saptırır ve dilediğini** (hakkı isteyen kişiyi, ikramıyla) **hakka ulaşmaya muvaffak kılar.”**

Çünkü onlar risalet hücceti ikame edilmeden önce hıdayet ve dosdoğru yol üzere değildiler. Bunun içindir ki daha önce açıkladığım gibi Kur’ân sapıklık sıfatını, bi’set ve beyanın açıklanması öncesi ortaya koymuştur. Bu meseleyle ilgili çokça ayet vardır. Daha önceki ayetlere ek olarak şu ayeti gösterebiliriz:

«**Allah, (adaletten) sapmamanız** (ve yanlışa düşmemeniz) **için işte böylece size** (kelâle ve diğer mirasla alakalı) **hükümlerini açıklamaktadır. »**

(en-Nisâ: 176)

Yani; sapmayasınız ve sapmanızı çirkin gördüğünden dolayı size ayetlerini açıklamıştır, demektir.

Bundan anlaşılıyor ki; müşrikler rasul gelmeden önce sapıklık içindedirler. Fakat rasul geldikten sonra sapıklık ve şirk üzere kalmaya devam ederlerse işte o zaman hem dünyada hem de ahirette onlar için azap gerekli olur.

Allahu Teâlâ bu konuyla ilgili olarak şöyle buyuruyor:

«**İşte** (bu gibi harflerden müteşekkil olan) **bu kitabı** (Kur’ân’ı) **sana, Rablerinin izniyle insanları karanlıklardan** (küfür, şirk, cehalet ve sapıklığın bataklığından) **çıkartıp nura** (iman, ilim, hidayet ve İslam’ın aydınlığına) **ulaştırman için indirdik.**» (İbrâhîm: 1)

Şevkani şöyle demiştir:

Ayetteki; “**Karanlıklardan çıkartıp nura ulaştırman için...**” sözü; küfrün, cehaletin, sapıklığın karanlıklarından, ilmin, imanın ve hidayetin nuruna çıkarasın diye, manasındadır.

İşte Kur’ân’ın bu nassı apaçık göstermektedir ki, insanlar risalet hücceti gelmeden önce küfür, şirk ve sapıklığın karanlıkları içindeydiler. Fakat bu sapıklık, ancak risalet hücceti geldikten sonra azabı gerektirir.

Şevkani *rahmetullahi aleyh*, Allahu Teâlâ’nın: «**Ve gönderdiğimiz her rasulü, kavimleri Allah’ın emirlerini daha iyi anlasın diye kendi kavimlerinin diliyle gönderdik. Allah, dilediğini** (kendisine gelen hakkı bile bile reddeden kişiyi, adaleti gereği) **hakka muvaffak kılmayıp saptırır ve dilediğini** (hakkı isteyen kişiyi, ikramıyla) **hakka ulaşmaya muvaffak kılar. Muhakkak ki O;** (الْعَزِيز) **el-‘Azîz’dir,** (الْحَكِيم) **el-Hakîm’dir.** » (İbrâhîm: 4) ayeti hakkında şöyle demiştir:

“Allahu Teâlâ bu ayette “sapıklığı”, “hidayetten” önce zikrediyor. Zira sapıklık, hidayetin önüne geçmiş, yani; ondan önce olmuştur. Bu durumda sapıklık kalkarsa hidayet, hidayet kalkarsa sapıklık söz konusu olur. Çünkü sapıklık asıldır.”

Ben şöyle diyorum:

“Allahu Teâlâ sana rahmet etsin. Âlimlerin sözlerine dikkatle bak! Bi’setten önce “sapıklık” sabit olup hidayetin önüne geçmiştir. Bunun içindir ki “sapıklık” asıldır. Hidayet ise ondan sonra söz konusu olur.

Bütün bunlardan şu sonuçları çıkarıyoruz.:

1) Şirk, bi’set ve hüccet ikame edilmeden önce apaçık bir sapıklık olup şirk sahibi müşriktir, Müslüman değildir. Şayet o kimse kendisine hüccet ikame edildikten sonra şirkinde ısrar edecek olursa şirk sebebiyle azapla korkutulur. İşte bu, Ehli Sünnetin tercih edilen görüşüdür.

2) Şeriat ulaşıktan sonra ancak emir ve yasaklar ortaya konursa böyle bir durumdan sonra sapıklık sıfatı söz konusu olur.

Bir kavim, bidatler ve sonradan ortaya çıkarılanlar konusunda taklid ve cehalet içindeyseler, risalet hüccetinin ikamesinden sonra kendilerine sapıklık ve günah hükmü yüklenir.

Allahu Teâlâ'nın şu ayetinde buyurduğu gibi:

« (Ey kendilerine yasak hükmü inmeden önce, ölmüş müşrik yakınlarının bağışlanması için dua eden kullarım! Endişe etmeyin ve) **Bilin ki Allah bir kavmi hidayete muvaffak kıldıktan sonra, uzak durmaları gereken şeyleri beyan etmedikçe onların haktan sapsmış olduklarına dair hüküm vermez.** »

(et-Tevbe: 115)

Bu ayet; genellikle şirk ve bidatler dışındaki tüm emir ve yasakları içerir.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«O müşrikler böyle yapmakla, kıyamet gününde hem kendi günahlarını tam olarak hem de kendilerine ilimsiz, körü körüne tâbi olmaları sebebiyle (İslam'dan) saptırdıkları kişilerin günahlarının bir kısmını yüklenip taşıyacaklardır. Onların yükledikleri günah yükü ne kötüdür! » (en-Nahl: 25)

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir hadisinde şöyle buyuruyor:

“Kim sapıklığa çağırırsa ona uyanların suçları gibi kendisine günah yüklenecektir. Ve sapanların günahlarından hiçbir şey eksilmeyecektir.”

(Taberani, Mecmuu’z Zevaid)

Bu hüküm, Allahu Teâlâ’ya, rasulüne ve mu’minlerin yoluna tabi olmaktan yüzçevirme ile alakalı akaidde amm (genel) olan bir hükümdür.

İşte böylece deliller birbirlerini desteklemiş olur ve aralarında herhangi bir çelişki söz konusu olmaz.

Allahu Teâlâ’ya hamd olsun.

BEŞİNCİ ŞÜPHE: RASULLE AYRILIĞA DÜŞEN KİMSE

“Büyük şirkte cehalet mazerettir” diyenler bu konuda Allahu Teâlâ’nın şu ayetini delil göstermişlerdir:

«Kim de kendisine hidayet (Allah’ın rızasına ulaştırılan yol) apaçık belli olduktan sonra Rasul’e muhalefet edip onun karşısında yer alır ve (Resul’ün öğretilip gösterdiği) mu’minlerin yolundan başka bir yola tâbi olursa onu seçtiği yolda bırakırız (hakka ulaşmaya muvaffak kılmayız ve onu, Allah’ın azabını kendisinden defedemeyecek olan ilah edindiği varlıkların yardımına terk ederiz). Ve (ahiret gününde de ceza olarak) onu cehenneme atarız. O ne kötü bir sondur! »

(en-Nisâ: 115)

Yine Allahu Teâlâ’nın şu ayetini de delil göstermişlerdir:

«Muhakkak ki kendilerine hidayet yolu açıkça belli olduktan sonra İslam’dan dönüp irtidat edenlerin yaptıklarını şeytan kendilerine süslü göstermiş ve onları boş ümit ve hayallerle aldatmıştır. »

(Muhammed:25)

Bu kimseler şöyle demişlerdir:

“Allahu Teâlâ bu iki ayette onlara cezanın söz konusu olması için: **“Hidayet yolu açıkça belli olduktan sonra...”** şartını koşmuştur. Bundan anlaşılır; hidayet onlara apaçık bir şekilde belli olduktan sonra şirk işlerlerse işte o zaman cezayı hak ederler. Dolayısıyla hidayet gelmeden önceki şirk ve küfürleri sebebiyle mazeretlidirler.

Allahu Teâlâ'nın yardımıyla ben, bu iddiaya şöyle diyorum:

“Delil olarak sundukları bu iki ayet aslında üzerinde konuşulan meseleyle alakalı değildir. Çünkü üzerinde konuşulan asıl mesele; Allahu Teâlâ'dan başkasına ibadet ederek şirk işleyen ve böylece tevhidi bozan kimselerin dünyadaki hükmüyle alakalıdır. Söz konusu kişiler dünyada azaba uğrayacaklar mı yoksa uğramayacaklar mı, şirk işledikleri için ahirette azap görecekler mi görmeyecekler mi, cehaletleri sebebiyle mazeretliler mi değil mi meselesiyle alakalı değildir.

Bu iki ayet onların iddialarına asla bir delil olmaz. Çünkü birinci ayet; her kim kendisine davet geldikten sonra Allahu Teâlâ ve rasulünün yolundan başka bir yola girerse işte o kimsenin cehenneme gireceğini haber vermektedir.

İkinci ayet ise; kendisine davet geldikten sonra ondan dönen kimsenin mürted olduğunu ve azaba uğrayacağını haber vermektedir.

O halde her iki ayette bir tek halden ve belirli bir sıfattan bahsedilmektedir. Bu ise; azap görenlerin ve cehennem ehlinin halleridir. Hiçbir zaman bu iki ayetin zikrettiği sıfatlara sahip kimselerden başkalarının azap görmeyeceğini bildirmemektedir. Yani; bu iki ayet azap görenlerin kötülüğünü anlatmakta ve bunlardan başka azap görecek kimselerin olmadığını haber vermemektedir.

Nisa: 115 ayeti; hak kendisine apaçık geldiği halde rasullerin yolunu tutmayıp başka bir yol tutan kimselerden bahsediyor ve o kimselerin bu sebeple azap göreceğini bildiriyor. Biz kesin olarak biliyoruz ki; azap gören kâfirlerin bir kısmı öldükten sonra yeniden diriliş konusunda, bir kısmı risalet konusunda ve bir kısmı da iman konusunda

şüphe etmiştir. Oysa bu kimselere hak açıkça belli olmuş ve o konularda bilgileri yoktu.

Allahu Teâlâ başka ayetlerde şöyle buyuruyor:

«**Ve şu bir gerçektir ki İblis'in onları saptıracak hiçbir gücü yoktur, sadece bâtılı süslü gösterir (buna izin verdik) ki kimin ahirete gerçek manada iman ettiği kimin de şüphe içinde olduğu belli olsun.**» (Sebe: 21)

«**Ey rasulüm! Rabbinden sana indirilenin hak olduğunu bilen (ona iman edip tasdik eden ve onunla amel eden) kişi, hiç kör olan (hak kendisine ulaştığı hâlde onu görmezden gelip bile bile reddeden) kişi gibi olur mu?!**» (er-Ra'd: 19)

«**Çölde yaşayan bedeviler, küfür (Allah'ın tevhidini, rasulü ve getirdiklerini reddetme) ve nifakta (şehirde yaşayan kâfir ve münafıklara nazaran) daha şiddetli; Allah'ın rasulüne indirdiği sınırları (tevhidi, şeriatin hükümlerini, farzları ve haramları) bilme bakımından daha cahildirler.**» (et-Tevbe: 97)

«**Şu var ki müşriklerin çoğu (cehalet ve taklide dayandıkları için) hakkı bilmez ve böylece (rasulün getirdiği) hakkı inkâr edip ondan yüz çevirir.**» (el-Enbiyâ: 24)

«**Kıyamet gününe iman etmeyenler, (korkusuzca ve alayvari bir şekilde) "Haydi, o gün çabuk gelsin de görelim!" derler. İman edenler ise ondan korkarlar ve onun bir gerçek olduğunu bilirler. Şu bir gerçektir ki kıyametin kopması hakkında şüphe edenler ve haksız yere cedelleşenler, derin bir sapıklık içindedirler.**» (eş-Şûrâ: 18)

Kur'ân'da bunlardan başka daha birçok naslar vardır. Bu ayetlerin hepsi şunu göstermektedir: Ahirette azabı hak edecek bazı kâfirler vardır ki onlar, tevhidin hükümlerinde şüphe etmekte, o hükümleri anlamamakta ve bilmemektedirler.

Muhammed: 25 ayetine gelince... Bu ayet, kâfirlerin hallerinden bir halden, çeşitlerinden bir çeşitten bahsetmektedir. Bu ise, imandan sonra irtidat etmeleridir. Oysa her kâfir imandan sonra irtidat ediyor değildir. Bu sebeple her kâfirin mürted olduğunu iddia eden kimse ancak hakka karşı kibirlenen ve başkaldıran biridir. Çünkü bu konuda bilinen şudur ki; azap görecektir nice kâfirler vardır ki bunlar İslam'a hiç girmiş değildirler. Hatta kâfirlerin çoğu böyledir.

Bu iki ayet hakkında özet olarak şunu diyorum:

“Bu ayetler azap görecektir kâfirlerin hallerinden sadece bir halini anlatmaktadır. Yoksa bu ayetlerin manası; bu sıfatlara sahip olanlar dışında da kâfirler yoktur, demek değildir. Bu sebeple her kim: “Cehennemde azap görecektir olan kişiler sadece bu iki ayette bildirilenlerden ibarettir, bunların dışındakiler azap görmeyecektir” diye iddia ederse muhakkak o kimsenin delil getirmesi gerekir.

Her ayetin mefhumu muhalefeti alınmaz. Zira ayetin mefhumu muhalefetini almak için kesin karineler ve nasların olması gerekir.

Örneğin; Allahu Teâlâ'nın: «**Ey iman edenler** (Allah'ın birliğine tam manasıyla iman edip şeriatini hayatın bütün alanlarında uygulamaya azmedenler)! (Kâfirken yaptığınız gibi, ödenmeyen borçları zamana bağlı olarak) **Kat kat artırarak riba** (faiz) **yemeyin ve Allah'tan korkun** (O'nun emirlerini yerine getirip riba dâhil, yasakladığı her şeyden uzak durun)! **Ancak bu şekilde** (Allah'ın azabından) **kurtulmuş** (ve O'nun nimetlerini elde etmiş) **olursunuz.** » (Âli İmrân: 130) ayetini duyduğunda; “bu ayet sadece faizi kat kat yemeyi yasaklamıştır, bunun dışında az olarak yenirse caizdir” diyen kişinin ilimden ve fıkihtan nasibi yoktur.

Oysa bu ayet haram olan ribanın bir kısmını bildirmekte olup diğer kısımlarının haram olmadığını göstermez. Fakat Allahu Teâlâ başka ayetlerde faizin başka çeşitlerinin de haram olduğunu bildirmiştir.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Ey iman edenler** (Allah'ın birliğine tam manasıyla iman edip şeriatini hayatın bütün alanlarında uygulamaya azmedenler)! **Allah'tan korkun** (O'nun emirlerini yerine getirin ve yasaklarından uzak durun) **ve ribadan** (faizden) **dolayı alacağınız şeyden vazgeçin, eğer gerçekten mu'min iseniz.** » (el-Bakara: 278)

Başka ayetler ve hadislerin mefhumu da bu meseleye benzer.

Allahu Teâlâ'nın şu ayetinde buyurduğu gibi:

«**Ve kim** (ibadeti yalnız kendisi hak eden gerçek ilah) **Allah ile beraber** (hiçbir ibadeti hak etmeyen) **başka bir ilaha ibadet ederse yaptığına doğruluğunu ispatlayacak hiçbir delil getiremez. İşte onun hesabı Rabbi katındadır** (şirkinden dolayı muhakkak cezalandırılacaktır). **Allah, kâfirleri asla kurtuluşa erdirmez.** » (el-Mu'minun: 117)

Bu ayetten hiçbir zaman, delil olduğunda Allahu Teâlâ ile birlikte başka bir ilah edinmek caizdir, şeklinde bir anlam çıkmaz. Dolayısıyla bu ayetin de mefhumu muhalefeti alınmaz.

Allahu Teâlâ'nın şu sözü de bu meselede örnektir:

«**Onlar, Allah'ın ayetlerini inkâr edip dininden yüz çevirmeleri,** (kendilerine gönderilen) **nebilerini haksız yere öldürmeleri, Allah'ın emirlerine karşı gelmeleri ve** (şirk koşarak) **haddi aşmaları sebebiyle Allah'ın gıdabını**⁽²⁶⁾ **hak ettiler.** » (el-Bakara: 61)

(26) Allahu Teâlâ'nın gıdablanması, bazı âlimlere göre Allahu Teâlâ'nın ceza vermesidir. Çünkü Allahu Teâlâ'ya zahiri manasına göre gıdab sıfatı verilirse Allahu Teâlâ gıdablandığında daha önce gıdablanmamış manasına gelir. Yani Allahu Teâlâ yeni bir sıfat edinmiş olur. Bu ise Allahu Teâlâ'ya layık değildir çünkü Allahu Teâlâ'nın bütün sıfatları kdim (قَدِيم) dir.

Kur'an'da Allahu Teâlâ hakkında bunun gibi zahiri teşbihi çağrıştıran bazı lafızlar geçmektedir. Bütün ehlisünnet âlimleri, bu kelimelerin teşbihi çağrıştıran manalarını asla kabul etmeyip Allahu Teâlâ'yı bu manalardan tenzih ettiler. Ancak mana verme konusunda üç yol takip ettiler.

Bu ayetten hiçbir zaman, sadece haksız yere nebileri öldürmek caiz değildir, haklı yere öldürme olursa caizdir, şeklinde bir anlam çıkmaz. Dolayısıyla bu ayetin de mefhumu muhalefeti alınmaz.

Yine Allahu Teâlâ'nın şu sözü, bu meselede başka bir örnektir:

«Ve Allah; üzerlerine binmeniz (yüklerinizi taşımanız) ve size bir süs olması için atlar, katırlar, eşekler yarattı ve bilmediğiniz nice şeyler de yaratmaktadır. » (en-Nahl: 8)

Birinci yol, sahabelerin çoğunun yoludur. Sahabelerin çoğu, ayetten istenilen genel manayı anlamakla birlikte bu kelimelerin Allahu Teâlâ'ya layık olmayan manalarından Allahu Teâlâ'yı tenzih ederek mana vermeden olduğu gibi okudular ve "Bu kelimelerin manası, okuyuşudur." deyip manasını Allahu Teâlâ'ya havale ettiler. Örneğin Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor: "Bilakis Allah'ın iki yed'i açıktır." (el-Mâide: 64). Onlar bu ayeti okurken ayetin genel manasını yani Allahu Teâlâ'nın cimri değil bilakis çok cömert olduğunu anladılar. Ayette geçen "يَدَا" (iki yed'i) kelimesi üzerinde ise durmayıp olduğu gibi okudular; asla uzuv olan yed manasını anlamadılar ve Allahu Teâlâ'yı bundan tenzih edip gerçek manasını Allahu Teâlâ'ya havale ettiler. Sahabelerin çoğu bu tavrı takındı. Az bir kısım sahabe ise yine zahiri manasından Allahu Teâlâ'yı tenzih ederek bu gibi lafızları Arapçaya uygun şekilde, Allahu Teâlâ'ya layık bir manaya tevîl etti.

Onlardan sonra gelen âlimlerden bir kısmı sahabelerin çoğunun yolunu takip ederken bir kısmı tevîl yolunu seçti ve bunların bazıları mücmel tevîl, bazıları ise tafsilatlı tevîl yaptı. Mücmel tevîl yapan âlimler, bu kelimelerin teşbihi çağrıştıran manasından Allahu Teâlâ'yı tenzih ederek Allahu Teâlâ kendisine nispet ettiği için bunları sıfat kabul etmiş ve gerçek manasını sadece Allahu Teâlâ'nın bildiğini, mutlaka O'na layık bir manası olduğunu söylemiştir. Tafsilatlı tevîl yapan âlimler ise bu kelimelere Arapçaya uygun şekilde, Allahu Teâlâ'ya layık bir mana verdiler. Fakat hiçbir zaman bu mananın kesin olduğunu söylemediler. Örneğin "Ğadab Allah'ın cezası, rıza ise mükâfaatıdır." dediler. İster tafvid ister tevîl yolunu seçsin, hiçbir ehlisünnet âlimi bu kelimelere zahiri manasını yani teşbihi çağrıştıran manaları vermediler. Böyle yapanlar ancak mücessime olanlardır.

Bu ayetten, hiçbir zaman atlar, katırlar ve eşekler sadece binmek ve süs için kullanılır, başka şeyler için kullanılmaz şeklinde bir anlam çıkmaz. Dolayısıyla bu ayetin de mefhumu muhalefeti alınmaz.

Bu anlatılanların özeti:

Bu ayetler sınırlandırılmak isteniyorsa mutlaka bu ayetlerin dışında deliller olmalıdır. Öyleyse asla her ayetin mefhumu muhalefeti alınmaz. Ayrıca o ayeti hasılaştıran bir delil gerekir. Zira sadece deliller söz konusu şeyleri haram veya helal kılmakta, onun dışındakilerin haramlığını veya helalliğini ise asla ortadan kaldırmaz.

İşte “cehalet mazerettir” diyenlerin gösterdikleri bu iki delil asla onların lehine olan birer delil değildir. Çünkü bu iki ayette Allahu Teâlâ, azap görececek kâfirlerin hallerinden sadece ikisini bildiriyor.

Onlardan birincisi; imandan sonra küfreden mürtedlerdir. Diğeri ise, ilim ve beyandan sonra rasule karşı gelecek iman etmeyenlerdir. İşte bunlar azap görecektir. Fakat bu, onların dışındaki kâfirler azap görmeyecek anlamına gelmez. Öyleyse bunların dışındaki kâfirlerin azap görmeyeceklerini söyleyebilmek için mutlaka bir delil göstermemiz gerekir.

“Büyük şirkte cehalet mazerettir” diyenlerin gösterdikleri bu delillerin lehlerine olmadığı işte böylece ispatlanmış oldu.

Başarıya ulaştıran ancak Allahu Teâlâ’dır.

ALTINCI ŞÜPHE: KUR’ÂN OKURKEN HATA YAPMA MESELESİ

“Büyük şirkte cehalet mazerettir” diyenler iddialarını ispatlamak için; “Kur’ân okurken hata yapma meselesini” kendilerine delil aldılar ve şöyle dediler:

“Bu, alınması gerekli bir delildir. Bunda bir ihtilaf yoktur. Kasıtlı olarak ve bilerek Kur’ân ayetlerinden birini değiştiren veya ayetten bir kelime eksilten ya da ayete bir kelime ekleyen kişi bütün âlimlerin icma ile kâfir olur.

Fakat bir kimse, Kur'ân okurken kasıtlı olmayarak, ce-
haletinden dolayı hata yaparak bir kelime ekler veya bir
kelime eksiltir ya da doğru zannederek Allah'ın kelamını
değiştirerek okursa, doğru olan şey ona gösterilinceye ka-
dar bu konuda ısrar etse bile, bütün imamlara göre ne
kâfir ne fasık ne de günahkâr olur. Fakat Kur'ân ona gös-
terilir veya hüccet kabul edilen âlimlerden biri böyle ol-
madığını ona haber verirse ve buna rağmen hala yaptığı
işte ısrar edip mücadele ederse, işte o zaman bu yaptığı şey
sebebiyle şüphesiz Allahu Teâlâ katında kâfir olur.” (27)

Ben de Allah'ın tevfiği ile diyorum ki:

“Unutma sebebi ile veya sehven ya da yanlışlıkla bir
kimse, bir surenin ayetinde veya bir ayetin bir kelimesinde
Kur'ân'a bir şey eklerse veya ondan bir şey eksiltirse şüp-
hesiz sorumlu değildir.

Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle de-
miştir:

**“Muhakkak ki Allah, benim için ümmetimin ha-
ta, unutma ve ikrah altında zorla yaptığı şeyleri
affetmiştir.”** (28)

Ayrıca Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* icthad
yapan ve bütün gücünü sonuna kadar kullandığı halde
hata yapan kişi hakkında şöyle buyurmuştur:

**“Hâkim, icthad ettiği zaman isabet ederse ona
iki ecir vardır. İsbet etmezse bir ecir vardır.”** (29)

Demek ki, Kur'ân okurken kasten değil de yanlışlıkla
Allahu Teâlâ'nın kelamını değiştiren kişi, kasten ve bilerek
veya bu işi önemsemediği için Allahu Teâlâ'nın kelamını
değiştiren kişi gibi değildir. Birincisi özür sahibidir. Fakat
diğeri özürlü kabul edilemez.

Muhakkak ki, Kur'ân'ı Kerim'in ayetlerinin bilinmesi
için Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in onu tebliğ

(27) (Hasan el-Hudeybi'nin kitabı Duatun la Kuda s: 103)

(28) (Taberani el Kebir'inde, Hâkim Müstedrek'inde ve İbn Mace rivayet
etti. Nevevi bu hadis için hasen dedi.)

(29) (Buhari, Müslim, Ebu Davud, Nesei, İbni Mace ve Ahmed rivayet
etti.)

etmesine ihtiyaç vardır. Bir kimseye tebliğ ulaşmamışsa veya aslından değişik şekilde ulaşmışsa, o zaman bu kimse özür sahibi olur. Çünkü böyle şeyler, tek bir yol dışında bilinmesi mümkün olmayan şeylerdir.

Fakat tevhidin şartlarını yerine getirmeyen kimse, ister cahil olsun ister bilgi sahibi olsun, kesinlikle muvahhid olarak kabul edilmez. Aynı şekilde, kim büyük şirk işlerse, ister cahil olsun ister bilgi sahibi olsun, dünya hükmünde müşriktir. Fakat ahirette azap görüp görmemesi, ona risalet hüccetinin ulaşip ulaşmamasına bağlıdır. Bu meseleyi Allahu Teâlâ'nın yardımıyla, daha önceki bölümde detaylı olarak ispat ettik.

Kasıtsız olarak hata işlemeye gelince; bu, insan kudretinin üstünde bir şeydir. Bu sebeple önceki hadiste geçtiği gibi, Allahu Teâlâ böyle kişiyi affeder. Çünkü Allahu Teâlâ, insanı gücünün üstünde olan şeylerle sorumlu tutmaz.

Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«Allah, hiç kimseye kaldıramayacağı yükü yüklemez.» (el-Bakara: 286)

Başka bir ayette Allahu Teâlâ şöyle buyurdu:

«Çünkü Allah her nefsi ancak kaldırmayacağı şeyle yükümlü tutar, daha fazlasıyla yükümlü tutmaz.» (et-Talâk: 7)

YEDİNCİ ŞÜPHE: ÇOCUKLARINA, ÖLDÜKTEN SONRA CESEDİNİN YAKILMASINI VASİYET EDEN ADAMIN HADİSİ

Huzeyfe *radıyallahu anh* diyor ki:

Rasullullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle dediğini işittim:

"Bir adama ölüm gelmişti. Hayatından umut kestiği zaman ailesine şu vasiyette bulundu:

"Ben öldüğüm zaman benim için çokça odun toplayın ve onu ateşe verin. Ta ki etimi kemiğine

kadar yesin, yaksın. Sonra külümü alıp iyice ufalayın ve rüzgârlı bir günde denize savurun.”

Çocukları da bunu yaptılar. Allahu Teâlâ onun parçalarını bir araya getirdi ve ona şöyle dedi:

“Bunu niçin yaptın?”

Adam dedi ki:

“Senden korktuğum için...”

Bunun üzerine Allah da onu affetti.” (30)

Nevevi şöyle dedi: "Bu hadisin tevili hakkında âlimler ihtilaf etmiştir." Bir grup şöyle demiştir:

"Bu hadisi, adamın Allah'ın kudretini inkâr ettiğine yorumlamak doğru değildir. Muhakkak ki Allahu Teâlâ'nın kudreti hakkında şüphe eden kâfir olur. Hadisin sonunda; adam yaptığı bu işi ancak Allah korkusundan dolayı yaptığını söylemiştir. Oysa kâfir Allahu Teâlâ'dan korkmaz, Allah da onu affetmez." Bu grup âlimler bu adamın sözünün iki şekilde tevil edilebileceğini söylemişlerdir.⁽³¹⁾

Birincisi: Bunun manası: "eğer Allahu Teâlâ bana azap etmeyi takdir etmişse" yani "yazmışsa" demektir.

İkincisi: Hadiste geçen "kadera" daralttı, manasındadır. Allahu Teâlâ'nın:

"فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ Fekadera aleyhi rızkahu" yani "onu

imtihan etmek için rızkını daraltıp..." (el-Fecr: 16) ayetindeki mana gibidir.

Bir grup âlim de şöyle demiştir: "Lafız zahiri ma-

(30) (Buhari c: 6, s: 494–514 / Müslim c: 8, s: 98 / Nesei c: 4, s: 113)

(31) (Bu sözden anlaşılıyor ki Allah-u Teâlâ'nın kudretini inkâr eden kişinin kâfir olduğu konusunda icma vardır. Allah'ın her şeye kadir olduğuna şüphe eden kişi Müslüman değildir. Bu konuda âlimler icma etmişlerdir. Bundan dolayı bu hadisi tevil etmeye başladılar ve tevil etmeden önce âlimlerin bu kişi hakkında, Allah onu affettiği için Allah-u Teâlâ'nın kudreti ve her şeye kadir olduğu konusunda şüphe etmediği kanaatleri vardır.)

nası üzerine anlaşılması gerekir. Fakat bu adam, bu sözü hakiki manasını kastederek ve inanarak söylememiştir. Aksine bu sözü, kendisini dehşetin kapladığı, korku ve şiddetli umutsuzluk hali içindeyken iradesi dışında söylemiştir. Yani; dikkati dağılmış ve söylediği şeyin sonucunu düşünebilme yeteneği gitmişti. Bir anlamda gafil ve unutan gibi olmuştu. Bu halde olan kişi sorumlu değildir. Bu aynı bineğini bulduğu zaman, kendisini sevinç kaplayan kişinin söylediği söze benzemektedir. O kişi bineğini bulduğu zaman şöyle demişti:

"Ey Allah'ım! Sen benim kulumsun, ben de senin rabbinim." Bunu söyleyen kişi, şaşkınlığı sevincine galip geldiği ve yanıldığı için söylediğinden dolayı tekfir edilmemiştir. Ayrıca hadisın başka bir rivayetinde adamın sözü şöyle geçmektedir: "Belki Allah'ı yanıltırım." Yani; Allahu Teâlâ'dan gizlenirim. Bu gösteriyor ki zahiren adamın sözü: "Eğer Allah bana güç yetirirse..." manasındadır.

Bir grup da şöyle demiştir: Bu, Arapçada mecazi anlam ifade eden kelimelerdendir ve kelimeleri güzel kullanma sanatından kaynaklanmaktadır. Bu, şüpheyi kesin bilgiye karıştırmak (şüphe ifade eden kelime ile kesin bilgiyi kastetmek) olarak isimlendirilir. Aynı Allahu Teâlâ'nın şu sözü gibidir:

«**Biliniz ki biz ya da siz; mutlaka birimiz hidayet üzere, diğërimiz ise apaçık bir sapıklık üzeredir.** (Muhakkak ki mu'minler hidayet ehlidir, sapıklık ehli ise müşriklerdir.)» **(Sebe: 24)**

Bu söz şüphe bildirir. Fakat bununla yakın (kesin bilgi) kastedilmektedir. Yani; "kesin olarak siz sapıklık üzere, biz ise hidayet üzereyiz" demektir.

Bir grup da şöyle demiştir: "Bu adam, Allah'ın sıfatlarından bir sıfatı bilmemektedir." Âlimler, Allah'ın sıfatlarından birini bilmeyen kişinin tekfiri konusunda ihtilaf etmişlerdir.

İmam Kadi İyad şöyle dedi:

"Böyle bir kimseyi tekfir edenlerden biri de **İbn Cerir Taberi**'dir. (Burada kastedilen Allah'ın sıfatlarından biri-

ni bilmeyen kişidir. Hadiste zikredilen o şahıs değildir.) Bu hükmü ilk olarak **Ebu'l Hasan el Eşari** söylemiş ve daha sonra bu görüşünü değiştirmiştir.

Bir başka grup âlim de şöyle demiştir: "Bilerek inkâr etmek hariç, bir sıfat hakkında cahil olan kimse tekfir edilmez ve bu sebeple iman ismi ondan kalkmaz. **Ebu'l Hasan El Eşari** bu görüşe döndü ve sözü bunun üzerinde sabit oldu. Çünkü sıfatı bilmeyen kişi, bildiği sıfatların dışında başka sıfatlar olmadığına kesin olarak inanmamakta, bu görüşü bir din ve yol olarak görmemektedir. Ancak bildiği sıfatlardan başka bir sıfat olmadığına ve onun dışındaki görüşlerin bâtil olduğuna kesin olarak inanan kişi kâfir olur. Bu görüşe sahip olanlar şöyle dediler:

"Allah'ın bütün sıfatları hakkında Müslümanlara sorulduğunda çok azı bu sıfatları bilir."

Bir grup da şöyle demiştir: "Bu adam fetret zamanında yaşamıştı ve o zaman tevhid tek başına fayda vermekte idi. Doğru olan görüşe göre şeriat gelmeden önce teklif (sorumluluk) olmaz. Allahu Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

«**Ve biz, rasul göndermedikçe** (hiçbir kavme) **azap edecek değiliz.** » **(el-İsrâ: 15)**

Bir grup da şöyle demiştir: "Bizim şeriatımızın aksine onların zamanındaki şeriatta kâfirlerin affedilmesi belki de caiz idi. İşte bu, ehlisünnet âlimlerinin aklen caiz gördükleri şeylerdendir. Fakat bu bizim şeriatımızda yasaklanmıştır. Bu Allahu Teâlâ'nın şu sözüyle bildirilmiştir:

«**Muhakkak ki Allah kendisine** (sıfat, fiil, hak veya yetkilerinde ya da ibadette) **ortak koşulmasını asla bağışlamaz.** » **(en-Nisâ: 48)**

Bundan başka deliller de vardır. En iyisini Allah bilir."

(Nevevi Müslim Şerhi c: 7, s: 70-74)⁽³²⁾

⁽³²⁾ **(Birincisi:** Hadisin zahirine göre, söylenen söz küfür sözdür. Bu dünyada bir kişi böyle bir şey söylese zahire göre kâfir hükmü verilir. Fakat hadiste bu kişiyi Allah'ın affettiğine dair haber vardır. "Bu kişi

küfür sözü söylüyor fakat Allah-u Teâlâ onu affediyor." Böyle bir durumda âlimler o kişinin affedilme sebebini araştırmaya başladılar. Tabii ya sözde bir başka mana vardır ya da kişide başka bir durum vardır. Af sebebi olan bir şey olmuştur. Eğer söz açık bir küfürse ve bu kişi gerçekten söylemişse ve de buna rağmen sorumlu tutulmamışsa demek ki bu kişi bu sözü söylerken teklif (sorumluluk) vaziyetinde değildir. Yani mükellef değildir. (Mükellef olmayan bir kişi; ya ona rasul gelmemiştir ya da söylediği söz konusunda aklı tam yerinde değildir.) Yani o sözü söylerken küfür manayı kastetmemiştir. Bu sebepler, ahirette şahsın teklif edilmesinde bulunan engellerdir.

İkincisi: O söz başka bir manadadır ve zahirinden tevil etme yoluna giden âlimler vardır. Yani o sözün aslında, zahiri mana kastedilmemiştir ve âlimler onu küfür olmayan manaya sevk etmeye başlamışlardır.

Sıfat cahiline gelince; yani bu kişinin Allah'ın her şeye kadir olduğunu bilmediği kastedilmemektedir. Çünkü Allah'ın her şeye kadir olmadığına yani Allah-u Teâlâ'nın bazı şeylere aciz olduğuna inanan bir kişi muvahhid olmaz. Burada sıfatın cahilinden kasıt; kişinin tam olarak sıfatı kafasında idrak etmiş olmamasıdır. Yani adama "Allah her şeye kadir midir?" diye sorduğumuzda "Evet, her şeye kadirdir, inanıyorum" der. Fakat pratik hayatında bu sözü tam kavramadığı ortaya çıkarsa, bu sözü anlamadığını söyleriz. Bu sözü tam anlamaması için bir mazereti var mı yok mu, bu Allah'a aittir.

Eğer bu kişinin kafa yapısı bu sözü gerçekten anlamadıysa elbette Allah onu affeder. Çünkü Allah, insanın kaldıramadığı yükü taşıttırılmaz.

Basit bir örnek verelim; ihtiyar bir kadına tevhidi anlatıyorsun. Her anlattığımı kabul ediyor "Evet ben böyle inanıyorum" diyor. Sen o kişinin tevhidi anladığını zannedip zahiren Müslüman hükmü veriyorsun. Fakat pratik hayatta öyle bir amel yapıyor ki anlattıklarını bozucu ve dünya hükmünde kâfir hükmü vereceğin bir amel. Ama ahiret hükmü böyle olmayabilir. Allah-u Teâlâ bu kişinin kafa yapısına göre hüküm verecektir. Acaba bu kişi böyle yaparken ne zannetmiştir, ne anlamıştır? Bu kişinin bir mazereti varsa Allah'a ait bir hükümdür. Biz insanın tam halini bilemeyiz. Bu sadece Allah'a mahsustur ve Allah-u Teâlâ kimseye zulmetmez.

Zaten bu hadis, dünyayla ilgili değil ahiret hükmüyle alakalı bir hadistir. Onun için dünya hükümlerinde delil olmaz. Dünyada zahire göre hüküm verilir.

Zamanımızda veya herhangi bir zamanda hadiste yapılanı bir kişi yaparsa, bu kişiye zahiren kâfir hükmü verilir. Ama Allah katında ne

Hafız İbn Hacer el Askalani Fethul Bari'de şöyle dedi:

Hattabi şöyle dedi:

"Bu hadisi yanlış anlayarak şöyle sorulabilir:

"Tekrar dirilmeyi ve ölüye hayat verme kudretini inkâr eden bir kimse için nasıl bağışlanma olabilir?" Bu sorunun cevabı şöyledir:

"Muhakkak ki o şahıs, tekrar diriltilmeyi inkâr etmemiştir. Fakat cehaleti sebebiyle çocuklarına vasiyet ettiği şey kendisine yapılırsa öldükten sonra Allahu Teâlâ'nın onu diriltmeyeceğini, dolayısıyla azaba uğramayacağını zannediyordu. Ancak bunu Allah'ın korkusundan yaptığını itiraf etmesi onun iman etmiş olduğunu ortaya koymaktadır." (33)

olacak onu bilemeyiz. Bize ait olan dünya hükmü olup, ahiret hükmüne karışmayız, ahiretle alakalı hükümler ise Allah'a aittir.

Bu kişinin kastettiği kudret sıfatı yani Allah'ın her şeye kadir olması sıfatı değildir. Bir kişi Allah'ın her şeye kadir olduğuna inanmadıkça Müslüman olmaz." Her şeyden" kasıt nedir? İşte bunu o anda herkes kavrayamayabilir. Ama önemli olan bir kişinin muvahhid olması için şöyle inanması gerekir: "Allah hiçbir şeye aciz değildir."

Bunun için âlimler: "Allah'a acizyetlik veren kişi Müslüman olmaz." dediler. Ama her şeyden kastın ne olduğunu tam kavrayamayan bir kişiyi tekfir etmediler.

Çünkü Allah da bir şeydir. Fakat Allah, "her şey" kapsamının içine girmez. Onun için tam olarak "her şey" ifadesinin ne demek olduğunu, bunun içine neyin dahil olup neyin dahil olmadığını tafsilatlı bir şekilde bilmek için ilim gerekir. Dolayısıyla burada cehalet mazeret sayılabilir. Tabi ki o kişinin Allah'ın aciz olmadığına dair kesin bir inanca sahip olması gerekir.

(33) Bu sözden anlaşılıyor ki bu kişi dirilmeye ve Allah-u Teâlâ'nın ölüleri tekrar canlandırmaya kadir olmadığına inanmıyor değil, bilakis inanıyor. Yani dirilmeye ilgili ve kudretin genel hükmüyle ilgili tam inanca sahiptir. Fakat adam ince bir meseleyi anlamamıştır. O da bu konuda tam olarak bir inanca sahip değildir, bu bir zandan ibarettir.

Şöyle zannetmiştir:

"Tam olarak böyle yaptığım zaman Allah beni diriltmeyecek." diye bir inanca sahip değildir. Böyle yaparsam Allah-u Teâlâ belki beni diriltmez diye düşünmüştür. Niçin bunu düşündü? Bu kişi: "Bu hale gel-

İbn Kuteybe şöyle dedi: "Müslümanlardan bazıları Allah'ın bazı sıfatları hakkında hataya düşebilirler ve bu sebeple tekfir edilmezler."

Açıklama:

İbn Kuteybe, Allah'ın kudret sıfatını inkâr ettiğini kasdetmiyor. Çünkü İbn Kuteybe bilir ki Allahu Teâlâ'nın kadir olmadığını söyleyen bir kişi veya Allah'ın her şeye ka-

diğim zaman Allah beni diriltmeye acizdir." diye düşünmüştür diyemeyiz. Burada Allah'a acizyet sıfatı vermiş değildir. Bu kişinin aklına böyle bir düşünce gelmiştir fakat kesin olacağına dair bir inancı söz konusu değildir. Bu düşüncenin o kimsenin aklına neden geldiğini ise onu yaratan Allah daha iyi bilir.

Bu kişi böyle yaptığı takdirde Allah'ın onu diriltmeye aciz olduğuna hiçbir zaman inanmamıştır, Allah hakkında acizyet sıfatını hiç düşünmemiştir ve bu konuda hiçbir şüphesi yoktur. Böyle olsaydı zaten Müslüman olmazdı. Zaten o kişinin ilk baştaki durumunu âlimler şöyle vafsettiler:

Bu kişi Allah'ın kudretini inkâr etmemiştir, tekrar dirilteceğini de inkâr etmemiştir. Fakat onu böyle yaparsam böyle olur mu manasında bir düşünceye sevk eden şey, korkusudur. İçinde vuku bulduğu dehşet sebebiyledir. Yani onun söyledikleri sadece dehşet içinde olan bir kişinin söylediği sözlerden ibarettir, kasıtlı bir düşüncesi yoktur.

Bu sözü manasını düşünmeden kasıtsız olarak söylüyor. Bunun ne manaya geldiğini, nereye gittiğini, böyle yapan kişinin nasıl bir düşünceye sahip olduğunu o anda aklından geçirmiş değildir. Bunun için âlim şöyle diyor:

"Fakat cehaleti sebebiyle, çocuklarına vasiyet edilen şey kendine yapılırsa öldükten sonra Allah'ın onu diriltmeyeceğini, dolayısıyla azaba uğramayacağını zannediyordu."

Bu, bir tahmindir ve bu zan kesin bir inanç değildir.

Yani buradaki zannetmesi, kesin bir inanca sahip olması anlamına gelmiyor. Adam korkusundan dolayı bir kurtuluş çaresi arıyor.

Eğer bu kişi böyle yaptığı zaman Allah'ın-û Teâlâ kesin bir şekilde diriltmeyeceğine inansaydı zaten mazereti olmazdı. Bunun için bu kişinin ne Allah'ın kudretinde şüphesi vardır ne diriltme konusunda şüphesi vardır ne de bu kişi Allah-u Teâlâ hakkında acizyet sıfatı vermiştir.)

dir olmadığına, bazı şeylere aciz olduğuna inanan bir kişinin cehaleti mazeret değildir. Buradaki sıfattan kasıt; sıfatla alakalı ince meselelerdir veya Allahu Teâlâ o sıfatsız düşünülmeyecek olan sıfatlar değildir.

Örneğin:

Bir adama sorsak "Allah her şeye kadir midir?"

"Her şeye kadir değildir" dediği zaman hemen onu tekfir etmeyiz. Ne demek her şeye kadir değildir? Onu tekfir etmeden önce bunu kendisinden açıklamasını isteriz. Ama ona şöyle sorsak "Allahu Teâlâ aciz midir" ?

"Evet" derse o zaman tereddüt etmeden tekfir ederiz.

Ama "Allah her şeye kadir değildir" dediği zaman ne demek istiyorsun diye sormamız gerekir. Çünkü her şey kelimesine birçok şey girebilir. Kudrete taalluku olmayan şeyler girebilir. Bunu kastetmiş olabilir.

Kudrete taalluku olmayan şeyler için Allah bunu yapamaz denilmez. Kudrete taalluku yoktur denir. Şöyle demek gerekir: Allah, kudrete taalluku olan her şeye kadirdir. Böyle inanmayan bir kişi kâfir olur. Çünkü makdur olan yani kudrete taalluku olan bir şeye kadir değil denirse aciz demektir. Ama kudrete taalluku olmayan bir şeye kadir değil dersek, bu aciz demek değildir. Çünkü kudrete taalluku yoktur.

İbn Cevzi bu görüşü reddetti ve dedi ki: "Allah'ın kudret sıfatını inkâr eden ittifakla kâfir olmuştur."

Burda İbn Cevziyye, eğer "İbn Kuteybe'nin bu sözünü reddediyorum" demişse İbn Kuteybe'nin bu sözünü yanlış anlamıştır ama eğer bu nakli yapan kişi böyle anlamışsa nakil yapan kişi yanlış anlamış demektir.

Çünkü İbn Kuteybe, "kudret sıfatını inkâr eden kişi kâfir olmaz" demiyor. Bu konuda cehalet mazerettir kastetmiyor. Çünkü bu konuda ittifak vardır. İbn Kuteybe büyük bir âlimdir. Âlimlerin ittifakı olan şeye cahil değildir.

O adamın: **لَيْنٌ قَدَرَ اللَّهُ عَلَيْهِ** **Lein kaderallahu aleyye**"

sözündeki **قَدَرَ kadera**" daralttı, manasındadır. Allahu

Teâlâ: **وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ** **ve men kudira aleyhi rızka-**

hu" yani; kim onun rızkını daralttı?" ayetindeki mana gibidir. Adamın: "**Belki Allah'ı yanıltırım**" sözüne gelince, bunun manası: "Belki Allah beni kaybeder" demektir. Denildi ki: "Bir şeyin kaybolması demek, o şeyin elden çıkıp gitmesi demektir. Bu, Allah'ın: "لَا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنسَى" **La yedillu rabbi ve la yensa**", "Rabbim kaybetmez ve unutmaz" sözündeki mana gibidir. Belki de bu adam bu sözü Allah'ın vereceği cezanın şiddetinden ve ondan korkusundan dolayı söylemişti. Bu tür bir hatayı başkası da yapmıştı ve demişti ki: "Ey Rabbim! Sen benim kulumsun, ben de senin Rabbinim."

Veya şu adamın sözünde olduğu gibi: "Eğer (Allah) bana takdir etmişse" yani; "Eğer Allah bana azap etmeyi yazmışsa muhakkak azap etmeye gücü yeter" manasındadır. Ya da söz konusu bu olay ve o adamın söylediği söz fetret zamanında vuku bulmuştur. O zaman, adam Allah'ın varlığına inandığı halde imanın şartları ona tebliğ edilmemişti.

Bu görüşlerin en kuvvetlisi; adam bu lafzı dehşetle kapılmış bir halde, korkudan dolayı aklı gitmişken söylemiştir. Bu sözü, lafzın gerçek manasını kastederek söylememiştir. Bilakis onun içinde bulunduğu hal, kendisinden sadır olan şeyin farkında olmayan, gafilin, dikkatsizin ve unutkanın içinde bulunduğu hal gibidir. Bu durumda olan kişi sorumlu tutulmaz.

İbn Hacer el-Askalani'nin bu konuda tercih ettiği görüş gayet açıktır. Bu kişinin zahiren o sözü söylediğini fakat söylerken dehşet ve korku içinde olduğundan dolayı o sözü kastetmediğini söylüyor. Yani Allah katında bu sözden dolayı sorumlu değildir.

En zayıf olan görüş ise; "adamın bağlı olduğu şeriatte kâfirlerin affedilmesi caiz olabilir" diyenlerin görüşüdür." (**Fethul Bari, Nebilerin haberleri bahsi c: 6, s:604**)

İmam Suyuti şöyle demiştir: "İbn Cevzi, Cami el Mezanid'de şöyle dedi: "Hiçbir hayır işlemeyen bu adam kâfirdir, öyleyse nasıl affedilmiştir? Bunun cevabı şudur:

İbn Akil dedi ki: Bu kişi fetret ahalisinden olup kendisine tebliğ ulaşmamış bir adamdır.

(Süneni Nesei, Suyuti şerhi c: 4, s: 113–114)

İbn Teymiyye dedi ki:

Bu adam, çocuklarına yaptığı vasiyetteki şeyler kendisine yapıldığında Allah'ın onu toplayıp diriltmeye kadir olmayacağını zannediyordu. Yani bu adam bir şey böyle paramparça dağıtıldıktan sonra Allah onu tekrar eski haline döndürmeyeceğini zannediyordu.

Allahu Teâlâ'nın kudretini inkâr etmek, bedenler bu şekilde dağıtılsa bile dirilmeyi inkâr etmek küfürdür. Her biri küfürdür.

Ancak bu adam Allahu Teâlâ'ya, O'nun emrine iman etmekle ve O'ndan korkmakla birlikte cahil biridir. Fakat böyle bir zanla doğruluktan sapmıştır ve hata yapmıştır. Allah da onun bu hatasını affetmiştir. Hadisin zahiri, adamın böyle yaptığı zaman tekrar diriltilmeyeceğini umduğunu gösteriyor.

Hadis bunu açık olarak göstermektedir. Bunun en az durumu, dirilme konusunda şüphesi vardır. Bu ise küfürdür. Eğer ona tebliğ ulaşır da inkâr ederse tekfir edilir. Çünkü bu durumda Allahu Teâlâ'ya imanı yok demektir.

Açıklama:

Diriltmeye inanmak aslıd-dinden değildir. İmanın şartlarından. Buna hüccet ikame etmek gerekir. Hüccet ikame edilmeden bunu inkâr eden veya buna inanmayan kişi tekfir edilmez. Aslıd-dinden olan, ceza ve mükâfattır.

Yapılan amele karşılık ceza ve mükâfattır. Hüccet olmadan önce buna inanmayan kişi aslıd-dini sağlamış değildir.

Adamın: "Eğer Allah bana güç yetirirse" sözünü "Eğer Allah bana takdir etmişse" veya "Eğer Allah bana daraltırsa (kısarsa)" olarak tevîl edenler yanlış yapmışlar ve kelimeleri yerlerinden oynatmışlardır. Çünkü hadiste zikredilen adam Allah'ın onu bir araya getirip eski bedenine döndürmemesi için kendisinin yakılmasını ve parçalara ayrılmasını emretmiştir ve demiştir ki: "Ben öldüğüm zaman

beni yakın, sonra da beni kül haline getirin, sonra da beni rüzgârın içinde, denize savurun. Vallahi! Eğer Rabbimin buna gücü yeterse muhakkak ki beni, hiç kimsenin azap edemeyeceği bir azaba uğratar."

Bu ikinci cümle başında birinci cümleden sonra (fe) harfi (fe vallahi) kullanılmıştır. Bu da, o adamın bu işi yaptırmaktaki sebebine işaret etmektedir. O, bu işi yaptı. Çünkü, böyle yaptırdığında Allah'ın ona (onu tekrar eski halinde diriltmeye) gücünün yetmeyeceğini zannediordu. Eğer adam, bu şekilde yapmadığı zaman Allah'ın kendisini tekrar diriltmeye kadir olduğuna inandığı gibi, bu şekilde yaptığı zaman Allah'ın kendisini yine de dirilteceğine inansaydı, o zaman bu amelin kendisine hiçbir fayda sağlamayacağını da bilirdi."

(Sonra diğer görüşlerin yanlışlarını ispat etmeye başladı ve sonunda şöyle devam etti): "Bu olayın en doğru açıklaması şöyledir: Bu adam Allah'ın hak ettiği bütün sıfatlarını bilmiyordu ve Allah'ın kudretini tafsilatıyla bilen birisi değildi.

Mu'minlerin çoğu da böyledir. Ancak Böyle konularda cahil olan kimse kâfir olmaz."

(Mecmu'ul Fetava c: 11 s: 410-411)

Açıklama:

Sıfatla ilgili bazı ince tafsilatlar ancak Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* 'den öğrenilir. Ama genel mana dil-den anlaşılır. Tafsilatlı şeyler şeriatla anlaşılır.

İbn Teymiyye, sadece Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* vasıtasıyla anlaşılacak ince tafsilatlara inanmayan kişi tekfir edilmez demek istiyor. Yoksa burada İbn Teymiyye, bu kişinin Allah'ın aciz olduğunu söylediği halde veya bazı şeylere gücü yetmediğini zannettiği halde bu kişinin Müslüman olabileceğini kastetmiyor.

Allah'a noksan sıfat nispet eden -acizlik gibi- kişinin cehaleti mazeret değildir. Tabi burada herkesin anladığı acizlik demek isteniyor.

İbn Teymiyye, fetvalarında başka bir yerde şöyle demektedir. "Bu hadis, Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*'den

mütevahir olarak gelmiştir, hadis ve sened ehli bunu Ebu Said *radiyallahu anh'*den rivayet etmişlerdir. Huzeyfe'den Ukbe bin Amr ve onlardan başkaları da Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem'*den çeşitli yollardan rivayet etmişlerdir. Hadis ehli bilmektedir ki bu hadis yakın (kesin) bilgiyi ifade etmektedir. İşte bu adamın, âdemoğlu yakılıp tozları yerlere dağıldığında Allahu Teâlâ'nın onu tekrar bir araya getirip diriltmesi yani; Allahın kudreti konusunda şüphe ve cehaleti vardır. Bunlar iki büyük temel meseledir.

Birincisi: Allah'la ilgilidir. O da; Allah'ın her şeye kadir olduğuna iman etmektir.

İkincisi ise: Ahiret günüyle ilgilidir. O da; ölüleri Allahu Teâlâ'nın dirilteceğine, amellere göre ceza vereceğine iman etmektir

Fakat bu adam, Allahu Teâlâ'ya ve ahiret gününe topluca inanan bir kişi olduğundan dolayı; öldükten sonra Allah'ın salih amel işleyenleri mükâfatlandıracağına, kötü amel işleyenleri ise cezalandıracağına inanıyor demektir. Ve bu adam salih amel işlemiştir. Bu amel ise; Allahu Teâlâ'nın, işlediği günahlardan dolayı ceza vereceğinden korkmasıdır.

İşte bundan dolayı -Allah'a iman'ı, Ahiret gününe iman'ı ve işlediği salih amelden dolayı- Allahu Teâlâ onu affetmiştir.

Ayrıca kitap ve sünnet de risalet tebliğ edilmedikçe, Allah'ın hiç kimseye azap etmeyeceğine delalet etmektedir.

Risalet ona tamamen ulaşmazsa ya da genel olarak ulaşmışsa Allah o kişiye tafsilatı bilmediğinden dolayı azap etmez, sadece ona risaletten ulaşan şeyi inkâr ederse azap eder.

(Mecmu'ul Fetava c: 12 s: 491)

Açıklama:

İbn Teymiyye 'nin bu sözünden şu anlaşılıyor:

Bu kişinin vasıfları şöyledir:

Birincisi: Bu kişinin Allah'ın her şeye kadir olduğuna konusunda cehaleti ve şüphesi vardır. Zira zahiri ameli

Allah'ın her şeye kadir olduğuna inanmadığını gösteriyor. Bu kişinin amelinin zahirinden bu anlaşılmaktadır.

İkincisi: Bu kişi Allah'a ve ahiret gününe genel manada iman etmiş, öldükten sonra ceza ve mükâfatın var olduğuna iman etmiş ve salih amel işlemiştir ki o da Allah'tan korkmasıdır. Fakat cesedi bu şekilde dağıtıldığında, Allah'ın, cesedini ona iade edeceğine inanmıyor.

İbn Teymiyye bu sözünde bu kişinin dünya hükmüyle ilgili Müslüman olduğuna dair hüküm vermiyor. O adamı vafettikten sonra dünya ile ilgili hükme değil ahiret hükmüne geçiyor. Şöyle diyor:

“Ayrıca kitap ve sünnet de risalet tebliğ edilmedikçe, Allah'ın hiç kimseye azap etmeyeceğine delalet etmektedir.”

Ve şöyle devam ediyor: “...sadece ona risaletten ulaşan şeyi inkar ederse azap eder.”

Bu hüküm ahiretle ilgili olan hükümdür. Bu gösteriyor ki; zahiri manada bu kişiye Müslüman hükmü vermiyor. Fakat ahiret hükmüyle ilgili, hadiste geçtiği gibi Allah'ın onu affettiğini bildiriyor.

Niçin affetti?

Çünkü genel manada Allah'a iman ediyor, ahiret gününe genel manada iman ediyor, ceza ve mükâfatın öldükten sonra var olduğuna iman ediyor ve salih amel işliyor. Risaleten ona ulaşan bu kadardır. Bu meselenin tafsilatı ulaşmamıştır. Meselenin tafsilatı ulaşmadığından dolayı ahiret ve azap konusunda cehaleti mazeret sayılıyor.

Bu hadis dünya hükmüyle ilgili değildir. Ahiret hükmüyle ilgilidir. Dünya hükmüne bu hadis asla delil olmaz. Kişiyi risaletle ilgili ne kadar bilgi ulaşırsa kişi o kadarı ile sorumludur. İnkâr sadece bilgi ulaştığında söz konusu olur, bilgi ulaşmadan inkâr söz konusu olmaz.

Dolayısıyla hüccet ikame ettikten sonra inkâr edilirse azap hak edilmiş olunur.

Ebu Muhammed (İbn Hazm) şöyle demiştir: "Bu adam öleceği ana kadar Allahu Teâlâ'nın onun küllerini toplayabileceğini ve böyle yaptığında onu diriltebileceğini

bilmiyordu. Fakat Allahu Teâlâ; Allah'ın varlığına imanı, işlediği suçu ikrarı, korkusu ve cehaleti sebebiyle onu affetti." (34)

İbn Hazm burada dünyayla ilgili hükmü bildirmemekte, ahiretle ilgili hükmü bildirmektedir.

"Onu affetti." Affetmek ahiretle ilgili hükümdür. Dünya ile ilgili hüküm değildir. Onun için İbn Hazm'ın sözü dünyayla ilgili delil değildir. Bu hadis dünya hükümleriyle ilgili delil değildir.

İbn Kayyim, Allah'ın kendisine şeriat kıldığı şeylerin hepsini veya ondan bir şeyi inkâr eden kişi hakkında şöyle dedi: "Cahillikten ya da bu konuda sahibini özürülü gösterecek bir te'vilden dolayı, Allah'ın kendisine şeriat kıldığı şeylerden herhangi bir şeyi inkâr eden kişi tekfir edilmez. Aynı Allah'ın kudretini inkâr eden, ailesine kendisini yakmalarını ve denize savurmalarını emreden adam gibi... Allah, buna rağmen onu affetmiş ve cehaletinden dolayı ona rahmet etmiştir. Çünkü tebliğ ona ulaşmamış ve Allah'ın kendisini tekrar diriltmeye kadir olduğunu, inatçı ve yalanlayıcı bir tavırla inkâr etmemiştir."

(Medaricu's salikin c: 1 s:338-339)

Açıklama:

İbn Kayyim'in bu sözünden şu anlaşılmaktadır:

Hadisteki kişinin, risaletin ona tam ulaşmadığını ve bundan dolayı kıyamet gününde ona ulaşmayan şeylerden sorumlu olmadığını bildiriyor. Kişinin ahiret hükmüyle ilgili konuşuyor ve küfrün ancak risalet ulaştıktan sonra söz konusu olduğunu bildiriyor.

Kişi, risalet ona geldiğinde onu inkâr ederse kâfir olur ama risalet ona gelmeden bir şeyi inkâr ederse şer'an kişiye kâfir (yani inkârcı) hükmü verilmez. Hadiste geçen kişinin durumu böyledir. Bu kişi, ona Allah tarafından gelmiş olan bir şeyi inkâr etmemiştir. Bundan dolayı Allahu Teâlâ onu ahiret gününde, genel olarak inandığı ve salih amel işlediği için af etmiştir.

(34) (El Fasl Fil Milel ve'l Ehvai ve'n Nihal c: 3, s: 252)

Şimdi ben derim ki:

Birincisi: Hidaybi ve onun gibilerinin delil olarak gösterdikleri bu hadis hakkındaki âlimlerin açıklamaları işte bunlardır! Hadisteki adam Allah'ın kudret sıfatını tam olarak inkâr etmiştir, bu kişinin bu konuda cehaleti vardır, bu sebeple mazeretlidir diyen herhangi bir âlim var mıdır acaba?

İkincisi: Bu, tevhid ve dinin aslı olan şirki terk konusunda değil, sıfatları bilmeme konusunda zikredilmiş bir hadistir. Bu sebeple İmam Ahmed, Ebu Hureyreden, Hasan ve İbn Sirin'den Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Sizden önce yaşamış ve tevhidten başka hiçbir hayır amel işlememiş bir adam vardı. Ona ölüm yaklaştığı zaman ailesine şöyle dedi:

"Bakın! Ben öldüğüm zaman cesedimi kömürleşene kadar yakın, sonra onu un ufak edin. Sonra rüzgârlı bir günde saçıp savurun." Öldüğü zaman onu söylediği şekilde yaptılar. O Allah'ın kabzasına geçtiği zaman, Allah azze ve celle dedi ki:

"Ey âdemoğlu! Yaptığın bu işe seni sürükleyen şey nedir? Dedi ki:

"Ey Rabbim senin korkundandır." Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* dedi ki:

"Tevhid dışında hiçbir hayır amel yapmamış olan bu adamı Allahu Teâlâ bundan dolayı affetti."

(35)

Açıklama:

Bu hadisteki rivayete göre bu kişi şirk işlemiş değildir. Bu kişi, sadece Allah'ın bazı sıfatlarının tafsilatını bilmemektedir. O tafsilatlı şeyler ise ancak risaletle anlaşılır. Bu konuda -cahil olduğu mesele konusunda- kendisine anlayacağı bir şekilde şeriattan tafsilatlı bilgi ulaşımış değildir.

(35) (Müsned el-İmam Ahmed c:2, s:304 / Kurtuba müessesesinin baskısı)

Kudsi hadisler kitabının yazarı, **Sahihi Buhari** şerhinde **Kastalani**'den naklederek şöyle demiştir: "Allah katında hiçbir hayır yapmamıştır."

Burada kastedilen, mutlak olarak bütün hayırlı ameller değildir. Tevhid onların dışında ayrı tutulmuştur. Çünkü adam tevhidi sağlamasaydı muhakkak ki Allah onu affetmez ve cezalandırır. Adamın da Allah'ın kendisini diriltmeye kadir olduğundan bir şüphesi yoktu. Tekrar dirilmeyi inkâr da etmiyordu. Böyle olsaydı yakinen inanan bir kimse olmazdı. Onun bu yaptığı şeyi Allahu Teâlâ'nın korkusundan dolayı yaptığını söylemesi mu'min olduğunu gösterir." (36)

Bu nakilden şu anlaşılır: Bu kişinin Allah'ın kudretiyle alakalı ve Allah'ın onu dirilteceği hakkında herhangi bir şüphesi yoktur. Yani hadisi; kişinin amelinin başka olduğu doğrultusunda yorumlayarak tevil ediyor ve başka teviller yapıyor.

Bu kişi muvahhid idi ve dolayısıyla bu konuda -Allah'ın kudreti hakkında- herhangi bir şüphesi olmaması gerekir. Burada ise dünya ile ilgili olan hüküm. Kişi muvahhid olabilmesi için Allah'ın kendisini diriltmeye kadir olduğuna ve Allah'ın kudreti hakkında şüphesi olmaması gerekir.

Hadis ile ilgili âlimlerin görüşlerini zikrettikten sonra Allah'ın yardımı ve tevfiği ile diyorum ki:

1 - Delil olarak gösterilen bu hadis, ihtilaf konusu asılların aslı olan tevhidle alakalı bir hadis değildir. Onun için bu konuda delil gösterilemez.

İmam Nevevi; "Tevhid üzere ölen kimsenin kesinlikle cennete gireceği" bölümünde şöyle demiştir: "Tevhid üzere ölen hiç kimse ateşte ebedi kalmayacaktır. Şirkin dışında ne kadar günah işlemiş olsa bile... Aynı, bütün iyi amelleri işlese bile küfür üzere ölen kişinin cennete giremeyeceği gibi... Bu, hak ehlinin bu meseledeki görüşlerinin özetidir. Zaten kitap, sünnet ve icmardan birçok deliller bu kaideyi ortaya koymuştur. Bu konu ile ilgili, kesin ilmi sağlayan mütevatir naslar vardır.

Bu kaide bu şekilde iyice yerleştiği zaman, artık bu konu ile ilgili bütün hadisler bu kaideye göre anlaşılmalı ve

(36) (Elahadis el-Kudsiye li Mecmua Min el-Ulema c: 1, s: 90)

zahirinde bu kaideye muhallif bir hadis görüldüğünde şer'i nasların arasını birleştirmek için onun bu kaide üzerine te'vil edilmesi gereklidir."

(Sahihi Müslim, Nevevi şerhi c: 1, s: 217)

2 - Âlimlerin bu hadisi te'vil etmeleri ve zahiri manasından başka bir şekilde yorumlamaları, hadisin zahiri manasına göre anlaşılması gerektiğini apaçık göstermektedir. Çünkü hadis zahiri manasına göre anlaşılırsa İslam'ın temel usullerine aykırı olur. Âlimler, şahsi (ferdi) olayları, İslam'ın temel usullerine göre yorumlarlar. Eğer onların usullerinde bu konuda cahilin özürü olduğuna dair bir şey olsaydı, o zaman hepsi: "Bu adam Allah'ın kadiri olduğunu bilmemektedir, cahil idi ve cahilliği sebebiyle mazeret sahibidir" derlerdi ve iyi görmedikleri te'vile gitmezlerdi. Çünkü te'vil, onlara göre kötü bir şeydir. Zaruri haller dışında ona yönelmezler. Ancak iman ile ilgili bir mesele veya cüz'i bir delil genel kaide ve usullerle çatıştığında bunu yaparlar.

İmam Şatbi dedi ki: "Ayetlere ve hadislerle bakarak genel bir kaide otaya çıkartılır, sonradan cüz'i mesele ile ilgili bu kaideye muhalif bir nas gelirse, nassı kaideye uygun bir şekilde tevil etmek gerekir. Çünkü Şari (kanun koyucu Allah), genel kaideye muhalafet etmeden, uygun bir şekilde cüz'i mesele ile ilgili nas bildirir. (Genel kaideler Ayetlere ve hadislerle bakarak ortaya çıkartılır.)

(el Muvaffakat c:3, s: 9-10)

Başka bir yerde **İmam Şatbi** şöyle dedi: "Genel veya mutlak bir kaide sabit olduğu zaman, ona zahiren zıt olan ferdi olaylar onu etkileyemez. Bununla ilgili deliller çoktur... Üçüncüsü: Ferdi olaylar cüz'idir. Kaideler ise geneldir. Ferdi olaylar zahiren genel kaidelere uygun olmasa bile genel olan kaideleri değiştiremez. Onun için genel kaidelere göre ferdi olaylar anlaşılır. Vele ki ferdi olayların zahiri genel kaideye muhalif olsun..."

(el Muvaffakat c:3, s: 261-262)

Âlimlerin sözlerinden anlaşılıyor ki: Ayet ve hadislere bakarak genel bir kaide ortaya çıkartılırsa ve zahiren ona zıt bir ferdi olay veya cüz'i delil gelirse nasların birbirine uyumunu sağlanmak için bu ferdi olay veya cüz'i delili genel kaideye uygun bir şekilde te'vil etmek gerekir. Âlimlerin çoğunun "**kendisinin yakılmasını emreden adam**" hadisinin zahirini tevil etmeleri, hadisin zahirinin, onların bildikleri genel usul kaidesine ya da delaleti ondan daha kuvvetli bir delile zıt olduğunu gösteren en büyük delildir. Onlar bu sebeple teville gitmişlerdir.

Bunlara ek olarak şunu da belirtmek istiyorum: Muhakkak ki hadisteki adam, Allah'ın kudreti ve yeniden dirilme konusunda cahil değildi. Bunun delili ise, adamın oğullarına, emrettiği şeyi yapmalarını vasiyet etmesidir. Adam, Allah'ın kudretine ve yeniden dirilmeye inanmasaydı oğullarına şunu derdi: "Ben öldüğüm zaman, beni olduğum şekilde gömün. Eğer Allah'ın gücü buna yeterse muhakkak ki bana azap eder." Fakat bu adam âlimlerin söylediği gibidir. Vasiyet ettiği şeyi evlatları ona yaptıklarında, Allah'ın onun parçalarını bir araya getirmesinin kesinlikle imkânsız olduğunu ve böyle şeylerin imkânsız olduğunu düşünerek Allah'ın kudretinin taalluku dışında bir şey olduğunu zannediyordu. Allah'ın kudretinin taalluku ve gerçek mahiyeti ise ancak şeriatle bilinebilir.

İmam Dehlevi şöyle dedi:"Bu adam, Allah'ın tam bir kudret sıfatıyla sıfatlandığını kesinlikle biliyordu. Fakat kudreti (güç yetirme), ancak mümkünatta (olabilecek şeylerde) olur, mümteniyyatta (olması imkânsız şeylerde) ise olmaz zannediyordu. Bu adam yarısı karaya, yarısı da denize, böyle farklı yerlerde dağıtılmış olan küllerin toplanmasının imkânsız olduğunu ve bu düşüncesinin Allah'ın kudret sıfatını iptal etmeyeceğini zannediyordu. O, ilmine göre hareket ederek böyle davranmıştı. Bu sebeple kâfir olmadı."
(Hüccetullahi'l-Baliğ c: 1, s: 60)

Açıklama:

İmam Dehlevi'ye göre; o kişi Allah'ın her şeye kadir ol-

duğuna inandığını ve bu konuda bir şüphesi olmadığını söylüyor, fakat aklen imkânsız olan şeylerin kudrete taalluku yoktur. Bunu bildiğinden dolayı kendi kafa yapısına göre kendini yaktırırsa, küllerini karaya ve denize dağıtırır, kendi kafasına -düşüncesine- göre bunları aklen toplamak imkânsızdır. Herkes böyle düşünmeyebilir. Ama Allah herkesin akıl seviyesini bilir. Dolayısıyla bu kişinin bunu yaparken böyle bir akıl seviyesine sahip olduğunu bildiğinden dolayı affetmiştir. Şimdi kalkıp bu kişinin aklını tartışamayız. Çünkü bunu bilemeyiz, bu zaten ahiretle ilgili bir hüküm olup Allah'a aittir... Böyle bir durum ile dünyada karşılaştığımızda "Allah seni hiçbir şeyden yaratmıştır, nasıl böyle düşünüyorsun?" "Senin imkânsız dediğin imkânsız değildir." der ve bunun küfür olduğunu anlatırız. Ama bu hadisteki kişinin hükmü, ahiretle ilgili bir hükümdür. Bu kişinin korkudan dolayı akıl sağlığı tam değildi. Yani sağlıklı bir kişi gibi düşünemiyordu.

Mahmut b. İbrahim el Murtaza el Yemani şöyle demiştir:

"Muhakkak ki o adam, cahilliği ile birlikte Allahu Teâlâ'ya ve ahirete imanı olduğu için rahmet edilmiştir. Zaten Allahu Teâlâ'ya ve ahirete olan imanı sebebiyle Allah'ın azabından korkuyordu. Allah'ın kudreti hakkındaki cehaletinden dolayı, vasiyet ettiği şeyi evlatları ona yaptıklarında Allah'ın, kendisini biraraya getirmesinin imkânsız olduğunu zannetmesi onu kâfir yapmaz. Ancak, nebilerin buna dair bilgi getirmiş olduğunu, buna güç (dağınık cüzlerin toplanmasının) yetirmenin mümkün olduğunu bilseydi ve sonra o resulleri veya onlardan birini yalanlasaydı o zaman kâfir olurdu. Çünkü Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur: **"Ve biz, rasul göndermedikçe (hiçbir kavme) azap edecek değiliz."** İşte bu hadis, caiz olan te'vilde hata yapanlar için en ümit verici delildir."

(İysar el-hak ala'l- halk s: 436)

Sahihi Müslim'de geçen bir rivayet, bu adamın Allahu Teâlâ'nın kudretine iman etmiş bir kişi olduğunu göstermektedir: "Muhakkak ki ben Allah katında hayır ka-

zanmadım. Kesinlikle Allah beni cezalandırmaya kadirdir." **İmam Nevevi** dedi ki: "Kesinlikle Allah beni cezalandırmaya kadirdir." Beldelerimizdeki nüshaların çoğunda bu rivayet, bu şekilde geçmektedir. Bütün raviler, nüshalarda rivayetin böyle olduğunda ittifak etmişlerdir. Yani; tekid bildiren "in" harfi iki defa tekrarlanmıştır. Fakat ikinci "in" lafzı bazı nüshalarda yoktur. Buna göre birinci "in" şart edatıdır. Buna göre mana şöyle olur: "Eğer Allah bana güç yetirirse, beni cezalandırır."

Bu önceki rivayete uygundur. Ancak cumhurun rivayetine göre; bu ikinci "in" lafzı vardır. Bu sebeple manasında ihtilaf edilmiştir... Bazıları, hadisin zahiri manasında olduğunu söylemişlerdir. Buna göre adamın sözünün manası şöyle olur: "Muhakkak ki beni bu şeklimle defnederseniz, o zaman Allah bana azap etmeye kadirdir. Fakat beni yakar da küllerimi kara ve denize savurursanız, Allah bana (beni tekrar bir araya getirmeye) kadir olamaz." Bunun açıklanması daha önce geçtiği gibidir. Böylece rivayetlerin hepsi birbirine uygunlaştırılmış olur. En iyisini Allahu Teâlâ bilir."

(Sahihi Müslim, Nevevi şerhi c:17, s: 81-83)

Bundan anlaşılıyor ki; ravilerin çoğunun üzerinde ittifak ettikleri bu rivayet, adamın Allah'ın kendisini tekrar diriltmeye kadir olduğuna genel olarak iman ettiğine açıkça delalet etmektedir. Söz konusu cehaleti ve şüphesi ancak ince bir meselede idi. Böyle ince meseledeki cehalet, Allah'ın ulûhiyetini bozmadı. Bu sebeple adam hakkındaki rivayet şöyle idi: "...tevhid dışında hayırlı hiçbir amel yapmadı." Hâlbuki Allah'ın genel olarak kudretinde şüphe etmek, Allah'ın ulûhiyetine imanı bozar. Çünkü aciz, cahil, ölü, sağır veya yaratmayan bir ilah nasıl olabilir? Bunların hepsi Allah'ın ulûhiyetine zıttır. Bu sebeple Allah'ın herhangi bir sıfatını bilmemek, Allah'ın kendisini bilmemek demek değildir. Ancak bu, Allah'ın ulûhiyetine bağlı yani, onsuz Allah'ı tasavvur etmenin mümkün olmayacağı bir sıfat olursa o zaman hüküm başka olur. Çünkü böyle bir sıfat hakkındaki cahillik, Allah hakkında cahillik (Allah'ı bilmemek) demektir.

İşte bu sebeple **İbn Teymiyye**, **İbn Hazm** ve onların görüşünde olanlar bu adamı cehaletinden dolayı özürlü kabul etmişlerdir. Çünkü bu adam, Allah'ın kudreti ve yeniden diriltirme konusunda genel olarak cahil değildi. Adamın cehaleti ve şekki; imkânsız gördüğü bir konudaydı. Ona bu konuda bir rasul vasıtasıyla kesinlikle ilim ulaşmadığından dolayı Allah katında mazur görülmüştür. Bunun aksine, kim Allah'ın kudretinin aslında şüphe ederse işte bu, Allah'ın ulûhiyetini zedeler ve bu konuda kimsenin mazereti olmaz. Bu sebeple **İbn Teymiyye**, **İbn Hazm** ve onun görüşünde olanlar bu hadisi delil getirerek sıfatlar konusunda cehalet ve te'vilin her zaman küfür olmadığını, İslam milletinden çıkarmadığını açıklamak istemişlerdir.

İşte bu konuda kişinin bilgisizliği, onun küfrüne hükmetmeyi engelleyen bir sıfattır. Ancak kişiye risaletin delilleri açıklanır ve açıklanan bu bilgiyi inkâr ederse o zaman kâfir olur. Yine, Allah'ın ulûhiyetine bağlı yani; onsuz Allah'ın tasavvur edilemeyeceği bir sıfat hakkında bilgisizlik olursa o zaman hüküm başka olur. İşte bu konudaki cehalet özür değildir.

Son olarak bu hadis ile ilgili açıklamaları, **İmam Ebi Batın rahmetullahi aleyh**'in sözü ile bitiriyorum. **İmam Ebi Batın rahmetullahi aleyh** şöyle dedi:

"Müşrikleri müdafa edenler; ailesine kendisini ölümden sonra yakılmasını tavsiye eden adamın kıssasını delil göstererek: "Kim cahillikle bir küfür işlerse kâfir olmaz ve ancak inad edenler tekfir edilir." derler. Bunlara şöyle cevap verilir: Muhakkak ki Allah'ın, bütün rasullerini müjdeleyici ve korkutucu olarak göndermesi; insanların, rasullerden sonra Allahu Teâlâ'ya getirebilecekleri bir delilleri olmaması içindir. Allah'ın rasulleriyle gönderdiği ve resullerin kendisine davet ettikleri şeyin en büyüğü; tek olan ve hiçbir ortağı bulunmayan Allahu Teâlâ'ya ibadet etmek ve Allahu Teâlâ'dan başkasına ibadet etmek manasına gelen şirkten uzaklaşmaktır.

Eğer büyük şirk işleyen kişinin cahilliği bir mazeret ise, o zaman mazereti olmayan kim vardır? Büyük şirki işleyen

kimseler için cahilliği mazeret kabul edenlerin, sadece inat edenleri tekfir etmeleri gerekmektedir. Hâlbuki böyle yapmamaktadırlar. Onlar, Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in risaleti, tekrar diriltirme veya bunlar gibi dinin temeliyle ilgili konularda şüpheye düşen kimseyi tereddüt etmeden tekfir ederler. Hâlbuki şüpheye düşen cehaletinden dolayı şüpheye düşmüştür. Fakihler fıkıh kitaplarında mürtedin hükmüyle alakalı olarak şunları zikretmişlerdir:

"Mürted; İslam'dan sonra, küfür olan bir söz, fiil, inanç veya şüphe ortaya koyan kişidir."

Şüphenin sebebi cahilliktir. Onların dediği gibi; "cahillikle küfür işleyen kâfir olmaz ancak inat edenler tekfir edilirler" kaidesi olsaydı, o zaman cehaleti sebebiyle küfür işleyen Yahudi, Hıristiyan, güneşe, aya ve putlara secde edenlerin ve Ali b. Ebi Talib'in ateşte yaktığı kişilerin tekfir edilmemesi gerekirdi. Oysa bunların hepsi cahil kimselerdi. Hâlbuki âlimler, Yahudileri ve Hıristiyanları tekfir etmeyen veya onların küfürlerinde şüphe edenlerin küfürleri hakkında icma etmiştir. Biz de yakinen biliyoruz ki; Yahudilerin ve Hıristiyanların çoğu cahildir...

Te'vilden, ictihadden, hatadan, taklitden veya cahillikten dolayı küfür işleyen bir kimseyi özür sahibi kabul etmek; kitaba, sünnete ve icmaya muhaliftir. Bunda şüphe yoktur. Bu, dinin aslına terstir. Eğer bir kimse dinin aslından uzaklaşmışsa küfründe şüphe olmaz. Muhammed aleyhisselam'ın risaletinden şüphe eden kimsenin tekfiri konusunda duraklayanın yaptığı nasıl küfürse, bu da aynı böyledir...

Ailesine kendisinin yakılmasını vasiyet eden ve Allah'ın sıfatlarından bir sıfatta şüpheye düştüğü halde, Allah'ın affettiği adama gelince; muhakkak ki risalet ulaşmadığından dolayı Allah onu affetmiştir. Âlimlerin çoğu böyle söylemişlerdir.

Bu sebeple **İbn Teymiyye** şöyle demiştir: "Bir kimse Allah'ın sıfatlarından bir sıfat hakkında şüphe etse; fakat onun durumunda olan diğer insanlar bu sıfatı bilseler, o zaman şüphe eden kişi kâfir olur. Ancak, onun durumunda olanlar da bu sıfatı bilmiyorlarsa bu durumda şüphe

eden o kimse tekfir edilmez. Zaten, Nebi aleyhisselam bunun için Allahu Teâlâ'nın kudreti hakkında şüpheye düşen adamı tekfir etmemiştir. Çünkü tekfir ancak risaleti tebliğ ettikten sonra olur. ⁽³⁷⁾

İbn Akil *rahimetullahi aleyh* de **İbn Teymiyye** gibi söylemiştir. Yani, adama tebliğ ulaşmamıştır. **Takuyiddin İbn Teymiyye**, sıfatlar hakkında cahil olan kişiyi tekfir etmemeyi tercih etmiş; fakat büyük şirk ve bunun gibi olan meselelerde kâfir hükmünü vermiştir. Onun bazı sözleri hakkında inşallah duracağız. İttihadiye (vahdeti vücutçular) ve başkaları hakkında tekfir edici görüşlerinin bazılarını zikrettik. Hatta onların küfürlerinde şüphe edenin tekfiri konusundaki bazı görüşlerinden de söz ettik. **İbn Teymiyye**'nin sözlerinden derleme yapan şahıs, **İbn Teymiyye**'den şunları naklediyor:

"Mürted; Allahu Teâlâ'ya şirk koşan, rasulüne ve onun getirdiği şeylere buğz eden veya dinde münker (haram) olan şeyleri kalbiyle inkâr etmeyen kimsedir...

Veya kendisiyle Allah arasında vasıtalar tayin eden, onlara tevekkül eden, onları yardıma çağırın ve (Allah'ın elinde olan meselelerde) onlardan istekte bulunan kişi icmaen kâfirdir. Bir kimse Allah'ın sıfatlarından bir sıfat hakkında şüphe etse; fakat onun durumunda olan diğer insanlar bu sıfatı bilseler, o zaman şüphe eden kişi mürted olur. Ancak, onun durumunda olanlar da bu sıfatı bilmiyorlarsa, bu durumda şüphe eden o kimse mürted olmaz. Zaten, Nebi aleyhisselam bunun için Allahu Teâlâ'nın kudreti hakkında şüpheye düşen adamı tekfir etmemiştir. **İbn Teymiyye**'nin sözlerine dikkat edilirse Allahu Teâlâ'ya şirk koşan, rasulüne ve onun getirdiği şeylere buğzeden veya dinde münker (haram) olan şeyleri kalbiyle inkâr etmeyen veya kendisiyle Allah arasında vasıtalar tayin eden, onlara tevekkül eden, onları yardımına çağırın ve onlardan (Allah'ın elinde olan meselelerde) istekte bulunan kişiyi şartsız tekfir ettiği görülür. Fakat Allah'ın sıfatını inkâr konusunda cahil olan kimse ile bunun dışındaki

⁽³⁷⁾ Buradaki tekfir, azabı gerektiren tekfirdir.

kimseler arasında fark gözetmiştir. Hâlbuki **İbni Tey-miyye**, Cehmiyye ve onun gibi fırkaları tekfir etme konusunda **İmam Ahmed** ve başkalarının aksine, duraklamak gerektiği görüşündedir. İmam Ahmed ve başkaları ise onları tekfir etmiştir.

El-Meccd (İbni Kesir) rahmetullahi aleyh şöyle dedi: "Bidatlere davetçilik yapanları tekfir etmemize rağmen taklitçilik yapanı tekfir etmeyerek fasık hükmünü verdik. Bunlar (bidatlere davetçilik yapanlar) Kur'ânın, Allah'ın ilminin ve Allah'ın isimlerinin mahlûk olduğunu, Allah'ın ahirette görülmeyeceğini söyleyen, sahabilere sövmeyi din edinen veya iman sadece kalple inanmaktır diyen ve bunlara benzer sözler söyleyenlerdir. Kim, bu şeylerin bidat olduğunu bildiği halde bunlardan birine davet eder ve bu konuda tartışmaya girişirse küfrüne hükmedilir. **İmam Ahmed rahmetullahi aleyh** bu hükmü değişik yerlerde söylemiştir." İşte, âlimlerin cahilliklerine rağmen böyle kişilere nasıl küfür hükmü verdiğini düşünün ve buna ibretle bakın!"

(el İntisar Li Hizbi'llah el-Muvahhidin s: 16–18)

SEKİZİNCİ ŞÜPHE: ZAT'U ENVAT MESELESİ

Büyük şirkte cehalet mazerettir diyenler, zat'u envat ağacı meselesini delil gösterdiler.

Ebu Vakid el-Leysi radyallahu anh'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir:

"Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte Hu-neyn'e çıkmıştık. Biz küfürden yeni uzaklaşmıştık. Müşrik-lere ait bir sidre ağacı vardı. Onun altında ibadet niyeti ile oturur ve ona silahlarını asarlardı. Ona zat'u envat denirdi. Biz de bir sidre ağacının yanından geçtik. Dedik ki:

"Ey Allah'ın Rasulü! Bize, onların zat'u envatı gibi bir zat'u envat tayin et!"

Bunun üzerine Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*:

"Allah'u Ekber! Nefsim elinde olana yemin olsun ki, İsrail oğullarının dediği gibi dediniz:

“Onlar Musa aleyhisselam'a dediler ki: “Onların sahip olduğu ilah gibi bize de bir ilah yap!”

Musa aleyhisselam onlara dedi ki:

“Muhakkak ki sizler cahil bir kavimsiniz.”

(Sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle dedi): **“Muhakkak ki sizler, sizden öncekilerin gitmiş olduğu yola gidiyorsunuz.”**

(Tirmizi tahrir etti ve sahih dedi)

Büyük şirkte cehaletin mazeret olduğu şüphesini ortaya koyanlar şöyle dediler:

“Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, büyük şirk işlemlerine rağmen onlara susmakla birlikte, rububiyet ve ulûhiyetteki cehaletlerini özür görmüştür.

Ben şöyle diyorum:

“Kendisine hüccet yani, kitap ve sünnet ulaşmış ve Kur’ân’ı Kerim’deki hükümleri öğrenebilecek güce sahip olduğu halde, şirk olduğunu bilmeden şirk bir inanca sahip olan veya şirk bir amel işleyen kimse cehaleti sebebiyle mazeret sahibidir, kâfir olmaz” diyerek buna Zat’u Evat hadisini delil getirmek büyük bir hatadır ve delili saptırmaktır.

Bu meseleyle ilgili şu durumlar söz konusudur:

Birincisi: Sizin onların zahiren şirk koştuklarına dair Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in: **“İsrail oğullarının dediği gibi: “Onların ilahları gibi bize de bir ilah yap.”** sözünü delil almanız fasit bir delildir.

Bu, apaçık olan fasit bir istidlaldir. Çünkü arapçayı zerre kadar bilen bir kişi şunu iyice bilir ki; benzetme bir sıfatta da olabilir, birkaç sıfatta da olabilir. Yoksa hiçbir zaman bütün sıfatın tamamında benzetme olmaz. Çünkü sıfatın tamamında olan benzetme o şeyin kendisi olduğunu gösterir.

Benzetmenin ne demek olduğunu ve nasıl olduğunu bu şekilde öğrendikten sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in, kendisinden zat’u envat isteyen sahabelerin isteklerini İsrail oğullarının isteklerine benzetmesi, onların İsrail oğulları gibi olduklarını göstermez. Daha açıkçası

onların da İsrail oğullarının her konuda yaptıkları gibi yaptıklarını göstermez. Zira Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, onlara bir konuda benzetmiştir. O ise; İsrail oğullarının müşriklere benzemek istekleri gibi müşriklere benzemek istekleridir. Yoksa yaptıkları amel konusunda bir benzeme söz konusu değildir. Bir hadiste iki ihtimal söz konusuysa bu hadis tek başına delil olmaz. Bir ihtimal tercih edilecekse mutlaka kesin bir karine olması gerekir. Yoksa sadece bu nasla hüküm verilmez.

İkincisi: Kat'i karine nassın bizatihi içindedir. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in azarladığı Müslümanlar şirk işlediklerinden ya da tevhidi bozduklarından dolayı değil, kâfirlere benzeme isteklerinden dolayı azarlanmışlardır. Zira mu'minlerin Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den kendilerine bir ağacı bereketli kılmasını istemeleri şirk değildir. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onların isteklerine cevap verip Allahu Teâlâ'dan böyle bir ağacı onlar için bereketli kılmasını isteyebilirdi. Allahu Teâlâ da onlar için bir ağacı bereketli kılmış olsaydı bu durum şeriatte geçerli olur ve asla şirk olmazdı.

Tevhidi bilen ve en basit ilmi olan kimse bu meselenin açık bir mesele olduğunu, sahabelerin Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den isteklerinin, İsrail oğullarının Musa *aleyhisselam*'dan istedikleri gibi Allahu Teâlâ'dan başka bir ilah istemek şeklinde büyük şirk olan bir istek olmadığını bilir. Zira sahabelerin isteklerini Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* caiz kılsaydı, o amel caiz kılınırdı. Oysa şirk, asla caiz kılınmaz. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in onları azarlaması, caiz olmayan şeyleri istedikleri için veya şirki istedikleri için değil, müşriklere benzemek istedikleri içindir.

İmam Şatıbi İ'tisam kitabında ve İbni Teymiyye İktidau Sıratı Mustakim kitabında, Munavi ve Nevevi Tuhfetu'l Ahvazi'de bu meseleyi bu şekilde açıklamışlardır.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den zat'ı envat isteyen kişiler küfürden yeni dönmüşlerdir. Onlar istedikler, fakat yapmadılar. Âlimler, bunların istedikleri şeyin müşriklere benzemek olduğunu söylemişlerdir. Yani onlar sadece zafer için vesile olsun diye silahlarını asacakları bir

ağaç istemiş olup asla zaferi ağaçtan istemek için böyle yapmamışlardır.

Onlar Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e danışmadan, kendi nefislerine göre bir ağacı Zat'ü Envat yapmadılar. Fakat Allahu Teâlâ'nın nebisi ve seçkin kulunun vasıtasıyla Allahu Teâlâ'nın bir ağaç tayin etmesini istediler. Daha önce söylediğim gibi, onlar ağaç vasıtası ile Allahu Teâlâ'dan zafer istiyorlardı yoksa direkt olarak ağaçtan yardım istemiyorlardı.

Bu aynı, sahih olan; **“falanca yıldız sebebiyle yağmur yağdı”** hadisinde geçen olay gibidir. Yani: **“Bize yağmurun yağması, yıldızlar sebebiyledir.”** Bu sözün manası: **“Yıldızlar çıktığı için yağmur yağdı”** demektir, **“yağmuru yağdıran yıldızlardır”** demek değildir.

“Bize yıldız sebebi ile yağmur yağıyor” demek küçük şirktir. Fakat bir kimse: **“Muhakkak ki yağmuru yağdıran yıldızdır”** derse, o zaman bu kimse Rububiyette Allahu Teâlâ'ya büyük şirk koşmuş olur.

Zat'ü Envat isteyenlere gelince... Onlar ağaç vesilesiyle Allahu Teâlâ'dan yardım isteyeceklerdi. Ağaçtan yardım istemeyeceklerdi. Fakat bu istekte, müşriklere benzeme sakıncası vardır. Bu sebeple Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*, benzeme eğilimini kökünden kesti ve dedi ki:

“Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, İsrail oğullarının dediği gibi dediniz. (Onlar Musa aleyhisselam'a şöyle dediler): “Onların ilahları gibi bize de bir ilah yap!”

Bilindiği gibi bir şeyin başka bir şeye benzetilmesi, tek bir yönden olabileceği gibi birkaç yönden de olabilir. Bir şeyin başka bir şeye benzetilmesi, her yönüyle benzemesini gerektirmez. Çünkü bir şeyin başka bir şeye her yönü ile benzemesi, ancak aynı cinsten olurlarsa olur. Bu, Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şu sözleri gibidir:

“İçkiyi devamlı içen, puta ibadet eden gibidir.”

(Süneni İbn Mace)

“Muhakkak ki siz Rabbinizi, şu ayı görmede itişip kakışmadığınız gibi göreceksiniz.” (Buhari)

Bilinen bir şeydir ki, bu hadiste yapılan benzetme, görme ve bunun açıkça olma meselesindedir. Şekil olarak ve her yönüyle görme değildir elbette. Aynı şekilde söz konusu hadiste (Zat'u Envat hadisinde), İsrail oğullarının müşriklere benzeme isteği vardır. Fakat bu benzeme büyük şirk noktasındadır. (Zat'u Envat hadisindeki) Müslümanların benzeme isteği ise küçük şirk noktasındadır. Fakat bu, zamanla büyük şirke kadar gider. Çünkü bidatler zamanla büyük şirke götürür.

Yeryüzünde ilk büyük şirkin ortaya çıkışı, salih kişilerin suretinde putlar yapmakla olmuştur. Zamanla ilim unutulunca bu putlara ibadet edildi. Salih kişilerin suretinde putlar yapmak bizatihi büyük şirk değildir, fakat şirke yol açar. Zaten böyle oldu ve zamanla bu putlara ibadet edildi. Onun için şeriatimizde kabirler üzerine mescid yapmak yasaklanmıştır. Çünkü büyük şirke yol açar.

Şöyle denilebilir:

“Onların istekleri, sadece bir benzeme isteği ise niçin Rasulallah *sallallahu aleyhi ve sellem* onlara şöyle dedi:

“Sizler beni İsrailin dediği gibi dediniz.”

Bunun cevabı şudur:

“Burada, meselenin büyüklüğü göz önünde tutularak varacağı son noktaya göre hüküm verilmiştir. Bu, aynı Rasulallah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e:

“Allah ve sen dilersen” diyen adama, Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sert ve şiddetli davranması gibidir. Adam büyük şirk işlemediği halde Rasulallah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona şöyle dedi:

“Sen beni Allah'a eş mi tutuyorsun?”

İmam Şatibi şöyle dedi:

“Geçmiş ümmetlere özellikle ehli kitaba, bidatlerinde tabi olma hakkında Rasulallah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle dedi:

“Ümmetim, kendinden öncekilerin gittiği yolu takip edecek.”

Bu hadis, onların yapmış olduğu şeyi bu ümmetin de yapacağına bir delildir. Fakat, illa onların yaptığı şeyleri her yönüyle aynen yapmaları şart değildir. Burada kastedi-

len; her yönüyle aynı şeyler olabileceği gibi sadece bir yönden benzerlik de olabilir. Birincisine (her yönüyle benzemeye) örnek, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şu sözüdür:

“Muhakkak ki, sizden öncekilerin sünnetine tabi olacaksınız.” Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bu hadiste şöyle buyurmaktadır:

“Onlar bir keler deliğine girseler muhakkak siz de onları takip edeceksiniz.”

İkincisine (bir yönüyle benzemeye) örnek, şu hadisi şeriftir:

“Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e şöyle dediler:

“Ya Rasulallah! Bize zat'ı envat tayin et!”

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle dedi:

“Aynı, İsrail oğullarının: “Bize bir ilah yap” şeklindeki söylediği şeyi söylediniz.”

Zat'ı Envat edinmek, Allahu Teâlâ'dan başka bir ilah edinmeye bir yönden benzemektedir. Fakat aynıysa değildir. Nasta, tamamen bütün yönleriyle benzediğini ifade eden bir şey yoksa, her yönden benzediğine hüküm vermemek gerekir. En iyisini Allah bilir.”

(El-İ'tisam c: 2, s: 245–246)

Ben de diyorum ki:

“İşte Usül İmamlarından **İmam Şatıbi**'nin, zat'ı Envat isteyenler hakkındaki görüşü:

Onlar büyük şirk olan bir şey istemediler. Onların isteği, Müşriklere ve İsrail oğullarının isteğine sadece bir yönden benzemekte idi. Yoksa aynıysa değildi. Yani İsrail oğullarının istemesine her yönden benzememekte idi. Nasta bütün yönleriyle tamamen benzediğini ifade eden bir şey yoksa, her yönden benzediğine hüküm vermemek gerekir.

Şeyh Muhammed b. Abdulvahhab, ağaç, taş ve bunlar gibi şeyleri yüceltme konusunda bu hadisi zikrettikten sonra şöyle dedi:

“Bu konuyla alakalı birçok mesele vardır... Üçüncü meseleye gelince... Onlar, talep ettikleri şey ile amel etmediler...”

Onbirinci mesele ise; şirk, hem büyük hem de küçük olabilir. Çünkü onlar, zat'ı envat istedikleri halde mürted olmadılar. (Demek ki, büyük değil küçük şirk işlediler.)⁽³⁸⁾

Ben de şöyle diyorum:

“Şeyh'ten nakledilen bu sözden, o topluluğun istediği şeyin küçük şirk olduğu apaçık anlaşılmaktadır.”

İbn Teymiyye şöyle dedi:

“Müşriklerin, üzerine silahlarını astıkları bir ağaçları vardı. Buna zat'ı envat diyorlardı. Müslümanlardan bazıları şöyle dedi:

“Ey Allah'ın rasulü! Bize, onların zat'ı envatı gibi zat'ı envat tayin et!”

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki:

“Allah'u Ekber! Sizler, Musa'nın kavminin Musa'ya söylediği gibi söylediniz: “Onların ilahları gibi bize de bir ilah yap!” Muhakkak ki sizler, sizden öncekilerin yolunu takip edeceksiniz.”

Burada Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*, sadece kâfirlere benzeyerek silahlarını üzerine asacakları ve altında ibadet edecekleri bir ağaç edinmek istedikleri için onlara çok kızdı. Büyük şirk olmayan, kâfirlere benzeme isteğine karşı tavır böyle ise büyük şirk olan benzemeye karşı tavır acaba nasıl olur?

Kim, sevap almak niyetiyle bir yere gitse fakat şeriat böyle yere gidilmesinde bir sevap görmüyorsa, yaptığı amel münker olur. Bu münkerlerden bazıları diğerinden büyük olabilir. Gidilen yer bir ağaç olabileceği gibi bir su kanalı veya bir dağ veya bir mağara da olabilir, farketmez, yine de münkerdir.

Kim, İslam şeriatinin tayin etmediği belli bir yer tayin ederek namaz kılmak, Kur'ân okumak, Allahu Teâlâ'yı zikretmek ya da herhangi bir ibadeti yapmak gayesiyle oraya gider ve bu şeyin şeriatçe iyi olduğunu söylerse yaptığı iş bir münker olur.”

(İktida es Sıratı Mustakim s: 314–315)

⁽³⁸⁾ (Tevhid Kitabı, Ağaç, taş vb. şeyleri yüceltme babı)

Ben şöyle diyorum:

İbni Teymiyye 'nin bu sözünden apaçık anlaşılıyor ki, o topluluğun sadece istemesinde müşriklere benzetme vardır. Yoksa, bizzat şirkte benzetme kastedilmemiştir.

İbn Teymiyye 'nin bu açıklamasının ardından zikrettiği misallere bir bak!

Bunların hepsi bidat konusundadır, büyük şirk konusunda değildir. Bu, kulun bir yeri, bir ağacı veya bir su kanalını Allahu Teâlâ'dan bir delil olmaksızın, bereketli sayarak daha çok sevap almak gayesi ile orada Allahu Teâlâ'ya ibadet yapmasıdır. İşte bu, bidatin ta kendisidir.

Çünkü tevhid; tek olan Allahu Teâlâ'ya, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in diliyle emrettiği şeylere göre ibadet etmektir.

Şirk ise; Allahu Teâlâ'dan başkasına, O'nunla beraber ibadet etmektir.

Küfür olmayan bidat ise; Allahu Teâlâ'nın genel olarak emrettiği şeylere bağlı kalarak, şeriate uygun olmayan belli konularda sadece O'na ibadet etmektir. (Örneğin; hakkında delil olmadığı halde bir ağacı bereketli sayıp daha çok sevap almak için onun altında Allahu Teâlâ için Rasulullah'ın gösterdiği namazı kılmak gibi...)

İşte böylece kâfir ile bidatçi arasındaki fark ortaya çıkmıştır.

Birincisi (kâfir); şeriatin hem tafsilatında hem de genelinde şeriate tabi olmayı terk etmiştir.

İkincisi ise (bidatçi); Şeriate genel olarak tabi olmuştur. Fakat tafsilatlı konularda hatası vardır. Genel olarak şeriate tabi olması, tafsilatlı konulardaki hatasını affettirir, yani; İslam dininden çıkartmaz.

Mesela; "Beyt'ül Haram'da sadece Allahu Teâlâ'ya ibadet eden kimse, en büyük sevabı istemektedir. İşte bu kişi, sünnete göre muvahhidir. Çünkü Allahu Teâlâ bu mekânı diğer mekânlardan üstün kılmıştır. Ancak ölümlere ibadet eden kimseye gelince... O, müşriktir. Çünkü o, ibadeti Allahu Teâlâ'dan başkasına yapmıştır. Ancak kabirle-

rin yanında sadece Allahu Teâlâ'ya ibadet eden ve ona hiçbir şeyi şirk koşmayan kimseye gelince... İşte o, muvahhidir. Çünkü Allahu Teâlâ'ya, başkasını şirk koşmamıştır. Fakat aynı zamanda o, bir bidatçidir. Çünkü, şeriaten bir delil olmaksızın bir mekânı üstün tutmuştur. Bu sebeple sünnetten çıkmış, bidate sapmıştır.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den zat'ü envat isteyen topluluk, kesinlikle büyük şirk istememiştir. Çünkü, **öğrenilmesi gereken şeyin öğrenme zamanını geciktirmek caiz değildir.** Bu, âlimlerin ittifak ettiği şer'i bir kaidedir. Bilinen bir şeydir ki, kul İslam'a ilk girdiği andan itibaren, ondan tevhidi sağlaması ve büyük şirkten uzak durması istenir. Buna göre, tevhid ve büyük şirkin öğretilmesinin geciktirilmesi nasıl caiz olur?

Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, ümmetine ilk andan itibaren ve gecikmeden büyük şirk hakkında bilgi vermediği, onlara bunu açıklamadığı, onlara bunu yasaklamadığı zannedilebilir mi?

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, ümmeti büyük şirke düştüğü zaman sadece, düştükleri şirki açıklamıştır denilebilir mi? Mesela; ümmeti Allahu Teâlâ'ya ibadette şirke düştüğü zaman, onun şirk olduğunu söyler ve sakındırır. Hakimiyyet konusunda şirke düştüğü zaman, onun şirk olduğunu söyler ve sakındırır. Vela konusunda şirke düştüğü zaman onun şirk olduğunu söyler ve sakındırır. Yani bu şirklere düşmeden onları sakındırmazdı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in böyle yaptığı düşünülebilir mi?"

Ben diyorum ki:

"Allahu Teâlâ'nın seçkin kıldığı Nebisi hakkında böyle düşünmek, onun görevini yerine getirmediğini düşünmek demektir ve ona büyük bir iftiradır. Bundan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i tenzih ederim.

Muaz radiyallahu anh'ı ehli kitaba gönderdiği zaman:

"Onları ilk önce tevhide davet etmesini, Allahu Teâlâ'yı, tevhid ve şirk arasındaki farkı bildiren Allahu Teâlâ'nın ilmini öğreninceye kadar diğer ibadatlere geçmemesini emrettiği halde nasıl olur da kendisi bunu yapmaz?"

Muhakkak ki biz, nebimizi ve bütün nebilerle rasulleri bu tür noksanlıktan ve iftiradan uzak tutuyoruz. Ayrıca Rasulallah *sallallahu aleyhi ve sellem* hakkında böyle düşünmek, sahabelerin çoğunun tevhid ve şirkin hakikatini tam öğrenmeden ve tam yerine getirmeden ölmüş olmalarını gerektirir. Böyle düşünen kişi, imanını tekrar gözden geçirsin ve kabirde Rasulallah *sallallahu aleyhi ve sellem* hakkında sorguya çekilmeden Allahu Teâlâ'dan korksun! Yoksa, kabirde Rasulallah *sallallahu aleyhi ve sellem* hakkında sorulduğunda şöyle diyecektir:

“Ha! Ha! Bilmiyorum. Duydum, insanlar bir şey söylüyordu, ben de onu söyledim.”

Ben kesinlikle inanıyorum ki, her İslam'a girmek isteyen kula, daha İslam'a girmeden önce Nebi *sallallahu aleyhi ve sellem* tevhidi ve onun iyiliğini, şirki ve onun kötülüğünü öğretmiştir.

Bütün İslam âlimleri, şeriatin fer'i meselelerinin bile ihtiyaç anında öğretilmesinin gerekliliği, öğretiminin geciktirilmesinin caiz olmadığı konusunda ittifak etmişlerdir. Durum böyleyken, temellerin temeli olan tevhidin ve tevhidi bozan büyük şirkten nasıl uzak durulacağını öğretilmesinin geciktirilmesi nasıl caiz olur?

Bu açıklamalardan apaçık anlaşılıyor ki, zat'u envat isteyenler bu isteklerdeki benzerlik, büyük şirk konusunda değil, sadece müşriklere benzeme konusundadır.

DOKUZUNCU ŞÜPHE: ENES B. MALİK (R.A)' İN HALASI HAKKINDAKİ HADİS

Büyük şirkte cehaletin mazeret olduğunu söyleyen kimseler Enes b. Malik *radıyallahu anh*'ın halasıyla ilgili hadisi delil olarak gösterdiler.

Buhari, **Enes** *radıyallahu anh*'dan şöyle rivayet etmiştir:

“Rebia (bu hanım **Enes b. Malik**'in halasıdır), ensardan bir kızın dişini kırdı. Kızın kavmi de kısas istedi. Rasulallah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e geldiler ve Rasulul-

lah *sallallahu aleyhi ve sellem* kisası emretti. **Enes b. Malik**'in amcası olan **Enes b. Nadr** şöyle dedi:

“Hayır! Vallahi ya Rasulallah, onun dişi kırılmaz! Rasulallah *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki:

“**Ey Enes! Allahu Teâlâ'nın kitabında kısas vardır.**”

Daha sonra, kızın kavmi kısıstan vazgeçerek diyete razı oldu. Bunun üzerine Rasulallah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:

“**Allah'ın kullarından öyleleri vardır ki, Allah'a yemin etseler, Allah onu doğru çıkarır.**”

(Buhari c: 2, s: 66)

Büyük şirkte cehalet mazerettir diyenler şöyle dediler:

“İşte bu Enes b. Nadr! **O, cahilliği sebebiyle** Rasulallah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hükmüne itiraz etti. Buna rağmen Rasulallah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona hiçbir şey yapmadı, sadece cahil olduğu meseleyi öğretti.”

Allahu Teâlâ'nın yardımı ile ben de şöyle diyorum:

“Allahu Teâlâ için bir düşünün!

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hadisi nasıl da hevalara göre te'vil ediliyor?

Hadiste olmayan şeyler nasıl da hadise ekleniyor ve âlimlerden hiçbirinin söylemediği bir manayla, hadis hakkında faraziyelerde bulunuluyor ve **Enes b. Nadr radiyallahu anh**'ın Allah'ın Rasulü'nün hükmüne itiraz ettiği söyleniyor?”

Enes b. Nadr radiyallahu anh'ın, cehaletinden dolayı Allah ve Rasulü'nün hükmüne itiraz ettiğine, buna rağmen Rasulallah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in onu cezalandırmadığına, cehaleti sebebiyle onu özürülü saydığına ve ona sadece cahilliğini öğrettiğine nasıl kesin bir hüküm verebiliyorsunuz?

Bu hadisi şerifte buna delalet eden, buna delil olabilecek herhangi bir şey bildirilmiş midir?

Âlimlerden muteber herhangi bir âlim, sizin bu anlayışınıza benzer bir anlayışa sahip olmuş mudur?

Veya bu hadis hakkında, sizin söylediğiniz gibi söylemiş midir?

Enes b. Nadr *radıyallahu anh*'ın cehaletinden dolayı Allah ve Rasulü'nün hükmüne itiraz ettiğini, buna rağmen Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in onu cezalandırmadığını, cehaleti sebebiyle onu özürülü saydığını ve ona sadece cahilliğini öğrettiğini size kim söyledi?

Muhakkak ki bu, hevadır. Bundan ancak Allahu Teâlâ'ya sığınılır.

Enes b. Nadr *radıyallahu anh* kesinlikle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hükmüne itiraz etmemiştir. Hadiste söylediği sözü, Allahu Teâlâ'nın ve Rasulü'nün hükmüne bağlanmanın vacipliğini bilmemesi sebebiyle söylememiştir. Kısas hükmünü inkâr ve reddetme sebebiyle de söylememiştir. Çünkü, Bu meselede Allahu Teâlâ'nın tek hükmü sadece kısas değildir.

Burada yaralananın velisi razı olduğu zaman, diyet hükmü de söz konusudur. **Enes b. Nadr** *radıyallahu anh* Allahu Teâlâ hakkında, O'nun kendi duasına icabet ederek, hasımlarına diyeti kabul ettireceği ya da Enes'in halası Rebia'yı affettireceği hüsnü zannında bulunuyordu. Onun için şöyle dedi:

“Hayır! Ey Allah'ın rasulü, vallahi onun dişi kırılmaz!”

Hadisin sonundaki Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in:

“Muhakkak Allah'ın kullarından öyleleri vardır ki, Allah'a yemin etse, Allah onun yeminini doğru çıkarır” sözü de buna bir delildir.

Enes'in halası **Rebia**'nın yaptığı suçun kesinleşmesi ve hasımlarının kısası istemeleri üzerine Allah Rasulü, Allahu Teâlâ'nın hükmü olan kısasa hükmetti. Çünkü o, hasım taraf razı olmadıkça diyet vermeye hükmedemezdi. Fakat **Enes b. Nadr** şöyle dedi:

“Hayır ya Rasulullah, vallahi onun dişi kırılmaz!”

Yani: “Muhakkak ki ben Allahu Teâlâ'dan, hasımları diyete razı etmesini ve onun dışının kırılmamasını umuyorum” demektir. Yoksa **Enes**'in sözünün manası:

“Hayır, ey Allah’ın Rasulü! Ben bu hükme razı değilim. Onun dışının kırılmasının infaz edilmesi hükmüne de razı olmuyorum. Çünkü o, şerefli bir kadındır, dışı kırılmaz” demek değildir.

Şüphesiz **Enes radyallahu anh**, böyle bir itirazın manasını çok iyi bilmekteydi. O, kesinlikle bunu yapmadı. Bunu ancak bir münafık veya söylediği sözün manasını bilmeyen akılsız bir insan yapar.

Enes radyallahu anh Rasulullah’a:

“Hayır ya Rasulallah, vallahi onun dışı kırılmaz” dedi. Bunun manası şudur:

“Muhakkak ki ben Allahu Teâlâ’dan, hasımları diyete razı etmesini ve onun dışının kırılmamasını umuyorum.”

Ne var ki, hasımların diyeti kabul etmeleri ğaybi bir iş olduğundan ve ilk olarak kısas isteğinde bulduklarından dolayı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* **Enes**’e şöyle dedi:

“Ey Enes! Allah’ın kitabında kısas vardır.”

Yani; hasımlar diyete razı olmadıkça Allahu Teâlâ’nın kısas hükmü uygulanır. Daha sonra hasımlar diyeti kabul etmeye razı oldular. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de bunun üzerine şöyle buyurdu:

“Muhakkak Allah’ın kullarından öyleleri vardır ki, Allah’a yemin etse, Allah onun yeminini doğru çıkarır”

İşte! Hadisi bu şekilde açıkladıktan sonra bu hadisin onlar için asla bir delil olmayacağı apaçık görülür.

ONUNCU ŞÜPHE: ŞİİR SÖYLEYEN CARIYE HADİSİ

Afra oğlu Muavviz’in kızı Rubey *radyallahu anhâ*’dan şöyle dediği rivayet edilmiştir:

“Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yanıma geldi ve oturdu. O sırada cariyeler, Bedir savaşında ölen babaları için defle vuruyorlardı. Onlardan bir cariyeye şöyle dedi:

“Aramızda öyle bir nebi var ki ondan sonrakini bilir.” Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle dedi:

“Böyle deme! Ve daha önceki söylediğini söyle.”
(Buhari)

Büyük şirkte cehalet mazeret diyenler bu hadisi zikrettikten sonra şöyle dediler:

Cariye küfre girdiği halde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onu tekfir etmemiş ve cehaleti sebebiyle onu mazeretli kılmıştır.

Allahu Teâlâ'nın izniyle bu söze söyle cevap veriyorum:

Delili bu şekilde anlamak gerçekten en fasit bir anlayış şeklidir. Zira delil olarak gösterdikeri bu hadisten şu iki sebepten dolayı hiçbir zaman şirk hükmü çıkmaz:

1) Hadisteki cariye'nin mükellef olup olmadığı sabit değildir. Yani; bu sözü söyleyen kız, bülüğ çağına gelmiş midir yoksa gelmemiş midir belli değildir. Zira Arap dilinde “cariye” lafzı şu üç anlamda kullanılır:

Yaşı küçük olan yani; bülüğ çağına gelmemiş genç kız, genç kadın ve hizmetçi kadın şeklindedir.

O halde hadiste söz konusu olan cariye'nin, bülüğ çağına gelmiş genç bir kadın mı yoksa bülüğ çağına gelmemiş genç bir kız mı olduğu sabit oluncaya kadar bu hadis delil olarak gösterilemez.

2) Bu cariye ister bülüğ çağına gelmiş, isterse gelmemiş olsun söylediği söz küfür söz değildir. Zira söylediği söz Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in geleceği bildiğine dair bir sözdür ve bu sözün manası, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, Allahu Teâlâ'nın bildirmesiyle geleceği bildiğidir.

Bu konuyla ilgili olarak Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor:

«**Bütün gaybleri** (gizli olanları) **bilen Allah'tır** (hiçbir şey O'na gizli değildir). **O**, (kendisinin bildiği) **gaybe hiç kimseyi muttali kılmaz, ancak muttali olmasını dilediği rasul hariç** (ona dilediğini bildirir). **Ve rasulüne bildirdiği gaybe hiç kimsenin muttali olmaması için o gaybın önüne ve arkasına gözetleyiciler** (koruyucu melekler) **dizer.** » (el-Cinn: 26–27)

Bu ayet gösteriyor ki Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Allahu Teâlâ'nın kendisine ğaybi bildirmesiyle ğaybi bilebilir.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in cariyeye, bu sözü söylememesini tenbihlemesinin sebebi, böyle söylemeyi kerih gördüğü içindir. İşte bu açıklamalarla, cariye-nin söylediği sözün İslam'dan çıkararak küfür ve şirk olmadığı, dolayısıyla büyük şirkte cehalet mazerettir, diyenlerin lehlerine bir delil olmadığı ve ortaya attıkları iddiaların bâtil olduğu ispat edilmiş olur.

ON BİRİNCİ ŞÜPHE: AİŞE (R.A) HADİSİ

Büyük şirkte cehalet mazerettir diyenler aşağıdaki Aişe *radıyallahu anhâ* ile ilgili hadisi delil gösterdiler.

Aişe *radıyallahu anhâ* şöyle demiştir:

“Size, kendim ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hakkında anlatayım mı?” Biz:

“Evet” dedik. Aişe *radıyallahu anhâ* şöyle dedi:

“Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, benim gecemin olduğu sırada yanımdaydı. Elbisesini ve ayakkabılarını çıkarıp onları iki ayağının yanına koydu. İzarının bir tarafını ise yatağının üzerine yaydı. Sonra da yattı. Ta ki benim uyuduğumu zannedinceye kadar elbisesini giyinmedi. Sonra elbisesini yavaş yavaş aldı ve yavaş yavaş ayakkabısını giyindi. Sonra da kapıyı açıp çıktı. Sonra da kapıyı yavaşça kapattı. Ben de onun hemen ardından elbisemi giyindim, başörtümü taktım ve yüzümü izarımla kapattım. Sonra ta ki o, Baki' Mezarlığına gelinceye kadar onun peşine düştüm. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* orada uzunca bir müddet kaldı. Sonra ellerini üç kere kaldırdı ve dua etti. Sonra da o Baki' Mezarlığından ayrıldı, ben de ayrıldım. O eve dönerken hızlandı, ben de hızlandım. O hervele yaptı, ben de hervele yaptım. O eve geldi ben de eve geldim. Öyle ki eve ondan önce girdim. Sonra O, ancak ben yatağıma girdiğimde eve girdi. Bana dedi ki: “**Ey Aişe! Senin neyin var ki böyle yatamıyorsun?**” Ben

dedim ki: “Bir şey yok.” O bana dedi ki: **“Bana ya anlatırsın veya (لَطِيف) Latîf ve (حَبِير) Habîr olan Allah bana haber verir.”** Ben dedim ki: “Ey Allah’ın Rasülü! Anam babam sana feda olsun.” Sonra ona olanları anlattım.” O dedi ki: **“Yoksa önündeki görmüş olduğum o karartı sen miydin?”** Dedim ki: “Evet.” Bunun üzerine göğsüme öyle bir vurdu ki canımı acıttı. Sonra şöyle dedi:

“Sen Allah ve rasulünün senin hakkında bilgi sahibi olmayacağını mi zannettin?” Aişe dedi ki: “İnsanlar bir şeyi gizlediklerinde Allahu Teâlâ onu bilir, evet!”

(İmam Ahmed rahmetullahi aleyh’ in rivayetinde ise şöyle geçmektedir:

Aişe *radıyallahu anhâ* şöyle demiştir:

“İnsanlar bir şeyi gizlediklerinde Allahu Teâlâ onu bilir.” Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona: **“Evet...”** dedi.

İşte bu rivayet büyük şirkte cehalet mazeret diyenlerin delil gösterdikleri rivayetlerden birisidir.)

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle dedi:

“Ben senin yanında yatarken Cibril bana geldi ve beni çağırdı. Onun gelişini senden gizledim ve ona icabet ettim. Bu durumumu senden gizledim. Çünkü Cibril sen elbiseni çıkardığın zaman içeri girmezdi. Bunun üzerine ben de senin uyuduğunu zannettim ve seni uyandırmayı istemedim. Zira sen yalnız kaldığında korkabilirsin diye düşündüm. Cibril dedi ki:

“Rabbin, Baki’ Mezarlığına gitmeni ve onlara istigfar etmeni emrediyor.” Ben dedim ki:

“Onlar için ne diyeyim ya Rasulallah!” Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle dedi:

“De ki: Bu kabirlerde yatan mu’min ve Müslümanlara selam olsun. Bizden önce ölenlere ve bizden sonra ölecekler de Allah rahmet etsin.”

(Müslim, Nesei, Ahmed)

Büyük şirkte cehaletin mazeret olduğunu söyleyenler bu hadisi delil olarak gösterdikten sonra şöyle dediler:

“İşte bakın! Mu'minlerin annesi olan Aişe *radıyallahu anhâ*, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e: “İnsanlar bir şeyi gizlediklerinde Allahu Teâlâ onu bilir mi?” diye sordu. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de ona: “Evet” dedi. İşte bu gösteriyor ki; Aişe *radıyallahu anhâ*, Allahu Teâlâ'nın insanların gizlediklerini de bildiğini bilmiyor. İşte onun bu cehaleti sebebiyle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, ona küfür hükmü vermedi. Bu gösteriyor ki, ancak ona imanın asıyla ilgili olan bu meselede hüccet ikame edildikten sonra kabul etmeseydi kâfir olurdu. Çünkü Allahu Teâlâ'nın her şeyi bilmediğine inanmak tıpkı Allahu Teâlâ'nın her şeye kadir olduğunu bilmemek gibidir.” (39)

Allahu Teâlâ'nın yardımıyla ben şöyle diyorum:

“Büyük şirkte cehalet mazeret diyenlerin İbni Teymiyye'den naklettikleri söz apaçık bir şekilde İbni Teymiyye'ye atılmış bir iftira olup kitaplarına sonradan sokuşturulmuştur. Bu, çok açık bir şekilde görülmektedir. Çünkü İbni Teymiyye, Kur'ân'ı Kerim ve sünneti nebeviyyenin dilinde ve Arapça'da büyük bir âlimdir. Buna rağmen güya o, hadiste geçen “مهما” kelimesini soru edatı olarak görmüştür.

Oysa “مهما” kelimesi kesinlikle soru edatı değildir ve İbni Teymiyye bunu çok iyi bilmektedir. Dolayısıyla bu edat; şart edatı olup, ancak te'kid ve şart bildirir. Üstelik bu kelime (مه) ve (ما) olmak üzere iki ayrı kelimenin bir araya gelmesinden oluşmuştur. Bu kelimelerden birincisi şartı, ikincisi ise te'kid için kullanılır.

Bu durum gösteriyor ki; İbni Teymiyye'ye isnad edilen söz aslında İbni Teymiyye'nin sözlerine sokuşturulmuş bir sözdür. Bu sokuşturma ise batılılar (müsteşrikler) tarafından yapılmıştır. Çünkü İbni Teymiyye'nin kitapları kendi zamanında basılmış değildi. Onun kitapları ancak ölümünden bir müddet sonra basılmıştı ve kitapları basan

(39) (Ahmed Ferid, El-Uzr bi'l Cehl s: 46, İbni Teymiyye, Fetevalar c: 11 s: 409'dan nakletmiştir.)

kimseler emin ve güvenilir değillerdi. Bu yüzden o kimseler gerek İbni Teymiyye'nin ve gerekse başka âlimlerin kitaplarına büyük ihtimalle sokuşturma yapmışlardır.

Aişe *radıyallahu anhâ*'nın: "İnsanlar bir şeyi gizlediklerinde Allahu Teâlâ onu bilir" sözünden sonra soru işareti koymak çok yanlıştır. Bu sözün manası aslında şöyle anlaşılmalıdır: "Allahu Teâlâ, insanların ne gizlediğini muhakkak bilir." Zaten sözün devamında Aişe *radıyallahu anhâ* işte bunun için "evet" demiştir. Yani sözünü kuvvetlendirmek, te'kid etmek için. Bu durumda şayet buradaki söz soru şeklinde olsaydı "Allahu Teâlâ bilir mi?" şeklinde olurdu. Oysa *مهما* kelimesi soru edatı olmayıp şart ve te'kid

edatıdır. İbni Teymiyye bunu çok iyi bilir. Dolayısıyla burada soru işareti koymak Arapça dil kaidelerine göre yanlıştır ve Arapça bilen bir kimse bu işareti asla koymaz. Öyleyse İbni Teymiyye de bu işareti hiç mi hiç koymaz. Zira bu cümlelerin sonunda konulacak işaret sadece nokta olup, soru işareti kesinlikle değildir. Üstelik bu cümleden sonra söylenen "evet" sözü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ait değil, Aişe *radıyallahu anhâ*'ya aittir. İmam Müslim'in naklettiği rivayette bu açıkça bellidir. Çünkü rivayette: "İnsanlar bir şeyi gizlediklerinde Allahu Teâlâ onu bilir, evet!" geçmektedir. Bu söz, tümüyle Aişe *radıyallahu anhâ*'ya aittir. Fakat büyük şirkte cehalet mazerettir diyenler hadisi şöyle nakletmişlerdir:

"Aişe *radıyallahu anhâ*, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e: "İnsanlar bir şeyi gizlediklerinde Allahu Teâlâ onu bilir mi?" diye sormuş ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de: "Evet" diye cevap vermiştir. Oysa **Müslim**'in rivayetinde "evet" diyen Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* değil, Aişe *radıyallahu anhâ*'dır. O halde Aişe *radıyallahu anhâ* bu sözü söyledikten sonra te'kid olsun diye "evet" demiştir.

İmam Nevevi *rahmetullahi aleyh*, **Müslim**'in şerhinde şöyle demiştir:

"Hadisin aslında şöyle geçmektedir: "İnsanlar bir şeyi gizlediklerinde Allahu Teâlâ onu bilir, evet!" İşte doğru olan budur. Zira bu sözde Aişe *radıyallahu anhâ*, insanlar bir şeyi gizlediklerinde Allahu Teâlâ onu bilir sözünü söy-

ledikten sonra “evet” demesi sanki bu sözünü doğrulamak içindir. **(Sahihi Müslim’in Şerhi c: 7 s: 44)**

Bu gösteriyor ki Aişe *radıyallahu anhâ*’nın; “evet” demesi bildiği ve inandığı inancını kendi sözüyle te’kid etmek içindir. **Nesei**’nin rivayeti de bu manayı desteklemektedir.

Nesei’nin rivayetinde şöyle geçmektedir:

“İnsanlar bir şeyi gizlediklerinde Allahu Teâlâ onu muhakkâk bilir.” Burada “قد” kelimesinden sonra “**bildi**” geçmiş zaman olarak gelmiştir.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bu sözün akabinde şöyle demiştir:

“Ben senin yanında yatarken Cibril bana geldi ve beni çağırdı. Onun gelişini senden gizledim ve ona icabet ettim. Bu durumumu senden gizledim. Çünkü Cibril sen elbiseni çıkardığın zaman içeri girmezdi...”

Büyük şirkte cehalet mazerettir diyenlerin getirdiği **Ahmed**’in rivayeti güya şöyle imiş:

“Evet. Ben senin yanında yatarken Cibril bana geldi ve beni çağırdı...”

Bu rivayete göre Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in sözü Aişe *radıyallahu anhâ*’nın: “İnsanlar bir şeyi gizlediklerinde Allahu Teâlâ onu bilir” sözünden sonra geliyor.

Oysa bu rivayette geçen “evet” kelimesi Aişe *radıyallahu anhâ*’nın söylediği söze bir cevap değildir. Çünkü Aişe *radıyallahu anhâ* soru sormadı ki “evet” cevabını alsın. Dolayısıyla bu söz, büyük şirkte cehalet mazerettir diyenlerin anladığı gibi değildir. Bu söz iki manaya gelmektedir: Aişe *radıyallahu anhâ*’nın sözü; bir tasdik ve te’kidir. Zira “evet” kelimesi çoğu zaman te’kid manasında kullanılır.

Şayet bu söz Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in sözü ise, o zaman Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bu kelimeyi, söyleyeceği söze başlamak için kullanmıştır. Yani sözüne “evet”, diyerek başlıyor ve devam ediyor. Dolayısıyla bu söz sorulan soruya verilen bir cevap değildir.

İşte bu sözün manası bu iki manadan birisidir. Asla Aişe *radıyallahu anhâ*'ya bir cevap değildir, çünkü Aişe *radıyallahu anhâ*, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e soru sormamıştır.

Ayrıca şöyle diyorum:

“Mu'minlerin anneleri olanların haramlığına riayet eden ve dinini bilen takvalı bir mu'min, Ebu Bekir *radıyallahu anh*'ın kızı, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in en sevdiği hanımı olan Aişe *radıyallahu anhâ*'nın, akidenin en basit manalarını bilmediğini, cahil olduğunu söyleyerek ona böyle bir iftira asla atmaz ve onda böyle bir sıfatın olduğunu asla düşünmez. Çünkü en basit mu'min bile Allahu Teâlâ'nın gizli ve açık her şeyi bildiğini bilir. O halde nasıl olur da mu'minlerin annesi, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in en sevdiği hanımı, Ebu Bekir *radıyallahu anh*'ın kızı bunu bilmeyebilir? O halde ona bu iftirayı atana yazıklar olsun ve o kimse pişman olsun!

Aişe *radıyallahu anhâ*'yı cehaletle nispet eden kimseye şunları soruyorum:

“Mu'minlerin annesi Aişe *radıyallahu anhâ*, akide evinde yetişmiş, birinci davetçi Ebu Bekir *radıyallahu anh*'ın evinde eğitim almış, sonra vahyin indiği nübüvvet evine intikal etmiş, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e hanımları içerisinde en yakın olmuş, nebının hanımlarının sünneti en çok ezberleyeni, en fakih, onların ilim ve fasih bakımından en üstünü ve mu'minlerin annesi olma sıfatını kazanmış bir kimsedir. Böyle sıfatlara ve yere sahip olan Aişe *radıyallahu anhâ*'nın, sidikten nasıl temizleneceğini bilmeyen bir çocuğun bile bildiği Allahu Teâlâ'nın gizli ve açık her şeyi bilmesi meselesinde cahil olduğunu nasıl zannedebilir ve düşünebilirsiniz? Hiçbir akıl sahibi bu düşünceye sahip olabilir mi?

Bu durumda en basit bir Müslümanın, hatta bir çocuğun bile bilebildiği bu meseleyi, ilmin yarısını bilen ve onu kendisinden öğrenmemiz gereken, küçükken Ebu Bekir *radıyallahu anh*'ın evinde yetişmiş, sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in evine intikal edip ondan da ilim ve terbiye almış, büyük bir âlim olan Aişe *radıyallahu*

anhâ hakkında nasıl bu şekilde bir ithamda bulunabiliyorsunuz? Hiç akletmiyor musunuz?

Her kim Aişe *radıyallahu anhâ'nın*, böyle bir bilgiye sahip olmadığını, bu konuda cahil olduğunu iddia ederse işte o kimse aslında Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e laf atmış olur. Çünkü bu şekilde bir itham, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kendisine en yakın ailesinin İslam'ı bilmediğini, daha doğrusu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in en yakın ailesine bu ilmi öğretmediğini söylemek demektir. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i bu şekilde bir ithamdan tenzih ederiz.

Doğrusu biz şuna inanıyoruz: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* tebliği en güzel şekilde yapmış ve her şeyi en iyi şekilde açıklamıştır. Bu ise, Aişe *radıyallahu anhâ'nın* da bu meseleyi ve imanın her meselesini çok iyi bildiği anlamına gelir. Bu durumda her kim Aişe *radıyallahu anhâ*'ya bu meselede cahil olduğu sıfatını verirse işte o kimse suizan etmiş ve aslında en büyük iftirayı atmıştır.

Akıllı olan herkes şunu iyi bilir ki; Aişe *radıyallahu anhâ'nın* hadiste geçen sözü kesinlikle soru şeklinde değildir. Bilakis bu söz, bir hayret, taaccüb ifade etmektedir. Böylece bu sözle Allahu Teâlâ'nın ne kadar kudret sahibi olduğuna inandığını ortaya koymuş, bu sözü huşu içinde söylemiş ve böylece Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den daha fazla bilgi edinmek için bu sözü söylemiştir.

Bu söz tıpkı Arap olan bir kimsenin arkadaşına: “Dün Ukaz’a (şiir söylenen bir çarşı) gittin mi?” demesine benzer. Bu sözü söyleyen kimse aslında arkadaşının Ukaz’a gittiğini bilerek söylemiş, böylece ondan bu konuda daha fazla konuşmasını isteyerek Ukaz’da neler olduğuyla ilgili daha fazla bilgi edinmeye çalışmıştır.

İşte Aişe *radıyallahu anhâ'nın* sözünün bu tür bir söz olduğunu düşünebiliriz. Bu durumda “büyük şirkte cehalet mazerettir” diye iddia edenlerin anladığı gibi Aişe *radıyallahu anhâ*, Allahu Teâlâ'nın her şeyi bildiğini bilmiyor idiyse acaba Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona neden karşı gelmemiş, ona niçin kızmamış, İslam'ı bozan böyle bir söz sebebiyle ona karşı neden tepki göstermemiş-

tir? Bu soruya “cehaleti sebebiyle” denirse onlara şöyle cevap veririz:

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Zat’u Envat hadisinde İslam’a zıt bir söz söyleyen kimseleri, sırf bu sözü söylemeleri sebebiyle sert bir şekilde uyarmış ve onların isteklerini İsrail oğullarının: **“Onların ilahları gibi bize de bir ilah yap”** sözlerine benzetmiştir.

Yine: “Allah ve sen diledin” diyen kimseyi de hemen uyarmış ve ona: “Sen beni Allahu Teâlâ’ya ortak mı kılıyorsun? Sadece Allahu Teâlâ diledi, de.” buyurmuştur.

İşte bu kimseler cahil olmalarına ve İslam’a yeni girmiş olmalarına rağmen onlara karşı bu şekilde tavır takınmıştır.

O halde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Ebu Bekir’in kızı, kendisinin en yakın hanımı olan ve uzunca süre yanında kalmış bulunan Aişe *radiyallahu anhâ*’ya, bu cehaleti sebebiyle neden karşı gelmemiştir acaba?

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, örnek verdiğimiz bu kimselere niçin bu sözü söylemiştir? Çünkü onlar cahildiler ve İslam’a yeni girmişlerdi. Buna rağmen onlara sert bir şekilde karşı çıkmıştır. O halde onların cahil oluşları, kendilerine karşı çıkılmasına kesinlikle engel değildir.

Bu durumda madem ki Aişe *radiyallahu anhâ*, cahil idi ve Allahu Teâlâ’nın her şeyi bildiğini bilmiyordu, böyle ciddi bir meselede Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona niçin karşı çıkmamıştır? Oysa Aişe *radiyallahu anhâ*, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in yanında, Allahu Teâlâ’nın ayetlerinin okunduğu bir evde yaşamış ve daha Mekke’de iken Müslüman olmuştu. Dolayısıyla İslam’a yeni girmiş birisi değildi. Öyleyse bu durumda olduğu halde böyle ciddi bir meselede Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona neden karşı gelmemiştir? Böyle bir durumda onun cahil oluşu mazeretli olmasını gerekli kılmaz. Zira o, Mekke’de iken Müslüman olmuş, öncelikle ilk davetçi Ebu Bekir *radiyallahu anh*’in evinde yetişmiş ve sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in yanına gitmiş ve orada da yetişmişti. O halde bütün bunlara rağmen hâlâ Allahu Teâlâ’nın ilmi konusunda cahil idiyse demek ki hiçbir şey öğrenememiştir.

Ayrıca şunu çok iyi bilmek gerekir: “Bir ihtiyacın ortaya çıkması halinde bir öğreticinin onu açıklaması gerekir ve bunu geciktirmesi caiz değildir. Âlimler arasında bu konuda hiçbir ihtilaf yoktur.”

İbni Kudame *rahmetullahi aleyh* şöyle demiştir:

“İlmi, ihtiyaç anından sonraki zamana ertelemek caiz değildir, bu konuda hiçbir ihtilaf yoktur.”

(Ravdatu'n-Nazır ve Cennetu'l Menazir s: 96)

İmam Şevkani, ihtiyaç anında ilmi öğretmeyi geciktirmek hakkında şöyle demiştir:

“Bil ki! Açıklanması gereken mücmel, amm, mecaz, müşterek, mütereddid ve mutlak şeylerin zamanından sonraya ertelenmesiyle ilgili olarak şu iki durum söz konusudur:

Birincisi: Hacetin ortaya çıktığı zamanda onu geciktirmek, ki bu durumda haceti bildirmeyi geciktirmek mükellef olan kimseye muhatap olduğu şeyi bilmesini imkânsız kılar. Öyle ki bu şeyler hemen bilinmesi gereken farzlardan olabilir.

İbni Sem'ani şöyle demiştir:

“İhtiyaç olan şeyi zamanında bildirmeyip geciktirmek bütün âlimlere göre caiz değildir. Fakat fiilin vaktini ihtiyaca göre geciktirmek caizdir. Bu konuda ihtilaf yoktur.”

(İrşadu'l Fehul s: 173)

Ben diyorum ki:

İşte bakın! Âlimler şu meselede ittifak etmişlerdir:

İhtiyaç duyulan şeyleri ihtiyaç zamanında bildirmeyip hacet vaktinden, yani şer'i teklifin söz konusu olduğu vakitten sonraya geciktirmek caiz değildir.

Fakat muhatap olunmayan bir vakitte farzları bildirmeyi, ihtiyaç zamanına kadar geciktirmek cumhura göre caizdir. İşte bu iki meselenin farkını çok iyi bil!

Allahu Teâlâ'nın emri geldiğinde, herkes bunu hemen bilmesi gerekiyorsa o emri mutlaka zamanında bildirmek gerekir. Bildirmeyi geciktirmek ise asla caiz değildir. Fakat Allahu Teâlâ'nın emri geldiğinde, emrin uygulanma zama-

nı gelmemişse, zamanı gelen süreye kadar onu geciktirmek bazı âlimlere göre caizdir.

Örneğin; namaz farz kılındığında ancak mükellef kimseler için farz kılınmıştır. Bu sebeple emir geldiğinde mükellef olan kimselere hemen bildirmek gerekir ve geciktirmek kesinlikle caiz değildir. Fakat mükellef olmayan çocuğa bildirmemek veya mükellef oluncaya kadar beklemek caizdir. İşte bu iki farkı çok iyi bilmek gerekir.

Yine akaidle ve imanla ilgili meseleler konusunda emir geldiğinde hemen bunları bildirmek ve hiç geciktirmemek gerekir. Çünkü bu meseleleri hemen bilmek ve İslam'a girmek için onlara bildirildiği şekilde inanmak gerekir.

Allahu Teâlâ'nın her şeyi bildiği meselesine gelince... Her Müslümanın hiç tereddütsüz, şeksiz ve şüphesiz buna inanması gerekir. Bu sebeple bu konudaki ilmi hiç geciktirmemek ve hemen bildirmek gerekir. Bu konuda geciktirme yapmak kesinlikle caiz olmaz.

Aişe *radıyallahu anhâ*'nın bu meseleyi bilmediğini söylemek aslında Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e büyük bir iftiradır. Zira böyle bir durumda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, hemen bildirmesi gereken bir meseleyi en yakınına bildirmemiş demektir.

Diyelim ki Aişe *radıyallahu anhâ* bu meseleyi gerçekten bilmiyor ve öğrenmemiş... Bu durumda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onun bu meseleyi bilmediğini, onu öğrenmediğini ve o konuda cahil olduğunu gördüğü halde neden acaba ona öğretmemiş ve bu cehaletine karşı gelmemiştir? Böyle bir tavır veya tepkiyi hadiste kesinlikle görmüyoruz.

İşte bu durum gösteriyor ki Aişe *radıyallahu anhâ* yanlış yapmamıştır. Büyük şirkte cehalet mazerettir diyenlerin zannettikleri gibi Allahu Teâlâ'nın insanların gizlediklerini bildiğini bilmiyor değildir. Bu durum hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ona takındığı tavrıdan açıkça anlaşılmaktadır. Çünkü Aişe *radıyallahu anhâ* cahil olsaydı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hemen ona bu meseleyi hiç geciktirmeksizin öğretirdi.

Üstelik Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hadiste ona hiçbir tepki göstermemiş, söylediği sözü hata görerek

onu düzeltmemiştir. Bu da Aişe *radiyallahu anhâ*'nın İslam'a aykırı bir şey yapmadığını ortaya koymaktadır.

**ON İKİNCİ ŞÜPHE:
MUAZ B. CEBEL (R.A)'İN RASULULLAH
(S.A.S)'A SECDE ETMESİYLE İLGİLİ HADİS**

Abdullah b. Evfa *radiyallahu anh*'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir:

“Muaz b. Cebel *radiyallahu anh*, Şam'dan geldiğinde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e secde etti. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* dedi ki:

“**Bu nedir ey Muaz?**” Muaz *radiyallahu anh* dedi ki:

“Ey Allah'ın Rasulü! Şam'a gittiğimde oradaki insanların din adamlarına secde ettiklerini gördüm. Ben de sana bunu yapmayı nefsimde daha uygun buldum.” Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* dedi ki:

“**Eğer birinin birisine secde etmesini emretseydim, üzerinde büyük hakkı olduğu için hanımın kocasına secde etmesini emrederdim. Muhammed'in nefsi elinde olana yemin ederim ki, kadın kocasının hakkını eda edinceye kadar Rabbi'nin hakkını eda etmiş olmaz. Şayet kocası onu arzu ederse, bineğinin üzerinde olsa bile onu geri çevirmemesi gerekir.**”⁽⁴⁰⁾

Büyük şirkte cehaletin mazeret olduğunu söyleyenler bu hadisle ilgili olarak şöyle dediler:

“Bu hadis, Allahu Teâlâ'dan başkasına secde etmenin ibadet olduğunu bilmeyen, cehaleti sebebiyle Allahu Teâlâ'dan başkasına secde eden kimsenin kâfir olmadığını apaçık bir delilidir. O halde bütün ameli küfürler bu meseleye kıyas edilir. Dolayısıyla cehalet sebebiyle ameli küfür işleyenler kâfir olmaz.”

(Ahmed Ferid, Cehalet Mazerettir Kitabı s: 50)

Allahu Teâlâ'nın yardımıyla ben şöyle diyorum:

⁽⁴⁰⁾ (İbni Mace, İbni Hibban, Ahmed, İbni Hacer senedi sahih demiştir)

“Bütün âlimlere göre Muaz *radıyallahu anh*’ın Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’e yaptığı secde ibadet secdesi değil, saygı secdesidir. Zira insanlara dini öğreten bu değerli sahabi nasıl olur da Allahu Teâlâ’dan başkasına ibadet secdesi yapılmayacağını bilmez? İşte bu, Muaz *radıyallahu anh*’a atılmış büyük bir iftira ve ona yapılmış büyük bir zulümdür. Zira o değerli sahabe Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* tarafından ehli kitapla tartışması için tüm sahabelerin içinden seçtiği, onlara tevhidi ve dinin aslını öğeten değerli bir sahabedir.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona şöyle demiştir:

“Muhakkak ki sen, kitap ehli olan bir kavme gideceksin.”

Bu vasıflara sahip olan bir sahabe nasıl olur da ibadetin manasını bilemez?!

Hafız İbni Hacer el-Askalani bu hadisi açıklarken şöyle demiştir:

“Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Muaz *radıyallahu anh*’a: **“Ehli kitaptan bir topluluğa gideceksin”** buyurmuştur. Bunu söylemesi gideceği topluluğu bilmesi, onlara karşı hazırlıklı olması içindir. Zira kitap ehli ilim sahibi olup cahil kimseler değillerdi. Bu sebeple onlarla, putperestlerle konuşulduğu gibi konuşulmaz.”

(Fethu’l Bari c: 3 s: 419)

Öyleyse cevap verin bakalım! Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, tevhidi bilmeyen bir sahabeyi seçerek, ilim sahibi olan ehli kitapla tartışması için hiç gönderir mi? O sahabi de hiç bilmediği bir meselede onlarla tartışabilir mi?

Kurtubi, Tefsirinde bu hadisi delil alarak, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in zamanına kadar tahiyya, yani; saygı secdesinin caiz olduğunu söylemiştir.

İbni Kesir *rahmetullahi aleyh*, Allahu Teâlâ’nın: **«Ve biz meleklerle, “Âdem’e (saygı için) secde edin!” dediğimizde İblis hariç hepsi hemen secdeye kapandı.» (el-Bakara: 34)** ayeti hakkında şöyle demiştir:

Burada taat Allahu Teâlâ'ya'dır, secde ise Adem'e yapılmıştır. Çünkü Allahu Teâlâ, Adem *aleyhisselam*'a ikram ederek melekleri ona secde ettirdi.

Bazı âlimler şöyle dediler:

“Bu secde, tahiyya, selam ve ikram secdesidir. Allahu Teâlâ'nın şu ayette buyurduğu gibi:

«Ve Yusuf, babası ile annesini kendi tahtına oturttu. Bunun üzerine babası ve kardeşleri ona saygı secdesi yaptılar.» (Yûsuf: 100)

Bu secde geçmiş ümmetlerde caizdi fakat bizim şeria-timizde nesh oldu. (Sonra Muaz *radiyallahu anh* hadisini anlattı. **(İbni Kesir'in sözü burada bitiyor.)**

Aynı şekilde İbni Kesir: **“Ve Yusuf, babası ile annesini kendi tahtına oturttu. Bunun üzerine babası ve kardeşleri ona saygı secdesi yaptılar.”** (Yûsuf: 100) ayetini şöyle açıklamıştır:

“Bu secde onların şeriatinde caizdi. Büyüklere selam verdiklerinde onlara secde ederlerdi. Bu caizlik Adem *aleyhisselam*'dan İsa *aleyhisselam*'a kadar sürmüştür. Fakat Allahu Teâlâ bu secdeyi, bu ümmete haram kıldı ve secde fiilini her yönüyle Allahu Teâlâ'ya has kıldı. Bu, Kattade ve başkalarının sözlerinde vardır.” Sonra Muaz hadisini anlattı.

Şevkani, Allahu Teâlâ'nın: **“Ve biz meleklerle, Âdem'e (saygı için) secde edin!” dediğimizde İblis hariç hepsi hemen secdeye kapandı. O ise kaçındı, büyüklük tasladı ve kâfirlerden oldu.”** (el-Bakara: 34) ayetinde geçen secdeyi Adem *aleyhisselam* için saygı ve ikram secdesi olarak tercih etmiştir.

İnsanlara saygı amacıyla secde etmek bazı şeriatlerde maslahat icabı caiz olabilir. Bu ayetteki **“Âdem'e secde...”** emri buna delalet eder.

Aynı şekilde Allahu Teâlâ'nın: **«Ona şekil ve suret verip yarattığım ruhlardan bir ruh üflediğimde (canlı bir beşer hâline getirdiğimde) hemen ona saygı secdesi yapın! »** (el-Ĥicr: 29) ayeti de buna delalet eder.

Yine Allahu Teâlâ'nın şu ayeti gibidir:

«**Ve Yusuf, babası ile annesini kendi tahtına oturttu. Bunun üzerine babası ve kardeşleri ona saygı secdesi yaptılar.**» (Yûsuf: 100)

İnsanlara saygı secdesi yapılmasının şeriatimizde haram kılınması hiçbir zaman diğer şeriatlerde haram olduğunu göstermez.” (Şevkani'nin sözü bitti.)

İbni Teymiyye şöyle dedi:

“İbadet ederek sadece Allahu Teâlâ'ya nafilâ namaz kılınır. Ne güneşe, ne aya, ne krala, ne salih kişiye, ne bir nebinin mezarına, ne de salih kişinin mezarına bu ibadet yapılır. Bu hüküm bütün nebilerin dinlerinde vardı, bizim şeriatimizde de vardır. Hatta bizim şeriatimizde yaratılmışlara saygı ve ikram secdesi yapmak yasaklanmıştır. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, işte bu sebeple Muaz *radıyallahu anh*'ın kendisine secde etmesini yasaklamış ve ona şöyle demiştir:

“Eğer birinin birisine secde etmesini emretseydim, üzerinde büyük hakkı olduğu için hanımın kocasına secde etmesini emrederdim.”

Aynı şekilde şeriatimizde selam verirken eğilmek de yasaklanmıştır. Yine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, kendisi oturarak namaz kılarken arkasındakilerin ayakta namaz kılmasını da yasaklanmıştır.”

(Mecmu'ul Fetava c: 1 s: 74)

Ben şöyle diyorum:

Âlimlerin bu konudaki sözleri işte böyledir. Bu konuda ileri sürülen Muaz *radıyallahu anh*'ın Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e yapmış olduğu secde; ibadet secdesi değil, saygı secdesidir ve saygı secdesi daha önceki şeriatlerde caizdi. Bizim şeriatimizde ise haram kılınmış ve nesnedilmiştir. Bilindiğine göre Allahu Teâlâ'dan başkasına ibadet secdesi yapmak hiçbir şeriatte mübah olmamış ve bütün nebiler bunu kavimlerine tebliğ etmiş, ondan sakındırmışlardır. Bu sebeple; “Allahu Teâlâ'ya ibadet edin, O'ndan başka ibadet edecek ilahınız yoktur” diye söylemişlerdir.

Ayrıca Muaz *radıyallahu anh*'ın Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e yaptığı secdenin saygı secdesi olduğunun en büyük ispatı; Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hadisin sonundaki şu sözüdür:

“Eğer birinin birisine secde etmesini emretseydim, üzerinde büyük hakkı olduğu için hanımın kocasına secde etmesini emrederdim.”

Bu söz, yapılan secdenin saygı ve ikram secdesi olduğunu göstermektedir. Yoksa ibadet secdesi olsaydı Allahu Teâlâ'nın aşağıdaki sözüne zıt olurdu:

«**Yine** (Allah'ın kendisine kitap, hüküm ve nebilik verdiği) **o kimsenin size, “Melekleri ve nebileri** (Allah dışında) **rabler edinin** (yalnız Allah'a ait hak, sıfat ve yetkililerden herhangi birini onlara verin).” **diye emretmesi de mümkün değildir. Siz Müslüman olduktan** (her türlü şirki terk ederek Allah'ı zatında, sıfatlarında ve fiillerinde birleyip O'nun emirlerine kayıtsız şartsız tamamen teslim olduktan) **sonra** (iman ettiğiniz şeyleri) **tekrar inkâr etmeyi mi size emredecek?! »**

(Âli İmrân: 80)

İşte buraya kadar anlatılanlar, bu kişilerin delil olarak gösterdikleri nasların onların lehine delil olmadığını ve bu kimselerin akidelerinin ne derece sapık olduğunu apaçık göstermektedir.

ON ÜÇÜNCÜ ŞÜPHE: “İSLAM YOK OLUR” HADİSİ

Huzayfe *radıyallahu anh*'dan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

“Elbisenin üzerindeki lekenin yok olması gibi İslam da yok olacaktır. Böylece oruç nedir, namaz nedir, hac nedir, sadaka nedir bilinmeyecek. Bir gecede Allahu Teâlâ'nın kitabı kaldırılacak ve yer yüzünde ondan bir ayet dahi kalmayacaktır. O zaman insanlardan bir kısmı hayatta olacaktır. Yaşlı bir erkek ve yaşlı bir kadın birbirine şöyle diyecekler: “Biz hatırlıyoruz ki babalarımız şu “La

ilâhe illallah” kelimesini söylüyorlardı. Biz de onların dediği gibi diyoruz.”

Sıla b. Züfer, Huzeyfe’ye şöyle demiştir:

“Onlar namaz, oruç, sadaka, hac nedir bilmezlerken La ilâhe illallah onlara ne fayda verecek ki?” Huzeyfe ondan yüzünü çevirdi ve cevap vermedi. Sonra Sıla b. Züfer üç sefer bu soruyu tekrarladı. Huzeyfe her seferinde yüzünü çeviriyordu. Üçüncü defa sorduğunda Huzeyfe *radıyallahu anh* şöyle dedi: “Ey Sıla! Bu söz onları cehennem ateşinden kurtarır. Bu söz onları cehennemden kurtarır. Bu söz onları cehennemden kurtarır.” (41)

“Büyük şirkte cehalet mazerettir” diyenler şöyle demişlerdir:

“Bu hadis büyük şirkte cehaletin mazeret olduğunu apaçık bir şekilde göstermektedir. Çünkü o zaman ilim kaldırılacak, cehalet yayılacak, insanlar İslam’dan sadece La ilâhe illallah sözünü bilecek ve namazı, orucu, sadakayı, dinin geri kalan faziletlerini bilmeyecek, buna rağmen mazeretli sayılacaklar.”

(Ahmed Ferid’in Cehalet Özürdür Kitabı s: 49)

Allahu Teâlâ’nın yardımıyla şöyle diyorum:

“İlk olarak sizinle hadiste geçen: **“Biz hatırlıyoruz ki babalarımız şu “La ilâhe illallah” kelimesini söylüyorlardı. Biz de onların dediği gibi diyoruz.”** Sözünün manası hakkında konuşacağız.

Şimdi ben şunu diyorum:

“Hadisin zahirine göre onlar La ilâhe illallah sözünü babalarından işitmiş oldukları gibi söylüyor, bunun manasını bilmiyorlardı. Şimdi ben soruyorum: “Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bu sözülle acaba onların tevhidi bilmediğini mi yoksa bu kelimeyi bilmeden tekrarlayıp durduklarını mı kastediyor?

Şayet; “Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in bu sözünden şeriatın mükellef kıldığı fiiller olmaksızın sadece tevhidi bildikleri anlaşılıyor” dersiniz işte o zaman bizim

(41) (İbni Mace, Hakim rivayet etti. Hakim Buhari ve Müslim’in şartlarına göre sahihtir demiştir. Fakat Buhari ve Müslim bu hadis nakletmemiştir. Zehebi Hakim’i desteklemiştir.)

dediğimiz gibi söylemiş olursunuz. Böylece büyük şirkte cehalet mazerettir meselesine delil olarak gösterdiğiniz bu hadis aslında bizim için delil olur. Çünkü biz, **“cehalet, şirk konusunda mazeret değildir”** diyoruz, **“şeriat konusunda cehalet mazeret değildir”** demiyoruz. Çünkü şeriat konusunda cehalet mazerettir. Daha açıkçası biz, tevhid cahili, yani tevhidi bilmeyen kimse hakkında konuşuyoruz.

Şayet siz; “bu kelimeyi bilmeden tekrarlayıp durduğuklarımızı” kastediyorsanız o zaman size şunu diyoruz:

“Şayet bu sözü söylerken yalancı ya da şüpheliyseler işte o zaman hüküm nedir?”

Şayet siz; “bu sözü tekrarladıkları zaman yalancı olsalar bile, bu sözde şüphe ettikleri halde yine de cehennemden kurtulacaklardır” dersiniz, böylece din konusunda en tehlikeli cevabı vermiş, çok büyük bir bidat çıkartmış ve Cehmiye’nin en sapıklarından daha ileri gitmiş, böylece İslam şeriatine tamamiyle muhalefet etmiş olursunuz. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyuruyor:

“Cennete ancak mu’min olan nefis girer.”

(Müslim)

La ilahe illallah’ın sahibine fayda vermesi için doğru bir şekilde inanarak söylenmesi gerektiğine dair daha birçok delil vardır.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

“Her kim La ilahe illallah Muhammed’un Abduhu ve rasuluhu kelimesini kalbi onu tasdik ederek söylerse Allah ona cehennemi haram kılar.”

(Buhari, Müslim)

Bu hadiste **“kalbi onu tasdik ederek”** geçmektedir.

Allahu Teâlâ, kalplerinde olmadığı ve inanmadıkları halde sadece ağızlarıyla söz söyleyen kimseler hakkında şöyle buyuruyor:

«Onlar, kalplerinde olmayan şeyi dilleriyle söylüyorlar.»

(Âli İmrân: 167)

Allahu Teâlâ bu kimseleri münafık olarak isimlendirmiştir.

Sahih-i Müslim kitabında Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen bir rivayette, meleklerin kabirde azap ettiği bir kişinin şöyle dediği geçmektedir:

“İnsanlar bu sözü söylüyorlardı. Ben de onlar gibi söyledim.”

İşte bu kimse kabrinde böyle söylemesine rağmen Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, onu münafık olarak vasfetmiş ve meleklerin ona azap edeceğini söylemiştir.

Kısaca şunu söylemek istiyorum:

La ilahe illallah'ın, onun manasını bilmeksizin, kalbinde ihlâslı bir şekilde ona inanmaksızın söyleyen kimseye fayda vermeyeceği konusunda bütün âlimler ittifak etmişlerdir. Bunun aksini söyleyen kimse ancak kibirli, İslam'dan çıkmış, münafık ve iftiracı olan bir kişidir.

Şayet hatanızdan döner ve La ilahe illallah'ı söyleyen kişinin, onu yalan yere ya da şüphe ederek değil, doğru olduğuna ve doğruluk şartının gerekli olduğuna inarak söylediğini belirtirseniz, işte o zaman Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sözünü aynen bizim gibi anlamış olursunuz. Bu durumda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hadiste geçen La ilahe illallah ile ilgili söylediği sözün, sadece lafız olarak değil, manasını bilerek tekrarlamak manasında olduğu anlaşılmış olur.

Asla hadisi tek başına anlamamak gerekir. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sözünü güzel bir şekilde anlamak ise ancak bu konudaki diğer ayetlere ve hadislerle bakmakla söz konusu olur. Hadisi, diğer rivayetleri göz ardı ederek tek başına almak ve ondan heva ve hevese göre mana çıkarmak Müslüman bir kimsenin yapacağı bir iş değildir.

Bu meseleyle ilgili olan diğer ayet ve hadislerle baktığımızda bu sözden apaçık şunu anlamamız gerekir: Hadisteki söz konusu olan ve La ilahe illallah'ı söyleyen kimseler onun manasını anlıyor ve biliyorlardı. Zira Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sözünden, onların la ilahe illallah'ı söylemelerinin; yalnızca tekrarlamaları değil, manasını bilerek söylemeleri olduğu anlaşılmaktadır.

Zaten hadisin zahiri de bunu göstermektedir. Çünkü hadisin zahirinde şöyle geçmektedir: **“Onlar ne namazı, ne orucu, ne hacı, ne sadakayı biliyorlar.”**

Hadiste İslam’ın bazı şartları zikredilmiştir. Söz konusu kimseler sadece bu şartları bilmiyorlardı. Yoksa tevhidi bilmiyor değillerdi. Şayet böyle olsaydı hadiste ilk olarak tevhid zikredilir ve “tevhidi bilmiyorlar”, “İslam’ın temelini bilmiyorlar” denirdi. Böyle söylenmediğine göre onlar İslam’ın temelini çok iyi biliyorlar demektir.

Ayrıca size şunu soruyorum:

“Bu kimseler La ilahe illallah dedikleri halde rasulün rasul olduğunu inkâr mı ediyorlardı? Yoksa La ilahe illallah dedikleri halde İsa *aleyhisselam*’ın Allahu Teâlâ’nın oğlu olduğunu mu söylüyorlardı? Ya da La ilahe illallah dedikleri halde Ali *radıyallahu anh*’ın ilah olduğu mu söylüyorlardı?

Şayet bu sorulara “evet” cevabı verirseniz, bu durumda ne kadar fasit bir söz söylemiş olduğunuz ve İslam şeriatine ne kadar karşı gelmiş olduğunuz açıkça ortaya çıkar.

Şayet dersenez ki “böyle demezler” o zaman size şunu soruyorum:

“Bu sözü söylerken bu hadise dayanarak mı yoksa bu hadisin dışında başka bir delile dayanarak mı söylediniz?”

Şayet “bu hadise dayanarak” söyledik dersenez yalan söylemiş olursunuz ve bunun ispatını sizden isteriz ve siz bunu asla ispat edemezsiniz.

Şayet “bunun dışındaki delillerden bunu anladık ve böyle söyledik” dersenez işte o zaman tek başına bir hadisten hüküm çıkmayacağını, diğer hadislerle ve ayetlere de bakmak gerektiğini, hükmün ancak bu şekilde doğru çıkarılabileceğini anlamış olursunuz.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*’in hadisleri, tek olarak değil işte böyle bir bütün olarak ele alınarak anlaşılır. Bu durumda sizin bu hadisi; “büyük şirkte cehalet mazerettir” iddianıza delil getirmeniz doğru değildir ve bu hadis size asla delil olmaz.

**ON DÖRDÜNCÜ ŞÜPHE:
RASULULLAH (S.A.S) TARAFINDAN
İMTİHAN EDİLEN CARIYE HADİSİ**

İmam Şafii, İmam Malik Muvatta'da, Müslim, Ebu Davud ve Nesei'de şöyle rivayet ettiler:

“Muaviye b. el Hakem şöyle dedi:

“Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bir cariye getirdim ve ona: “Ey Allah'ın Rasulü! Benim, bir (mu'min) köle azad etmem lazım. Şunu azad edeyim mi?” dedim. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* cariyeye şunu sordu:

“Allah nerededir?” Cariye: “Semadadır” dedi.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* buyurdu ki:

“Ben kimim?”

Cariye: “Sen Allah'ın Rasulüsün” dedi.” Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Muaviye b. el Hakem'e:

“Bunu azad edebilirsin” buyurdu.”

**(Şafii'nin er-Risale s: 75)
(Duatun la Kuda s:103)**

Büyük şirkte cehalet mazerettir diyenler şöyle dediler:

“Bu cariye kelime-i tevhidin manasını bilmediği halde mu'minlerden sayıldı. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona tevhid konusunda veya onu bilip bilmediği konusunda soru sormadı ya da ona tevhid kelimesini öğretmedi.”

Allah'ın tevfiği ile ben de diyorum ki:

“Hidayet Allahu Teâlâ'dandır ve O'na sığınılır. Bu hadisi, tevhidde cehaletin mazeret olduğuna dair bir delil olarak sunmak ve; “cariye, tevhid kelimesi hakkında bilgi olmamasına rağmen tekfir edilmeyip mu'minlerden kabul edilmiştir, çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona tevhid kelimesi hakkında soru sormadı veya ona tevhid kelimesini öğretmedi” demek, büyük bir yanlıştır. Çünkü, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in cariye tevhid kelimesi hakkında soru sormaması, cariye'nin tevhid kelimesinin manasını bilmediğini göstermez. Bilakis,

cariyenin tevhid kelimesinin manasını bildiğini gösterir. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, cariyenin tevhid kelimesinin manasını bildiğini bildiği için bu hususta soru sormayıp başka bir şey sormuştur. Eğer Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, cariyenin la ilahe illallah'ın manası hakkında cahil olduğunu bilseydi, ona soracağı ilk soru kesinlikle bu konuda olurdu. Çünkü bu, Allahu Teâlâ'nın semada olduğunu bilmesinden daha önemlidir. Allahu Teâlâ'nın semada olma meselesi dinin aslı ile alakalı bir mesele değildir. Bu konuda, değişik görüşte Müslümanlardan değişik gruplar vardır. (Eşariler'de bunlardandır, onlar bu hadisi te'vil eder ve Allahu Teâlâ'nın semada olmasını kabul etmezler. Çünkü (onların anlayışına göre) **“Allahu Teâlâ semadadır”** sözü, Ona bir mekân tayin etmek manasına gelir. Oysa Allahu Teâlâ mekândan münezzehtir.)

Bundan anlaşılıyor ki bu hadis, insanı İslam milletinden çıkararak büyük şirki bilmeyen cahilin özürlü kabul edilmesine bir delil olamaz.

Ayrıca, bu hadisi **Muaviye bin Hakem es Selmi**'den rivayet eden **Ata b. Yesar**, bu hadisi başka bir yerde ve daha sahih senetle şöyle rivayet etmiştir:

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* cariyeye:

“Allah'dan başka ibadete layık ilah olmadığına ve benim de Allah'ın Rasülü olduğuma şahadet eder misin?” diye sordu.

Hadisin bu şekildeki senedi, **“Allah nerededir?”** lafzıyla gelen hadisin senedinden daha sahihtir. (42)

SONUÇ

İşte onların bu meselede ortaya çıkardıkları fitneler, bu fitnelerle ilgili sundukları deliller ve kendilerine verdiğimiz cevaplar bunlardır. Onlara sunduğumuz dışında delillerin olduğunu bilmiyoruz. Bu cevaplarımız neticesinde

(42) (Bu rivayet, Abdurrezzak'ın Musannef'inde cilt: 9, sayfa: 175' de geçmektedir. Aynı şekilde, Muvatta'da sayfa 777'de ve Ata dışındaki ravilerden sahih senetle bu şekilde geçmektedir.)

akıl sahibi her kimseye apaçık belli oldu ki; sundukları deliller gerçekten geçersizdir ve asla bu konuda delil olmaz.

Öyle ki sundukları deliller mevzuyla alakalı değildir ve tamamıyla çekişmeye dayalıdır. Üstelik onlar nasların delalet ettiği manayı ya anlamamışlar ya da nasları fasit tevellilerle tevil etmişlerdir.

Onların ortaya attıkları tüm şüphelerin yanlışlığını ispat etmemizle artık tabilerini saptıracakları bir delil bulamadılar ve ortada delil kalmayınca da kendi heva ve heveslerine uydular. Böylece onları gördüm ki; hakka teslim olmayıp kendi adamlarını ya da âlimlerini delilsiz taklit ettiler. Üstelik insanların birtakım sözlerini ve görüşlerini de delil olarak gösterdiler. Kendilerine Allahu Teâlâ'dan gelen deliller gösterildiğinde ise delili gösteren kimseye şöyle diyorlar: “Sen bu anlayışla filan âlime muhalefet ettin, oysa onun ayet ve hadisleri anlayışı senin anlayışın gibi değildir. Biz seleften böyle anlayan hiç kimseyi de bilmiyoruz.”

İşte bu sözleriyle yetinmeyip seni zor duruma sokmaya ve sana karşı her türlü iftiralar atmaya yeltendiler. Bu nedenle bazen: “Sen cahil bir bidatçisin”, bazen; “sen haricilerden ezarika taifesindensin”, bazen; “sen Mutezilesin”, ve bazen de; “Sen, selefin yolunu takip etmemişsin” gibi iftiralar attılar.

Bu durum, taklitçi olan kimselerin işidir. Zira onların muhalefetlerinde başvurdukları en meşhur silahları işte bu gibi delilsiz ithamlardır.

Biz, selefin görüş ve akidesinden, onların takip ettiği yoldan zerre kadar dahi olsa ayrılmadığımız için Allahu Teâlâ'ya hamd ediyoruz. Zira biz, gerek sözde, gerek fiilde ve gerekse itikadde aynen onların takip ettiği yolu takip etmekteyiz.

Üstelik selefin takip ettiği yolu öğrendikçe de yakinimiz ve kendimizin hak ve hidayet üzerinde olduğumuz, muhaliflerin ise bâtil ve bozguncu oldukları konusunda kalplerimiz daha mutmain oldu ve bunu çok daha iyi anladık.

Allahu Teâlâ'dan doğruya ve selamete isabet ettirmesini, hidayet ve onun üzerinde sabit kılmasını dileriz.

ÖN SÖZ	3
ŞİRK VE ÇEŞİTLERİ	9
1 - Büyük Şirk:	9
2 - Küçük şirk:	17
3 - Gizli şirk:	18
Büyük Şirk İşleyen Kimse, İster Cahil, İster Taklitçi, İster Tevilci, İsterse Hatalı Olsun İşlediği Fiil Sebebiyle Müşrik Olarak İsimlendirilir:	19
BİRİNCİ DELİL:	21
İKİNCİ DELİL:	23
ÜÇÜNCÜ DELİL:	34
DÖRDÜNCÜ DELİL:	36
BEŞİNCİ DELİL:	37
ALTINCI DELİL:	39
YEDİNCİ DELİL:	42
SEKİZİNCİ DELİL:	44
DOKUZUNCU DELİL:	45
CEHALET MESELESİ KONUSUNDA İLİM EHLİNİN BAZI SÖZLERİ	51
BU MESELEYE İLGİLİ KİYASTAN DELİLLER.....	58
Birincisi: Kıyasu'l Evla.....	58
İkincisi: Kıyasu'ş-Şibh.....	59
BÜYÜK ŞİRKTE CEHALET MAZERETTİR DİYENLERİN SÖZLERİNİN BÂTILLIK GEREKÇELERİ.....	60
AZAP ANCAK RİSALET HÜCCETİNİN İKAMESİNDEN SONRADIR.....	62
AKLIN BİR ŞEYİ İYİ VEYA KÖTÜ GÖRMESİ MESELESİ.....	71
HÜCCET VE ONUN ORTAYA KONULMA ŞEKLİ....	84
Birinci Delil:	84
İkinci Delil:	85
Üçüncü Delil:	86
Dördüncü Delil:.....	87
Beşinci Delil:.....	88
Altıncı Delil:	88
Yedinci Delil:	88

HÜCCET ULAŞTIĞINDA ONU ANLAMAK ŞART MIDIR?.....	94
KENDİLERİNE RİSALET HÜCCETİ İKAME EDİLEN KİMSELER HAKKINDA ALİMLERİN BAZI SÖZLERİ	107
DÜNYADA KENDİSİNE RASULÜN DAVETİ ULAŞMAYAN KİMSENİN HÜKMÜ	115
DÜNYADA KENDİSİNE RİSALET HÜCCETİ ULAŞMAYAN KİMSELERİN DURUMU	123
MÜŞRİKLERİN ZİHİNLERİNDE BULUNAN ŞÜPHELER VEYA DALALET İMAMLARININ VARLIĞI VE SAPTIRMALARI KİŞİYİ MAZERETLİ KILAR MI?.....	125
SAPMAK VE SAPTIRMAK	131
YÜZ ÇEVİRMEK VE KİTABI TERK ETMEK	137
DAVET, HÜCCET VE TEVBEME ÇAĞIRMAK.....	146
BÜYÜK ŞİRKTE CEHALETİ MAZERET GÖRENLERİN ORTAYA ATTIKLARI ŞÜPHELER VE SUNDUKLARI DELİLLERİN FASİT OLDUĞUNUN İSPATI.....	153
BİRİNCİ ŞÜPHE: “BİZ RASUL GÖNDERMEDİKÇE AZAP ETMEYİZ” ŞÜPHEŞİ.....	154
İKİNCİ ŞÜPHE: HAVARİLER HADİSESİ.....	155
ÜÇÜNCÜ ŞÜPHE:HATA RUHSATININ GENELİNİ DELİL GÖSTERMEK.....	164
SÜNNETTEN DELİL	176
Birinci Hadis:.....	176
İkinci Hadis:	178
Üçüncü Hadis:	178
İCMÂDAN DELİL.....	179
Bu Mesele Hakkında Sahabe ve İmamların Bazı Sözleri:.....	186
DÖRDÜNCÜ ŞÜPHE: “TEVBE: 115” AYETİNİN DELİL ÖSTERİLMESİ	188
BEŞİNCİ ŞÜPHE:RASULLE AYRILIĞA DÜŞEN KİMSE	202
ALTINCI ŞÜPHE: KUR’ÂN OKURKEN HATA YAPMA MESELESİ.....	208

YEDİNCİ ŞÜPHE: ÇOCUKLARINA, ÖLDÜKTEN SONRA CESEDİNİN YAKILMASINI VASİYET EDEN ADAMIN HADİSİ	210
SEKİZİNCİ ŞÜPHE: ZAT’U ENVAT MESELESİ	233
DOKUZUNCU ŞÜPHE: ENES B. MALİK (R.A)’ İN HALASI HAKKINDAKİ HADİS	242
ONUNCU ŞÜPHE: ŞİİR SÖYLEYEN CARİYE HADİSİ	245
ON BİRİNCİ ŞÜPHE: AİŞE (R.A) HADİSİ.....	247
ON İKİNCİ ŞÜPHE: MUAZ B. CEBEL (R.A)’İN RASULULLAH (S.A.S)’A SECDE ETMESİYLE İLGİLİ HADİS	257
ON ÜÇÜNCÜ ŞÜPHE: “İSLAM YOK OLUR” HADİSİ	261
ON DÖRDÜNCÜ ŞÜPHE: RASULULLAH (S.A.S) TARAFINDAN İMTİHAN EDİLEN CARİYE HADİSİ.....	266
SONUÇ	267

الحمد لله